



T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KENTSEL POLİTİKALARIN
OLUŞTURULMASINDA ÇOCUKLARIN YERİ:**

Antakya-Hatay'da Bir Uygulama

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Zehra KURT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yakup BULUT

HATAY - 2020



T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KENTSEL POLİTİKALARIN
OLUŞTURULMASINDA ÇOCUKLARIN YERİ:**

Antakya-Hatay'da Bir Uygulama

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Zehra KURT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yakup BULUT

HATAY - 2020

ONAY SAYFASI

ZEHRA KURT tarafından hazırlanan **“KENTSEL POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASINDA ÇOCUKLARIN YERİ HATAY’DA BİR UYGULAMA”** adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALINDA DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

.../ ... /2020

Jüri Üyeleri	İmza
Prof. Dr. Yakup BULUT (Tez Danışmanı)	

ZEHRA KURT tarafından hazırlanan **“Kentsel Politikaların Oluşturulmasında Çocukların Yeri Hatay’da Bir Uygulama”** adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kentler, birlikte yaşamının doğal bir sonucu olarak, sosyal yaşantı, kültür ve insan davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. İnsan ve dolayısıyla toplum, belirli bir mekâna yerleşerek çoğu kez onunla özdeş hale gelebilmektedir. Bundan dolayı bir yerle irtibat kurmak ve bir yere bağlanmak durumundadır. İnsanın kentsel mekânla ilişkisi o kente ilişkin politikalara katılım düzeyiyle doğrudan ilintilidir. Bu açıdan bu doktora tez çalışması, kentsel mekânda oluşturulan politikalara özellikle kentin şekillenmesinde dikkate alınması gereken en önemli aktörlere ve onlar için üretilen politikalara yer verilmesi gerektiğini ve onların (çocukların) etki düzeyini ölçmeyi amaçlamıştır. Diğer bir ifade ile çocuk temelli bir kentsel politikanın nasıl olması gerektiğini Antakya-Hatay ölçeğinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Toplumun yetişkin bireyleri gibi çocukların da kentsel politikalara katılma haklarının olduğu düşüncesi bu çalışmanın ortaya çıkmasının zeminini oluşturmuştur. Çocukların kenti gözlemlene yeteneğinin yetişkinlerden farklı olması sebebiyle kullanımı onlara ait olan alanları kendilerinin oluşturma haklarının varlığını vurgulamak da tez çalışması kapsamında önemli görülmüştür. Bu tez çalışması, kentin bugününün ve geleceğinin “asıl” sahipleri olan çocuklara ithafen yazılmıştır.

Bu tezin hazırlanması sırasında beni cesaretlendiren ve manevi destek sağlayan öncelikle aileme ve dostlarıma, danışman hocam Prof. Dr. Yakup Bulut’a, meslek arkadaşlarıma, ayrıca çalışma boyunca katkı ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Hüseyin Altay’a, Prof. Dr. Veysel Eren’e ve Dr. Öğr. Üye. Soner Akın’a teşekkürlerimi sunuyorum.

**KENTSEL POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASINDA ÇOCUKLARIN
YERİ: ANTAKYA-HATAY'DA BİR UYGULAMA**

Zehra KURT

**Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi,
2020**

Danışman: Prof. Dr. Yakup BULUT

ÖZET

Kentsel politikalar, kentin sosyal-fiziksel olarak biçimlenmesine ve kent profilinin çizilmesine katkı sağlayan araçlar olarak tanımlanabilir. Kullanım hakkı topluma ait olan bu araçların, demokratik bir yapıda işlerlik kazanması, toplumun tüm gruplarını kapsamına almasıyla mümkündür. Kentsel politikaların oluşum sürecinde katılımcı aktörlerin çeşitliliği (kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk, engelli, kısıtlı vb.) sosyal bir yönü bulunan kentin, tasarımının doğru yapılmasına katkı sağlamaktadır. Birden farklı görüşü içeren kentsel politika belirleme sürecinin sonucu, daha demokratik, daha deneyimli ve daha elverişli kentlerin varlığına işaret etmektedir.

Bu çalışmada, farklı toplumsal gruplar arasından çocukların katılımının, kentsel politika belirleme sürecine etki düzeyleri ve sonuçları değerlendirilmektedir. Kenti, çocukların da söz sahibi olduğu politikalar üreterek biçimlendirmenin gerekliliği üzerinde duran çalışma Hatay kentinin Antakya ilçesi örneğini kapsamaktadır. Antakya'da çocukların kente aidiyet duygusunu, kentsel tasarıma katılma düzeyleri ölçüsünde ortaya koymaya çalışan saha araştırması için 11-17 yaş arası çocuklara yöneltilen *anket soruları* kullanılmıştır. Ayrıca vakıf ve devlet okullarından birer grup *amaçlı örnekleme yöntemiyle* oluşturularak odak grup görüşmesi yapılmış ardından veriler analiz edilerek yorumlanmıştır. Çalışma, dünya ve Türkiye literatüründen örnek uygulamaları, Antakya-Hatay ölçeğinde değerlendirme ve öneri sunma potansiyeli açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Mekân, Kentsel Politika, Çocuk, Çocuk Katılımı, Çocuk ve Kent, Antakya, Hatay.

**THE ROLE OF CHILDREN IN THE MAKING FORMATION OF URBAN
POLICIES: A PRACTICE IN ANTAKYA- HATAY**

Ph.D Dissertation, Zehra KURT

Department of Political Science and Public Administration, 2020

Supervisor: Prof. Dr. Yakup BULUT

ABSTRACT

Urban policies can be defined as tools contributing to the social-physical construction of city and establishment of city profile. It is possible for these tools, whose right of use belong to the society, to become functional in a democratic structure by covering all groups of the society. In the formation process of urban policies, the diversity of participatory actors (women, men, old, young, children, disabled, restricted, etc.) contributes to the proper design of the city that has a social aspect. The outcome of the urban policy-making process including multiple views points to the existence of more democratic, more experienced and more favourable cities.

In this study, the impact levels and outcomes of children participation from different social groups on urban policy-making process are evaluated. The study, which emphasizes the necessity of shaping the city by producing policies recognizing children's right of speech, covers the example of Antakya district of Hatay province. For the field research, which tries to reveal children's sense of belonging to the city in Antakya according to the level of participation in urban design, *survey questions* directed to children aged between 11-17 were used. In addition to this, one group for both from private and public schools were created according to *purposeful sampling method*, focus group interviews were conducted and the data were analysed and interpreted. This study is of vital importance in terms of potential for the evaluation of examples of applications from world and Turkish literature and presenting suggestions on scale of Antakya-Hatay.

Keywords: Urban, Urban Space, Urban Policy, Child, Child Participation, Child and Urban, Antakya, Hatay.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (10/03/2020)

X

Zehra KURT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
TABLolar DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KENT VE KENTSEL POLİTİKAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL, KURAMSAL ÇERÇEVE VE SÜREÇ

1.1. Kent, Kentsel Mekân ve Kentsel Politika Kavramları	5
1.1.1. Kavramsal Açıdan Kent ve Kentsel Mekân.....	6
1.1.2. Kentsel Politika Kavramı	10
1.2. Toplumsal Olarak Üretilen Kentsel Mekânın Dönemselleştirilmesi	16
1.3. Kentsel Mekâna İlişkin Sosyolojik Kuramlar	23
1.3.1. Kent Analizlerinin Seyrinde Klasik Kuramlar.....	23
1.3.2. Yirminci Yüzyılda Kentsel Mekân Tartışmaları ve Chicago Okulu	25
1.3.3. 20. yy Sonrası Sosyolojik Oyuşmadaki Kırılmalar ve Modernist Kuramlar.....	30
1.4. Kentsel Politikaları Açıklayan Temel Kuramlar	33
1.4.1. Çoğulcu Kuram	37
1.4.2. Yönetimci Kuram	38
1.4.3. Sınıf Merkezli Kuram	39
1.4.4. Temel Kuramlara Alternatif Yaklaşımlar	41
1.5. Kent Politikaları Olarak Kentsel Mekânın Oluşma Süreci.....	43
1.5.1. Dünyada Kentsel Politikaların Gelişim Seyri.....	43

1.5.2. Türkiye’de Kentsel Mekânın ve Politikaların Dönüşümü.....	47
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. KENTSEL POLİTİKALAR VE ÇOCUK İLİŞKİSİ

2.1. Günümüzde Kentsel Politikalara Yön Veren Temel Dinamikler	55
2.1.1. Baskı-Çıkar Grupları ve Sivil Toplum Kuruluşları.....	56
2.1.2. Toplumsal Talep ve Beklentiler	57
2.1.3. Yerel Yönetim Birimleri	62
2.2. Kentsel Politikaların Oluşturulmasında Dezavantajlı Grupların Konumu	64
2.2.1. Kadınlar	65
2.2.2. Yaşlılar	67
2.2.3. Engelliler	68
2.2.4. Çocuklar	71
2.3. Ulusal ve Uluslararası Metinlerde Çocuk ve Çocuk Hakları.....	79
2.4. Çocuk ve Kentsel Mekân İlişkisi.....	83
2.4.1. Tarihsel Süreçte Çocukluk ve Kent	83
2.4.2. Çocukların Kentsel Mekân Kullanımının Önemi	89
2.5. Çocukların Mekân Sahipliliği ve Kentsel Mekân Politikalarına Katılımı	92
2.5.1. Akademik Çalışmalarda Kentsel Mekân Politikaları ve Çocuk.....	93
2.5.2. Dünyada Çocuk Katılımıyla Oluşturulan Kentsel Politika Örnekleri.	99
2.5.3. Türkiye’de Çocuk Temelli Oluşturulan Kentsel Mekân Politikaları.	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HATAY'DA KENTSEL POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASINDA ÇOCUKLARIN ETKİSİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASINDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ

3.1. Araştırma Hakkında	125
3.1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Yöntemi.....	125

3.1.2. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları.....	127
3.1.3. Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği	131
3.1.4. Araştırmanın Modeli, Hipotezleri ve Araştırma Verilerinin Elde Edilmesi/ Kullanılan Testler	133
3.2. Kentsel Mekân Politikalarının Çocuk Eksenli Şekillenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	136
3.2.1. Araştırmayla İlgili Tanımlayıcı Bilgiler	136
3.2.2. Araştırmayla İlgili Ki Kare Analizleri	156
3.2.3. Araştırmayla İlgili Korelasyon ve Regresyon Analizleri.....	167
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	180
KAYNAKÇA	190
EKLER.....	216

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Dünyada Kentleşme Eğilimi (1990-2050).....	21
Tablo 2. Kentsel Politika Belirleme Yaklaşımları.....	35
Tablo 3. Kentsel Politika Belirleme Analizlerine Alternatif Yaklaşımlar	36
Tablo 4. Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi	49
Tablo 5. Toplumsal Kararlara Halk Katılım Düzeyi.....	61
Tablo 6. Şehir Tasarım ve Planlamasına Çocukların Katılım Yaklaşımları.....	76
Tablo 7. Çocukları Karar Alma Sürecine Dâhil Eden Organizasyonların Katılım Kültürü Özellikleri.....	97
Tablo 8. Çocuk Katılımını Ölçen Örnek Ülke Uygulamaları	105
Tablo 9. Dünyanın Farklı Yerlerinden Çocuk Katılımı Örnekleri	108
Tablo 10. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Belediyecilik Uygulamaları.....	117
Tablo 11. Model Uyum Kriterleri.....	132
Tablo 12. Çocuklarla İlgili Demografik Bilgiler	136
Tablo 13. Çocukların Yetişkinler Tarafından Görüşlerinin Alınma İsteği.....	138
Tablo 14. Çocukların Görüşlerinin Alınma Sıklığı.....	139
Tablo 15. Çocukların Kararlara Etki Düzeyi.....	141
Tablo 16. Çocuklara Şehirle İlgili Kararlara Katılma Hakları Olduğunun Söylenme Düzeyi	143
Tablo 17. Çocukların Bazı Katılım Araçları Hakkındaki Bilgi Düzeyi	145
Tablo 18. Katılım Araçlarının Çocukların Şehirle İlgili Kararlara Katılımlarına Etki Düzeyi.....	147
Tablo 19. Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi	148
Tablo 20. Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyi	152
Tablo 21. Cinsiyet ve Kentsel Katılıma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	156
Tablo 22. Engel Durumu ve Katılıma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	157
Tablo 23. Okul Türü ve Katılıma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	158
Tablo 24. Sınıf Durumu ve Katılıma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki.....	159

Tablo 25. Cinsiyet ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki	160
Tablo 26. Engel Durumu ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki	161
Tablo 27. Okul Türü ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki	162
Tablo 28. Sınıf Durumu ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki	163
Tablo 29. Belediye Çocuk Meclisinin Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile Çocukların Belediye Çocuk Meclisi Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki	164
Tablo 30. Okul Konseyinin Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile Okul Konseyi Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki	165
Tablo 31. Kent Konseyinin Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile Kent Konseyi Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki	165
Tablo 32. ÇHK'nın Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile ÇHK Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki.....	166
Tablo 33. STK'nın Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile STK Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki.....	166
Tablo 34. Dinlenilme Düzeyi, Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi, Katılım Araçlarını Tanıma ve Katılım Araçlarının Katılım Hakkına Katkı Düzeyine Yönelik Betimleyici İstatistikler.....	167
Tablo 35. Dinlenilme Düzeyi, Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi, Katılım Araçlarını Tanıma ve Katılım Araçlarının Katılım Hakkına Katkı Düzeyine Yönelik Korelasyon Değerleri.....	168
Tablo 36. Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi, Katılım Araçlarını Tanıma ve Katılım Araçlarının Katılım Hakkına Katkı Düzeyine Yönelik Arasındaki Regresyon Analizi	169
Tablo 37. Demografik Değişkenlerin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Yönelik Betimsel Değerler	170
Tablo 38. Demografik Değişkenlerin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Etkisine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Korelasyon Analiz Sonuçları	171

Tablo 39. Demografik Değişkenleri Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları	171
Tablo 40. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etkisine Yönelik Betimleyici İstatistikler	172
Tablo 41. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etkisine Yönelik Korelasyon Değerleri	173
Tablo 42. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etkisine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları ..	174
Tablo 43. Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi ve Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi Arasındaki Betimleyici Değerler.....	175
Tablo 44. Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyiyle Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Yönelik Korelasyon Değerleri	176
Tablo 45. Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi ve Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları	176
Tablo 46. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyiyle Olan İlişisine Yönelik Betimsel Değerler.....	177
Tablo 47. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyiyle Olan İlişisine Yönelik Korelasyon Değerleri.....	178
Tablo 48. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyiyle Olan İlişisine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizi.....	178

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Burgess'in Halkalar Teorisi.....	28
Şekil 2. Arnstein'in Katılım Merdiveni.....	59
Şekil 3. Hart'ın Çocuklar İçin Katılım Merdiveni.....	72
Şekil 4. Doğrulayıcı Faktör Analizi	132
Şekil 5. Kentsel Politikalara Çocukların Katılımına Etki Eden Faktörler- Araştırmanın Kuramsal Modeli	133
Şekil 6. Çocukların Görüşlerinin Alınma Sıklığı	140
Şekil 7. Çocukların Kararlara Etki Düzeyi	142
Şekil 8. Çocuklara Şehirle İlgili Kararlara Katılma Hakları Olduğunun Söylenme Düzeyi	144
Şekil 9. Çocukların Bazı Katılım Araçları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	146

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AKŞ:	Avrupa Kentsel Şartı
BM:	Birleşmiş Milletler
ÇHS:	Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇHK:	Çocuk Hakları Komisyonu
DATAR:	Ülke Düzenleme ve Bölgesel Eylem Delegasyonu
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
EHİS:	Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
SHÇEK:	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
TESEV:	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Kentin kendine has dinamiklerinin yanı sıra siyasi, sosyal ve ekonomik faktörlerin hızlı dönüşümü 21. yüzyılda, kentin yeniden tanımlanmasını, varoluş biçimlerini ve konumlarını da etkilemektedir. Kentler, fiziki olarak bir yerleşim biçimi olmakla beraber, sosyal etkileşimin yoğun olduğu heterojen yapıyı da temsil etmektedir. Kentin öne çıkan bu yönü dikkate alınrsa, bu heterojen yapıyı oluşturan temel ögenin başında, insanın fiziksel gelişiminin dönemselliği dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında tüm sosyalleşme sürecinin önemli bir parçası olan çocukların kentin var oluşunda ve biçimlenişinde dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Kentsel mekânda katımlı bir kentsel tasarım öngörmeyen 21. yy. kentsel deneyimleri kenti, modern yaşamın öngördüğü biçimde kurgulamaktadır. Antik Çağdan 20. yy.'a kadar var olagelen durumu dönüştürdüğü için de bilimsel araştırmalara fazlasıyla konu edinmektedir. Kentsel mekân, “düzen” kurma çabası nedeniyle insanlararası farklılıkları dolayısıyla da çocukların kendilerine ait mekânsal çeşitliliği dışlayan bir ölçekte tasarlanmaktadır. Toplumun önemli bir kesimini oluşturan çocukların kentsel alanlar içerisinde en çok sıkıntı çektikleri konulardan birisi kendilerini ait hissettikleri bir kamusal mekânın yoksunluğudur. Başkaları tarafından oluşturulmuş kurulu “düzen”de kendine yer arayan, kendi faaliyetlerine uygun tasarlanmamış park, meydan ve sokak gibi alanlarda zaman geçiren çocuk, kendisini, yaşadığı kente ait hissetmekte zorluk çekmektedir. Oysaki çocukların, kentin mirasçıları olmanın yanı sıra asıl sahipleri olarak nitelendirilmesi, kentsel politikalar belirlenirken varlığı en çok göz önüne alınan gruplardan biri olması gerekmektedir. Kevin Lynch'in ifadesiyle “*İyi bir kent, çocukların büyüyip gelişebilme, güven inşa edebilme ve dünyaya aktif olarak dâhil olabilme yeteneğine sahip oldukları kenttir.*” Bu açıdan kentsel politika üretim sürecinde çocukların varlığının son derece önemli olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Son yıllarda çocukların kentsel politika üretim sürecine katılma konusu, hem sosyo-kültürel hem de siyasi boyutlarda paradigma değişikliğine ilişkin bir söylem başlatmıştır. Bu durumun bir ihtiyaç olarak algılanıp hukuksal bir zemine oturtulması, değişimin başlıca sebepleri arasında gösterilmektedir. Kentsel koşullar ile çocukların refahı arasındaki ilişki UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) tarafından desteklenen ve Kevin Lynch tarafından 1976 yılında yürütülen “Kentlerde Büyümek” isimli projeye tartışılmaya başlanmıştır. UNICEF'in (Birleşmiş Milletler

Uluslararası Çocuk Acil Yardım Fonu) Çocuk Dostu Şehirler Ağı'nı kurduğu 1996 yılında çocuk katılımının sürdürülebilir kentler inşa etmenin en iyi yolu olduğu ortaya konulmuştur. Bu açıdan başlıca endişeleri doğal kaynak tahribatı ve ekolojik değişim olan Gündem 21, aynı zamanda demografik değişim, eğitim, entegrasyon ve katılım gibi sosyal sorunları da ele almaktadır. BM'nin 1992 yılında Rio de Janeiro'daki zirve toplantısından sonra gelişen Gündem 21, sosyal ve kentsel sürdürülebilirliğe ulaşmak için çocuk katılımını bir araç olarak kabul etmektedir.

Uluslararası alandaki bu düzenlemeler çocukların kendi hayatlarını etkileyen proje ve hizmetler konusunda karar alma süreçlerine dâhil edilmesine ve fikir belirtmesine izin vermektedir. Bu metinlerde öncelikli sorun odakları belirlenmiş ve üzerinde en çok durulan konu çocuk ve yaşadıkları çevre arasındaki ilişki olmuştur. Bu hukuki yaptırımlar, çocukların yaşadıkları kenti sahiplenmesi ve sosyal çevrelerinin gelişimlerini olumlu yönde etkileyebilmesi amacıyla politikacılar ve aktivistler için bir etkinlik haritası niteliği taşımaktadır. Fakat çocuklara karşı sosyo-kültürel açıdan bir katkısı olmadıkça bu metinlerin geçerlilikleri tartışılır. Önemli olan bu düzenlemelerin uygulamada yer bulmasıdır. Öngörülerin uygulamada yer bulması akademik metinlerde de çocuk haklarını savunan ve onların kararlara katılımlarını öngören düşüncelerin arttırılmasıyla sağlanabilir.

Bu çalışmada, farklı toplumsal gruplar arasından çocukların, kentsel politika belirleme sürecine etki düzeyleri ve sonuçlarını Antakya-Hatay ölçeğinde değerlendirmek amaçlanmıştır. Çalışma, dünya ve Türkiye literatüründen örnek uygulamaları, Antakya-Hatay ölçeğinde değerlendirme ve öneri sunma potansiyeli açısından önem taşımaktadır. Çocukların, kentsel mekân tasarımında/kentsel politika üretiminde dikkate alınmadıkları varsayımdan hareketle bu çalışma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılmış ardından nicel ve nitel veri toplama ve analiz aşamalarını bütüncül bir şekilde ele alan karma yöntem kullanılmıştır. Kentsel mekânların oluşturulmasında çocuk taleplerinin ne denli dikkate alındığını ortaya koyabilmek adına nicel yöntem tekniklerinden biri olan “anket” kullanılmıştır. Buna ek nitel yöntem tekniklerinden biri olan “odak grup görüşmesi” de çalışmaya yönelik verilerin toplanması için başvurulan bir diğer teknik olmuştur. Araştırma, Hatay'ın Antakya ilçesinde ikamet eden 11-17 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır. Toplamda 610 çocuğa anket uygulanırken, 12 çocukla odak grup görüşmesi

yapılmıştır. Anket uygulanan örneklem grubu *küme örnekleme* yöntemiyle seçilirken, odak grup görüşmesine dâhil edilen grup *amaçlı örneklem* yöntemiyle belirlenmiştir.

Çocuk katılımını öngören bir kentsel planlamanın kentin silueti için oldukça önemli olduğunu vurgulayan bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın *birinci bölümünde* kavramsal ve kuramsal tartışmalara yer verilmiştir. Bu doğrultuda kent ve kentsel mekân kavramları açıklanmış ve toplumsal olarak üretilen kentsel mekânın dönemselleştirmesi yapılmıştır. Yine bu bölümde sosyolojik kent kuramları ve kentsel mekân oluşturmaya ilişkin kuramlar ortaya konulmuştur. Çalışma, Lefebvre'nin "kent hakkı" önermesinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Her toplumsal yapının (kadın-erkek, çocuk-yaşlı, üst gelirli-alt gelirli) kentsel mekânda hak sahibi olduğunu vurgulayan önerme, çocukların kent üzerindeki varlığını korumaya yönelik olduğundan dolayı kullanılmıştır. Bu bölümde ayrıca dünyada ve Türkiye'de kent politikaları olarak kentsel mekânın oluşum seyri tarihsel süreçte irdelenmiştir.

İkinci bölüm, kentsel politikalar ve çocuk ilişkisi üzerine temellendirilmiştir. Kentsel politikalara yön veren temel dinamikler ve kentsel politikalara dezavantajlı grupların katılımı ortaya konulmuştur. Dezavantajlı gruplardan olduğu varsayılan çocukların kentsel politikalara katılımlarının neden yüksek olması gerektiği ulusal ve uluslararası metinlerde yer alan haklarının neler olduğu bu bölümde ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde çocukların kentsel mekân kullanımının sosyo-psikolojik açıdan önemine de yer verilmiştir. Bu bağlamda literatür taraması yapılarak dünyada ve Türkiye'de kentsel planlamalar yapılırken çocuk katılımına öncelik veren ülke ve kent örnekleri ve bu yapılanmanın söz konusu ülkeler ve kentler üzerindeki olumlu etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın *üçüncü bölümünde*, Antakya-Hatay ölçeğinde yapılan saha araştırmasından elde edilen veriler irdelenmekte ve bulgular analiz edilmektedir. Öncelikle çalışma konusunun neden önemli görülüp araştırma konusu edildiği, neyin ortaya koyulmasını amaçladığı ve araştırma yöntemi ele alınmıştır. Araştırma sahasının daha iyi anlaşılabilmesi için içeriğe ilişkin güncel veriler ve kentin sosyo-kültürel yapısı açıklanmıştır. Hatay'ın Antakya ilçesinde kentsel politikaların belirlenmesinde çocukların etki düzeyini ölçen araştırma bulgularının analizi sonuçları dikkate alınarak çocukların talep ve beklentilerinin kente yansımalarının bir kent için ne kadar önemli olduğu ortaya konulmaktadır. Yetişkin bireylerin daha yaşanabilir bir

kente ulaşma arzularının da buradan geçtiğine dikkat çekilmektedir. Bu bölümde araştırmanın hipotezleri test edilmiş ve araştırmanın kuramsal modeline de bu bölüm içerisinde yer verilmiştir.

Çalışma, literatür taraması ve saha araştırmasının *genel bir değerlendirme* yapılarak ve bir takım öneriler sunularak sonlandırılmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM

Kentler, toplumların oluşumundan itibaren her türlü ilişkinin mekânı olarak görülmüş ve insan unsurunu içinde barındıran her türlü özellik kentin karakteristik özelliklerini oluşturmuştur. Genel hatları itibariyle açıklanacak olursa çalışmanın kent ve kentsel politikaya ilişkin kavramsal, kuramsal çerçeve ve tarihsel süreç başlıklı ilk bölümünde kent, kentsel politika kavramlarının ne olduğu ve çalışma içerisinde hangi anlamlarda kullanıldığı ele alınmıştır. Sosyal ilişkiler tabanını da dikkate alarak kenti tasvir etmeye çalışan sosyolojik kent kuramları ve kentsel politikayı açıklayan temel kuramlar ortaya konulmuştur. Bu bölümde son olarak kentsel politika olarak kentsel mekânın oluşum süreci anlatılmıştır.

1. KENT VE KENTSEL POLİTİKAYA İLİŞKİN KAVRAMSAL, KURAMSAL ÇERÇEVE VE SÜRECİ

Yoğun ilişkiler yumağının var olması, zıtlıkları bünyesinde barındırması ve farklılıkların çeşitlilik içinde anlam kazanması sebebiyle kentler devingen ve girift bir nitelik sergilemektedir. Bu sebeple de bir düzenleme eylemine konu olmaktadır. Toplumsal hayatı düzenleme dinamikleri ile paralel doğrultuda varsayılan ve kentsel mekânı düzenlemeye ilişkin oluşturulan kentsel politika da, bu dinamikler çerçevesinde üretilen bir yol haritası niteliğindedir. Siyasi, ekonomik ve toplumsal bir rolü olan kentler, varoluş biçimleri ve konumları itibariyle incelenmeye değer bir konudur. Siyasi varyansları dikkate alınarak kentsel politikanın unsurları, hangi amaçla var oldukları, bileşenleri arasındaki ilişkileri tanımlamak da benzer şekilde önem taşımaktadır. Bu bağlamda kentsel politikanın ne olduğu, politika aktörleri arasındaki iktidar mücadelesi, kaynakların ne amaçla kullanıldığı ve sonuçlarının neler olduğu konusunun da ortaya konulması gerekmektedir. Bu yüzden çalışmanın bu bölümünde araştırmanın ana konusunu oluşturan kent, kentsel mekân ve kentsel politikadan ne anlaşıldığı veya anlaşılması gerektiği ile toplumsal olarak üretilen kentsel mekânın dönemselleştirmesi ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bölümde kente ve kentsel politikalara ilişkin hangi kuramların geliştirildiği ve kentsel politikaların nasıl bir süreçte gelişim gösterdiğine ilişkin detaylı bilgilere de yer verilmiştir.

1.1. Kent, Kentsel Mekân ve Kentsel Politika Kavramları

Tarihsel süreçte anlamsal değişim gösteren ve göç odaklarının merkezi olan kentin, politika oluşturma bakımından nasıl algılandığı ve kavramsallaştırıldığı önem taşımaktadır. Kentler, oluşum sebebi ne olursa olsun tüm toplumsal paydaşların ortak

mekânı olduğu için kentin tasarlanması, bu alanda oluşturulan politikalarla gerçekleşir ve politikalar kentin daha etkin ve verimli kullanımı için önem taşır. Buradan hareket ederek kavramsal analiz yapabilmek için bu kavramların algılanma biçimini ortaya koymak gerekmektedir.

1.1.1. Kavramsal Açıdan Kent ve Kentsel Mekân

İnsan ilişkilerinin karmaşıklaştığı, buna paralel olarak mobilitenin hız kazandığı bir süreçte bu ilişkiler arasındaki yoğun etkileşim, yaşam alanlarını da etkilemektedir. Küresel ölçekteki değişim ve dönüşümler, kimi kavramların gündeme gelmesini ve tartışma konusu olarak da edinilmesini beraberinde getirmektedir. Söz konusu kavramlardan biri, kent/kentsel mekândır. Kentin, insan yaşamındaki rolü ile sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi yapılanmalarla doğrudan veya dolaylı etkileşimi, bu kavramı temel araştırma konularından biri haline getirmektedir.

Nüfusun ve ekonomik aktivitelerin kentte yoğunlaşması, insanların yerleşik hayata geçmesiyle başlamaktadır (Laborit, 1990: 24). Fakat kente ve kentsel mekâna ilişkin çözümler ve kuramlaştırma girişimleri, kentin tarihi kadar eskiye dayanmamaktadır. Birey-kent ilişkisi, yani insanların kentsel mekânla uğraşı, her ne kadar insanoğlunun var olduğu günden itibaren ortaya çıkmış olsa da bilimsel anlamda bu ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar¹ daha yakın bir tarihe denk gelmektedir (Solak, 2017: 13). Önceden politik ve yönetsel işlevlerle tanımlanan kentin, Endüstri Devrimi ile beraber bu özelliklerine ekonomik işlevi de eklenmiştir. Kentin oluşumuna ilişkin çözümlerinin temelde iki farklı yaklaşım biçimi arasında yapıldığı söylenebilir. Birinci grup, sosyolojik bir kuramı özel bir alana (kentsel mekâna) doğrudan aktaran yaklaşımlardan oluşmaktadır. Diğeri ise, kentsel mekânı toplum bilimsel kuramdan hareketle açıklama iddiasından uzaklaştırarak onu, toplumsal yapıdan arındıran bir bakış açısıyla ele alan yaklaşımlarla harmanlamıştır (Özdemir, 2010: 44). Başlangıçta genelde fiziki özellikleriyle ifade edilen kent, zamanla sosyal yönüne vurgu yapılan bir alan haline gelmiştir. Kentin kökenleri tasvir edilirken sadece fiziksel kalıntılara yönelinirse, geride neredeyse hiçbir maddi kalıntı bırakmayan dil ve ritüel gibi kentlere kimlik kazandıran kültürel buluşları ve mirasları görmezden gelinmiş olabilir. Bugün kent olarak tanımlanabilecek türden herhangi bir oluşum henüz ortaya çıkmadan bile kentin bazı işlevleri yerine getirilmiş, amaçları karşılanmış ve kent olarak kullanılan

¹ Medeniyetin tarihi ile kentlerin oluşumunun aşağı yukarı aynı kabul edildiğini ortaya koyan çalışmalar için bkz. (Kıray, 2003; Solak, 2017).

bazı yerlere geçici olarak yerleşilmiş olabilir (Mumford, 2007: 15). Bu yüzden çalışmada birey-kent (özelde ise çocuk-kent) ilişkisini mekân üzerinden açıklamak için aidiyet, egemenlik alanı, sahiplenme ve mekânı kullanma gibi kavramlarla ilişkisi ortaya konulup kentin sosyal yönü vurgulanarak değerlendirilmeler yapılmıştır.

Her disiplinin kendine özgü bir kent tanımlaması vardır. Kenti, iktisatçılar üretim ilişkileri bağlamında ele alırken, mimarlar planlamayla ve tasarımla ilgili bakış açılarıyla değerlendirilir. Sosyologlar kent için toplumsal yapıyı, siyasetçiler ise yönetsel yapıyı esas alan tanımlar geliştirmektedir. Bu durum kent tanımlarında hem bir karmaşayı hem de olumlu yönde bir çeşitliliği beraberinde getirmektedir (Açıkgöz, 2007: 61). Klasik sosyolojiden bu yana kent, mekânın fiziki özelliklerine vurgu yapan ve mekânı toplumsal bir süreç olarak algılayan görüş şeklinde iki temel eksenle tanımlanmaktadır. Kente dair tanımlama çeşitliliği, Sanayi kentlerinin ve toplumunun nasıl ortaya çıktığının nedensel temellendirmesindeki farklı felsefi, siyasi ve ekonomik tutumlar nedeniyle oluşmuştur. Modern sanayi toplumu kenti kuvvetli bir kır-kent ayrımı ikilemi üzerinden tanımlarken, bu tanımlar sosyolojinin modern topluma ilişkin bakış açısını da şekillendirmektedir (Arlı ve Göker, 2014:121-122). Bu yüzden toplumların oluşum sebepleri kenti tanımlama biçimlerini de değiştirmektedir.

Söylem açısından kent ve kentsel mekân kavramları zaman zaman karıştırılan, tartışılan ve tam olarak ayırtılamayan bir kavram çifti olarak düşünülmektedir. Bu karmaşanın temel sebebinin, batı dillerindeki ifadelerin tarihsel gerçeklikler, deneyimler, kültür vb. bakımından tam anlamıyla karşılık bulmamasıdır. Bazı dillerde kent ve kentsel mekân kavramlarının içerdiği anlamlar tek kelime ile karşılırken, bazı dillerde bu anlam birden fazla kelimeye karşılık gelmektedir. Örneğin mekân kelimesi Türkçe 'ye Arapçadan geçmiş olup "herhangi bir şeyin şu veya bu şekilde var olması" anlamına gelen kevn (kef-vav-nun) kökünden türemiştir (Özpınar, 2014: 7). Dolayısıyla mekânın bir bakıma varlığın herhangi bir formdaki yansıması olduğunu söylemek mümkündür.

Kent üzerine söylemlerde tarihsel süreçte kavramsal değişimler de söz konusu olmuştur. Örneğin, geçmiş dönemlerde "cite", "polis", "medine" gibi az çok birbirine yakın anlamlarda kullanılan kavramların yerini bugün, "bourg", "ville", "city", "urban" gibi kelimeler almıştır (Topal, 2004: 277). Kent ve kentsel mekân kavramı en çok siyaset bilimi ve kamu yönetimi (kentleşme ve çevre sorunları) teorilerinde, şehir bölge planlama ve mimarlıkta ortaya çıkmakta, aynı terim ilgili aktörler açısından farklı kabullere gönderme yapmaktadır (Solak, 2014: 64). Dönemin ayırt edici

özellikleri yanında tarihsel süreçte kentteki algı değişimlerinin de bu tanımlamaları farklılaştırdığı söylenebilir.

Anlam açısından farklı bilim dallarında ve tarihsel süreçte farklılaşan kentler günümüzde egemen yerleşme biçimi olarak değerlendirilip insanlar arasındaki ilişkinin mekâna yansması olarak görülür. Bir bakıma kentler; insanların bir arada yaşama mecburiyetinden doğan karakterin sonucu ve insan doğasının bir ürünüdür (Kaya, 2003: 9). İnsan sosyal bir varlıktır ve bir arada yaşama ihtiyacı hissetmektedir. Sosyolojik niteliği sebebiyle de kentsel mekân, insanların yapıp ettiklerini örgütleyen, herkesin eriştiği, sözün, eylemin ve toplumsal katılımın alanı olarak tanımlanmaktadır. Kentin, “heterojen yapıdaki insanların birbiriyle buluştuğu, malların değiş tokuş edildiği, fikirlerin yayıldığı bir ilişkiler ve kararlar merkezi” şeklindeki tanımı onun bu niteliklerine vurgu yapmaktadır (Hout vd. 2000: 14). Bu da kentsel mekânın politik, ekonomik ve toplumsal bir niteliği olduğunu göstermektedir.

Kentler yalnızca insanların barınma ihtiyaçlarını karşıladığı yapılardan oluşmaz. Kentsel mekânlar, kentlilerin farklı bilgi algılarını ve tüm ilişkilerini geliştirdikleri bir bütündür. Barınma, ulaşım, çalışma, dinlenme gibi gereksinmelere cevap verecek fonksiyon alanları ve kentsel donatıların tümü kentsel mekânı oluşturmaktadır. Kentsel mekânın oluşmasındaki temel amaç sosyal bir varlık olan insana ortak bir yaşam alanı sunmaktır (Susmuş, 1999: 19). Bu yüzden kentin geçmişten bugüne insanlara ortak yaşam alanı sunmak için oluşturulmuş bir yapı olduğu söylenebilir.

Weber (2015: 73-101) için kent konusunda üzerinde durulması gereken konu, zaman ve mekân içerisindeki heterojenliktir. Bu nedenle ekonomik işlevleri açısından, “ticaret” ve üretim kentlerinden bahsederken bunların yanında “garnizon” ve “yönetim” kentlerinden de söz etmektedir. Kenti üretim ilişkileri bağlamında açıklamaya çalışan Lefebvre, Weber’inkinden pek de farklı olmayan tarihsel savı ile “kentsel” teriminin temeline inmektedir. Bunu yaparken “kent hakkı” terimine başvurmakta, mekânın üretimi ve kentsel mekânın ekonomi politiğinin oluşumuna da katkı sunmaktadır. Lefebvre’nin (2014a: 56-61) “toplumsal mekân toplumsal bir üründür” iddiası kentsel mekân için başlangıç düzeyinde bir önermedir ve bu önermeyi bir adım ileriye Bourdieu taşımaktadır. Bourdieu kentle ilgili çözümlmelerini, toplum-mekân-zaman sorunsalı içerisinde gerçekleştirmiştir. Zaman-mekân içerisinde oluşacak bir değişimin topluma yansyacağını, toplumsal bir değişimin ise mekân-zaman içerisinde kenti şekillendireceğini iddia etmektedir (Arlı

ve Göker, 2004: 121-129). Bu yüzden kentsel mekânın toplumsallığı, karşılıklı bir etkileşimin sonucunda var olmaktadır.

Kentlerin tek başına var olan statik birimler değil, toplumla ilintili dinamik birimler olduğunu iddia eden bir diğer kişi Sjoberg'tir. Yazar, bir şeyi anlayabilmenin yolunun temeline inmekle mümkün olabileceğini vurgular ve kentleri; sanayi öncesi kentler, sanayileşmekte olan kentler ve sanayileşmiş toplumun kentleri olarak üç bölümde inceler. Sanayi öncesi kentinin içsel düzenlemeleri, kentin ekonomik ve toplumsal yapısıyla ilintilidir. Toplumsal farklılaşma, mahalle ve semtleri oluşturmuş, kentin belirli bir sokağını ticaret mensubu kişiler işgal ederken, etkinliklerden uzak yerlerde genelde daha alt sınıf mensubu insanlar yaşamıştır. Toplumsal farklılaşma, mekânsal hareketliliğin az olması ve yetersiz ulaşım olanakları sebebiyle temel birim olarak anılan komşuluk gelişmiştir. Sanayi öncesi toplumun kentleri idari ve dini yapılanmalar olduğu kadar aynı zamanda pazar ve değişim merkezi olarak görülür. Akrabalık bağları, soyunu sürdürebilme gücü önemlidir ve çocuklara özellikle de erkeklere (yaş hiyerarşisi dikkate alınarak) çok fazla önem verilmiştir. Sjoberg'in varsayımına göre var olan bu dinamiklerin üzerine eklenen sanayileşmekte olan kentlerinin sosyal ve iktisadi gelişmelerin yaşanmasıyla, sanayileşmiş toplumun kentlerinin ise ticaret ve sanayi merkezlerinin çoğalmasıyla olduğu söylenebilir (Sjoberg, 2002: 38-41). Çünkü kentsellik toplumsal sürecin özel bir eğilim biçimi olarak görülebilir. Bu süreç insan tarafından oluşturulup mekânsal olarak yapılandırılmış bir çerçevede gelişmektedir.

Buraya kadar açıklanmaya çalışılan insan ve kent arasındaki ilişkiler, kentsel sistem içinde ayrı ayrı görülmezler, yalnızca farklı birleşimler içinde bulunurlar ve bu birleşimler teoride farklı tanımlamalar olarak ortaya çıkar. Tüm bu tanımlamalar ve açıklamalar sonucunda, kentin tek bir özelliğinin ve bir tanımının olmadığı söylenebilir. Toplumların yapısı, dönemin özellikleri, kültürel değerleri, üretim ilişkileri bağlamında değerlendirilen kentin işlevsel farklılıkları, gelişimi ve oluşumunun da bu noktalar çerçevesinde belirlendiğini söylemek mümkündür. Mumford'a (2007: 13) göre; kentin ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, hangi süreçleri ileriye taşıyıp hangi işlevleri yerine getirdiği belirli değildir. Kentler, salt kendi başına incelenmez. Kimi zaman üretim ilişkileri bağlamında, bazen de zaman-mekân diyalektiği çerçevesinde değerlendirilmeye ve açıklanmaya çalışılan bir kavramdır. Bu çalışmada ise kentler, hem bir yaşam alanı, hem de sürekli bir akış içerisinde bulunan toplumsal bir pratik olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca kent ve kentsel mekân

kavramları, içerdği anlam benzerliği ve vurguladığı ortak özellikler nedeniyle birbirlerinin yerine kullanılmıştır.

1.1.2. Kentsel Politika Kavramı

Günümüzde hızlı kentleşme ve demokratikleşme, kenti, siyasal erk için önemli odak noktası haline getirmiştir ve kent- politika (kent –siyaset) ilişkisi hem kuramsal açıdan hem de uygulamalı araştırmalarda inceleme alanı bulmaya başlamıştır. Kent ve siyaset kavramları arasındaki ilişkilerin kökeni M.Ö 1500’li yıllara, Site rejimleri dönemine götürülebilir. Site rejiminin, Sümerler, Babiller, Etiler, İbraniler gibi pek çok kavimde görülmesine rağmen, eski Yunan, özellikle de Atina Sitesi demokrasiyi en çok yaşamış ve düşünmüş olması yönüyle farklılaşmış ve yazılı tarihte bununla kıyaslanacak bir yapıya çok sık rastlanmamıştır (Bookchin, 1992: 74; Bumin, 2010: 14). Aristoteles’in görüşüne göre politika, kentte yaşayan insanların ortak amaç idealine ulaştığı “*iyi bir yaşam*”²in kendi kendini gerçekleştirme anlamına geldiği ve bunu gerçekleştirmesine yardımcı olacak kurumlara gereksinim duyduğu noktada ortaya çıkan bir araçtır. İnsan “doğası gereği” sosyal ve siyasal bir varlık olduğundan hayatta varoluş amacı sadece bir topluluk içinde yaşamak değil, topluluğa uygun şekilde yaşamaktır. Topluluğa uygun şekilde yaşamak toplumun tüm kesimlerinin kentin merkezinde, spor salonunda, tiyatrodaki, halk merkezlerinde ya da mahkemelerde insanlar arası etkileşimi geliştirebilecekleri, insan karakterinin gelişim ve eğitimine yönelik çalışmalar yapabilmesiyle mümkündür. Aristoteles’in, kentler için en iyi yönetim biçiminin, bu ortak amaçları gerçekleştiren toplumun tümünün ortak çıkarlarını gözeten etik ve maddi açıdan en üst tabakasının başında bulunduğu “meritokrasi” olduğu (Bookchin, 1992: 69-73) iddiası bulunmaktadır. Kitlel kontrolün politik bir sistem oluşturabildiği birkaç örnekten biri olan Atina sitesi demokrasisi, yurttaş katılımını yalnızca meclisin karar alma etkinliklerinde değil gündelik politik etkinliklerde de sağlamayı başarmıştır. Bir takım eleştiriler almış olsa da politikanın toplumsal yaşamın iradesine yönelik olan kitlel bir etkinlik şekli olduğu düşüncesiyle yurttaş katılımı “has demokrasi” niteliği kazanmıştır (Bookchin, 1992: 74).

² Aristoteles Politika adlı eserinde ilk olarak insanın diğer hayvanlar gibi “canlı” ve çok özel bir tür olduğunu vurgulamıştır ve insanın kaderinde kendi “gerçek doğasına” uygun olarak polis diye adlandırdığı kentlerde yaşaması yazılıdır. Burada erkeklerin ortak amaç idealine ulaştığı “iyi bir yaşam”ın maddi yeterliliğe ulaştığı ve bu yeterliliğin de hayatta kalmayla özdeşleştirildiği anlamını taşımaktadır (akt. Bookchin, 1992: 70).

Bugün kentsel politika kavramı ve politikanın oluşturulma süreci irdelenirken kentsel alanlardaki farklı politik yapılarla ilişkilendirilmektedir. Kentin pek çok yönünü kapsayan bu ilişki, siyasi iktidarın yapısını, kentteki etnik kimlikleri, sınıf ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini, mekân siyaseti ve mekânsal ilişkilerle ilgili konuları da kapsamaktadır. Bu ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda kent, daha demokratik olarak nitelendirilmektedir (Magnusson, 2005: 99). Bu yüzden demokrasinin gelişimine katkı sağladığı düşünülen katılımlı kentsel politikanın aynı zamanda kentin dengeli gelişimine de vurgu yaptığı söylenebilir.

Hem uygulamada hem de teoride politikanın kapsamı geniş bir çerçevede ele alınarak kavram esnetilebilir. Kavram hacmini, toplumun giderek kentlileştiği düşüncesinin egemen olduğu düşünce tarzında sınırlamak mümkün görünmektedir. Buna göre kentsel politikayı, kent yöneticilerinin uygulayıcı ve aktivist rolleri ve toplumsal sorunlara yaklaşımı ile ilgilenen bir araç (John, 2017: 21-22) olarak tanımlamak mümkündür. Hızlı kentleşen ve büyük ölçüde metropolleşen dünyada kent yönetimleri, toplumsal beklentileri karşılayacak biçimde kendilerini geliştirme konusunda ilerleme kaydetme eğilimi göstermeye gereksinim duymaktadır (Bulut, 2000: 48) Bu gereksinim bağlamında politika, genellikle politik perspektifleri kapsasa bile, toplumsal olana yatkınlığıyla çalışmalara konu olmaktadır. Çalışma kapsamında kentsel politikaların politik ve toplumsal yapısı birleştirilerek iktidarın kullanılma biçimleri ile ilgili olan tarafına vurgu yapılmaktadır. Kente dair karar alma süreçleriyle ilişkilendirilen kentsel politika “kentleşmiş toplumlarda siyaset” olarak adlandırılmaktadır (Stoker, 1998: 120; John, 2017: 43). Bu bakımdan kentsel siyaset ve kentsel politika terimi uluslararası literatürde benzer noktalara değinmek için birbirleri yerine kullanılabilir.

Genel anlamda kentsel politika dar ve geniş olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda; kentsel alanlarda yerel düzeyde karar alma süreçlerine ve yönetimlerine ilişkin tüm etmenlerin incelenmesini konu edinen bir alanı ifade etmektedir. Geniş anlamda ise; yerel yönetimlerle merkez yönetimi arasındaki ilişkiler, yerel seçimler, siyasal gücü eline geçirmek isteyen yerel güç odakları arasındaki ilişki ve çelişkiler gibi kentleşme sürecini ve kentsel birimleri ilgilendiren tüm etkinlikleri ve politikaları kapsamaktadır (Keleş, 2006: 107-108). Kentsel politika, toplumsal hayatın bünyesinde var olan eksiklikleri tamamlama, sorunları giderme ve çözüm yolları üretme noktasında önem kazanmaktadır. Bu

özellikleri itibariyle de kentsel yaşam kalitesinin artırılmasını sağlayan bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Çubuk, 2009:1). Çünkü artan ve çözüm bulamayan kentsel sorunlar kentsel politika yaklaşımının oluşumunu tetiklemiş ve bu yüzden kentsel politikalar, kente nasıl bakılması gerektiğini gösteren, kentsel yaşamın yönetimini amaçlayan önemli bir uygulama aracı olarak görülmüştür

Kentin siyasallaşmış yapısına vurgu yaparak politikayı açıklamaya çalışan Castells'e göre gelişmiş batılı kapitalist toplumların en önemli toplumsal ve siyasal sorunlarının başında kent sorunu gelmektedir. Bu alanda doğan hareketler, çevre, yaşam kalitesi, konut sorunu, kentsel ulaşım gibi konular gündeme gelmekte, bundan dolayı kent sorunsalı sosyal ve siyasal etmenler çerçevesinde tartışma düzlemine oturmaktadır. Bununla birlikte kent ve çevre sorunları hükümet politikalarının merkezinde yer almaktadır. Aslında kent sorununu Castells, *bütün toplumsal grupların ortak sorunu* şeklinde tanımlamaktadır. Bunun temel nedeni kent yaşam alanıdır ve bu alanda konut, eğitim, sağlık, kültür, ticaret, ulaşım gibi hayati ihtiyaçlar karşılanır ve bu da bütün toplumu ilgilendirmektedir (Castells, 2014: 11-14). Bu açıdan kentsel politikanın bir taraftan mekânsal ölçeğin tanımı ve analizini, diğer taraftan daha geniş anlamda kentsel alanlar ile ilişkili sosyo-politik-ekonomik süreçlerin incelenmesini konu edindiği söylenebilir (John, 2017: 44). Bu tür birbiriyle ilintili sorunların kentle insan etkileşiminin başladığı ilk zamanlardan itibaren farklı şekillerde var olduğunu söylemek mümkündür.

Kentsel politika, kentsel alanlarda belediyelerin yönetime ilişkin siyasi ve yerel faaliyetleri şeklinde de tanımlanabilmektedir. Yerel boyutta gerçekleştirilen kentsel politika ve ulusal bağlamda kentsel politikanın birbirinden kesin bir şekilde ayrılması pratikte mümkün olmamaktadır. Kentsel politika terimi, hem ulusal düzeyde yürütülen siyasi faaliyetler hem de yerel düzeydeki kentsel alanlarda belediyelere yönelik eylemler şeklinde açıklanabilir. Burada kentsel politikaya, bir belediye başkanının kente yönelik hangi siyasaı izleyeceğine dair kararı, mahalle bazında katılım sağlamaya yönelik deneme girişimleri örnek gösterilebilir (Kurtoğlu, 2004: 20). Aşınma sürecine girmiş kentin kendini savunmasına yardımcı olan kentsel politikaların tüm kenti içine alan bir yapıda olması önemlidir. Ayrıca üretilen çözüm yollarının kalıcı ve sağlıklı olabilmesi için yasal dayanaklarının da güçlü olması gerekmektedir. Sosyo-ekonomik, sağlık, eğitim, şehircilik gibi devletin sektörel politikaları çerçevesinde oluşturulan kentsel politikalar, günümüz koşullarında kısmen

mekânsal yönetim aracı olarak algılanmaktadır. Bu sayede kentsel politikaların, kentin sosyal ve fiziki portföyünü yenilemek gibi bir niteliği de bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kentsel politika ve kamu politikaları arasında bağ kurulmakta ve bir takım sorular sorulmaktadır:

- Kentsel hangi kararlar, hangi nedenlerle alınıyor?
- Kent politikalarının etkileri nelerdir?
- Kentsel politikalar nasıl bir değerlendirmeye konu olabilir?

Bu anlam arayışına göre kentsel politika, daha çok karar alma ve bu kararların kamusal anlamda neyi ifade ettiği ile alakalıdır. Bu sorular, genel kapsamda araştırmanın gidişatı açısından ne aranıyor? Kentsel politikalar ne tür bir kamu politikası olarak nitelendirilebilir? soruları üzerinde durmaktadır. Bahsi geçen sorular çalışma kapsamında ise kentsel tasarım yapılırken çocukların dikkate alınma düzeyine yönelik çıkarımlar yapmayı kolaylaştırabilir.

Kentsel politikalar kentsel mekânda görünür olan ya da mekânsal dinamiklerin ortaya çıkardığı sorunları çözümlenmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, ele alınan sorunların mekânsal nitelik ve kapsamına dair bir çözümlenmenin yapılması, politikaların içerik ve önceliklerinin sağlıklı bir biçimde belirlenmesini; dahası, farklı kentsel sorunlara yönelik farklı kamu otoriteleri tarafından alınan tedbirler arasında eşgüdümün sağlanmasını kolaylaştırır. Kentsel politika süreçlerinin farklı aşamalarına gönderme yapan kullanımları ortaya koyan Bayırbağ (2017), bunları üç şekilde özetlemektedir;

1. Üst-ölçekli (küresel, ulus-üstü, ulusal, bölgesel) politikaların aracı olarak kentsel politika (kentsel politikanın araçsallığı).
2. Yerel/kentsel otoriteler tarafından, o yerelliğe/kente dair olarak üretilen ve uygulanan politikalar (kamu politikası üreten/üretilen kentler).
3. Farklı ölçeklerdeki politika yapımcıların (kamu otoritelerinin) ele aldığı toplumsal/iktisadi sorunların kentsel nitelik kazanmasıyla birlikte kamu politikası sürecinin kentsel nitelik kazanması (kentleşen kamu politikası).

Bu ölçeklendirmeyi yaparken Bayırbağ (2017), aynı zamanda kentsel politikalar belirlenirken üretilecek bilginin yalnızca teknik ve idari olmayıp siyasi olduğuna da vurgu yaparak politika planlanmasının önemine de değinmiştir. Castells (2014: 108), kent olgusunun artan karmaşıklığı ve ortaya çıkan sorunların aciliyeti

sebebiyle, kentsel çelişkileri düzenlemek için bazı kurumsal mekanizmalara başvurmayı gerekli görmektedir. Dolayısıyla kente yönelik politika planlaması, toplumun günlük yaşamda hissettikleri krizi çözecek bir kurtarıcı gibi algılanmaktadır. Giderek karmaşıklaşan, yoğunlaşan ve çözüm bekleyen kentsel sorunlar, kentsel politika yaklaşımını öne çıkartmış ve kentsel kalitenin başlıca sebebi olarak görülmüştür.

Kentin yeni yorumu-özgürlük-demokrasi-yönetim-imar hakları-toplum ve uyum gibi hususlar ve keza, çarpık kentleşmenin çözüm bekleyen sorunlarının yarattığı meşguliyetler, kentsel politikaların üretilmesini ve uygulanmasını gündeme getirmiştir. Bu yeni yaklaşımlı politikalar; kentsel içerikte halk kesimi - özel sektör – yararlanıcılar - kullanıcılar için yeni bir toplumsal uygulama alanı oluşturmuş, aynı zamanda kentlilere hizmet projeleri hazırlama aracı da olmuştur. Yani kentsel politikalar; kente nasıl bakılacağı yada nasıl bakılması gerektiğini göstermiş, kentsel yaşamı/kentsel yönetimi hedefleyen ve bir vizyon ortaya koyan “anahtar” nitelikli bir uygulama aracı olmuştur. Dolayısıyla kentsel politikalar; ortak amaçlar ve sorunlar karşısında kentsel yaşamın sağlıklı ve hoş bir şekilde devamını sağlamaya yönelik düşünceler, hedefler, stratejiler bütünüünün oluşturulmasında ve çeşitli kamu müdahaleleri arasında bir uyum, birlik ve yönlenmenin sağlanmasında önemli rol oynamıştır (Çubuk, 2009).

Kentsel politik analizler ve yerel politik uygulamaların kavramsallaştırılması Savage&Ward'e göre, son zamanlarda yerel yönetimlerin işlevlerini ve amaçlarını izole etmeye çalışarak dolaysız bir şekilde gelişmiştir. Fakat yerel yönetimlerin 4 farklı işlevini bu çizginin dışında tutmak mümkündür ve bu özellikler kentsel politikaların üretilme sebepleri olarak sıralanabilir (1993: 148):

1. Refah sağlayıcı olarak;
2. Yerel ekonominin düzenleyicisi olarak;
3. Kolektif kimliğin oluşumunda aracı olarak;
4. Sosyal düzen ve disiplinin baskıcı aracı olarak.

Toplumsal yaşamdaki iyileştirmeye yardımcı olma ve kentin inşa sürecinde oluşabilecek aksaklıkları giderme konularında ortak paydada buluşulabilir. Fakat bu durumu, her ülke dinamikleri için genellemek doğru olmayacaktır. Keleş'e (2006: 110) göre, Üçüncü Dünya ülkelerinde köklü bir kent geleneği olmaması, demokrasinin

gerekli düzeye ulaşmamış olması ve merkezden kaynak aktarımı gibi konular yüzünden kentsel politika kavramı daha çok aşağıdaki konularla ilgilenmektedir;

- Hızlı, dengesiz ve sağlıksız kentleşme,
- Gecekondu veya bu şekil yerleşim alanlarının artması ve onu getirmiş olduğu altyapı ve maddi sıkıntılar,
- Kentleşen yığınların “siyasal katılma” isteklerinin artması,
- “Marjinal kesim” denen yeni kentli yığınların ortaya çıkardığı siyasal istikrarsızlıklar.

Kentsel politikaların oluşum nedenleri üzerinde duran çalışmalar dışında oluşum sürecini açıklayan çalışmaların az olması dikkat çekmektedir. Demokratik kent yapılarının var olmasını kentsel politika oluşum sürecinin katılımlı işlemesiyle eşdeğer gören az sayıda çalışma mevcuttur. Örneğin Von Oscar W. Gabriel (1983: 100-101) kentsel politikalara katılım ile toplumsal demokrasi ilişkisini incelediği çalışmasında³ kentsel politikaların katılım yoluyla gerçekleşmesinin, katılımcılar açısından getirisini kendini gerçekleştirme olanaklarının artması şeklinde belirtirken siyasal sistem içine meşruluk ve gerçeklik olanaklarının sağlanması olduğunu söylemektedir. Yazara göre “*ortalama yurttaş*” ile aktif katılımın yerel halkın refah düzeyine hizmet ettiği ve demokratik kuralların anlaşılmasını kolaylaştırdığı yadsınamaz. Yine yazar yerel uygulamada katılımın ortak faydaya hizmet etmesi gerektiği iddiasının Almanya’da ezici çoğunluk tarafından reddedilse de aktivist azınlıklar arasında giderek yayıldığını dile getirmektedir. Rose (1999: 195-196) katılım ve kentsel politika ilişkisini ortaya koyan “topluluk üzerinden yönetim” adını verdiği çalışmasında iktidar olgusunda bireyleri, birer topluluk üyesi olarak kendi kendini yönetme ve ahlaki düşünme sorumluluğunu alarak özne konumuna getirmektedir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere kentsel politika, kente nasıl bakılması gerektiğini göstermekte, kent yaşamı ve kentsel yönetimi hedef almış, uzun vadede kalıcı çözümler sunabilecek bir uygulama aracı olarak görülmektedir. Dolayısıyla

³ Gabriel W. O. (1983), “Gesellschaftliche Modernisierung, Politische Beteiligung und Kommunale Demokratie, Strukturen, Bedingungen und Folgen bürgerschaftlicher Beteiligung an der Kommunalen und Nationalen Politik”, in: Oscar W. Gabriel (Hrsg.), Bürgerbeteiligung und Kommunale Demokratie, München: Minerva Publikation.

kentsel politikalar; ortak amaçlar ve aksaklıklar çerçevesinde kentsel yaşamın iyileştirilmesini sağlamaktadır. Hatta buna yönelik düşünceler, hedefler, stratejiler bütünüünün oluşturulmasında ve çeşitli kamu müdahaleleri arasında bir uyum, birlik ve yönlenmenin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Castells'e (2014: 109-110) göre, kente yönelik sorunların giderilmesinde toplumsal sınırlamalar, özel talepler ve bütçe kısıtlamaları nedeniyle bir takım hedef ve düşüncelerden vazgeçmek zorunda kalan kent planlayıcıları birer teknisyen olarak görülebilir ve uygulamada kentsel planlama sınırlı kalabilir. Ancak kentsel sorunları çözmede sınırlı kalsa bile giderek kentleşmeyi yönlendirmede bir araç olarak önemli bir hale gelmektedir. Oluşturulacak politikaların uygulanmasının öncelikle yasalarla ve ardından ortaya çıkaracak araç ve imkânlarla desteklenmesi gerekmektedir. Yine kentin ortak amaçları ve sorunları karşısında kentsel yaşamın doğru anlaşılmasına yarayacak düşünce, hedef ve stratejiler bütünüünün ortaya konulması da bir gereklilik olarak görülmektedir. Dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri ise kentsel politikaların üretim sürecinde kentsellik olgusunu her yönüyle yakalayacak olan ve toplumun tüm paydaşlarının var olduğu bir katılım sürecinin sağlanmasıdır.

1.2. Toplumsal Olarak Üretilen Kentsel Mekânın Dönemselleştirilmesi

Fenomenolojik bakış açısında kentsel mekân, insan eylem ve etkinlikleri için gerekli bir hammadde olarak değerlendirilmektedir (Bilgin, 1990: 63). İnsanların yerleşik hayata geçmeleri oldukça eski bir tarihi geçmişe sahip olmasına rağmen, kentlerin ortaya çıkışı ile ilgili bir görüş birliği yoktur. Eski ve egemen görüşe göre kentler, Mezopotamya, Mısır ve Antik Yunan'da ortaya çıkmıştır. Bu bölgelerin ilk kent halkları sel taşkınlarını denetim altına alıp zararları onarmış, araziye yeniden şekillendirip ulaşım için elverişli hale getirmişlerdir. Kolektif girişimin ilk örnekleri sayılabilecek bu olaylar kentin maddi tarihinin ispatı niteliğinde gösterilmektedir (Mumford, 2007: 684). Nil, İndus ve Hwark Ho da kentlerin etkisinin ilk görüldüğü yerler olarak anılmaktadır. Arkeolojik bulgular, ekolojik olarak uygun alanlarda, büyük nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kent niteliği taşıyan yerleşim yerlerinin varlığına işaret etmektedir (Bal, 2008: 32). Bu açıdan değerlendirilirse tarihte uygun koşulların var olduğu bu bölgelerde kentlerin kurulması şaşırtıcı değildir.

Tarihi süreçte ticaretin merkezi olarak ortaya çıkan ve medeniyetin can damarı olan kentlere (Haring, 1972: 2) uygarlıkların doğuşu gözü ile bakılmaktadır. Antik çağların kentlerinin büyüklüklerine ilişkin fazla bilgi olmamakla birlikte, M.Ö. 6. yy'de Babil'in 350 bin ve iki yy. sonra da Syracuse'un 400 bin nüfusu olduğu

bilinmektedir. İlk kentlerin ortaya çıkışı 5-6 bin yıllık geçmişe sahip olsa da, gerçek kent niteliğine sahip yerleşim birimlerinin geçmişi 3 bin yıl öncesine dayandırılmaktadır (Mayer ve Kohn, 1971: 57).

Avrupa'da kentlerin gelişimi Eski Yunan'da başlamış, daha sonra Roma kentleri önem kazanmıştır. Ortaçağ'da Avrupa kentleri savunma kaygısıyla surların içine kapalı ve çok fazla büyümeyen kentler olurken, Doğu'da bazı merkezlerde büyük yerleşim merkezleri olarak görülmüştür. 10. yüzyıldan sonra ticaretin canlanması ile birlikte Batı kentleri yeniden büyümeye başlarken, özellikle liman kentleri ve ticaret yollarında bulunan kentlerin nüfusları büyük boyutlara varmıştır (Görmez, 1997: 20). Bu dönemde kentler genellikle dışarıya kapalı olan, savunma amaçlı kullanılan ve kırsal alanla ayırım noktasını ifade eden bir özellik taşımaktadır. Geleneksel kentlerin merkezinde genellikle cami, saray, hamam ve pazar yeri bulunmakta, bu tören ve ticaret merkezleri kimi zaman ikinci bir iç surla korunmaktaydı. Kentler aynı zamanda, bilimin, sanatın ve kozmopolit bir kültürün odak noktalarıydı. Her ne kadar kentler gelişmiş bir yol şebekesiyle birbirlerine bağlanmış olsalar da seyahat imkânları pek az kişiyle sınırlıydı ya da askeri ve ticari etkinliklere yönelikti (Giddens, 1997: 92). Bu dönem kentlerinin ihtiyaçlar doğrultusunda ve kısıtlı bir şekilde oluştuğunu söylemek mümkündür.

Ortaçağ Batı kenti, ekonomik açıdan bir ticaret merkezi, siyasal açıdan bir kale ve garnizon, idari açıdan bir yargı mıntıkası ve toplumsal açıdan yemine dayalı bir konfederasyon olarak bilinmektedir (Aydoğan, 2000: 147). Orta Çağ boyunca kent, en temel özelliğiyle kırsalda üretilmeyen ve gereksinimi duyulan mal ve hizmetlerin dağıtıcısı olma işlevini görmüştür. Bu işlev zamanla kırdan gelen talepler nedeniyle giderek güçlenmeye başlamıştır. Akdeniz ticaretini kontrol eden İtalyan kentlerinin nüfusu 1300'lü yıllarda yüz bini aşmıştır. Bu yoğunlaşma kentin çevresini daha çok kontrol etme gereksinimini artırdığı gibi, aynı zamanda kırsalla daha çok ticaret yapılması sonucunu doğurmuştur. Bu gelişmeler, bir yandan kentsel grupları toprak sahibi olmak ve tarım işletmeleri kurmak için kıra, diğer yandan kırsal seçkinleri de birikimlerini karlı alanlarda değerlendirmek amacıyla ticaret kentlerine yönlendirmiştir (Heaton, 1985: 108). Özellikle 12. ve 13. yüzyılda Avrupa'da görülen bu değişme, daha özgürlükçü bir kent ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Çağdaş sanayileşme, teknoloji, ulaşım ve yönetim olanaklarının ürünü olan çok işlevli kent olgusu, ilk kentlere olduğu gibi Ortaçağ kentlerine de yabancı bir olgudur. Batı Avrupa'da kentlerin doğmasına kadar geçen sürede toplum iki etkin düzen

tanımişti; rahipler sınıfı ve soylular. Bu iki toplumsal yapı arasında kesin çizgiler varken orta sınıf, onların yanında yerini alarak toplumsal düzeni tamamlamış, daha doğrusu, bu yapılanmada bir düzenleme yapmıştır. Etkili olan bu grupların yanında feodal yapıların da varlığı söz konusudur (Pirenne, 2014: 163). Ortaçağ Batı kentleri birçok açıdan olduğu gibi çocuk yaşantısı için de zor bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar küçük birer yetişkin olarak görülmekte ve çok erken yaşlarda büyümeleri beklenmektedir. Her ne kadar erken evlendirilip yasal sorumluluklar erken yaşta yüklense de dönemin çocuklarının, çocukluklarını sınırlı yaşadıklarını gösteren kimi bulgular mevcuttur. Örneğin taş, kil, tahta ya da kumaştan kuklalar yapmış ağaçlardan ipler sarkıtmışlardır. Kumdan ve çamurdan kaleler yapmış, özellikle erkekler savaşta gerekli ustalığı kazanmak için ok ve yaylarla da oynamışlardır. Geç Ortaçağ'da uçurtmalar kullanılmış, çocuklar saklanma, sobeleme gibi oyunları da oynamışlardır (Genç, 2016: 255-257). Giydikleri kıyafetlerden sosyal haklarına ve karar verme düzeyine kadar hemen her konuda ebeveynlerinin tercihlerine göre yaşamak durumunda kalan bir çocukluktan bahsedilse de o dönemin çocuklarının yaşadıkları şehirde mekân kullanımını verimli değerlendirdiğini söylemek mümkündür.

Ortaçağ kentleri konusunda araştırma yapan Pirenne'in (2014: 102) kent teorisi, Avrupa merkezlidir. Yazar, Ortaçağ burjuvazisi gibi bir kentsel sınıfın daha önceden var olmadığını vurgulamaktadır. Pirenne, Batı Avrupa'nın tarihinde yeni bir dönemin başlangıcını kentlerin doğuşuna bağlamaktadır. Medeniyeti etkileyen ticaret, sanayi, savaş, bilim, din ve demokrasi en fazla kentlerle ilişkili olmuştur. Ticaret, kentlerde yapılmış, kentleri geliştirmiş ya da çökertmiştir. Kentleri ele geçirmek için yapılan savaşlar, modern kentlerin doğmasına ve gelişmesine yol açan sanayileşme, medeniyeti etkileyen ilim/bilim, din ve devlet hep kentle ilişkili olmuştur. Göçebe toplumların kurduğu devletler bile ağırlıklı olarak kentleri ele geçirme politikası gütmüşlerdir. Aristo ve Eflatun gibi ünlü filozoflar siyasal düşüncelerini kentle ilişkilendirmişlerdir. İbn-İ Haldun ise kenti, teorisinin temeli yapmıştır (Al, 2008: 45-46). Örneğin teorisini insanın toplumsal bir varlık olduğu gerçeği üzerine temellendirmiş olan İbn-İ Haldun, aynı gerçeklik üzerinden şehir teorisini açıklamak için *Hadari Umran* kavramına başvurmuştur⁴. “İlimler ancak büyük bir umranın ve

⁴ İbn-İ Haldun Mukaddime-II adlı eserinde çeşitli sosyolojik konuları ve bunları neden-sonuç ilişkisi bağlamında incelemiştir. Eserin dördüncü bölümünde İbn-i Haldun'un şehirlerdeki toplulukların medeniyetleri- “hadari umran” memleketler ve kentler üzerine düşüncelerini içermektedir. (2016:729-793).

yüksek bir hadaretin bulunduğu yerlerde gelişir” diyerek şehir hayatının refahın gereği olduğunu, insanların bedevilik ve onun gerekleri evresini geçtikten sonra medeniyetin gereği olarak hadarilik evresinin bir zorunluluk arz ettiğini savunmaktadır (2016: 729-731). Dolayısıyla bu açıklamalar, doğu toplumlarında kentlerin insan unsuru ve onun gelişim süreciyle ilintili olduğunu göstermektedir.

Tarım toplumu döneminde birikimli bir gelişme gösteren kent, sanayi devrimi ile birlikte gelişmiş ülkelerde büyük bir atılım göstererek, kentleşme adı altında evrensel bir boyut kazanmıştır. Kentsel büyüme, II. Dünya Savaşı’ndan sonra gelişmiş ülkelerin etkilediği yerlerde de büyük atılımlar göstermiştir. Artık sanayi toplumu da kentseldir ve onun ufkunu da kent oluşturmaktadır. Çoğunlukla ekonomik faaliyet alanı olarak işlev gören kentler bu dönemden sonra sanayileşmenin de etkisi altına girmeye başlamıştır (Ökmen ve Görmez, 2010: 484). Sanayileşme öncesi kent, yani tarım toplumu dönemi kenti, tarımın ilerlemesi ve elde edilen üründe artış olmasının etkisindedir. Sanayileşmenin başlaması ile bu durum değişmiş ve nüfusun artmasıyla birlikte kentleşme üretimle tüketimi ayırmış, uzmanlaşmayı getirmiştir.

Sanayileşme sonrası kentleşmeyi, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler ayırımı şeklinde kısaca ele almakta yarar vardır. Çünkü gelişmiş ülkeler, ekonomik gelişmelerini tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine ve daha sonra da hizmet ekonomisine geçerek sürdürmüşlerdir. Buna karşılık gelişmekte olan ülkeler, tarım ekonomisi aşamasından, hizmet ekonomisi aşamasına doğrudan atlamışlardır. Bu ülkelerin yerleşme alanları, belki nüfus açısından kent kabul edilebilir; ancak buralarda yürütülen ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler yönünden bunu söylemek mümkün olmayabilir. Bu nitelik, gelişmekte olan ülkelerin kentleşmesinin hızlı, çarpık, aşırı, sahte, dengesiz ve tek yönlü gibi olumsuzluk ifade eden niteliklerle anılmasına neden olmaktadır. Gelişmişlik düzeyi farklı olan ülkelerin dinamikleri, kentlerin de gelişim yönünü belirlemektedir (İspir, 1991: 18).

Ökmen ve Görmez’e göre, sanayi devrimine kadar yani tarım toplumu döneminde kent vardır ama *kentleşme olgusu* pek yoktur. Elbette nüfusun artması anlamında, tarım toplumunda da kentleşmeden söz edilebilir ama bu modern anlamda oluşan bir kentleşmeye karşılık gelmemektedir. Etkisi ve rolü gittikçe artan ve yönetim yapılanmasında doğrudan etkili olan kent, sanayi toplumu döneminde yeni anlamlar kazanmış ve kentleşmenin mekânsal izdüşümü niteliğini almıştır. Sanayi devrimi ve sonrasında kent yeni anlamlar kazanmış ekonomik, sosyal, kültürel ve idari boyutu eklenmiştir. Yönetim yapılanmaları ile ona ilişkin düşünceler ve sistemler kentlerden

yürütülmüştür (2010: 485). Bunun yanında Sanayi Devrimi'nden sonraki süreçte kentleşme ve planlama konularında değişim yaşanmış, özellikle batılı ülkelerde sanayileşmenin meydana getirdiği nüfus artışı ve yoğunlaşma sorunlarıyla birlikte kent ve çeperi arasında sınırlar belirgin hale gelmiştir. Bu çizgiyi ortadan kaldırmak, kişinin özgürlüğünü yeterince hissedebileceği ve daha yaşanılabilir çağdaş kentlere ulaşılabilmesi için oluşum koşulları sağlanmaya çalışılmıştır (Çukur, 2009). Modern anlamda kentin oluşumunun sınırların ortadan kalktığı bir yapıda gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

18. yy'ın sonu ve 19. yy'ın başlarında endüstri devrimi, kentleşmede yeni bir dönem açmış ve bu dönemde İngiltere'de ilk büyük kentler ortaya çıkmıştır. Sanayi kenti sadece tarım dışı üretimin artması sonucu ortaya çıkmamıştır. Bunun haricinde, tarımda makineleşme, tarımsal yapının çözülmesi, köylü kitlelerin kente göçmeye hazır hale gelmesi, kentlerin nüfusunu ve kent sayısını artırmıştır (Görmez, 1991: 3). Sanayileşmenin bir yan ürünü niteliğinde ortaya çıkan bu kentleşme biçiminin, gelişmekte olan ülkelerinkinden farklı olarak, gelişmiş ülkelerin kent, kentleşme ve kentlileşme süreçlerine yön veren önemli bir özellik olduğunu söylemek mümkündür. 19. yy. ile bugün arasında görülen iki değişikliğin ulusların çoğalması ve kentlerin büyüklüklerinde görülen değişiklikler olduğu söylenebilir. 1900'lü yıllarda dünya Avrupa ve Kuzey Amerika kıtasındaki endüstrileşmiş ülkeler ile Rusya ve bu ülkeler tarafından kontrol edilen Latin Amerika, Afrika ve Asya'daki ülkelerden oluşurken; bugün siyasi ve ekonomik gelişme düzeyleri ve büyüklükleri farklı olan ve daha mozaik bir görünüm arz eden 160'dan fazla bağımsız ülkeye dönüşmüştür. O dönemde ortaya çıkan istatistiki veriler bugünün gerçekliğini göstermektedir. Örneğin 1976 yılında Vancouver kentinde toplanan insan yerleşimleri üzerine Birleşmiş Milletler Konferansı'ndan elde edilen verilere göre, 2000'li yıllarda dünya nüfusunun en az yarısı kentsel alanlarda yaşayacaktır. Nitekim Birleşmiş Milletler'in (BM) hazırladığı Dünya Kentleşme Eğilimleri raporlarına bakıldığında 19.yy – 20.yy yüzyıl içerisinde kentin, modern uygarlığın egemen merkezi haline geldiği söylenebilir.

Tablo 1. Dünyada Kentleşme Eğilimi (1990-2050)

Bölgeler	Kent Nüfusu (Bin Kişi)			Kır Nüfusu (Bin Kişi)			Kentleşme Oranı (%)		
	1990	2015	2050	1990	2015	2050	1990	2015	2050
Kuzey Amerika	211.475	290.616	386.690	68.871	65.387	47.965	75	81	89
L. Amerika ve Karayipler	315.343	505.392	685.070	130.577	126.989	94.771	70	79	87
Avrupa	504.665	547.147	598.857	217.034	193.667	116.864	69	73	83
Asya	1.039.594	2.119.873	3.479.059	2.181.748	2.300.024	1.777.869	32	48	66
Afrika	200.111	491.531	1.488.920	434.456	702.839	1.038.637	31	41	58
Sahra Altı Afrika	135.537	375.827	1.258.336	357.792	593.408	909.306	27	38	58
Okyanusya	19.041	26.938	41.160	8.030	12.605	15.961	70	68	72
Türkiye	31.923	57.617	82.19	21.999	20.655	13.435	59	73	86
Gelişmiş Ülkeler	829.877	979.089	1.123.972	317.122	274.118	174.096	72	78	86
Az Gelişmiş Ülkeler	1.460.351	3.002.409	5.555.784	2.723.593	3.127.393	2.917.970	34	49	65
Dünya	2.290.228	3.981.498	6.679.756	3.040.715	3.401.511	3.092.067	43	53	68

Kaynak: United Nations World Urbanization Prospects (2018) verilerinden hazırlanmıştır. <https://population.un.org/wup/Download/> (Erişim Tarihi: 5.02.2019).

Kırsal ve kentsel nüfus sayılarının tespit edildiği raporlarda nüfusun kentlerde yoğunlaştığı ülkelerden biri olarak Türkiye de yerini almıştır. Onar yıllık dönemler halinde sunulan, tüm ülkelerin kentleşme olasılıklarını içeren raporların 2018 yılında revize edilmiş içeriklerinden hazırlanan yukarıdaki tabloda belirli bölgeler vurgulanmaktadır. Ülkelerin pek çoğunda kentleşme hızının arttığı ve kent nüfusunun artıp kır nüfusunun azaldığı görülmektedir. Türkiye için 1990 yılında %59 olan kentleşme oranı, 2015 yılında %73 civarında tespit edilmiş, 2050 yılında olması ihtimal kentleşme oranının %86'ya çıkacağı öngörülmüştür. Bu tahmini rakamlar görece düşük kalmakla beraber TÜİK 2019 nüfus verilerine göre 2019 yılında ülke nüfusunun %93'ü kentlerde yaşadığı görülmektedir.⁵ Bu durumun kırdan kente göçün artmasına bağlı olarak değiştiğini görmek mümkün olmakla beraber kimi şehirlerin büyükşehir olma sürecinde, köylerin ve beldelerin tüzel kişiliğinin kaldırılıp büyükşehir kapsamına alınması ve buraların da kentsel nüfusa dâhil edilmesinin etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kentin fonksiyonları yani nitelik ve nicelik bakımından değişimler, mevcut toplumsal, ekonomik ve kültürel özelliklerin etkisiyle olmakta ve kentin yapısal özellikleri, üzerinde barındırdığı toplumun yansıması olarak nitelendirilmektedir. Bu

⁵ www.tuik.gov.tr. (Erişim Tarihi: 22.09.2019).

da homojen olmayan sosyo-kültürel yapıların kent mekânını etkileme biçimini aynı şekilde değiştirmektedir (Es ve Ateş, 2004: 207-208). Örneğin Avrupa kentleriyle İslam şehirleri arasında gözle görülür farklılıkların olması coğrafi çeşitlilikten ziyade toplumların inanç, yaşam biçimi ve öncelikleriyle ilişkilidir. Dolayısıyla kentler ve toplum yapısı arasında diyalektik bir ilişki vardır (Demirci, 2017: 56). Çok benzer bir düşünce tarzı da kentin ekonomik, toplumsal ve fiziki düzenlerinin paralellik göstermesi üzerinedir. Örneğin feodal toplumlarda kent, pazar ve mübadele yerleridir. Ekonomik anlamda var olan düzen (çok az bölünme ve ihtisaslaşma) sosyal tabakalaşmada da görülür ve feodal kentlerin mekânda aldığı biçim toplumun sosyal düzenine de uygundur. Sokaklar yalnızca insanların ve hayvanların geçebilecekleri genişlikte olup kıvrımlıdır. Kentin mekândaki var oluşunun toplumsal düzene yansması da sosyal ayırım şeklinde kendini gösterir. Farklı toplumsal gruplar ve zanaatkarlar şehrin farklı yerlerine konumlanmaktadır. Modern toplumlarda ise kentler, toplama-dağıtma ve mali-idari yönetim yeri fonksiyonlarına sahiptir. Bu yüzden tarihinde feodal düzen taşımayan İngiltere gibi (kentsel gelişim seyri 15. yy'da başlamış ve nüfusun %90'ı şehirlerde yaşıyor) şehirlerin büyümesinde izlenen ve gözlenen oluşumların Türkiye gibi feodal toplum düzeninin etkileri olan ülkelerle aynı olması beklenemez (Kıray, 2003: 9-10). Kısacası toplumsal yapı, kentsel düzende az ya da çok etkilidir. Toplumsal yapının kentsel düzene etkilerinin yanı sıra ardışık kentsel yapıların da birbirini etkilediği dolayısıyla antik kent yapısının olumlu ve olumsuz özelliklerini bir sonraki kent yapılarına aktardığı söylenebilir. Sonraki bütün kent biçimleri fiziksel özelliklerini ve kurumsal modellerini kısmen ibadethane, kale, köy ve pazarın ilk kentsel entegrasyonundan almıştır. Bugün kentin fiziki boyutu ve insani faaliyet sahası değişmiş ve genişlemiştir.

Mumford'a göre kentin şimdiki rolü bölgelerin kültürlerin çeşitliliklerini en üst düzeyde geliştirmektir. İnsanların artık tek bir nehir yatağını değil, bütün gezegeni denetim altına alması gerekmektedir. Eski bir Mısırlı yazar kentlerin henüz ilk kurulma aşamalarında kenti kuran kişinin görevinin "Tanrıları tapınaklarına sokmak" olduğunu söylemiştir. Yazar şu an ki kentin görevini pek farklı görmez ve görevi, insanın en üst çıkarını tüm faaliyetlerin üstünde tutmak, toplumsal, ekonomik ve siyasi farklılaşmanın meydana getirdiği olumsuzlukları en aza indirmek olarak tanımlar. Yazara göre artık kenti bir yönetim ve ekonomi merkezi olarak karakterize etmek eksik kalmaktadır. Kentin var oluşunu, yeni insanı (*yeni dünya insanını*) hayata geçirmenin asli bir organı olarak düşünmek gerekir. Kentli- taşralı, insan-doğa, yurttaş-yabancı

arasındaki ayırım artık sürdürülemez çünkü iletişim sayesinde dünya kocaman bir köye dönüşmüş vaziyettedir. Kentte tek bir yönetim gücü değil kentin asıl sahiplerinin bilgilenme, özyönetim, kendini gerçekleştirmeyi amaçlayan bireysel ve ortak iradesi temsil edilmektedir (2007: 686-691). Bugünün kentlerinin en önemli görevi ise insanın kozmik ve tarihsel süreçlere bilinçli katılımını artırmaktır.

1.3. Kentsel Mekâna İlişkin Sosyolojik Kuramlar

Kentler, tarihsel süreç içerisinde hem kültürel birikimlerin gelecek kuşaklara taşıyıcısı, hem de bu birikimlerle insanlığın geleceğini şekillendiren en önemli araçlardan biri olmuştur. Kentlerin doğuşunun uygarlığın doğuşuyla paralel olduğu düşüncesi, bir nevi bu olguyu olumlayan genel bir kanıdır. Tabii tüm bu toplumsal değişimler bir takım sosyo-ekonomik sorunları da beraberinde getirmiş ve kent, sosyolojik araştırmaların nesnesi olmuştur. Aslında kent sorununun toplumun bütününde işleyen faktörlere bakılarak çözümlenmesi gerektiği düşüncesini paylaşan ve toplumsal değişimlerden haberdar olan kuramcılar çoğunluktadır. Feodaliteden kapitalizme geçiş aşamasında kenti tarihsel bir analiz nesnesi olarak gören bilim insanları bağımsız bir kent teorisi kurmak yerine, süreçte değişen sosyal ilişkiler tabanının bir teorisini elde etmeyi önemli görmüşlerdir. Bu bakımdan çalışmanın bu bölümünde sosyal ilişkiler tabanını da dikkate alarak kenti tasvir etmeye çalışan kuramlar ortaya konulmuştur. Klasik sosyologlardan başlayarak, kentin anlam kazanmasına öncülük eden Chicago Okulu'na, ardından kentin üzerinde var olmaya başlayan sosyal gruplarla değişen son dönem kent tasvirine kadar pek çok düşünceye bu bölümde yer verilmiştir.

1.3.1. Kent Analizlerinin Seyrinde Klasik Kuramlar

Karl Marx, Max Weber ve Emile Durkheim, toplumsal değişimlerin tümünden haberdar olmalarına rağmen modern kapitalist toplumda kent sorununun, toplumun bütününde işleyen faktörlere bakılarak çözümlenmesi gerektiği düşüncesini paylaşmaktadırlar. Her üç yazar açısından da yapılması gereken, bağımsız bir kent teorisi kurmak değil, kapitalizmin gelişimi içinde değişen sosyal ilişkiler tabanının bir teorisini elde etmektir. Bu kişiler tarihsel olarak kenti, feodaliteden kapitalizme geçiş aşamasında önemli bir analiz nesnesi olarak görmüşlerdir (Saunders, 1993: 14).

Marksçı yaklaşımda, kentsel mekânsal dönüşümlerin ekonomik sistemin genel karakteriyle ilişkilendirilerek sosyal bir işlevle tanımlandığı görülmektedir. Bu anlamda Marx kenti, modern toplumun çoğu olgusunda olduğu gibi kapitalist üretim ilişkileri

içerisinde analiz etmektedir. Kentin, verili bir toplumdaki üretim ilişkilerinin belirleyici olduğu bütünsel bir yapıdan soyutlanamayacağı belirtilmektedir (Marx ve Engels, 1999: 82-85). Bu yaklaşım biçimi, genel eğilimleri açıklama konusunda başarılı sayılsa da eksik ve indirgemeci olduğu eleştirilerine maruz kalmıştır (Bıçkı, 2006: 126). Marksçı yaklaşımın ortaya konulan kısıtlarının, Weberci yaklaşımın ve kente uygulanmasının doğru anlaşılması halinde, aşılabilmesi büyük oranda mümkün görünmektedir. Bilindiği gibi kapsamlı bir şehir teorisi ortaya koyan Max Weber (2015: 73) kendine ait bir mahkemesi ve pazaryeri olan kentin sakinlerinin hayatlarını tarımdan değil, ticaret ve alışverişten kazanmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Weber, modern sanayi kentinin temelini hazırlayan yerleşim kültürünün Batı toplumu tarafından (Cermen ve Hristiyanlık vurgusu) üretildiğini belirtmiştir. Yazara göre, sanayi ile kentleşme arasında tamamlayıcı bir bağ vardır. Dolayısıyla batılı olmayan bir toplum, modern şehri üretecek “özel” şartlara sahip olmadığı için sanayileşemeyecek ve hiçbir zaman şehirli bir toplum olamayacaktır. Weber, batı şehrini; etrafı güçlü surlarla çevrili, tarımsal üretim dışında ticari üretimi içeren ve tarımdan elde edilen artı ürünün pazarlanıp değerlendirilebileceği pazaryerlerine, kendisine has ve kısmen özerk bir hukuksal yapıya sahip olan mahkemelerin ve toplumsal birlikteliğin olduğu mekânlar olarak anlatmıştır (2015: 73-93). Fakat kuramı tanımlarken ideal tip kavramına başvurmakta olduğu ve ideal tiplerin tüm zamanlar ve mekânlar için genel bir tanım yapma niyeti taşımadığı; mantıksal iç tutarlılığıyla değerlendirilmesi gerektiği kabul edildiğinde, diğer yöntemler için ifade edilen zıtlıkların ortadan kalktığı görülmektedir (Bıçkı, 2006: 127).

Weber’in kent tipi, tarihin belli bir dönemine ve özgül bir coğrafyaya aittir. Başka zaman ve mekân deneyimleri için genellemeye uygun olmayacağıının söylenmesi doğru olmakla beraber, bu durum, ideal tip yöntemin geçerliliğini çürütmez. Gerçekte, aynı fenomenin farklı zaman ve mekân deneyimlerini yansıtır şekilde birden fazla ideal tipin kurulmasına bir engel yoktur. Bunun gerçekleştirilmesi durumunda, aslında çok katmanlı ve karmaşık olan sosyal süreçlerin anlaşılır ve yorumlanabilir hale gelmesi mümkün olabilir. Bu yöntemle, gerçekliğin verili bir zaman ve mekân aralığında statik hale getirilerek dondurulduğu ileri sürülebilir. Bu durum tüm teorileştirme girişimlerinde görülmektedir. Bıçkı’ya (2006: 127-128) göre, hiçbir teorinin gelecek tüm zamanları açıklama yeteneği yoktur. Bu yeteneğin herhangi bir kurama atfedilebilmesi ancak tarihin sonuna gelindiğinin veya kestirilebilir bir sonunun olduğunun kabulüyle mümkündür.

Weber için kent; kentte yaşayanların kendilerine has kolektif bir kimlik ruhuna sahip oldukları özerk bir cemaattir. Böyle bir kimliğin bir evrimle oluştuğunu, dolayısıyla sadece Hristiyan Avrupa’da anlamlı bir hale geldiğini iddia etmiştir. Weber’in batı asıllı kent teorisi birçok yönden eleştiri almıştır Weber, Batı dışı kentlerin tamamını adeta bir yığılmadan ibaret görmektedir. Yazar, özcü ve oryantalist bir paradigmayla batı dışı kentleri değerlendirirken “Şehir, Modern Kentin Oluşumu” isimli kitabında, Şam, Bağdat, Konya, Bursa, Semerkant, Buhara ve İstanbul gibi kentlerin adına yer vermiştir. Weber’in kolektif bir kimlik ruhu, İbn-i Haldun’un sebep asabiyetini çağrıştırmakla beraber kent teorisini oluştururken genel olarak ele aldığı konular, İbn-i Haldun’un Mukaddime adlı eserinde detaylı analizlerle sunulmaktadır.⁶

Klasik kent kuramcılarında bir diğeri Emile Durkheim’dir. Durkheim, toplumsal düzenin nasıl kurulduğunu ve varlığını nasıl sürdürdüğünü, yoğun ve hızlı bir değişme dönemi ardından nasıl yeniden kurulduğunu, geleneksel toplumların modern toplumlara, kırsal toplumların kitlesel sanayi-kent toplumlarına doğru nasıl evrimleştiklerini analiz etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de mekanik ve organik dayanışma kavramsallaştırmalarına başvurmuştur. Kentsel mekân formundaki çeşitli sosyal çözülme formlarını anlatırken modern ekonomik toplumların karşılıklı çıkar ve hayatta kalma çabaları sonucu oluşan organik dayanışma kavramına dikkat çekmektedir (Durkheim, 2018: 161). Kentin oluşum ve süreç içerisindeki değişimini ortaya koyan bu bilim insanları kentin farklı yönlerine dikkat çekerek kent olgusunu açıklamaya çalışmıştır. Değişen fiziki ve sosyal durumlar kenti açıklamada bir takım anlamsal değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

1.3.2. Yirminci Yüzyılda Kentsel Mekân Tartışmaları ve Chicago Okulu

20. yy.’da kentlerdeki nüfusun artmasıyla birlikte kentsel sorunlar ortaya çıkmış ve bu sorunlar için çözüm yolları üretmeye yönelik çabalardan en önemlisi olan kuramlar da bu dönemde oluşmuştur. Bu dönem, kent kuramlarını etkileyen belli başlı unsurlar vardır. Kenti fiziksel açıdan değiştirerek kır-kent ayrımını ortadan kaldırıp kalkınmanın gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik olan Sovyet Devrimi bunlardan bir tanesidir. Sovyetler’de “*yaşamı değiştirmek için kenti değiştir*” sloganı ortaya atılmıştır (Sevinç, 1999: 54-59). Bu değişim doğrultusunda Sovyet kentinin planlanmasında bazı ilkeler öne çıkmıştır. Bunlardan en önemlileri, kamu yararı, konut

⁶ Kolektif bir kimlik ruhunun şehir hayatının varlığı ve sürdürülmesi için gerekliliğini ortaya koyduğu analizler için bkz. İbn-i Haldun (2016), Mukaddime II, (yayına hazırlayan: Arslan Tekin), İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık. ss.729-731, 737-741.

konusunda standartlaşmaya gidilmesi, kent büyüklüğünün sınırlandırılması, kent merkezlerinin kapitalist kentlerde olduğu gibi ticaret veya sanayi merkezi değil de siyasal, yönetsel ve kültürel bir kimliğinin olması, halkın planlama süreci dışında tutulması ve kitlesel konut üretimidir (Keleş, 2008: 93-96). Halkın söz konusu planlama süreci dışında tutulması ilkesi kentsel gelişime yönelik politikaların belirlenmesinde söz sahibi olamadıkları ve kentsel planlamanın beşeri unsuru göz ardı ettiği sonucuna götürmektedir.

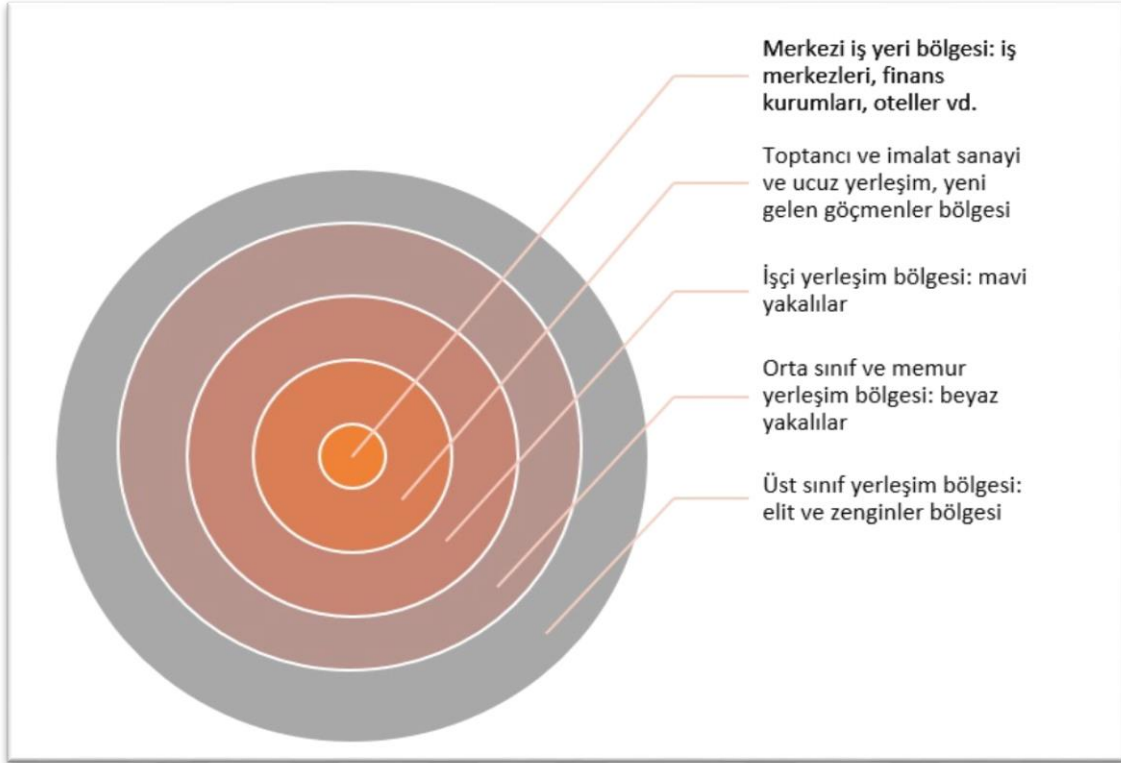
Bu dönem kuramlarını etkileyen diğer önemli gelişme, özellikle sanayi kentlerinde yaşanan sorunlara bir çözüm bulmak amacıyla imzalanmış Atina Anlaşması'dır. Anlaşmanın ilkeleri, 20. yüzyıl kent tanımını da içinde barındırmaktadır. Anlaşmada alınan temel karar, toplumsal gelişmenin ve iyileşmenin mevcut kentlerle sağlanamayacağı düşüncesidir. Bu nedenle kentler değiştirilmelidir. Bu değişimdeki temel amaç ise, insanların sağlıklı bir çevrede yaşamasıdır. Makineleşme arttıkça şehirlere yoğun bir göç başlamış ve kentsel sorunlar ortaya çıkmıştır. Oturma alanlarının ve yeşil alanların yetersizliği, bu sorunların temelinde yatan nedenler olarak saptanmıştır (Duru, 2001: 349). Bu sorunların çözümü için kentsel politikalar gündeme gelmiştir.

Chicago kentindeki sorunları inceleyen ve daha sonra birçok kentin planlanması sürecinde önemli bir role sahip olan Chicago Okulu'nun da bu dönem kuramlarına yön veren en önemli çalışma olduğunu söylemek mümkündür. 20. yüzyılın ilk birkaç on yılında sosyal bilim araştırmalarına yön veren okul, 1892'de Chicago Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler ve Antropoloji adıyla kurulmuş, asıl olarak kent sosyolojisi çalışmaları yapmış bir bölümdür. Kent, sosyolojik bir analiz nesnesi olarak toplumsal değişim kuramlarında kavramsal açıdan önemli bir yere sahip olmuş fakat 1920'ler ve 1930'larda Chicago Okulu'nun çalışmalarına kadar, doğrudan incelenen ve kuram oluşturmaya dönük bir olgu olmaktan uzak kalmıştır (Esgin, 2016: 19-20) Sosyal bilimler literatüründe kent araştırmalarının başlı başına bir disiplin haline gelmesindeki en büyük rolün Chicago Okulu'na ait olduğu söylenebilir (Arlı, 2012; Özdemir, 2010; Serter, 2013). Okulu bu derece özgün yapan şey, kuramsal çerçevelerini geliştirirken temel soruna farklı bakış açılarındaki yaklaşımlardan ve kullandıkları metodolojiden kaynaklanmaktadır. Chicago Okulu'nun cevap aradığı temel soru, kentsel nüfusun çevreye entegrasyonu üzerinedir. Soruya cevap vermek için geliştirdikleri kuramsal perspektif ise kentsel mekân ve mekânın sosyal süreçleri arasındaki karşılıklı ilişkinin analiz edilmesidir. Ekolojik yaklaşım bu anlayışı

barındırır. (Serter, 2013). Ekolojik yaklaşımın özünü, insan yerleşiminin kentsel çevreye nasıl uyum sağladığı sorusunun ekolojik süreçlerle ilişkilendirmesi ve canlıların çevresel uyumlarına atıf yapılarak açıklanması oluşturmaktadır (Esgin, 2016: 23). Bu çerçevede Chicago Okulu'nun toplumsal etkinlikler ve nüfus arasındaki ilişkiyi kültür kavramında araması Okulu, kent tezahürlerinde ayrıcalıklı konuma getirmektedir. Elbette bu konumu sadece kuramsal çerçeve oluşturulurken insan ilişkileri ve toplumsal kuralların etkileşimine verdiği önemle sağlamamıştır. Bunun yanında kent araştırmalarında öncülüğünü sağlamaştıran bir diğer faktörün, okulun analiz verilerini elde etme mantığına ve yöntemine ilişkin süreç yönetimi olduğunu da eklemek gerekir. Kent anketlerinin uygulanması (kentsel etnografi, etnisite, mekânsal modelleme, kentin gelişimi) gibi katılımcı gözleme dayanan bir niteliksel araştırma programının kurulmasını sağlamıştır (Arlı, 2012: 129-130). Kentin fiziksel, kültürel ve toplumsal işleyiş mekanizmalarını alan araştırmalarına odaklanıp nitel araştırma yöntemlerini kullanarak incelemeye çalışan bu anlayış, küçük ölçekli toplumsal mekânlardaki yüz yüze etkileşimi önceleyen kuramlara referans olmuştur. İnsanın maddi çevresini oluşturan kent, insan davranışlarını etkilemekte ve davranışlarının biçimlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Robert Park, Louis Wirth, Ernest Burgess ve Roderick McKenzie'nin de dahil olduğu Chicago Okulu, Chicago kentini araştırma laboratuvarı olarak kullanarak çeşitli saha çalışmaları yürütmüş, ve “beşeri ekoloji” (*human ecology*) olarak bilinen paradigmayı oluşturmuştur. Kent gelişimini doğal bir gelişme olarak gören ve devlet müdahalesini göz ardı eden bu kurama göre, farklı sınıfsal ve kültürel gruplar, tıpkı doğada ekolojik denge sağlama süreçlerinde olduğu gibi, kent içinde kendilerine avantajlı bir yer ve konum sağlayabilmek için birbirleriyle rekabet içine girerler. Sürecin sonunda daha üstün özelliklere sahip olanlar, kent merkezine yakın ve avantajlı yerlere yerleşirler (Erman, 2010: 34). Rekabet içinde gelişen kentler Burgess'e göre genelde iç içe geçen halkalardan oluşur: merkezde çok katlı ofis binaları, bankalar, alışveriş merkezleri, oteller, tiyatro ve müzeler ve sanat galerilerinden oluşan şehir merkezi (*downtown*) vardır (1. halka); onun etrafındaki halkalarda ise sırasıyla şehir merkezinde iş arayan/çalışanların yaşadıkları ve sefalet yuvaları halinde olan yeni göçmen/vasıfsız işçi mahalleri (2. halka), ‘sınıf atlayan’ ve topluma adapte olmuş 2. kuşak göçmen/vasıflı işçilerin yaşadıkları düzenli mahalleler (3. halka), orta sınıf konutları (4. halka), ve en dıştaki halkada ise üst sınıfların yaşadıkları villa ve lüks konutlardan oluşan banliyöler (5. halka) bulunmaktadır

(Burgess, 2004). Bu halkalar arasındaki sınırların keskin çizgilerle ayrılması, rekabet içindeki insanların bu bölgeler arasındaki geçişleri kolay görmüştür.



Şekil 1. Burgess'in Halkalar Teorisi

“Bir Yaşam Biçim Olarak Kentlilik” (*Urbanism as a way of life*) isimli modern kenti tanımlamaya çalıştığı ünlü makalesiyle bilinen, kent araştırmalarındaki kuramsal çerçeveyi o dönemde tamamladığı öne sürülen kişi Louis Wirth'dir. Wirth makalesinde; modern zamanın en etkileyici gerçeklerinden birisinin dünyanın kentleşmesi olduğunu söylemektedir. Yazara göre modern dünyanın kentsel olduğuna şehirlerde yaşayan toplam insan sayısı tam ve doğru bir şekilde kanıt gösterilemez. Kentin insan yaşamına etkileri, bir yerin kentsel olup olmadığı hakkında önemli ipuçları taşıyabilir. Bu yüzden kentsel yaşam biçimini belirleyen olgunun şehirlerin varlığından öte bir şey olduğunu vurgulamış, daha çok kentsel mekânın insanlar üzerindeki etkisini gösteren sosyolojik saptamalarda bulunmuştur (1938: 1-24). Kısacası yazar, dünyanın kentleşmesi olgusunda asıl önemli olanın toplumların yaşam biçimi olduğunu vurgulamaktadır.

Kentsel Ekoloji ekolünün kurucusu ve Chicago Okulu'nda akademisyen olan Robert Ezra Park (2015: 39) ise kentin medeni insanın doğal yaşam alanı ve kendine has kültür biçimiyle nitelendirilen bir mekân olduğunu, tüm kültürlerin kentte

doğduğunu belirtmektedir. Park, ekolojist yaklaşımla, kent sosyolojisinde getto, çöküntü alanları ve lüks konut vb. kavramsallaştırmalarını ilk kez gündeme getirmiştir. Kentsel mekân ile sosyal süreçler arasında bir ilişki kurarak, kent mekânının sosyal yapıyı nasıl etkilediğini ortaya koymuştur. Kenti sistemli bir şekilde inceleyen kentsel ekoloji kuramı, insan topluluklarının çevreye uyumunu sorgulamaktadır. Park'a göre milletler, yönetim birimleri ve biçimleri, politika ve insanın kentte varoluşunun ana yörüngesi olan tüm değerler kentte doğmuştur. Ayrıca Park'a (1967: 3) göre; şehir, insanın içinde yaşadığı isteklerine daha uygun hale getirebilmek için verdiği çabaların en tutarlısı ve en başarılısıdır. İnsan unsuruyla oluşmuş bu dünya (şehir) aynı zamanda onun bundan sonraki tüm hayatını geçireceği bir dünyadır ki insan, farkında olmadan aslında kendi kendini inşa etmektedir. Eğer Park haklıysa, nasıl bir şehir istenildiği, ne gibi toplumsal ilişkiler arayışı içinde olduğu, doğayla nasıl bir ilişkiye değer verildiği, ne tür bir yaşam tarzının arzulandığı gibi sorular önem kazanmaktadır. Öyleyse şehir hakkı, şehrin barındırdığı kaynaklara bireysel veya kolektif erişim hakkından öte bir şeydir: Şehirleri şekillendirmek hatta bunu yaparken katkı sunmaktır (Harvey, 2012: 44). Bu yüzden kentsel politikalar belirlenirken kentin tüm paydaşlarının dengeli bir şekilde katkı sunması, şehirdeki insanların varlığını destekleyen bir çaba olarak ön plana çıkmaktadır.

Chicago Okulu'na göre, kent ve kentleşme bir toplumsal maliyet oluşturmaktadır. Fakat kentlerin gelişimi ile ilgili mali sorunlar çözülebilir niteliktedir. Bu amaçla, ABD'de kent yönetiminde yeniden yapılandırma ve İngiltere'de kent planlaması akımları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar sayesinde fiziki ve toplumsal yapının kontrol altına alınacağına ilişkin iyimser bir yaklaşım geliştirilmiştir. Bugün kentsel politikaların oluşturulmasında önemli olan konu, bir takım çıkar grupları arasındaki ilişkilerin kentin, arsa, altyapı ve planlama politikalarına nasıl etki ettiğini görebilmektir (Keleş, 2006: 115). Diğer bir ifadeyle kente ilişkin politikalar sadece kent yöneticilerinin değil onları etkisi altına alan çevrenin de politikası anlamına gelmektedir.

Bu dönem kuramları, 20. yy.'ın ilk yarısında kentin yabancılaştırıcı etkisi üzerinde dururken, sonraki çalışmalar alan araştırmalarının da katkısıyla kentle ilgili kararlarda katılım süreçlerine yoğunlaşmaktadır. Çünkü bir yerin oluşumu insan unsurunu barındırdığı ölçüde kentsel olarak nitelendirilmektedir. Netice itibarıyla tüm kuramların temel amacının toplumsal ve fiziki açıdan daha iyi bir kent kurulmasını ve

kentlerin temel işlevlerini yerine getirecek pozisyona erişebilmesini sağlamak olduğu söylenebilir. Bugün kentlerin belirgin bazı özellikleriyle yeni kimlikler kazandığı ve kente özgünlük katan kimi yönlerin ön plana çıkarılmaya başlandığı yeni akımlar da yok değildir. Tarihi kentler, kültürel kentler, eğlence kentleri çocuk kentleri vb. dolayısıyla bir yandan kentlerde oydaşmacı bir kültürün oluşumuna neden olurken, diğer yandan kentlere özgün kimlikler kazandıran yeni gelişmeler de içinde bulunulan yüzyılda bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Özellikle yeni kent kimliklerinin oluşturulmasında bir kentsel politika olarak ön plana çıkması gereken konu, kentsel yaşama renk katan çocukların beklentilerinin de karşılanmasıdır.

1.3.3. 20. yy Sonrası Sosyolojik Oydaşmadaki Kırılmalar ve Modernist Kuramlar

Kenti inceleyen son dönem kuramcıları arasında Manuel Castells, Henri Lefebvre ve David Harvey'den söz edilebilir. Castells, kentsel mekan ile sosyal süreç arasındaki ilişkiyi Lefebvre, kentsel mekanın kapitalist toplumda nasıl üretildiğini ya da nasıl meta haline getirildiğini; Harvey ise, kentsel devrim ya da daha geniş kapsamlı olarak global kentsel yaşantıyı vurgulamıştır. Kapital birikim süreçleri çerçevesinde kenti ele alan yaklaşımların ikiye ayrıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki, Castells'in yaklaşımı; ikincisi ise Lefebvre ve Harvey'in yaklaşımıdır. Castells'in yaklaşımında kent bir analiz nesnesi haline gelmiş ancak kapital birikim süreçleri ile tanımlı bir çerçeveye oturtulmuştur. Lefebvre ve Harvey'de ise, kentin önemi, kapitalizmin krizlerine getirdiği çözümler ile sınırlıdır ve mekân, kapitalizm için sermaye birikimini ilgilendirdiği ölçüde ele alınmaktadır (Şengül, 2001: 14-26). Birikim teorisiyle bağlantılı kent süreci; üretim, dolaşım, mübadele ve tüketim için fiziksel altyapı üretimi demektir. İlk temas edilmesi gereken nokta, yapılı çevre⁷nin nasıl üretildiği ve sürece nasıl hizmet ettiği. Kent sürecinin kavranması noktasında burjuva tüketimi ve emeğin yeniden üretimi için harcanan gelirler arasında ayırım yapılabilir (Harvey, 2015:109). Kapitalist birikim tarzını uygulayacağı baskıya karşı emekçi sınıfın kolektif olarak yükselttiği direniş kentsel süreci şekillendirmektedir. Nitekim sınıf mücadelesi ile ilişkili bir teori olmamakla birlikte somut sosyal pratikler de mevcuttur. Sınıf mücadelesinin bağlamsal koşullarını ve burjuvazinin buna verdiği tepkilerin

⁷ Yapılı çevre; pek çok unsurdan oluşan karmaşık bir üründür –yollar, kanallar, rıhtımlar ve limanlar, fabrikalar, kanalizasyonlar, devlet daireleri, okullar, hastaneler, konutlar, işyerleri, mağazalar vb. Bunların her biri farklı koşullarda üretilir. Yani yapılı çevre denilen şey aşırı hantal bir basitleştirme ve gerek üretildiği gerekse de kullanıldığı süreçleri derinlemesine irdelediğimizde unsurlarına ayrılması gereken bir kavramdır (Harvey, 2015: 111).

doğasını irdelemek burjuvazinin tepkilerinin birikim yasaları tarafından yönetildiğini gösterir (Harvey, 2015: 126). Sınıf mücadelesi ve toplumsal pratikler bu süreçte kentsel dinamikleri yönlendiren etkenlerdir.

Keskinok, modernist kuramcılardan olan Castells'in kentsel mekân konusundaki özgün düşüncelerini içeren *The Urban Question* adlı eserinin toplumsal olana vurgu yaptığını belirtmektedir. Castells, toplumsal olmayan bir kentsel mekân kuramının söz konusu olmayacağı, kuramın tarihsel bir arka plana sahip olması gerektiği iddiasında bulunmaktadır. Toplumsal ilişkilerden mekânsal ilişkilere doğru karşılıklı çift yönlü işleyen bir çözümleme türünü benimsemek kenti tanımlamada ön gerekliliktir. Aslında Althusser'ci, yani kentsel mekânı yapılaraya vurgu yaparak açıklayan, bakış açısından etkilenen Castells kenti; ekonomik, politik ve ideolojik sistemin elemanlarının birleşmesi ve bunlardan oluşan toplumsal pratiğin bir şekillendirmesi olarak açıklar. Kent "beyaz bir sayfa" değildir. Bu yüzden salt ideolojik pratiklerin tanımlandığı bir yer olarak görülemez, ideolojik olanın toplumsal süreçlerle üretimi sonucunda sürekli olarak yapılanması şeklinde tanımlanır. Kuramsal açıdan kent; üretim, tüketim ve değişim mekânıdır ve bunlar sürekli olarak birbirlerini toplumsal pratikler yoluyla dönüştürmektedir (1988: 67-75).

Modernist kuramcılardan önde gelen isimlerinden bir diğeri de çalışmanın kuramsal temeline dayanak noktası olan *kent hakkı* kuramının savunucusu, Lefebvre'dir. Lefebvre'e (1998: 193) göre, Marksist düşüncenin ekonomi-politik yorumları, kültürel perspektifin yolunu tıkamıştır. Post-yapısalcı olarak tanımlanan önemli bir kent kuramcısı olan Lefebvre, 1968 yılında Fransa'da "Kent Hakkı" bildirisi ile kente ilişkin farklı bir bakış açısı geliştirdiğini göstermektedir. 1968-70 yıllarında Lefebvre'nin *kent hakkı* ve küresel düzeyde kentleşme eğilimleri üzerine çalıştığı görülmektedir. Bunun sonucu 1970 yılında yayınlanan "Kentsel Devrim" adlı çalışmasıdır. Yazarın ontolojik açıdan vurguladığı şey kentsel olan ya da olmayan gibi bir ayrımın ortadan kalktığıdır. Yazara göre kentsel olan ve ona tekabül eden diferansiyel mekânla karşı karşıya olma durumu söz konusudur ve çelişkiler kent-kır arasında gerçekleşmeyip temel çelişki bizzat kentsel fenomene kaymıştır (Lefebvre, 2014a: 159). Kentsel teoriye en önemli katkılarından birisi de siyasi olanla günlük yaşam içerisinde karşılaşacağımız iddiasıdır. Materyalist bir bakış açısıyla Lefebvre (2014a: 7-8) kentsel olanı, günlük yaşamdan ayırmak yerine toplumsal değerlerin yansıması olarak somutlaştırmaktadır. O, *toplumun bir bütün halinde kentleşmesi* hipotezinden yola çıkarak kır-kent çelişkisi içinde ele alınan şehir kavramının ortadan

kalktığını, ortaya çıkan kent toplumunun yeni yaklaşımlar geliştirilerek irdelenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Kenti yalnızca tüketim ve yeniden üretimin değil, kapitalist üretimin de odağına yerleştirilerek üretim-kent ölçeğine taşımaktadır. Metalaşma, pazar, bürokratikleşme üzerine kurulu modernist kentleşme/şehirleşme yaklaşımını reddederek, kentin sakinlerinin canlı deneyimlerinin altını çizmektedir. Lefebvre, kalıplaşmış biçimselliğe karşı, özgün sosyal ilişkilerin olduğu, şehir üzerinde söz hakkı edinme ve bireysel yaratıcılığın öne çıktığı bir 'Kentsel Devrim' hayal etmektedir.⁸

Modernist kuramcılardan olan David Harvey, basit şekilde formüle ettiği kent sürecini birikim ve sınıf mücadelesi temaları üzerine temellendirmiştir. Birbirini bütünlük nitelikte olan bu iki temayı ilişkilendirirken kapitalist toplumda var olan sınıfsal karakterin sermayenin birikim sürecinin kumandasını elinde tutmak amacıyla emek gücü üzerindeki tahakkümüne vurgu yapmaktadır. Tahakküm oluşmasının nedeni emekçinin emeğini yeniden üretebilmek adına ücret karşılığında kapitalist güçlere artı değer katmak zorunda olmasıdır. Birikim teorisi üzerine çizilen bu analiz çerçevesi ekonomik karakter taşıyabilir fakat birikim, kapitalist sınıfın hem kendi varlığını hem de emek üzerindeki gücünü sürdürebilmesi için kullandığı bir araçtır. Bu oluşumu örneklerle açıklayan Harvey, bütünün ayrılmaz parçalarını aynı gerçekliğin farklı yönleri olarak sunmaktadır. Mesela rekabet, her kapitalisti üretim sürecini uzatıp yoğunlaştırmaya zorlar çünkü bu onun lehinedir. Karşılığında emek gücünün artı değer üretme kapasitesi zarar görür. Ayrıca olaya birikimin emekçiler açısından olası sonuçları çerçevesinden bakılırsa artı değer teorisine dayanarak emek gücünün sömürülmesi kapitalist karın kaynağı olduğu görülür. Dizginsiz rekabet koşullarında birikim sürecini kumandası altında tutmaya çalışan sermaye sahibi, emek gücü üzerinde belli düzeyde baskı uyguladıkça onlar da emeğini yeniden üretebilmek adına rekabet içerisine girer. İstihdam ettiği emekçiye baskı uygulayan sermaye sahibi onu, bu duruma direnme amacıyla kolektif araçlar bulmaya iter. Sözü edilen birikim süreci emek ve sermaye arasında açık ve net bir sınıf mücadelesi oluşturur (Harvey, 2015a: 93-95). Bu sistemde kentleşmenin tarihine ilişkin yapılan/yapılacak olan her analize bu dinamiklerin büyük ölçüde etki ettiğini söylemek mümkündür.

Harvey, artı ürün üretimi ve kullanımının demokratik denetim olduğu sürece beka için elzem olduğunu savunmaktadır. Yazara göre kentin şekillenmesinde etkili

⁸ Lefebvre, Henri, (2014). Kentsel Devrim, İstanbul: Sel Yayıncılık. Kitabın arka kapak yazısından alıntılanmıştır.

olan yerel birimler, yeni yönetim sistemlerini kullanarak artı ürün kontrolünü eline almalı, kentsel süreç şekillendirilirken şirket sermayesinin ve üst sınıfların çıkarlarını sağlama almak üzere kurulmamalıdır. Fakat şehri kullanım hakkının giderek özel ve yarı-özel grupların eline geçtiğini savunan yazar, bunu birkaç örnekle açıklar. New York şehrinde Michael Bloomberg adında bir milyoner şehri müteahhit firmaların ve ulus aşırı sermayenin istekleri doğrultusunda şekillendirirken aynı zamanda yüksek kazançlı yatırımlar için ideal konuma getirmektedir. Yine Mexico'da dünyanın en zengin adamı olan Carlos Slim, şehrin sokaklarını turistler için çekici hale getirmek amacıyla Arnavut kaldırımını döşetmektedir. Bu örneklerdeki gibi gücünü doğrudan sergileyen varlıklı bireylerin dışında kenti şekillendirmede dolaylı etkisi olan örnekler de vardır. Örneğin, kentsel yatırım için gerekli kaynaklardan yoksun olan New Haven şehrinde, dünyanın en varlıklı üniversitelerinden olan Yale Üniversitesi, şehrin dokusunu kendi istekleri doğrultusunda şehrin asıl sahiplerinin taleplerini göz ardı ederek tasarlamıştır. Harvey, bu örneklerle şehir hakkının dar bir alana sıkıştırıldığını ve dahası şehri kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda şekillendirme gücüne sahip, küçük bir siyasi ve iktisadi elitin elinde toplandığını iddia etmektedir. Lefebvre'nin kentsel süreci kentin asıl sahiplerinin yönetmesi gerektiği iddiasına atıfta bulunarak bu durumun sorgulanması gerektiğini de eklemektedir (2012: 58-69). Şehir kimliği, yurttaşlık, şehre aidiyet bağı ve tutarlı kentsel politika gibi ideallerin gerçekleşmesi kentin tüm paydaşlarının göz önünde bulundurulduğu bir yönetim sistemi ile mümkün görünmektedir.

Görüldüğü gibi, kentsel teori farklı yer ve zaman deneyimlerine göre çoğulcu bir kavramlaştırma gerektirmektedir. Dahası bilinçli insan eylemliliğinin önemi üzerinde durularak, işlevselci açıklama biçimlerine, tüm teorileştirme girişimlerine dikkatle yaklaşılmalıdır. Bu tarz bir bakış, farklı teorilerin birbirinin yerine geçen değil, birbirini tamamlayıcı nitelikte görülmesi anlamında, yönetsel çoğulculuğu ortaya çıkaracaktır. Yapısalcı bilim teorilerinde, bilimsel gerçekliğin tek yolu olduğu düşünüldüğünden dolayı, dünyanın alternatif kavramlaştırmalarına yer verilmemektedir. Oysaki yeni sosyal bağlamların koşullarını yansıtan teoriler geliştirmenin yolu her zaman açıktır.

1.4. Kentsel Politikaları Açıklayan Temel Kuramlar

Kentsel politikaların oluşturulması, kent ölçeğinde faaliyet gösteren aktörlerin, kente ilişkin kaynak dağılım sürecinde hangi kriterleri kullanacağını belirlenmesine ilişkin bir süreçtir. Bu nedenle politika oluşturmadaki farklı yaklaşımlar kentsel karar

alma süreçlerine kimin ne şekilde etki ettiğinin anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır. Kentlilerin kendi kendilerini yöneten bir toplumun üyesi olup olmadıklarını anlayabilmek, farklı kuramların bakış açılarını değerlendirmekle mümkündür. Mollenkopf (1992: 220) bu bağlamda şu soruyu ortaya atmaktadır: Kentsel politika incelenmeye değer mi; yoksa bu alan bütünüyle ekonomik ve sosyal bağlam tarafından mı sınırlanmakta ve belirlenmektedir? Olguyu böylesi bir kavrayış biçimi, aynı zamanda kentsel politika ile kentteki güç ilişkilerini çözümlenmeye yönelik karşıt görüş ve yaklaşımların varlığına da işaret etmektedir. Bu yüzden bu başlık altında politikaların belirlenmesinde etkili olan 3 temel kuramsal altyapı ortaya konulmuştur. Politika belirleme sürecinde farklı baskı gruplarının varlığını savunan çoğulcu yaklaşım, politika belirleyicilerinin iç işleyişini ve bürokrasinin değerlerini ön planda tutan Weberci yaklaşım ve sınıf çelişkisi ile sermaye birikim süreçlerinin önceliğini savunan Marksist yaklaşım bu temel kuramsal altyapıyı oluşturmaktadır (Şengül, 2009: 94). Bu kuramsal çerçeve çizildikten sonra bunlara yöneltilecek eleştiriler ve alternatif ortaklık vurgulu yaklaşımlar açıklanmıştır. Bu sınıflandırmadan yola çıkılarak sözü edilen yaklaşımların genel bir çerçevesi Uzbek (2008: 14-15) tarafından çizilmiş, (Tablo 2 ve 3), araştırma konusunu ilgilendiren kısımları ise yorumlanarak aşağıdaki tablolar halinde sunulmuştur:

Tablo 2. Kentsel Politika Belirleme Yaklaşımları

ÜÇ TEMEL KURAM			
	ÇOĞULCU KURAM	YÖNETİMCİ KURAM	SINIF MERKEZLİ KURAM
<i>Temel Kavramlar</i>	Birey temelli grupların karar alma süreçlerine etkileri.	Bürokratik ve kurumsal yapılanmalar.	Sınıf mücadelesi.
<i>Güç Olgusuna Yaklaşım</i>	Toplumsal gruplar ve kurumlar arasında dengeli dağılmıştır.	Bürokratik otoritenin elindedir.	Egemen sınıfın elindedir.
<i>Devletin Konumu</i>	Devlet, hakem konumundadır, Tüm toplumsal gruplara eşit mesafede durur.	Devlet kendi başına bir güç ve karar merkezidir.	Devlet, egemen sınıfın etkisi altındadır.
<i>Eleştiriler</i>	Sosyo-ekonomik ve sınıfsal eşitsizliklerin dikkate alınmaması.	Devletin diğer toplumsal güçlerden bağımsız olduğunun varsayılması, Sosyo-ekonomik yapının bürokrasi ve kamu politikaları üzerindeki etkilerinin göz ardı edilmesi.	Katı bir sınıfsal çelişki ve karşıtlık olgusu üzerine kurulu olması, Sınıf bakışını aşan uzlaşma ve ortaklıklara açıklama getirmemesi.
<i>Ortak Eleştiriler</i>	“Her üç paradigmanın olgulara (yukarıda belirtilen) belirli kavramların çizdiği bir çerçeveden bakmaları ve bu çerçevenin dışına çıkıldığında açıklayıcılıkta yetersiz kalmaları” şeklindedir.		

Tablo 3. Kentsel Politika Belirleme Analizlerine Alternatif Yaklaşımlar

		ORTAKLIK VURGULU YAKLAŞIMLAR	
		BÜYÜME ORTAKLIĞI KURAMI	KENTSEL REJİM KURAMI
<i>Temel</i> <i>Önergeler</i>	<p>Kentsel gelişmeyi kente “değişim değeri” temelli bakan arazi sahipleri, siyasiler ve yatırımcılar yönlendirmektedir.</p> <p>Seçkinler olarak da nitelendirilen bu oluşumun karşısında, kente “kullanım değeri” temelli bakan halk çoğunluğu yer almaktadır.</p>	<p>Kentler bir araya gelerek kaynaklarını birleştiren aktörlerce oluşturulan ve böylece bir süreliğine “yönetim becerisi” elde eden rejimler tarafından yönetilmektedir,</p>	
<i>Eleştiriler</i>	<p>Kentsel topluluğun büyümeden yana ve karşı olan olmak üzere kesin bir biçimde ayrıştırılarak kutuplaştırılması, Büyüme ortaklıklarındaki “halk desteği”nin görmezden gelinmesi, Gücün nasıl oluştuğuna değinilmemesi,</p>	<p>Üst ölçek yapısal güçlerin yerel siyasete etkilerini açıklayan sistematik bir kuramsal çerçevenin eksikliği, Zamanla politik süreçlere ağırlık verilerek ekonomik yapıdan kaynaklanan sınırlamalar üzerine kapsamlı bir biçimde değinilmemesi</p>	

1.4.1. Çoğulcu Kuram

Kuramın kentsel politika oluşturmadaki temel varsayımı, gücün toplumsal gruplar arasında dengeli dağılmış olması, politika oluşturucuların kendi başına bir karar mercii olmayıp farklı gruplar arasındaki dengeyi sağlayan bir hakem konumunda olmasıdır. Kentle ilgili ortaya çıkan politikalar bu denge sürecinin bir sonucu olarak görülmektedir. Bu bağlamda oluşturulan kentsel politikaların toplumda var olan gruplar arası dengeyi gözeten bir “orta yolcu” nitelikte olması gerekmektedir. Çoğulculuğun merkezileşmiş karar alma fonksiyonlarına karşıt nitelikte olduğunu savunan Şengül (2009: 73-74) bu yaklaşımın, kentsel politikaların belirlenme sürecinin salt belirli bir grubun tahakkümü altına girmesinin önlenmesi ve çoklu kanallar açarak toplumdaki tüm grupların kendilerini ifade edebilme olanağı bulması bakımından en etkili kuramlardan biri olduğunu belirtmektedir.

Çoğulcu kuramın kente yönelik tartışmalarında Robert Dahl⁹’ın kentleri kimlerin yönettiği sorusuna cevap aradığı “Who Governs?” isimli eser önemli yer tutmaktadır. Dahl, Amerika Birleşik Devletleri’nin New Haven şehrinde yaptığı çalışmada gerçek anlamda politik karar alıcıların kimler olduğu sorusuna yanıt aramaktadır. Bir kenti -eğer biri yönetiyorsa- kim yönetiyor? Vardığı sonuca göre kentsel karar alma gücü tüm toplumsal gruplar arasında eşit şekilde dağıtılsa bile toplumun sadece küçük bir kesiminde de toplanmamaktadır. Tipik bir Amerikan kentinin politik yapısına yönelik yapılan bu çalışmada üç karar alanı belirlenmiştir; kentsel gelişim, eğitsel düşünce ve adayların belirlenmesi. Kentsel karar alma süreçleriyle aday gösterilen kesimin ilgilendiğini vurgulayan Dahl (1961:163-164), toplumun da bu süreç üzerinde makul düzeyde etkisi olduğunu gözlemlemiştir. Çünkü karar uygulayıcılarının kent halkının düşüncelerine önem verdiğini açıklamaktadır. Harding’e (2017: 64) göre Dahl’ın bu çıkarımları onu çoğulcu kuramın önde gelen düşünürü haline getirmiştir.

Kentsel mekânlarda siyasa yapıcılarının kent halkının refah seviyesini yükseltmek ve kararlarını bu amaca uygun şekilde biçimlendirmek çoğulcu yaklaşımın

⁹ Robert Alan Dahl, Amerikan siyasetini ve açık, kapsayıcı ve rekabetçi olan diğer politik sistemleri karakterize etmek için 1953 yılında modern siyaset bilimi terimlerinden olan ve kelime anlamı çokluk yönetimi olan “poliarşi” terimini tanıtmıştır. Kavram, ideal demokrasi sistemi ve bu ideale yaklaşan kurumsal düzenlemeler arasındaki farklılıkları ortaya çıkarma noktasında fayda sağlamıştır. Böylelikle, poliarsiler doğrudan demokrasiden ziyade temsili ilkeye dayanmakta ve bu nedenle bir azınlık egemenliği biçimi teşkil etmekte, fakat aynı zamanda (kusurlu) seçkin grupların gücünü düzenli ve özgür seçimler gibi kurumlar aracılığıyla sınırlayan demokratik sistemler olarak nitelendirilmektedir. <https://www.britannica.com/biography/Robert-A-Dahl#ref1178985> (Erişim Tarihi:23.10.2018).

temel varsayımlarından birisidir. Farklı sosyal yapıların katılım ve temsili konusunda çoğulcu yaklaşımın önemli olduğunu savunan ve kuramı farklı yönleriyle inceleyen bilimsel çalışmalar mevcuttur. Örneğin, “The Pluralism of Pluralism: An Anti-theory?” isimli çalışmasıyla çoğulculuk kuramını içeriksel olarak incelemeyi amaç edinmiş Grand Jordan (1993) kentlerin yönetiminde ve politika belirlemede farklı toplumsal yapıların etkili olabildikleri bir yapılanma tarif etmektedir. Jordan (1993:293) çoğulcu yaklaşımın unsurlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Siyasal statü, batı sistemlerinde katmanlaşmış ve yerel hale gelmiştir,
- Güç dağılımı, herhangi bir sistemde demokrasinin statüsüne yaklaşmak için arzu edilen bir özelliktir,
- Politika belirlemedeki sonuçlar, farklı aktörleri ve farklı süreçleri yansıtmaktadır,
- Bir politik sistem uygulamasının anlaşılması, politika geliştirme sürecinin gözlemine dayanmalıdır,
- Farklı çıkarların etkileşimi “genel irade” ye meşru otoritenin kaynağı olarak pratik bir alternatif sağlayabilir,

Özetlemek gerekirse kuram, toplumun ihtiyaçlarının doğru karşılanması için yerel yönetimlerinin fazla işlevsel olmasını savunmaktadır. Ayrıca kuramın, yerel politikalar belirlenirken insan unsurunu göz önünde bulundurması sebebiyle kentsel mekânın toplum tarafından şekillenmesine imkân tanıdığı söylenebilir.

1.4.2. Yönetimci Kuram

Toplumsal güç çalışmalarına odaklanmış gruplardan ilkinin üzerinde yoğunlaştığı soru, (Dahl’ın çalışmalarına konu ettiği) “*Kentleri kim yönetiyor?*” sorusudur. Bu sorunun çok benzeri Hunter (1953) tarafından sorulmuş ve metodolojik olarak iki aşamada ilerlemiştir. Hunter, toplum üzerinde etkili olduğu belirtilen “iş dünyası, yönetim, sivil toplum kuruluşları ve toplumsal eylemler” olarak sıraladığı dört grubun diğer benzer gruplar tarafından nasıl güçlü görüldüğünü test etmeye çalışmıştır. Bu yöntemle kentin biçimlenmesine ait kararların alınmasında küçük bir grubun yani “siyasa yapıcı”nın etkili olduğunu ortaya koyarak seçkin (yönetimci) teorisinin temel argümanlarını belirlediği kabul edilmektedir (Harding, 2017: 63-64). Toplumsal dinamiklerin kısmen göz ardı edildiği kuram daha çok atanmış ve seçilmişlerin kararlarıyla kentsel dinamiklerin işlerlik kazandığı iddiasındadır.

Saunders'a (1979: 67-81) göre, devleti ve iç işleyiş mekanizmalarını, temel etki alanı olarak ele alan yönetimci kuram, devletin kendini diğer toplumsal güçlerden bağımsızlaştırdığı fikrine dayanmaktadır. Şengül (2009: 76-77) seçkin görüşün yerel yönetimlere ilişkin en önemli katkısının Pahl'ın kent yöneticiliği (*urban managerialism*) yaklaşımı olduğunu belirtmektedir. Ray Pahl kent yöneticiliği kavramını ortaya koyduğu bu yaklaşımla devleti ve iç işleyiş mekanizmalarını bağımsız bir güç olarak algılayan yönetimci kuramın çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu bakımdan yaklaşım yerel halkı bağımlı, kent yöneticilerini ise kentin bağımsız değişkenleri olarak ele almaktadır. Yazar, bu yaklaşımın ilk evresinde "kent yöneticileri"ni sadece yerel yönetimlerde çalışan bürokratlarla sınırlandırmamış, buna özel sektörde kentsel kaynak dağıtıcılarını da dâhil etmiştir. Yaklaşım, kentsel kaynakların dağıtılmasında etkili aktörlere de aktif rol ithaf ettiği gerekçesiyle eleştiriler olmuş ve Pahl çalışmalarını önemli ölçüde gözden geçirmiştir. Yöneticilere atfettiği bağımsız değişken olma özelliğini; merkezi yönetimle, yerel halk arasında aracı olması gerektiği şeklinde yenilemiştir. Bunun açıklaması yerel yönetimlere ekonomik yapı ve merkezi yönetimin koyduğu sınırlayıcılıkların etki ettiği şeklinde yapılmaktadır.

1.4.3. Sınıf Merkezli Kuram

Sınıf merkezli kuram, sürece ilişkin açıklamalarda çoğulcu yaklaşımın birey ve grup boyutuna, yönetimci yaklaşımın ise devlet boyutuna vurgu yapması ve her iki kuramda da sınıf boyutunun ihmal edilmesine bir eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. Sınıf merkezli yaklaşımda makro düzeyde ekonomik ilişkiler temel alınarak, ardından da sosyo-ekonomik farklılıkların ve sınıfsal çelişkilerin göz önünde bulundurulmasıyla merkezi ve yerel yönetim ilişkilerinin incelenmesi esası bulunmaktadır. Kendi içinde araçsal ve yapısalcı görüş olmak üzere iki ayrı yaklaşımı barındırmakla beraber daha sonraları, çoğulculuğa bir kayış olarak nitelendirilebilecek sivil toplumcu taraftarı bir yaklaşım da geliştirilmiştir (Şengül, 2009: 77, 158). Burada, kuramın dikkat çektiği sınıf boyutunda çoğulcu yaklaşımda kısmen yer verilmesinin etkisi olduğu söylenebilir.

Sınıf merkezli kurama göre toplumsal yapılar arasındaki ilişkiler kentsel politikayı yönlendirmektedir. Kuram kent, politika, toplum ve maddi ilişkilerin etki ettiği unsurların incelenmesini öngörmektedir (Geddes, 2017: 111). Sınıf merkezli kuramın kentsel politikalara yaklaşımlarının temel gerekçesi, politika yapıcılarının kapitalist toplumun amaçlarına hizmet ettiği düşüncesidir (Pickvance, 1995: 272).

Devletin kaçınılmaz olarak üstlendiği iki rolden biri üretim için gerekli ön koşulların sağlanmasıdır. Bunlar yasal bir düzeni sağlamak, parasal sistemi sürdürmek, iletişim ve ulaşım sistemleri kurmak, sağlıklı, nitelikli ve çalışma isteği olan işgücünü sağlamak gibi koşulların var edilmesidir. Devletin üstlendiği ikinci rol ise sosyal çatışmayı baskı altında tutan, destekleyici imaj ve tutumların yayılmasını sağlayan, alt sınıflara bir takım tavizlerin verildiği politikaları benimseyen kurumların oluşturulması yoluyla sosyal düzenin sağlanmasıdır (Pickvance, 1995: 253-254). Kentin yeniden üretilmesi ve dönüştürülmesi politika belirleyicileri ve planlayıcılar tarafından örgütlenmekte ve kontrol altına alınmaktadır.

Kentsel politikaların oluşturulmasında sınıfsal yaklaşımlar kente ve onunla ilgili belirlenen politikalara ilişkin farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılaşma farklı politik sınıflara bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bunlardan bir tanesi Araçsalcı yaklaşımdır. Pickvance (1995: 261), yerel siyasaların sermaye sahiplerinin amaçlarına hizmet eden bir araç konumunda olduğunu iddia etmektedir. Böylece kente yönelik yerel düzeyde alınan politik kararlar ulusal düzeydeki hâkim yapıların yereldeki yansıması gibi görünmektedir.

Araçsalcı yaklaşımın bir diğer savunucusu olan Cockburn, farklılaşmış kurumları bünyesinde barındırsa bile devletin bir bütünü temsil ettiğini ortaya koymaktadır (Şahin, 2013: 529). Bu da merkezi yönetimin toplumsal kontrolü meşrulaştırıp gücü elinde tutmasına hizmet etmektedir. Kurama göre ayrıca asıl işlevi eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetleri sunarken yerel örgütlenmeyi de sağlaması gereken yerel yönetimlerin görev tanımını ihlal etmektedir (Şengül, 1999: 8). Kenti ve dolayısıyla kentsel politikaları üretim ilişkileri içerisinde ele alan yaklaşımı Castells (2014:113) şu şekilde açıklamaktadır; endüstriyel büyüme sadece kentin silüetini değiştirmekle kalmaz aynı zamanda konut ve ulaşım gibi ihtiyaçlarının giderilmesi gereken çok sayıda işçinin de bu bölgelere akmasına sebep olur. Farklı toplumsal katmanlar için sağlanması gereken hizmetlerin çokluğu göz önüne alındığında, kentsel sistemde gözlenen kriz durumu daha net anlaşılır ve kenti tasarlayanları politika üretme noktasında bir yol ayrımına sürükler.

Sınıf merkezli kuram içerisinde yer alan yapısalcı kuramistler, yönetimi üstlenen yapılar ve kapitalist sınıf arasında bir özerklik olması gerektiğini savunmaktadır (Pickvance, 1995: 254). Kentsel mekânı toplumun bir yansıması olarak gören ve yapısalcılığı savunan Castells araştırmalarında yerel yönetimlerin özerkliğine kuramsal bir temel hazırlamaya çalışmaktadır (Şengül, 2001: 69). Castells, yönetsel

yapıları sadece sermayeyi elinde bulunduran sınıfın taleplerine cevap veren bir yapılanma olmak yerine, devletin önemli bir örgütlenme mekanizması olarak görmektedir. Kentsel politikaları açıklamaya yönelik geliştirdiği “kolektif tüketim” kavramı ile devletin işgücünün yeniden üretimi ve sermayeyle doğrudan ilişkisindeki önemli rolünü vurgulamaktadır (akt. Pickvance, 1995: 257). Sınıf merkezli kuram hakkında çalışmaları olan kuramcıların ortak özelliğinin, neo-liberalizmin kentsel politikaları dönüştürdüğü ve politikaları, egemen sınıfın görüşlerinin biçimlendirdiği yönünde olduğunu söylemek mümkündür.

1.4.4. Temel Kuramlara Alternatif Yaklaşımlar

Yukarıda değinilen üç temel kuramdan her birinin, kendisine güç alanı olarak belirlediği bir çerçeve içinde kalarak, yerel politika belirleme süreçlerinin belli bir boyutu üzerinde uzmanlaşma yoluna gittiği belirtilmektedir. Bu çerçevede çoğulcu kuram için birey ve birey temelli gruplar ile bunların politika oluşumlarına etkileri, yönetimi kuram için bürokratik ve kurumsal yapılanmalar, sınıf merkezli kuram için ise sermaye birikimi ve sınıf mücadelesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte sözü geçen yaklaşımlara kimi eleştiriler de yöneltilmektedir. Buna göre çoğulcu kurama, sosyo-ekonomik ve sınıfsal eşitsizlikleri dikkate almaması sebebiyle, yönetimi yaklaşıma, kamu politikalarının oluşumunda devletin diğer toplumsal güçlerden bağımsız olduğunu varsayması bağlamında eleştiriler yöneltilmektedir. Son olarak sınıf merkezli yaklaşım, katı bir sınıfsal çelişki ve karşıtlık olgusu üzerine temellenmesi açısından sorgulanmaktadır. Bu sorgulamalar sonucunda ortaya atılan iki kuramdan ilki “Büyüme Ortaklığı Kuramı”, ikincisi ise “Rejim Kuramı”dır.

Siyaset bilimciler tarafından yerel politik süreçleri daha iyi anlamak amacıyla geliştirildiği savunulan “Büyüme Ortaklığı Kuramı”nı Işık (1994: 378) kentsel çevrenin toplumsal ilişkiler içinde üretildiği şeklinde açıklamaktadır. Hall, bunu örnekleyerek birçok Kuzey Amerika kentinin toprak sahipleri, ranta yönelik girişimciler, devlet bankaları, altyapı şirketleri ve yerel yönetimler arasındaki ortaklıklar yoluyla biçimlendiğine dikkat çekmektedir. Bu ortaklıkların çoğunlukla kentsel büyümeyi teşvik etmek ve dışarıdan yatırım çekmek amaçlarına yönelik olarak oluşturulduğunu da belirtmektedir (akt. Uzbek, 2008: 20). Ekonomik olarak çıkarı olan ve kentin prestijlerinden faydalanmak isteyen gruplar bir araya gelirken, kenti sadece yaşam alanı olarak gören nüfus birbirinden uzaklaşmaktadır. İlk grup kenti bir rant elde etme aracı olarak görmekte ikinci grup emeğini yeniden üreteceği bir alan olarak değerlendirmektedir (Aksu Çam, 2013: 83). Bu iki bakış açısı arasındaki ayrım ortaya

konulduğu zaman Logan ile Molotoch'un (1987: 293) "değişim değeri" ve "kullanım değeri" arasında yaptıkları ayrımı dikkat çekmek yararlı görünmektedir. Bu noktada vurgulanan konu, kentin yaşama, çalışma ve dinlenme amaçlı kullanım değerini ön planda tutan grupla, elit/seçkin olarak adlandırılan iki grup arasında ikincisinin kentlerin biçimlenmesinde önemli bir rol oynadıklarıdır. Bu değerlendirmelerden yola çıkıldığında "Büyüme Ortaklığı Kuramı"nın getirim elde eden kesimin faaliyetlerinin kentsel politikaların belirlenmesinde belirgin olduğunu vurguladığını söylemek mümkündür.

"Kentsel Rejim Kuramı" ise son yıllarda kentsel politikayı hem siyasi hem de ekonomik etkileri harmanlayarak, daha önce ortaya konulan seçkincilik, çoğulculuk ve ekonomik determinizm yaklaşımları ile ilgili tartışmaları ve bunlara yöneltilen eleştirileri sona erdirmeye çabalarından dolayı çekici hale gelmiştir (Mossberger, 2017:81). Kuram, başkasının üzerinde tahakküm kurmaktan ziyade gücün toplumsal olarak üretimi üzerine odaklanmaktadır (Stone, 1989:229). Bu bağlamda da güç olgusuna farklı bakmakta ve gücün hangi sınıf ya da grubun elinde olduğuyla değil, onun üretilme süreciyle ilgilenmektedir. Kentsel politikaların üretilme sürecinde kentleri yönetenlerin arabulucu pozisyonunda olabileceği vurgulanmaktadır (Uzbek, 2008: 24). Kuram kentlerin sürekli olma durumu ve değişen yapısı dolayısıyla dinamik bir çerçevede ele alınması gerekliliğine dikkat çekmektedir. Stephen Elkin demokratik kentlerin oluşabilmesi için toplumsal yapının tüm gruplarına söz hakkı tanıyan bunu da mahalle dernekleri ve referandum gibi araçlarla yapan demokratik katılımın gerekliliğine vurgu yapmaktadır (akt. Mossberger, 2017: 84-85). Katılımlı demokrasinin inşası ancak toplumun tüm yapılarını içine alan bir yönetim anlayışıyla mümkündür.

Mossberger'e göre (2017:101) kentsel rejim kuramı çeşitli disiplinler açısından yönetim sürecinin dolayısıyla kentsel politika belirleyicilerinin de değişen rolüne vurgu yapmaktadır. Örneğin kamu yönetimi literatüründe yönetim yerine yönetişim kavramı ve uygulamaları kullanılmakta bu da daha geniş bir toplumsal kesimi kapsayan bir yönetim süreci anlamına gelmektedir. Yukarıda ele alınan siyasal yapı çözümlene yaklaşımlarına ilişkin olarak yapılan irdelenmenin sonucunda, Kentsel Rejim Kuramı'nın diğer yaklaşımların güçlü ve açıklayıcı yönlerini bünyesine alarak, yukarıda değinilen tartışma ve eleştirilere karşın, kentlerde yaşanan siyasal süreçlerin anlaşılmasına yönelik daha kapsayıcı çerçeveyi çizdiği düşünülmektedir. Bu yüzden çalışmanın kuramsal çerçevesi için kentsel rejim kuramından faydalanılmıştır.

1.5. Kent Politikaları Olarak Kentsel Mekânın Oluşma Süreci

Kentsel politika, formları önemli ölçüde farklılık gösterse de hem yerel yöneticilerin yaptıklarını hem de uygulanan politikaları etkilemeye çalışan tüm toplumsal grupları içine almaktadır. Yerel birimler, kenti formülize edecek ve kent hayatını etkileyecek kararlar alır, bu yönüyle de toplumsal grupların hayatına etki eder. Kentlerin hızla yayılma sürecine girmesi konusu ve tatmin edici bir kentsel politika üretmek, kentsel siyaset ve kentsel sosyoloji argümanlarında önemli yer tutmaktadır. Kentlerin yayılma sürecine girmesi, bir takım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluğu minimize etmenin yolu; kenti ve çevresini korumaya yönelik yeni koşullar üreterek, yasal zeminin ve uygulama araçlarının oluşturulmasını sağlamaktan geçmektedir. Bu bakımdan kentsel politikalar, kentsel gelişimi ve kentin yeniden yorumlanmasını sağlayacak kentsel araçların geliştirilmesi bağlamında şehircilik uygulamalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Politika üretme süreci ve kentin buna göre biçimlenmesi kentin dinamik yapısı gereği tarihsel süreçte farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden politika üretim sürecinin dünyada ve Türkiye’de geçirdiği dönüşümü üzerinde durmak bu süreçte önem taşımaktadır.

1.5.1. Dünyada Kentsel Politikaların Gelişim Seyri

Kentsel mekân, dünyanın hemen her yerinde büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmekte, bunun sonucu olarak da sorunlara çözüm yaklaşımları, uygulama araçları ve mekanizmaları geliştirilmektedir. Kentsel eylem planlarının hazırlanabilmesi, sorunlara yaklaşım biçimlerinin güncel olabilmesi ve uygulamaların kime ve nasıl yapılacağı belirlenmesi amacıyla yol haritasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yol haritasının kentte hangi alanlarda olması gerektiği konuları yerel yönetimlerin kapsamı alanına girmektedir.

Kentsel gelişim dünyanın her yerinde gerçekleşmekte ve pek çok araştırmacı üzerinde tartışmalar yürütmektedir. Bu tartışmalar genç, yaşlı, kadın, çocuk, engelli gibi toplumsal yapıların ihtiyaçlarının doğru belirlenmesi, bu çalışmalardan çıkacak sonuçların uygulanabilir olması üzerinedir. Uygulanabilir sonuçların alınabilmesi için öncelikle, kentle ilgili konuların detaylandırılmasını kapsayan hukuksal metinler hazırlanması ve politikalar belirlenmesi gerekmektedir. Kentsel eylem planı düzenlenmesinin tasarımdan alt yapıya, sağlıktan sosyal yardım konularına kadar her konuyu kapsayacak şekilde olması esas alınmalıdır. Bu müdahalelerin, ülke ölçeğinde, bölgede ve kentte hangi alanlarda olacağı, öncelik kazanacağı üzerinde durulması

gereken bir konudur. Genelde merkez yönetiminin özelde de yerel yönetimlerin uygulama alanı içerisinde olan kentsel politikaların toplumsal talep ve beklentilerden beslenmesi ve öncelik alanlarının bu doğrultuda belirlenmesi önemlidir.

Ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte toplumsal gruplardan çocukla ilgili politikalar başlangıçta çocuk işçiliği ve emek sömürsü üzerine olan sosyal politikalar bağlamında oluşmuştur (Sunal, 2009: 81). Bu yüzden öncelikle çalışma şartlarını düzenleyen yasalar oluşmaya başlamıştır. Örneğin 1802 tarihinde İngiltere'de çıkarılan “Çırakların Sağlığı ve Ahlakı” yasası ile çocukların gece çalıştırılmaları yasaklanmış daha sonra 1890'da Berlin'de Uluslararası İş Mevzuatı Konferansı ile çocuk işgücü ilk kez uluslararası düzeyde korunmaya başlanmıştır (Demir, 2010: 551). Bu dönemlerde çocukların temel haklarının korunması söz konusu iken kentsel politikalarda çocukların etkisini gösteren çalışmalar oldukça kısıtlıdır.

Dünyada 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik krizle birlikte, post-modernizm tartışmalarının başladığı bir süreç başlamıştır. Üretim durgunluğu ve yüksek enflasyon ile yaşanan ekonomik kriz yeni bir üretim anlayışı getirmiştir. Esnek olarak nitelendirilen bu üretim anlayışında; yeni yöntemler ile yeni ürünler üretilmeye başlamıştır. Böylelikle üretim kendi başına başlayıp biten bir süreç olmaktan çıkmıştır. Dünya ekonomisinde hizmetler sektörü hızla önemi artan bir sektör olmuştur. Modernizm olarak nitelendirilen dönemde üretim öncelikle planlanıp, sonra pazarın yaratıldığı bir model olarak gündeme gelmektedir (Özden, 2013: 76-81). Sonrasında üretimde yaşanan esnek anlayış kentlerin planlanmasında da yerini bulmuş ve dünyada 1970'lerden sonra geniş kapsamlı kalkınma odaklı bakış açısı yerini noktasal ve stratejik bakış açılarıyla planlamaya bırakmıştır.

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve bu amaçla oluşturulan politikaların belirlenmesi amacıyla 1992'de Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı (AKŞ), sürdürülebilir kentsel politikalar açısından temel bir çerçeve çizmektedir. AKŞ'nin temel aldığı konular; yerel birimlerin kentsel gelişime yönelik sorumluluklarını ortaya koymak, kentin gelişimi ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik ilkelerin oluşumuna katkı sağlamaktır. Bu bağlamda AKŞ'da çoğunlukla kentsel sağlık, kentsel alanlarda oyun ve kaliteli zaman geçirme, toplumsal katılımı öngören kent yönetimi, ulaşım, dolaşım ve sağlık başlıkları üzerinde durulmuştur (Baş, 2017: 4-9). Kişi hak ve özgürlüklerinden bahsedilebilmesi için yerel yönetim kararlarına ve kentsel planlamaya halk katılımının zaruri olduğuna da vurgu

yapılmaktadır (Baş, 2017: 32). Ayrıca yerel yönetimlerin kentsel kararlarına kadın, çocuk, engelli gibi dezavantajlı grupların katılımı da bu özgürlükçü yapıyı desteklemektedir.

Kentsel politikaların devletin yürüttüğü bir kamu politikası olarak gündeme geldiği ilk örnekler Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ortaya çıkmaktadır. Kentsel planlamalar ya da bir kente ait politikalar toplumsal oluşumların uygulama alanını oluşturmaktadır. Devletin oluşum ve uygulama sürecini denetlediği, var olan koşullara uygun birer kamu politikası olarak gündeme gelmektedir. Kentin gelişimi için önemli hizmet projeleri hazırlanmakta ve bu sürece kentin tüm paydaşlarının dâhil edildiği bir yapılanmaya işaret edilmektedir (Çubuk, 2009). Karmaşıklaşan ve çözüm bekleyen kentsel sorunları ortadan kaldırmaya, yaşam çevresi ve toplumsal yaşam arasında olumlu ilişkiler geliştirmeye çalışarak kentsel kaliteyi artırmaya çabalayan düşünce kentsel politikaları doğurmuştur. Bu dönemde çocuklarla ilgili politikalar yasal dayanaklarla temellendirilmeye başlasa da kentsel politikalara etki düzeyleriyle ilgili çalışmalar göze çarpmamaktadır. ABD'de 1899'da kurulan ilk çocuk mahkemesi çocukla ilgili kurumsallaşmanın başlamasının önemli bir örneği niteliğindedir. Bu adımla birlikte sadece sorunlu görülen alanlar düzeltilmemiş çocuklara yönelik ilgi artmış ve çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimleri de dikkate alınmaya başlamıştır (Uluğtekin, 1994: 5). Yani çocuklarla ilgili alanların sorunlu görülmesi bu alanda önemli hukuksal adımlar atılmasına katkı sağlamış, daha önceki yasal mevzuatlar da sorunların artması sonucunda ortaya çıkmıştır.

Fransa'da çağdaş kentin oluşumu ve kentsel politikaların gündeme gelmesi 1950-1980 yılları arasına denk gelmektedir. Bu dönemde var olan ekonomik kapasitesi ile hızla modernleşmeye çalışan Fransa'da başlangıçta konut sorunu ve sanayileşmeye çözüm olarak görülen konut politikaları oluşturulmuştur. Kent politik bir süreçte tartışılırken politikacılardan ziyade mimarlar ve şehir plancılarının üzerinde durduğu bir alan olarak görülmüştür. Kentsel politikalar mal sahipleri ve özel girişimcilerin hızlı yükselmesini önlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bir bakıma, kamu çıkarına uygun düşen bir uygulama ve meşruiyet bölgesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Fransız kentsel politikaları; özerkliği, Bakanlıklar arası dayanışmayı, küreselleşmeyi ve toplumsal olana dayalı olmayı öne çıkartmaktadır. DATAR (Ülke Düzenleme ve Bölgesel Eylem Delegasyonu), bu işlevleri yerine getirmek üzere oluşturulmuş bir hizmet birimidir (Çubuk, 2009). Fransa'da oluşturulan kentsel politikalar halkın

kararlara katılımını özendirici, devlet ve yerel yönetimler ortaklığını gündeme getiren bir yönünü ortaya çıkarmaktadır.

Politikaların belirlenmesinde ve uygulamaya konulmasında işbirliğine dayanan çalışmalar bir kentin çağdaş diye ifade edilmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum sosyal gelişme politikasının kentsel yaşam alanlarına uygulanabilirliğine bir ön hazırlık olarak değerlendirilir. Bu dayanışma durumunun olmadığı yerlerde tam tersi bir durumun gerçekleşme ihtimali yüksektir. Örneğin Londra'daki siyasi seçkinler politika noktasında yerel yönetimleri küçümsemekte, onları çöp toplama, sokak temizliği, kanalizasyon bakımı gibi başkalarının sıkıcı bulduğu eylemlere ilişkin karar alma mekanizması olduğu için basite indirgemektedir (John, 2017: 46-47). Bu yüzden İngiltere örneği yerel politika belirleyicilerini ulusal bir figür olarak gören Fransa gibi ülkelerden farklıdır. Katılımlı kentsel politikaların oluşturulması modern kentsel hizmetlerin var olması Fransa gibi ülkelere ait özellikler olarak sıralanmaktadır.

Dünyada kentsel gelişimin getirdiği toplumsal maliyeti önleyici bir takım tedbirler geliştirilmiştir. Bunlara çözüm önerileri olarak doğru planlanmış kentsel politika uygulamaları örnek gösterilmiştir. Daha da önemlisi bu sürecin iyi yönetilmesiyle ilgili çıkarımlar yapılmıştır. Örneğin, ABD'de kent yönetiminde yeniden yapılandırma¹⁰ ve İngiltere'de kent planlaması akımları ortaya çıkmış, bu çalışmalar sayesinde fiziki ve toplumsal yapının kontrol altına alınacağına ilişkin iyimser bir yaklaşım geliştirilmiştir. Bugün kentsel politikaların oluşturulmasında önemli olan konu, bir takım çıkar grupları arasındaki ilişkilerin kentin, arsa, altyapı ve planlama politikalarına nasıl etki ettiğini görebilmektir (Keleş, 2006: 115). Kentin tüm paydaşlarının özellikle de kentin önemli çoğunluğunu oluşturan çocukların bu politika sürecini etkilemesi koşuluyla kentsel sorunların çözümüne katkı sağlayacağını görmek mümkündür.

Yukarıdaki örnekler dışında kentsel politika üretiminin farklı ülkelerde farklı şekillerde ortaya çıktığına kanıt olarak Castells (2014: 32), kentlerin üretim sürecinde değil kolektif tüketim sürecinde farklılaştığını öne sürmektedir. Kolektif tüketim merkez yönetimi tarafından sunulan toplu konut, ulaşım sağlık gibi kamusal

¹⁰ ABD'nin 1945'te içine düştüğü aşırı birikim krizi hızlı yayılan banliyöleşme süreciyle yeni bir yaşam tarzı oluşturularak kısmen çözülmüştür (Harvey, 2015: 129).

hizmetlerin sunulduğu hizmetlerdir. Devlet bu hizmetleri yerine getirerek sermaye birikiminin devamını sağlamaktadır. Kentler ise kolektif üretimin örgütlenmesi için uygun ortamı hazırlar. Bu düşüncenin tersine Gottdiener'e (1988:140-143) göre ise kolektif tüketim de emeğinin yeniden üretimi de kente özgü özellikler taşımaz. Mesela ABD'nin birçok kentinde aileler, yaşadıkları alanlar çocukların gelişimine uygun olmadığı için o bölgeleri terk etmiştir. Yani sosyal duyarlılıklar da tüketime yön verebilir. Bu yüzden tüketim kavramının bir kent teorisi olarak ülkeler için genellenmesi pek doğru değildir. Ancak bu durumu, bilimsel çalışmalarda bakış açısına göre farklı yorumlamak mümkündür.

Kentsel politikalar hızla değişmekte ve politikaların toplumsal boyutunu kapsayan kentsel sosyoloji de yeni politik uygulamalar ışığında yeniden gündeme gelmektedir. Örneğin İngiltere'de bu yöntemle II. Dünya Savaşı ve 1970'li yıllar arasında büyük siyasi güçler, ulusal refah devleti hizmetlerini ve kentsel politikaları destekleyen bir "sosyal demokrat konsensüs"ü oluşturulmuştur. Konsensüs, 1970'lerin ortalarından itibaren Yeni Sağ'ın yükselişiyle kentin gelişimine yönelik kararlarda piyasa katılımından ziyade devlet katılımını savunmuştur. Bu durum, dönemin en kapsamlı politik tartışması olarak kabul edilir ve kent sosyolojisinde piyasa karşısında katılımlı demokrasinin göreceli yararları konusunda savunmaları artırmıştır. 1980'ler ayrıca merkezi hükümet ile yerel otoriteler arasında kendi yetkileri ve yetki alanları hakkında ikinci bir anlaşmazlığa tanık olmuşlardır. Demokratik hesap verebilirliğin doğası, yerel yönetimin uygun yetkileri ve yerel siyasetin, ulusal ve uluslararası düzeyde en önemli ekonomik ve politik kararların alındığı bir dünyada yerel meselelerde vatandaşların ilgisini uyandırma kapasitesi de yeniden gözden geçirilmiştir (Savage ve Warde, 1993:147-148). Bu gibi değişimler politika belirlemede kentin yeniden yorumlanmasına ve gelişimini hızlı sağlamasında etkili olmuştur. Kısacası tarihsel süreçte kentsel politikaların dönüşümünün dönemin özellikleriyle paralellik taşıdığı söylenebilir.

1.5.2. Türkiye'de Kentsel Mekânın ve Politikaların Dönüşümü

Bir kentin oluşturulması, düzenlenmesi, sorunların giderilmesi, yaşanılır olabilmesi ve kentsel planlama esaslarının belirlenmesinde kentsel politikalar önemlidir. Günümüzde kentsel politikalar kentsel gelişimde, kentin yeniden yorumlanmasında ve kentsel araçların geliştirilmesi bağlamında şehircilik uygulamalarında anahtar rol oynamaktadır. 21. yy. kentleri için politikalar üretilmeye

başlanırken Türkiye'nin bu uluslararası gelişimin neresinde durduğu ve kentli yaşamı için neler yapılması gerektiği konusunu tartışılmaktadır.

Bu bölümde Türkiye'de kentsel mekânın tarihsel süreçte geçirdiği evrimi ile ilişkilendirilerek Cumhuriyet'ten sonraki kentleşme süreci ve sürece kentsel politikaların etkisi 3 dönemde ortaya konulmuştur. Bunlar Cumhuriyetin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönem, 1950'den 1980 askeri darbe dönemine kadar olan süreç ve askeri darbeden günümüze kadar olan süreç olarak incelenir. Çünkü toplumun kente nasıl baktığı, kentsel politika oluşturmanın kenti planlayanlar tarafından nasıl algılandığı hususu ile ilişkili olduğundan benzer dönemleme girişimini kentin planlanması noktasında da politika oluşturma konusunda da kullanmak gerekebilir. Örneğin Tekeli (2001: 19), kentin planlanması girişimini 1) 19. yy'ın ikinci yarısından Cumhuriyet'e kadar geçen süre, 2) Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'li yılların ikinci yarısına, 3) 1950'lerin ikinci yarısından 1980'lerin başına ve 4)1980'ler ve sonrası olarak yapmıştır. Dönemleme yaklaşımının gerekçesini Massey (1984) her gelişme döneminin bir sonraki süreç üzerine bıraktığı izlerle anlamlandırmaktadır (Şengül, 2009: 98). Belirli bir kentin oluşumunu, Massey ve Jess'i (1995: 222) izleyerek "farklı zaman ve mekân ufukları olan ve farklı faktörler arasındaki güç dengesini yansıtan, ayrı bir sosyo-mekânsal katman yaratırken bir öncekiyle etkileşim halinde gerçekleşen süreç" olarak açıklamak mümkündür. Kentin biçimlenmesi kırılma noktaları arz etse bile politikaların şekillenme biçimleri Türkiye'de 1960'lı yıllardan sonra benzer argümanlar etrafında dönmektedir. O yüzden Türkiye'nin kentsel biçimlenmesi vurgulanırken üç farklı kırılma noktasından bahsedilmiş, politikalardan bahsedilirken Cumhuriyet'in ilk kuruluş yılları ayrı ve sonraki süreçte ilerleyen dinamizm ayrı ele alınmıştır. Çocuklara yönelik politikalar ve çocukların kamusal hayatta var olmaya başlaması da bu şekilde dönemselleştirilmiştir.

Toplumsal olarak üretilen kentsel mekânın gelişim süreci, her biri ayrı mantıkla tanımlanmış, üç farklı döneme ayrılmış olsa da her dönemin bir önceki yapılanmayı tamamen ortadan kaldırdığını söylemek mümkün değildir. Bunun yerine bu dönemlerin yapıları ve aktörleri arasında diyalektik bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. (Şengül, 2009:101-103) kentsel mekân üretme sürecini aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

Tablo 4. Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi

Dönem	Kentsel Mekân Üretme Katmanları	Yıllar
1. Dönem	Ulus- Devletin Kentleşmesi	1923-1950
2. Dönem	Emek Gücünün Kentleşmesi	1950-1980
3. Dönem	Sermayenin Kentleşmesi	1980 Sonrası

Ulus- devletin var olmaya başladığı süreçte gerçekleşen ilk kentleşme dönemi, kısaca ifade edilirse, Osmanlı'daki imparatorluk temelli toprak düzeninden, ulus devlet merkezli bir düzene geçişi içermektedir. Kentlerin siyasal sistem içerisindeki yeri¹¹, İstanbul'un *baskın kent*¹² olma özelliği ve Osmanlı kentlerinin mekânsal örüntülenmesinin gerisindeki toplumsal yapı¹³ gibi konulardan dolayı Osmanlı'nın kentleşme deneyimi önem taşımaktadır (Şengül, 2009: 106-109). Cumhuriyet'in ilk dönem sosyo-mekânsal yapılanmasını ve bu çerçevede kentlerin biçimlenmesini ulus-devletin ve orta sınıfın kentleşmesinin yönlendirdiğini söylemek mümkündür. Söz konusu ulus-devlet oluşturma stratejisinin izlerini dönemin kente yönelik sosyo-mekânsal politikalarının üç önemli alanında gözlemlemek olanaklıdır: Başkent İstanbul'dan görece Anadolu'ya daha yakın olan Ankara'ya taşınması, KİT (Kamu İktisadi Teşebbüsleri)'lerin yer seçimi kararları ve Anadolu'ya ağırlık veren bir ulaşım ağının yapılanması¹⁴. "Kuruluş" sürecine ilişkin kentsel politikaların temel karakteristik niteliğini belirleyen söz konusu bu üç öge, bahsedilen dönem aralığında

¹¹ Bu konudaki yaygın görüş, Osmanlı kentlerinin, Batı'daki kentlerin aksine, özerk bir statüye sahip olmadıklarıdır (Heper, 1989; Mardin, 1995; Özbudun, 1976). Fakat bu savı deşilleyen bazı konular vardır. En önemlisi Osmanlı siyasal sisteminin en merkezileştiği dönemlerde dahi, yönetsel olarak adlandırılan mevkilerde yer alanlar siyasal merkezin kendi memurları değillerdir (Zubaida'dan akt. Şengül, 2009:107).

¹² İstanbul, kuşkusuz, yüzyıllardır süregelen bir birikimin sonucunda, diğer kentlerle kıyaslandığında niceliksel ve niteliksel bir üstünlüğe sahiptir. Bu durum İstanbul- Anadolu çelişkisi oluştururken bölgelerarası ekonomik dengesizlik derinleşmiştir (Şengül, 2009: 109).

¹³ Osmanlı'da özellikle konut alanlarının konumlanması söz konusu olduğunda, mahalleler arasında etnik ve mezhepsel ilişkilere göre bir farklılık olduğu benzer özellikler taşıyan insanların aynı mahallede yaşadığı bilinmektedir (Faroqhi, 1997:165). Bu birleşme ve ayrışmalar kendini Batı ile bütünleşen modern kent dokularına sahip azınlıklar ve bu kentlerin yoksul, altyapısı olmayan daha çeper mahallelerde yaşayan geleneksel yaşam biçimlerine sahip Müslümanlar arasında da görülmekteydi (Şengül, 2009: 109).

¹⁴ Öteden beri bilinen ve dile getirilen bu sıkıntı dolayısıyla "Kuruluş" yıllarında üzerinde özenle durulan ulaşım politikası, kentsel gelişme süreci üzerinde belirleyici olup kentsel politikasının karakteristik niteliğini tanımlayan başlıca faktörlerden biri olarak öne çıkmıştır. Özellikle devletçilik döneminde ulaşım politikası bağlamında demiryolu ulaşımının, ülkenin dört bir yanına uzanacak şekilde genişletilmesi öngörülmüş; söz konusu ulaşım sisteminin yerel pazarlar arasında ekonomik bir örgütlenme sağlayacak şekilde düzenlenmesi hedeflenmiş ve sınırlı sermayeye ve devlet borçlarına rağmen öncelikle demiryolu yapımı ve işletme hakkına sahip olan yabancı şirketlerin millileştirilmesi yoluna gidilmiştir (Kılınc, 2013: 292).

farklı tarihlerde ve farklı ekonomik politikaların benimsendiği dönemlerde, siyasal iktidarın iradesiyle alınan kararlar olarak öne çıkmıştır. Dolayısıyla ulus-devletin kentleri, kentsel politikayla ilgili resmi bir metin olmaksızın, ağırlıklı olarak bu üç ögenin gözetilmesi üzerinden toplumsal yaşama ilişkin *jakoben* (tepeden inme) bir yaklaşımla alınmış politik, ekonomik ve sosyal kararlar bağlamında gelişmiştir (Kılınç, 2013: 287-288). Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişimi ise Dobb’un (2007: 14)’un çeşitli tespitleriyle ilişkilendirerek anlamak mümkün olabilir. Yazara göre tarih, hep sınıflı toplumların tarihi olmuştur. Türkiye’nin de toplumsal yapı yönüyle Osmanlı’dan miras aldığı ve sosyo ekonomik yapının genellikle üst kesimler arasında bariz görüldüğü kabul edilirse bu çelişkinin öncelikle ekonomi politikalarına dolayısıyla da kentsel politikalara yansıdığı söylenebilir.

Çavdar’a (2003: 387) göre ülke kentleri; İstanbul, İzmir ve Ankara dışında küçük, içine kapanık Osmanlı kenti olma niteliğini büyük oranda korumuş ve 1950 yılına kadar Türkiye nüfusunun yaklaşık %80’ini kırsal alanda yaşamıştır. Büyük şehirlerde dahi çocuklara ait bir oyun alanı bulunmamakta, çocuklar bazen boş parselleri, bazen terk edilmiş otomobilleri ya da avluları oyun alanı olarak kullanmaktadırlar.¹⁵ Buna karşın istatistiklerin gerisinde gizli olan önemli nokta ise toplumsal yapıdaki değişimlerin ve bu değişimlerin etkisinin ancak 1950 yılından sonra görülebileceği bir ekonominin tohumlarının bu süreçte atılmış olmasıdır (Mardin, 2005: 222).

Kuruluş sürecinde ekonomik ve sosyal yapılanmaya ilişkin alınan her karar ve uygulama, beraberinde kentsel alanın dokusu ve sosyal yapısı üzerinde belirli bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda her dönemde kentsel alandaki ekonomik, sosyal ve mekânsal gelişmelerin başlıca belirleyicileri olan tüm politika ve uygulamalar her dönemin kentsel politikasının niteliğini de belirlemiştir. Fakat bu süreç boyunca, kentsel politikaların ekonomik, sosyal ve mekânsal uygulama boyutları, kentsel alanda sınırlı bir gelişme seyri göstermiştir. Söz konusu dönemlerde, kentsel gelişmeye ilişkin yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak kurumsallaşma ve mevzuat oluşturma çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nde 1923-1950 süreci, tarım ağırlıklı bir ekonomik yapıdan sanayi ağırlıklı bir ekonomik yapıya geçiş çabalarının ağırlık kazandığı yıllar olmuştur (Kılınç, 2013: 298-300). Yani Batı eksenli sanayi kenti formunda değil de Türkiye’nin özgül koşulları çerçevesinde gerçekleşmiştir. Söz

¹⁵ Kadakal ve Tönük (2016: 321) tarafından Ankara Eski Ulus Tarihi Kent Merkezi içerisinde yapılmış bir alan araştırmasındaki verilerin sonuçlarından alıntılanmıştır.

konusu bu sürece ilişkin kentsel politikalar da üretim tarzındaki bu değişikliğin bir ürünü olarak belirmiştir.

1950-1980 arası olarak dönemlendirilmiş ve kentsel katmanı emek gücünün kentleşmesi olarak nitelendirilen dönemde birikim stratejilerinin mekânsal özelliği kent karşısında kırı ön plana çıkarma eğilimli olmuştur (Şengül, 2009: 149-150). Türkiye’de kentsel politikaların gelişimi ve değişimini Özden (2013: 75) 1960’lı yıllardan günümüze değerlendirdiğinde dünyada yaşanan değişmelere paralel değişimlerin yansımalarının olmasının kabul edilebilir olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında toplumsal yapıdaki değişimlerin de kentin planlanmasında etkili olduğu gözden kaçmamalıdır. 1970’lerin ortasında Türkiye, kıtlık ekonomisinden görelî olarak çıkıp bolluk ve tüketim ekonomisine kaymaya başlamıştır. Gelişim sadece ekonomik temelli olmamış siyasi ve toplumsal konjonktürde de kendini göstermiştir (Kıray, 1999: 369). Yerel örgütlerle eski köylü esnaf üyeleri ve toplumun modernleşmiş kesimi arasında anlamlı bir ilişki kurulmuştur ve yerel birimlerin kentin iyileştirilmesi adına politika oluşturması söz konusu olmuştur.

Sistematik olarak kente ait bir politika oluşturma olgusu kent yöneticilerinin kentte yaşayanların sosyo-ekonomik sorunlarını çözmek ve kamu yatırımlarının iyi dağıtılmasına olanak vermek maksadıyla bir tür “söz verme” eyleminin sonucudur. Kente yönelik politikalar üretilmesinin verimli olabilmesi, yönetimin sürdürülebilir olmasına imkân sağlayacağı gerekçesine bağlanmaktadır. 2. Dünya Savaşı’nın olumsuz etkilerini minimize edecek koşullar kentsel politikaların yerel ihtiyaçlara yüzü dönük bir açıdan oluşturulmasının altında yatmaktadır. Zaman içerisinde ortaya konan yeni yaklaşımları ele alış biçimleri değişmiş kentsel gelişmeyi sağlamak ve yönlendirmek amacıyla bir düzenleme aracı olarak şehircilik ve buna egemen olan politikalar geliştirilmesi gerekmiştir (Çubuk, 2009). Kentsel politika üretme süreci bu şekilde başlamış ve kent yöneticilerinin kentin yeniden yapılandırılmasını sağlamaları için bir nevi söz verme dönemi başlamıştır.

Kamu iktidarlarının bir kamu politikası kapsamında kentsel politika üretmenin elzem olduğunu ve bazı politik yükümlülükleri yerine getirmenin gerekliliğini fark etmelerini bu dönemin başlangıcı olarak belirtmek gerekebilir. Politik yükümlülüklerle ilgili husus 1996 yılında İstanbul’da yapılan Habitat-2-Kentler Zirvesi toplantısının yayınlanan sonuç bildirgesinde de yer almıştır. Kent ve kentin geleceği ve kentsel yaşam kalitesiyle ilgili olarak devletler, hükümetler göreve davet edilmişlerdir. Konferansta ortaya konan bildirmede, hükümetlerin hazırladıkları Ulusal

Rapor ve Eylem planlarıyla, kentsel yaşamın koşullarını iyileştirmek ve geliştirmek için, gelecek beş yıl içinde (1996-2001) ele alacağı önlemler paketi yayınlanmıştır. Böylece geleceğin düşünülmesine, yapılacak eylemlerin bu yönde ve ileriye dönük (prospektif) olmasına işaret edilmiştir. Özellikle “kentli bağlılığı” “çok aktörlü yönetim”, “yapabilir kılmak” ve “sivil toplum katılımı” gibi yeni sayılabilecek kavramların gündeme gelmesi sebebiyle Habitat II’nin bu önermelerinin umut vaat edici olduğu dile getirilmiştir¹⁶.

Buna göre; 1960’lı yıllar planlı dönem, 1980’li yıllardan bugüne kısa vadeli plan ve projelerin kentler üzerinde hâkimiyet kurduğu süreçler olarak ayrılmaktadır. 1960’lı yıllar kentlerin; uzun vadede ekonomik kalkınma merkezli, yatırım odaklı olarak hızla büyüme gösteren gelişim vizyonlarıyla planlandığı dönemdir. 1961 Anayasası ile birlikte; iktisadi, kültürel ve sosyal gelişmenin planla olacağı kararı bağlanmıştır. 1961 Anayasa’sının ışığında planlı olarak nitelendirilen dönem yerini, 1980’li yıllarda geleneksel planlama anlayışının terk edildiği kısa vadeli plan ve projelerinin üretildiği döneme bırakmıştır (Özden, 2013: 75). 1980’lerin sonuna doğru ve 1990’larda siyasi partilerin öncesinde denge ve uyum üzerine kurduğu patronaj ilişkileri çözülmüş yerine yüz yüze ilişkilerle kişisel sorunların çözümüne ilişkin bir anlayış oturtulmuştur. Eski toplumun sorunlarını çözmek maksadıyla bir ara form olarak görülen patronajın giderek dengesizlik yarattığı düşünülmüştür. Denge sorunu yaratmayacak yapının sanayileşmiş, şehirleşmiş yeni yapıya uygun ilişki ve kurumlara yönelik çözümler olduğu varsayılmıştır (Kıray, 1999:369-371). Dünyada 1970’de Türkiye’de 1980’lerden sonra yaşanan esnek planlama anlayışı sonucunda geniş kapsamlı kalkınmadan noktasal ve stratejik bakış açılarıyla oluşturulan politikalara geçiş yaşanmıştır.

Teknolojik gelişmelerle birlikte devletlerarası iletişim dolayısıyla pek çok açıdan erişilebilirliğin artması ile birlikte “küreselleşme” tartışmaları başlamıştır. Küreselleşmenin kente etki etmeye başlamasıyla yüksek yapılar, alışveriş merkezleri ve çok amaçlı kullanıma sahip alanlar ve büyük ölçekli yatırımlar şehrin merkezinde yer almaya başlamıştır. Kentler için başlayan bu yeni süreç, geniş kapsamlı kalkınma planı dâhilinde olmaktan ziyade belirli grupların aldığı kararlarla şekillenmenin başladığı bir süreçtir. Kentleri şekillendiren büyük projeler olarak adlandırılan sınıflandırma ise; toplu konut projeleri, kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri, karışık

¹⁶ Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı HABİTAT II, Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı Haziran 1996, s. 8.

kullanımlı projeler, ulaşım projeleri vb. şeklinde gerçekleşmektedir (Özden, 2013: 82-98). Modernleşmeyle gelişen bu projeler içerisinde çocukları içine alan bir yapılanma pek rastlanmamaktadır.

Türkiye’de, metropoller ve kentlerde özellikle son yıllarda hızlı ve hummalı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Türk toplumu ile ilgili modernleşmenin temel süreçlerini irdeleyen her çalışma Kıray’a (1999: 364) göre, 18. yy’da başlamış, 1920’lerde değişime uğramış ve 1950’lerde önem kazanmıştır. 19.yy’da ve 20. yy’ın ilk yirmi yılında gelişen dış müdahaleler, savaşlar, siyasi göçler ve ekonomik krizlerden sonra toplum her yönüyle dönüşüme uğramıştır (Kıray, 1999: 364-366). Kentlerde yaşanan değişimi ve dönüşümü tetikleyen mevcut dinamizmin iyi değerlendirilmesi için ise kentsel ölçeğe yerleştirilmiş kamu politikalarının ve kentsel gelişmenin ve değişimin aracı olarak kentsel politikaların oluşturulması kaçınılmaz olmaktadır. Bu çerçevede 1960’lı yıllarda başlayan planlı kalkınma gayretleri içinde kentleşme sürecine egemen olmak için üretilmiş kentleşme politikalarından, bölgesel gelişme politikalarından sonra, kenti doğrudan ilgilendiren kentsel politikalara geçilmesi gerekmektedir (Çubuk, 2009). Sivil toplum örgütleri tarafından üstlenilecek bu sorumluluğa paralel olarak bu örgütlerin (uygulama kadar) karar verme süreçlerine de katılması önerilmektedir. Bu katılım vurgusu, yönetimin demokratikleştirilmesi söylemi üzerine de kurulmaktadır.

Bugün Türkiye’de toplumun değişimi sürmekte ve değişim, kaçınılmaz olarak devam etmektedir. Bu değişim gerçekleşsin diye politikalar oluşturulsa da (örneğin köylüyü toprakta tutma çabaları, üretim yerine ticaret ve finansı ön plana çıkarmak gibi) bu politikaların asıl amaçlarını ve etkinlik düzeylerini doğru ayarlamak gerekmektedir (Kıray, 1999: 372). Bunun yolu da yapısal değişimin en güçlü yönü olan kentleşme sürecinin iyi yönetilmesinden geçmektedir. Keleş’in; “köylerden kentlere olan nüfus akımlarının hızını, hacmini, coğrafik dağılışını, ülkenin kalkınmasına yardım edecek biçimde etkileyen eş güdümlü politikaların tümü” olarak açıkladığı kentleşme politikaları, ilk kalkınma planından sonuncusuna kadar hepsinde kentsel politikaların en önemli konusu olmuştur. Bu konu Anayasalarımızda da yer almıştır. Örneğin; 1961 Anayasası’nda 166.¹⁷ maddede; ekonomik ve toplumsal

¹⁷ Anayasanın 166. maddesinde, “ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak” Devletin görevleri arasında sayılmıştır. Bu planlama anlayışının özü, anayasal ve ülkesel “bütünlük” ilkesine dayanmaktadır. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 10.10.2018)

kalkınma için kaynakların kullanımında planlamadan söz edilmiş, kalkınma politikaları içerisinde kentleşme ve kentsel politikalar yer almıştır. Bu hukuksal metinlere bakılarak kentsel politikaların ülkenin bütünlüğünü koruyacak bir araç olarak görüldüğü yorumu yapılabilir.

2000’li yıllardan sonra yerel yönetimlerin yanı sıra devletin toplu konut üretimi ile görevli kurumu Toplu Konut İdaresi (TOKİ)’nin konutun yoğunluğunu arttırarak kentsel tasarıma başlaması kentlerin gelişimi açısından kritik önemdedir. 2000 sonrası çok sayıda farklı kurumun parsel bazında aldığı planlama kararları, kentlerin bütüncül gelişmesini zedeler niteliktedir. Çoğunlukla konut birimleri ile beraber farklı ticaret ve hizmet birimlerinin bir arada tasarlandığı karma yerleşimler için uygulanan parsel bazlı kararlar ile kentsel politika planlama bütünlüğü kaybedilmektedir (Koca, 2015: 596-597).

Özetlenecek olursa bugünün kentleri ve kentsel politikaları, bütünsel bir bakış açısıyla ayırt edilebilir niteliklerinden bağımsız, amaca yönelik stratejik hedeflerle şekillenmektedir. Bu sürecin yaşandığı bir durumda toplumun tüm yapılarını içine alan (genç-yaşlı-çocuk- engelli) bir kentsel politika oluşumunun pek mümkün olmadığı söylenebilir. Tarihsel süreçte özellikle çocukların kendilerine ait bir alanı bulunmamakta, bu yüzden çocuklar oyun oynamak için genellikle boş parselleri ve avluları oyun alanı haline getirmektedir. Yine Türkiye’de bu eksikliği tam anlamıyla giderebilecek bir yapılanma ve yaptırımın var olduğu da söylenemez. Dünyada kentlerin vizyonu sadece yerel yönetimlerin veya kent plancılarının tek başına oluşturacağı bir çalışma olmamaktadır. Burada kentin vizyonu, kentin birçok paydaşı ile yani toplum ve kentli ile birlikte müzakere edilerek üretilmektedir. Bu süreçte kentin önemli parçaları bir plan bütününde kentsel tasarım projeleri ile katılımcı önerilere açık bir uygulama modeliyle ele alınmaktadır. Özellikle Avrupa ülkelerinde kentsel tasarım gelecek için yaşam çevrelerinin ortaklaşa tasarlanması, düzenlenmesi ve birlikte yönetme fikrinin en önemli aşamasıdır (Özer, 2016: 193). Aynı şekilde, Türkiye’de de kentsel politikaların tüm kenti ilgilendirmesi ve küresel bir hedefe yanıt vererek yasalara dayandırılması önemlidir. Bu şekilde algılanması, aşınma sürecine girmiş kentin kendini yenilemesine de yardımcı olacak mekânsal yönetim aracı gibi algılanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Tezin kentsel politika ve çocuk ilişkisinin kurulduğu ikinci bölümünde Kolektif kararların alınmasında bir araç konumunda olan temel kentsel politika dinamikleri ortaya konulmuştur. Toplumda dezavantajlı olarak nitelendirilen gruplardan kadınlar, yaşlılar, engelliler ve çocukların kentsel politika belirleme sürecindeki konumları anlatılmıştır. Ayrıca anayasal metinlerde çocuk olgusu, çocukluk algısının tarihsel süreçteki değişimi ve çocukların kentsel mekân kullanımının önemi üzerinde durulmuştur. Son olarak Dünya’da çocukların etkisiyle oluşturulan kentsel politikalar ve Türkiye’de ise çocukları ön planda tutarak oluşturulmuş örnekler ortaya konulmuştur.

2. KENTSEL POLİTİKALAR VE ÇOCUK İLİŞKİSİ

Bu bölümde kentsel politikalara etki eden temel dinamikler, politikaların oluşturulma sürecinde ikincil planda kalan gruplar, çocuk/çocukluk olgusunun tarihsel süreçteki dönüşümü ve Anayasal metinlerdeki yeri ortaya konulmuştur. Ayrıca dünyada ve Türkiye’de çocuk talepli oluşturulan kentsel politikalar ve katılım uygulamalarına da yer verilmiştir.

2.1. Günümüzde Kentsel Politikalara Yön Veren Temel Dinamikler

Kırdan kente göçün artmasıyla kentlerin kalabalıklaşması ve buna sebep olan göçün sanayileşmeden daha hızlı olması kent alanlarında bir takım sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların yanında kentin içinde barındırdığı hemen her yapıda ait olduğu dönemin gerçekliğini görmek zor değildir. Bu bakımdan kent hem bir toplumsal/tarihsel hafıza hem de güncel olanın tezahür ettiği bir dışavurumdur. Lefebvre’ye (2014b: 361) göre kent, fiziki ve toplumsal yapısında tek bir iktidar ya da farklılığı barındırmaz. Kent, bünyesinde bir çelişki barındırır ve bu durum, üretim ilişkileri ve üretici güçler arasında var olan durumun kente yansımalarıdır. Buradan toplum ve kentsel mekân arasında diyalektik bir ilişki olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Kent üzerindeki bu ilişki aynı zamanda kentsel politikalara da yansır ve kentsel politikalar birden fazla bileşenin bir araya gelmesinden oluşur. Sivil toplum kuruluşları, toplumsal talep ve beklentiler, yerel yönetim organları kentsel politikaların meydana gelmesinde bir araç konumundadır.

2.1.1. Baskı-Çıkar Grupları ve Sivil Toplum Kuruluşları

Küreselleşme sürecinden toplumsal yapının bütün alt sistemleri yoğun olarak etkilenmiş, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda bir takım gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmelerden birisi de sivil toplum kuruluşlarının aktif rol oynamaya başlamasıdır. Nüfusun artmasıyla birlikte temsili demokrasiyi güçlendirmek adına daha da etkili hale gelen Sivil Toplum Kuruluşları (STK), toplumsal sorunlara çözüm aramak noktasında önemli aktörlerden biri pozisyonuna geçmiştir (Şahin ve Öztürk, 2008: 25-26). Sivil toplum kuruluşları, 1980'li yıllardan itibaren ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarında gördükleri işlevleriyle önemli birer aktör haline gelmiştir (Özer, 2008: 86). Aynı zamanda dezavantajlı grupları da içine alan yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Bu yüzden demokratik siyasal sistemlerin gelişmişlik ölçütü, siyasal sistemlerin karar alma süreçlerine katılıma izin verme düzeyiyle ölçülmektedir. STK'lar her türlü yapıya etki ettiği gibi kentleşme sürecinin yürütülmesinde de yönetim ile toplumsal bileşenler arasında dengeleyici unsur olmaktadır.

Avrupa'da sivil toplumun gelişmesini, sanayi ötesi toplumların değişim süreci ile doğrudan ilişkili olarak gören Yerasimos (2001: 13), gelişimin sebeplerini birkaç maddeyle açıklamıştır:

- Bireysel özgürlük ve dayanışma eksikliği
- Dayanışma eksikliğinin fark edilmesi ve toplumun bir çatı altında toplanma ihtiyacı
- Temsili demokrasinin işlevsiz hale gelmesi. Bu özellikler demokratik katılım sürecinin sağlanması için STK'ların önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de STK'nın politik hayat içerisinde yer alması son dönemlerde söz konusu olmaya başlamıştır. Son on yıllık süreçte merkezîyetçi eğilimin azaldığını, kamu siyasa oluşum sürecinde "tabandan yukarıya doğru" yöntemin de (sivil toplum örgütleri aracılığıyla) kesintili ve sorunlu olarak da olsa çalıştığı söylenebilir (Karkın, 2012: 56). Bu durumda kentsel politikaların belirlenmesinde katılımcıların nasıl ve nereye kadar katılım gösterecekleri olgusu ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen temel dinamik, vatandaşın kararlara dolaylı yünden katılımlarını söz konusu hale getirmektedir. Kuruluşların hak ve katılım söylemlerinin yaygınlaşmasına yönelik

girişimleri artmış olsa bile, özellikle çocuk katılımı konusunda, pratikte nasıl yol izleneceği henüz netleştirilmemiştir (Pells, 2010: 196). Demokratik bir dinamik olduğu kabul edilen STK'nın, yönetimde, özellikle de toplumun yaşamını sürdürdüğü kent üzerinde bireylere söz hakkı vermesi gerekmektedir.

Siyasal sistemde, bireyler yalnız başına çok fazla etkin olamayabilirler fakat bir topluluk içerisinde olurlarsa yönetim mekanizmalarına seslerini daha kolay ulaştırabilirler (Usta, 2011: 201). Sivil toplum kuruluşları ve baskı grupları, yapmış oldukları etkinlik ve faaliyetleriyle ilgili oldukları konularda toplumu bilinçlendirmekte, 'ortak iyi' etrafında kamuoyu oluşturup toplumun istemleri doğrultusunda bir baskı unsuru olmaktadır. Üyelerine, kurumsal katılım ve deneyimlerinden doğan demokratik tutum ve davranışlar kazandırmaları, demokrasi kültürü yaymaları ve onu işlevsel hale getirmeleri açısından önemli bir rol oynamaktadırlar (Özer, 2008: 96). Dolayısıyla kentsel ve toplumsal düzen açısından, insan hakları yelpazesinde işlevsel bir yapının oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Sivil toplum kuruluşları statükonun bir çeşit alternatifi olarak rol üstlenmiş ve zor koşullarda 'iyi şeyler' isteyen kahraman kuruluşlar olduğu düşüncesi egemen hale gelmiştir (Lewis, 2010: 1056, 1061). Bu özelliği yanında katılım ve gelişimin çeşitliliğini de artıran STK, toplumun tüm sınıflarını özellikle de dezavantajlı grupları içine alan bir süreci öngörmektedir. Bu sayede ilgili kuruluşların, kentsel karar alma sürecinin demokratik işlemlerine katkı sağladığı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında yer alan çocukların temel hak ve gereksinimlerini karşılamada yaşamalarını etkileyen kararlara katılımlarını sağlamak üzere oluşturulmuş sivil toplum kuruluşları vardır. Bu kuruluşlardan UNICEF en önemlileri arasında sayılmaktadır.

2.1.2. Toplumsal Talep ve Beklentiler

İnsanların nasıl yaşamaları gerektiği ve sorunları nasıl çözecekleri konusunda bir mutabakata varamamaları sorunsalı, birçok soruyu gündeme getirmektedir. "Kim neyi ne düzeye kadar almalıdır?", "iktidar ve kaynaklar nasıl dağıtılmalıdır?", "kolektif kararlar nasıl alınmalıdır?", "söz kimde olmalıdır?" (Heywood, 2012: 21) gibi sorular, toplumsal düzeni ve insan ilişkilerini düzenlemektedir. Ayrıca, insanoğlunun toplumda daha iyi nasıl yaşanabileceğine dair sorduğu bu sorulara genel geçer bir yanıt bulunamamaktadır. Akademik literatürde siyaset biliminin cevap aradığı bu sorular toplumsal hayatı etkileyecek niteliktedir. Demokrasinin oluşumu da,

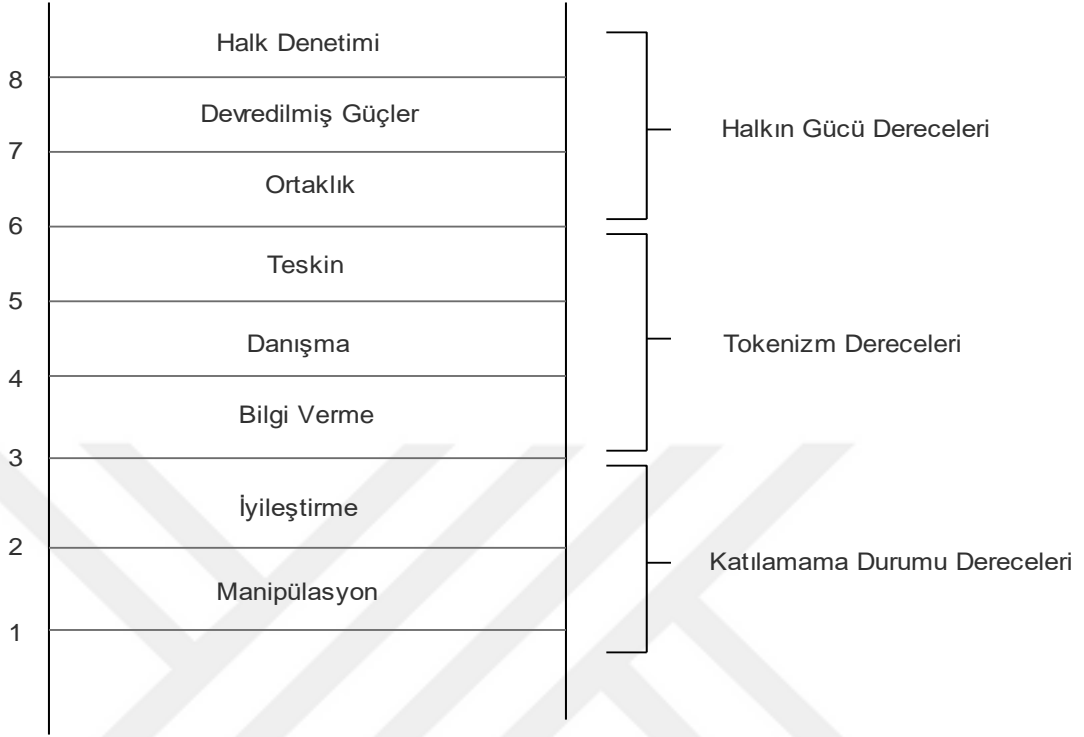
dönüşümü de sorulan bu kritik sorularla ilişkilidir (Yılmaz, 2013: 21). Soruların cevapları ise toplumsal yaşamın ne derece demokratik olduğu konusunda ipuçları vermektedir.

21. yüzyılda kentlerde yaşayanların sayısının hızla artmasına paralel olarak insanların birbirleriyle iletişimleri azalmakta ve kişiler kamusal yaşamdan çekilerek özel alanlarına yönelmektedir. Bu değişim sosyal iletişimin zayıflamasına ve sürdürülebilir bir kentsel yaşamın kısıtlanmasına sebep olmaktadır. Sürdürülebilir bir kentsel yaşamın sağlanabilmesi için, sosyal sermayenin güçlendirilmesi ve bunun kentsel toplumdaki tüm bireyler tarafından benimsenmesi gerekir. Bu ise tüm kentlilerin kentsel yönetim süreçlerine dâhil olmalarına, yaşadıkları kenti sahiplenmelerine bağlıdır (Karakurt, 2008: 77). Bir diğer ifadeyle kentin biçimlenmesine katkı sağlayacak temel aktör olan insanın, toplum ya da topluluk biçiminde hareket etmesi gerekmektedir. Bu topluluk halinde olabilme durumu ise katılım kavramını ön plana çıkarmaktadır.

Yönetilenlerin yönetime katılımı, demokrasinin temel taşı olarak kabul edilen ve herkes tarafından önemsenen bir tutumdur (Arnstein, 1969: 216). Demokrasi kavramının kökeninde yer alan kavramlardan biri olan katılım, demokrasi gibi oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Katılım olgusu, küreselleşme sürecinin büyük ölçüde gelişimiyle popülerleşmiş ve kent yönetimi alanına da girmiştir (Çiçek, 2011:146). Katılım kavramı kentle ilgili konularda bireyin kararlarını başkalarının ellerine bırakmak yerine doğrudan birey tarafından şekillendirmesi anlamını taşımaktadır (Adıgüzel: 2003: 46-47). Bu olgu yurttaş ve yönetim birimleri olmak üzere iki temel unsur arasındaki etkileşimin farklı boyutlarını bünyesinde barındırmaktadır. Yurttaşların kentsel politikalara katılımı, yani yaşadıkları yerin sorunları hakkında fikir sahibi olmaları ve yerel yöneticilere bunları iletmeleri, kentlerin daha geniş platformlarda değerlendirilmesini sağlamaktadır (Eren ve Kılıç, 2008: 42,55). Kente ilişkin politikaların, kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulması onların talep ve beklentilerinin bilinmesiyle ilgilidir. Hizmet sunucuların, hizmetten herhangi bir şekilde etkilenen kişi ya da gruplarla etkili bir iletişim kurarak ilişkiler geliştirmesi politikaların sağlıklı yürütmesine katkı sunmakta (Özmen, 2013: 939), aynı zamanda talep ve beklentilerin de daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Katılım literatürününün bir kısmı Shelley Arnstein'in *katılım merdiveni* ile başlamaktadır (Cockburn, 2005: 112). Arnstein, halk katılımının ne olduğunu ve çağımızın sosyal gereklilikleri ile bağlantısını ele aldığı "A Ladder of Citizen

Participation” adlı makalesinde katılım sürecini yansıtan sekiz basamaklı bir “katılım merdiveni” çizmiştir (1969: 217):



Şekil 2. Arnstein'in Katılım Merdiveni


Bu merdiven insanların katılım kavramını kullanırken ne ifade etmek istediklerinin anlaşılması konusunda yardımcı olur. Merdivenin alt basamaklarında “katılım” ifadesi altında halka sunulan, işlevsiz modellemelerin ve davranışların dâhil olduğu katılamama durumu söz konusudur. Bu merdiven, ilk iki basamağında gerçek katılımı sağlayamayan ancak katılıyormuş gibi gözükten etkisiz iki duruma yer verir. Merdivenin üçüncü (bilgilendirme) ve dördüncü (danışma) basamağında “tokenizm” diye tabir edilen yoksulların seslerini duyurabilmesine ve haberdar olabilmelerine izin verme durumu yer alır. Burada Arnstein'in anlatmaya çalıştığı, yoksullar üzerinden siyasetçilerin politika yapmasına imkân veren işlevsiz katılım modellerinin varlığıdır. Katılım ancak iktidar sahiplerinin izin verdiği ve onların sunduğu imkânlar dâhilinde gerçekleştirilebilir ve sınırlıdır. Halkın statükoyu değiştirebilecek bir gücü yoktur. Merdivenin üst üç basamağında ise halk gücünü niteleyen aşamalar bulunur. Bu basamaklarda halkın politika yapım süreçlerinde nüfuzu artmaktadır ve halk artık iktidar olma yolundadır. Ortaklık ve devredilmiş güçler basamağında iktidar, yetkilerini halkla paylaşır ya da devreder. Halk son aşamada ise her şeyin denetim

yetkisine sahiptir (Arnstein, 1969: 222). Uygulanabilir sonuçlar elde etmek amacıyla ideal tip yönetimin, halkın karar alma mekanizmalarını kullandığı ve alınan kararları denetlediği türler olması gerekmektedir.

Cockburn'e (2005: 112) göre toplumsal katılımı, Arnstein'in sonuç odaklı bakış açısı dışında "süreç odaklı" tanımlayan bir başka isim Sarah White'tır. White (2000), 4 basamakta katılım süreçlerinden ilki olan "nominal" katılım şeklinde, katılımın sadece görüntüde var olduğunu ifade etmektedir. İkinci olarak, "araçsal" katılım, insanların geliştireceği hammaddeler sağlayıp organizasyonlar için verimliliği başlatmayı amaçlamaktadır. Üçüncüsü "insanlara ses veren" ve katılımcının ilgi ve eğilimlerinde değişiklik yapmasına fırsat sunulan katılım şeklidir. Son olarak, "insanlara kendi eylemlerinde güven duymalarını ve değişiklikleri başlatmak için daha güçlü bir konumda olmalarını sağlayan" dönüştürücü" katılımı tanımlamaktadır.

Vatandaş-yönetim ilişkileri temelde dört ana başlıkta irdelenebilir. Bunlar; bilgi, araştırma, danışma ve katılımdır (Cabinet Office, 2002: 7). Bu faktörlerden katılım; devletle ortaklığa dayanan bir ilişkidir. Vatandaşlar aktif şekilde siyasa sürecinin tanımlanması ve geliştirilmesine katılırlar. Katılım etkinliğine dâhil olan vatandaşlar bir probleme çözüm geliştirmek için katkıda bulunabilirler. Vatandaş, bir devlet birimiyle birlikte çalışarak yeni uygulama alanları geliştirmeye yardım edebilir. IAP2 International Association for Public Participation (2007), yaptığı çalışmada halk katılımını "bilgilendirmek", "danışma", "katılım", "işbirliği" ve "yetki vermek" şeklinde aşağıdaki şekilde derecelendirmiştir:

Tablo 5. Toplumsal Kararlara Halk Katılım Düzeyi

					
	Bilgilendirme	Danışma	Katılım	İşbirliği	Yetki Vermek
Halk Katılımının Amacı	Halka problemleri, seçenekleri, fırsatları ve/veya çözümleri anlamada yardımcı olmak için dengeli ve objektif bilgi sağlamak	Halktan çözümlere ve/veya kararlar üzerine geri bildirim almak.	Halkın düşüncelerinin ve beklentilerinin anlaşılması ve kabul edilebilir olmasının sağlanması için halkla doğrudan çalışmak.	Alternatiflerin geliştirilmesi, öncelikli çözümlerin belirlenmesi dâhil olmak üzere, kararın her yönüyle halkla ortaklık yapmak.	Nihai karar vermeyi halka bırakmak
Halka Söz Ver	Halkı bilgilendireceğinizle ilgili söz verin	Halkı bilgilendirmenin yanı sıra dinleyeceğinize, onların kaygılarını kabul ettiğinize ve halk girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda geri dönüş alacağınıza söz verin.	Halkın endişe ve beklentilerinin seçenekleri geliştirmesine doğrudan yansımaları sağlayacağınız ve halk girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda geri dönüş alacağınıza söz verin.	Halktan mümkün olan azami ölçüde kararlar konusunda tavsiyeler ve öneriler beklediğinize dair söz verin.	Halk ne karar aldıysa onu uygulayacağımıza dair söz verin.

Kaynak: International Association for Public Participation (2007) Spectrum of Public Participation.

İngiliz Hükümeti'nin politika yapım sürecindeki yetkililere halkın katılımını anlatan "Viewfinder: A Policy Maker's Guide to Public Involvement" isimli çalışmada halkın yönetime katılmasının faydaları şu şekilde sıralanmaktadır (Cabinet Office, 2002: 4-5);

- Yönetime farklı bakış açısı sunar ve alınan kararların kalitesi artar.

- Politika yapıcıları mevcut bulgularda yer almayan sıkıntılar ve sorunlara karşı uyarır.
- Mevcut politikaların performansını ve değişime ihtiyaç olup olmadığını gözlemeye yardımcı olur.
- Toplumsal gruplarla yönetim arasındaki problemleri tespit etme ve çözüm arama konusundaki çalışma ortaklığını geliştirir.
- Yönetimin politika yapımında toplumsal gruplara söz hakkı verme bağlılığını sembolize eder.
- Halkın yönetime olan güveninin ve alınan kararların meşruiyetinin sağlanmasına yardım eder. Yani bir politika yapım sürecinin toplumsal katılım yoluyla oluşması, sorunların en kısa yoldan çözümüne katkı sunmaktadır.

Günümüzde katılım, artan nüfus ve yönetimin karmaşık yapısı nedeniyle temsili demokrasi ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Fakat bu durum sadece seçilmiş kişiler tarafından belirlenen kentsel politikaların varlığına işaret etmekte ve yönetimin belirli bir kesimin tekelinde yürütülmesine sebep olmaktadır (Koçak ve Bektaş, 2019: 105). Fakat gerçek anlamda yerel halkın kentsel alanlarda da kendisini doğrudan ya da dolaylı etkileyebilecek, sosyal, iktisadi, çevresel ve daha birçok konuda kararların alınma sürecine sürekli ve periyodik katılımı sağlanmalıdır. Hatta Görmez'e (2012: 25) göre, yerel yönetimlere ilişkin yasalar çerçevesinde kent halkının yerel düzeyde karar alma süreçlerine doğrudan katılımı artırılmalıdır. Bu çerçevede, kentsel ve yönetsel kararlara çocuk, yaşlı, genç, kadın, erkek, engelli, kısıtlı vb. her türlü dezavantajlı grubun katılımını öngörmektedir.

2.1.3. Yerel Yönetim Birimleri

Kentsel politikalara yön veren temel dinamiklerin en temel ögesi yerel yönetim birimleridir. Yerel yönetimler, kentin şekillenmesinde doğrudan etkide bulunan ve nasıl bir kentleşme var olmalı sorusunun cevabını arayan birimlerdir. Bu cevabı ararken çizdiği yol haritasında demokratiklik olgusu yer almaktadır (Pustu, 2005: 121). Geçmişten bugüne yerel yönetimlere demokratik nitelik kazandıran unsurlar ise; yerel yönetim süreçlerine halkın katılımını sağlamak, karar alma ve alınan kararları yürütebilme yetkisi vermek, kentsel kararlar konusunda bilgi edinme hakkı olması gibi özelliklerle anlatılmaktadır (Pustu, 2005: 129-130). Yerel yönetimler, halkın politik eğilimlerini ve tercihlerini temsil etmekten ziyade kentsel hizmetler çerçevesinde

değerlendirilen bir işleve bürünmektedir (Korkmaz, 2017: 454). Bu yüzden zamanla, toplumsal yaşamı düzenleyen bir kentsel politika yapıcısı olarak ön plana çıkmaktadır.

Kent insanının ihtiyaçlarına yerel düzeyde cevap aramak ve onların iradesini yönetime yansıtma, yerel yönetim sisteminde mümkün olabilmektedir. Yerel yönetimler Avrupa’da insanların özgürlükçü, demokratik ve çoğulcu bir yönetim istemiyle güç ve yaygınlık kazanmıştır. Bu yüzden yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi tabandan tavana doğru bir yol izlemektedir (Özer, 2000: 141). Bu gelenek modern devletin güçlenen erki karşısında bir bölgenin veya şehrin ekonomik ve idari alanda merkezden bağımsız hareket etmesiyle ortaya çıkmıştır. Yerel yönetim geleneği, demokratik yaşamı ve siyasal katılımı yani yurttaşlık bilincini geliştiren toplumsal bir süreçtir. Fakat yerel yönetimlerin demokratik birimler haline gelmesi uzun ve zor bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. Yerel yönetim birimlerine güvenin oluşması güçlü bir yerellik geleneğine sahip olan İngiltere’de bile 150 yıllık bir sürecin geçmesini gerektirmiştir. Bugünün İngiltere’inde ise demokrasinin temel olmasındaki en büyük pay, ülkenin sağlam gelişen yerel yönetimlerine aittir (Ortaylı, 1985: 11). Osmanlı’da yerel yönetimler kurumsallaşırken, yerel yönetimlerde demokrasiyi geliştirmek, halkın yönetime etkin katılımını sağlamak, yerel özerkliği gerçekleştirmek, batı toplumlarında olduğu gibi temel amaç olmamış, daha çok vergilerin düzenli toplanması, güvenliği sağlamak yerel yönetimlerin oluşturulma amaçlarından olmuştur (Çiçek, 2014: 61-62). Batıda ise bu durum tam tersi yaşanmış, yerel yönetimler merkezi hükümet üzerinde büyük bir baskı unsuru oluşturmuştur.

Yerel yönetimler, ülkelerin kendi imkânları çerçevesinde uygulamaya koyduğu idari sistemler birbirinden farklı olsa da, genelde aynı gereksinimler çerçevesinde oluşturulmuştur. Kent üzerinde ortak bir yaşam oluşturan yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak için temel amaçtır. Her demokratik ülke, sosyal ve mali konularda imkân verdiği ölçüde ideal yönetime sahip olma adına çalışmaktadır (Çevikbaş, 2008: 89). İdeal yönetimde yerel demokrasinin temel ilkeleri olan yerel yönetim organlarının bağımsız oluşumu, karar alabilme ve uygulayabilme yetkisi ve yerel düzeyde alınan kararlara halk katılımının sağlanması gibi ilkeler ön plana çıkmaktadır. Özellikle toplumdaki dezavantajlı gruplara (çocuk, genç, yaşlı, engelli, yoksul vb.) yönelik yürütülen kentsel politikaların niteliği ve onların bu kararlarda etkili olabilmesi yerel yönetimler aracılığıyla sağlanabilmektedir (Deniz, 2016: 287). Son on yıldaki kalkınma tartışmaları boyunca, savunmasız olduğu düşünülen

nüfusların (kadın, engelli, yaşlı ve çocuk gibi) kentsel yaşam alanlarına ait projelerin tasarımına ve uygulanmasına katılımını sağlama ihtiyacının giderek daha fazla farkına varılmıştır. Buna eşlik eden bir eğilim de başarılarını üst seviyelere çıkarmak isteyen yerel yönetimlerin kalkınma girişimleri üzerinde yerel mülkiyet yaratmak istemeleridir (Driskell, 2002: 13). Bu iki kavram ve ulusal planlama girişimlerinde neyin işe yarayıp neyin işe yaramadığına dair artan anlayış, kalkınmaya hak temelli bir yaklaşımın benimsenmesi ve eşitlik algısının artmasıyla sonuçlanmıştır. Bu girişimleri gerçekleştirecek olan kurum ve kuruluşlar da zamanla oluşmaya başlamıştır.

Yerel yönetimler bünyesinde, toplumun dezavantajlı gruplarını kentsel politikalara dâhil etmeye yönelik çeşitli yönetsel birimler yer almaktadır. Bunlar genellikle kent konseyleri altında değerlendirilmektedir ve Çocuk Meclisleri, Kadın Meclisleri ve Engelliler Meclisi bu oluşumlara örnek olarak gösterilebilir. Katılımcı demokrasinin temel dinamiği olarak görülen yerel yönetimlerin bu oluşumları bünyesinde barındırması gerekmektedir.

2.2. Kentsel Politikaların Oluşturulmasında Dezavantajlı Grupların Konumu

Sürekli olarak gelişim halinde olan kent, sosyal ve fiziki mekân özelliği taşımaktadır. Bu üretim sürecinde kenti üreten her bir bireyin kent üzerindeki hakkını dengeli bir şekilde talep etmesi en doğal sonuçtur. Toplum kendini ait hissettiği kentsel mekânda, kendini güvende hissetmenin yanında, kent üzerinde hak ve sorumluluk sahibi olarak da görmektedir (Sancar ve Severcan, 2010: 298). Bunun gerçekleşebilmesi, kentin kullanım değerine toplumun tüm kesimlerinin ulaşabilmesi ve yerel karar alma süreçlerine katılımlarıyla mümkün olabilmektedir. Yerel politikalara katılım sürecini öngören yapıların en önemlilerinden bir tanesi kent konseyleridir. Sumbas ve Ömürgönülşen'e (2018: 66) göre, kent konseyleri içinde çocuk ve gençlik, engelli ve kadın meclisleri gibi oluşumların temel görevi, yerel karar alma süreçlerine (kadın, engelli, genç, çocuk gibi yerel halkın parçası olan grupların) dâhil olmanın önünde yapısal ve toplumsal-kültürel engellerle karşılaşan grupların talep ve beklentilerinin gündeme getirilmesini sağlamaktır. Demokrasi olgusunun gelişimi için toplumun tüm yapılarını içine alan bir katılım sürecinin gerçekleşmesi beklenir. Çünkü bir kent politikasından, yaşlıların ve çocukların, üst gelir gruplarının ve alt gelir gruplarının, kadınların ve erkeklerin beklenti durumu farklıdır. Bunun

yanında katılımlı tasarım süreci, katılımcı (vatandaş) açısından da kent açısından da fayda sağlamaktadır. Bu süreç vatandaşın ufkunu geliştirmesine ve vizyonunu oluşturmasına yardımcı olurken, kent üzerinde de birden fazla bakış açısının olumlu etkileri görülebilmektedir (Sutton ve Kemp, 2006: 258). Bu yüzden katılımcı formunun çeşitliliği, sosyal bir yönü bulunan kentin, tasarım şeklinin doğru olmasına katkı sağlamaktadır.

Katılımın kent ölçeğinde politika oluşturma ve uygulama sürecine dâhil olma gibi durumlarla tanımlanabilecek yönetsel yönü bulunmaktadır. Kişilere yönetsel kararlara veya planlama sürecine müdahil olabileceği olanaklar sağlanması (Maier, 2001: 709) kişinin kendi yaşamını ve yaşadığı ortamı etkileyen kararlara katılım hakkı tanınması (Hart, 2016: 123) yönetsel işlevinin temel özelliklerindedir. Bu şekilde tanımlanan kavram aslında tüm toplumsal grupların eşit ve dengeli bir biçimde kararlarda etkili olabilmesine vurgu yapmaktadır. Kentlerin “karşılaşma ve değişim” için ortak bir yer olabileme özelliklerini kaybettiğini savunan Tonucci’ye (2009: 147) göre kentlerde kararlar yetişkinler tarafından alınmaktadır. Yetişkinler (kendi içerisinde de erkek egemen yetişkin formu) ön plana çıkarken; çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve engelliler geri planda bırakılmaktadır. Bu bakımdan bu başlık altında toplumda dezavantajlı olarak nitelendirilen gruplardan kadınlar, yaşlılar, engelliler ve çocukların kentsel politika belirleme sürecindeki konumları ele alınmıştır.

2.2.1. Kadınlar

Toplumun tüm gruplarına eşit ve dengeli bir biçimde yaklaşan bakış açısının toplumun refah seviyesinin artması ve sağlıklı ilerlemesine katkı sağladığını vurgulayan çalışmalar¹⁸ gittikçe artmaktadır. Toplumsal cinsiyet kapsamında kadın-erkek eşitliği olgusunun popülerlik kazanması ve kadınların toplumsal kararlarda söz hakkına sahip olmaya başlamasıyla birlikte bu durumu kapsamına alan çalışmalar da artmıştır.

Çalışmanın temel varsayımı olan Henri Lefebvre’nin geliştirmiş olduğu “kent hakkı” teorisine referansla kent sakinlerinin kentin avantajlarını kullanma haklarının yanında kendi talep ve beklentilerine göre kenti şekillendirme haklarının varlığından

¹⁸ Bkz. Richard Wilkinson and Kate Pickett (2010), *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone* London: Penguin Books (Kitap eşitlikçi toplumların zihinsel, fiziksel sağlık, eğitim performansı, sosyal hareketlilik, sürdürülebilirlik gibi alanlarda daha iyi performans gösterdiğini bulgularla ortaya koymaktadır). Bir diğer çalışma günümüz toplumlarında ekonomik eşitsizliğin kökenini ortaya koyduğu çalışmasıyla Thomas Piketty’dir (2014), *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press.

da bahsedilmektedir. Ulusal ve uluslararası metinlerde kadınların kentsel politikalar belirlenirken karar alıcı olarak etkilerinin yetersiz olduğu vurgulanmaktadır. Bununla ilgili Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) iyi yönetim tartışmaları çerçevesinde kadın katılımını ortaya koyduğu çalışmalar mevcuttur. Örneğin Bayraktar'ın (2017) Aydın, Gaziantep, Konya, İstanbul ve Ordu illerinde kadın meclis üyeleri, bürokratlar, kadınlara yönelik çalışmalar yürüten STK'lar ve kent konseyi üyeleri ile görüşüp hazırladığı "Belediyelerde Kadın, Kadınlar için Belediye" başlıklı rapor bunlardan biridir. Raporda güvenlik ihtiyacı, kadınların güçsüz olduğu gerekçesi gibi sebeplerle kentin şekillenmesinde kısıtlı söz haklarının olduğu ortaya konulmuştur. Aynı şekilde Tuncer'in (2018) "Kadınların Kent Hakkı: Bütün Köşebaşlarını İstemek" başlıklı rapor da kamusal mekânlarda güvenlik ihtiyacının varlığı yüzünden kadınların kent hayatının sağladığı imkânlardan kısıtlı düzeyde faydalandıklarını açıklamaktadır.

Küreselleşmeyle birlikte kadınların toplumsal konumlarında, eğitim, istihdam, ekonomik güç ve sosyal statü gibi günlük hayatı etkileyen konularda ilerleme kaydedilmiştir. Bunun yanında kadınların kent yönetimlerinde ve siyasi platformlarda varlıkları ve etkinlik düzeyleri nispeten sınırlı kalmıştır (Terzi, 2019: 18). Kadınların kentsel politika oluşturma sürecinin dışında kalmasının, kentsel bütünün demokratik ve eşitlikçi yapısını zedelediğini söylemek mümkündür. Çünkü modern siyaset düşüncesinde özel alanlar kadınlara, kamusal alanlar ise erkeklere ayrılmıştır. Kadının aile içerisindeki sorumluluklarının buna izin vermeyeceği gibi gerekçelerle yapılan bu ayrım kentin planlanmasında 'farklı bakış açılarının temsili' konusunu görmezden gelebilmektedir. Yapılan kimi çalışmalar kadınların kentsel siyasette etkin rol oynamalarının 'karar verme anlayışı farklılığı' bakımından önemini ortaya koymaktadır. Örneğin Chattopadhyay ve Duflo (2004: 1440) Hindistan'da yaptıkları bir araştırmada, kadınların yerel yönetimlerde temsil edilmesinin politika kararlarında önemli etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların daha fazla temsil edildiği yerel yönetimlerde kentte içme suyu ve temiz yollara ulaşımı kolaylaştırmaya yönelik daha fazla projenin üretildiği araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Bu gibi örnekler toplumun tüm kesimlerini kapsamına alan bir politika oluşum sürecinin toplumsal sorunlara daha işlevsel çözümler getireceğini göstermektedir.

2.2.2. Yaşlılar

Kentsel mekânın nasıl şekillendiği ve toplumun hangi kesiminin politika yapıcılar tarafından ne kadar dikkate alındığı konusu kentsel politikalarda önemli bir yer kaplamaktadır. Çocukların olduğu kadar yaşlıların da (yaşam deneyimleri sebebiyle) “toplumsal hafızanın” kazanılması bakımından kültürel rehber konumunda olduğu unutulmamalıdır. Toplumsal değerleri korumak ve sürdürmek için farklı yaş gruplarını bir araya getirmek kuşaklar arası ilişkileri geliştirmede yardımcı olabilmektedir (Canatan, 2008: 62).

Modernist ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda gerçekleşen kentsel mekân üretme sürecinin hedef kitlesini genelde erişkin bireyler oluşturmaktadır. Kentsel politika üretme sürecinin ilk aşaması olan veri toplama çalışmalarında, toplumun tümüne ilişkin genel bilgiler elde edilmektedir. Kararların bu bilgilere dayalı olarak alınması ise yaşlı bireylerin talep ve gereksinimlerinin baştan devre dışı bırakılmasına neden olmaktadır (Sılaydın, 2008: 99). Fakat topluma eşit katılım argümanı, vatandaş olarak herkesin eşitliğini kabul etmekte ve hak temelli bir sosyal politika anlayışını ön plana çıkarmaktadır. Örneğin 1991 tarihli Genel Kurul kararıyla kabul edilen BM Yaşlı İlkeleri¹⁹ kapsamında katılım başlığı altında şu ilkeler belirlenmiştir:

- Yaşlı insanlar topluma entegre kalmalı, refahlarını doğrudan etkileyen politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına aktif olarak katılmalı ve bilgi ve becerilerini genç nesiller ile paylaşmalıdır.
- Yaşlı insanlar, topluma hizmet için fırsatlar araştırabilmeli ve geliştirebilmeli ve kendi çıkarlarına ve yeteneklerine uygun pozisyonlarda gönüllü olarak hizmet verebilmelidir.
- Yaşlılar, yaşlıların hareketlerini veya birliklerini oluşturabilmelidir.

Politika yapıcılar ‘daha sonraki yaşamı’ anlayabilmek için farklı zihinsel haritalar geliştirmektedir. Daha sonraki yaşam olarak adlandırılan bu süreci bir geçiş dizisi olarak algılamak, yaşlıların hayatlarını/fikirlerini ve duygu durumlarını ortaya koymakta en gerçekçi yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Yaşlı insanların yaşam deneyimlerinden faydalanmak toplumsal değerleri gelecek kuşaklara aktarabilme

¹⁹ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx> (Erişim Tarihi:12.07.2019)

noktasında önemlidir (Robertson, 2014: 194). Dolayısıyla olumsuz bir yaşlılık söyleminden uzak durulmalı ve yaşlılar, bilgi ve deneyimlerini genç kuşaklara aktarabilmek için problemlerin saptanmasında ve politikaların oluşturulmasında aktif rol oynamalıdır. Yaşlılık döneminde olan kentlinin talep ve beklentilerini kentsel politika oluşum sürecine dâhil etmenin koşuluysa bireysel görüşlerinin alınarak elde edilmesidir. Bu durum yaşlıların deneyimlerini ve çocukların hayal dünyalarını ortak paydada buluşturabilmek adına önemlidir.

2.2.3. Engelliler

“Engelli” kavramı bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal veya sosyal yeteneklerini çeşitli nedenlerle kaybetmiş insanları ifade etmektedir. Dünya Engellilik Raporu’na göre, dünya nüfusunun yaklaşık % 15’inin (bir milyardan fazla insanın) bir tür engellilik durumuyla yaşadığı ortaya konulmuştur. Bu insanların da yaklaşık % 20’si, bireysel faaliyetleri yerine getirmeye çalışırken önemli sorunlar yaşadığını belirtmektedir (WHO, 2011). Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı işbirliğiyle yapılan 2002 Türkiye Özürlüler Araştırmasıyla ortaya konulan rakamlara göre Türkiye’de de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise %12.29’dur (DİE, 2004: 5).

Engellilerin toplam nüfus içerisinde oranlarının yüksek olması sebebiyle toplumsal hayatın her alanına katılımının sağlanması da sosyal devletin temel amaçları arasında sayılmaktadır. Ayrıca engellilik konusu son zamanlarda bir insan hakları meselesi olarak gündeme gelmektedir. (Çaha, 2016: 141). Engelli haklarını gözeten ve onların toplumsal yaşamın her alanına ayrımcılığa uğramadan erişebilmelerini sağlayan ulusal ve uluslararası politik uygulamalar bunun örneklerini oluşturmaktadır. Engelli haklarının korunması konusundaki ilkeleri benimseyen sözleşmeler 1948 yılında kabul edilen BM İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi ile başlamaktadır. Bu tür sözleşmelerle engelli haklarının doğal olarak garanti altına alındığı kabul edilse de uygulamada diğer bireylerin sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerden mahrum oldukları düşünülmektedir (Kuz vd., 2016: 7). Teoride engelliler kendileri hakkında başkaları tarafından karar verilen koruma ve yardıma muhtaç bireyler olarak görülme yerine kendi yaşamları üzerinde yetki ve karar sahibi hak sahibi bireyler olarak kabul edilmektedir.

Kentsel mekân söz konusu olduğunda ise engelliler, çeşitli nedenlerden dolayı kısıtlı bir kent kullanıcısına dönüşmektedir. Engellilerin kentsel açık alanlara erişimi oldukça zayıftır. Bu durum, engelli kullanıcıların ihtiyaçlarının, kentsel açık alan tasarım ve gelişme sürecinde çoğu zaman göz ardı edilmekte olduğunu göstermektedir. Yapılı çevrenin herhangi bir engeli bulunmayan bireyler temel alınarak düzenlenmesi, engellilerin kendilerini herhangi bir engeli olmayan bireylerden ayrılmış olarak görmelerine neden olmaktadır. Kentsel yaşam içerisinde toplumsal, kültürel, ekonomik ve psikolojik alanlarda pek çok farklı sorunla karşılaşan engelli bireyler ötekileştirildiklerini düşünerek kendilerini güçsüz hissetmektedir (Gören vd., 2013: 412). Bu tür sorunların oluşmaması için fiziksel/psikolojik engeli olan bireylerin de engelsiz bireyler gibi kendi taleplerini iletebilmeleri ve toplumsal yaşama katılım sağlamaları gerekmektedir.

Engelli bireylerin toplumsal yaşam içerisinde eğitim, sağlık ve kültür gibi alanların yanında siyasal ve kamusal yaşama katılım hakları da bulunmaktadır. Engelli bireylerin/çocukların yaşadıkları sorunların önüne geçebilmek ve güvence altına alabilmek için düzenlenmiş pek çok uluslararası ve ulusal metin bulunmaktadır (Aykara, 2016: 133). 2006 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye tarafından 2009 yılında kabul edilen Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS)'nin 29. maddesi bu konuyla ilgilidir. İlgili maddede “*engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seçme ve seçilme hakları dâhil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama etkin şekilde ve tam katılımını doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla sağlamak*”²⁰ ifadelerine yer verilmektedir. Bahsi geçen ifade engellilerin siyasal-kamusal yaşama katılımları ve oy kullanmalarının yanı sıra karar alma süreçlerine de diğer bireylerle eşit koşullarda katılma haklarını kapsamaktadır. Siyasal ve kamusal yaşama katılım hakkı; taraf devletlerin engellilerin bağımsızlık ve özerkliklerini tanımalarını sağlamayı öngören Sözleşmenin “Yasa Önünde Eşit Tanınma” başlıklı 12. maddesiyle doğrudan ilişkilidir (Kuz vd., 2016: 47). Bu sözleşme maddelerinde engelli kişilerin siyasal yaşama katılımlarının yanı sıra kamu yönetimine etkin katılımları da vurgulanmaktadır

Engelli çocukların katılım hakkı, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 7. maddesinde tanımlamıştır. Sözleşmenin 7. maddesi, engelli

²⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> (Erişim Tarihi:19.03.2019).

çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit şekilde görüşlerini serbestçe ifade edebilmelerini, yaşlarına ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve bu hakkın tanınması için engellerinin çeşidine ve yaşlarına uygun destek sunulmasını öngörmektedir. Engelli çocukların da diğer çocuklar gibi toplumsal yaşama eşit olanaklarla katılabilmesi onların konuyla ilgili algı, deneyim, düşünce ve önerilerine kulak vererek sağlanabilir.

Engellilerle ilgili araştırmaları çoğaltabilmek mümkündür. Bazı araştırmalarda engellilerin siyasal-kamusal hakları ön plana çıkarılırken kimilerinde ise engellilerin kentsel mekân içerisindeki konumu vurgulanmaktadır. Örneğin kent ve çevresinin iyileştirilerek tüm kullanıcıların kentsel alanlardan yararlanması, kentlerin huzurlu ve güvenli bir yapıya kavuşturulması amacıyla oluşturulmuş Avrupa Kentsel Şartı'nda engellilere yönelik düzenlemelere yer verilmiştir (Dikmen, 2011: 841). Şart'ın 7. ilkesinde engelliler ve dezavantajlılara ilişkin politikaların hedef gruplar için korumacı değil toplumla bütünleştirici olması, kentin her alanının engelli ve dezavantajlılara uyandırılabilir biçimde tasarlanması öngörülmüştür.²¹

Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılığın Ölçülmesi Araştırması'na (2010: 153) göre ise, oy kullanma ve siyasal partiye üye olma gibi siyasi ve toplumsal hayata katılım olanağı sunan araçları kullanmada bile kısıtlılıklar bulunmaktadır. Araştırmada (2010: 157) aynı zamanda fiziksel çevrenin ulaşılabilir olmamasından kaynaklanan ayrımcılık, (%65) ile en çok kamusal açık alanlara erişimde ortaya çıkmıştır (Özellikle ortopedik engelli bireyler için). Bu veri, engellilerin, fiziksel çevrenin erişilebilirliği konusunda “normal” insanlardan daha çok sıkıntı yaşadıklarını göstermesi açısından önemlidir.

“Herkes için tasarım” ilkesi kapsamında herkes için erişilebilirliğin sağlanması, her bireyin kentsel yaşam içindeki toplumsal ve ekonomik sorumluluklarını hiç bir fiziki engele takılmadan yerine getirebilmesini amaçlamaktadır. “Erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve evrensel tasarım” ilkeleri, her kent kullanıcısının kentsel hizmetlerden eşit imkânlarla faydalanması için kentsel mekân düzenlemelerinde göz önünde bulundurulması gereken ilkelere (Gören vd., 2013:414). Çünkü engellilerin kent hakkının sağlanabilmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi gibi insan haklarının korunmasına yönelik uluslararası nitelikli tüm metinlerin

²¹ wp-content/uploads/2015/02/2-PDF-İkinci-Bölüm.pdf (Erişim Tarihi:21.07.2019).

ifade ettiği hakların uygulanabilmesi, kentin her birey tarafından eşit olarak kullanılabil-diği ideal toplum dzenine ulaşmakla m-mk-nd-ur.

2.2.4. Çocuklar

Çocuk odaklı bir kent planlaması, çocukların görüşlerini serbestçe ifade etmeleri, çocuk görüşlerinin ciddiye alınması ve tüm çocukların kendilerini ilgilendiren karar alma süreçlerinde etkin rol almaları olarak tanımlanabilir (Tüzün ve Saruşık, 2015: 9). Çocukların temel alındığı bir kentsel tasarımın onların da söz sahibi oldukları bir süreci öngörmesi gerekmektedir. Çocukların katılım haklarının uygulandığı en zor alanlardan birisinin politika oluşturmak olduğu düşün-ül-dü-ğünde çocukların bu süreçte karmaşık söylemlerle karşılaşması muhtemeldir. Zorluğu oluşturan bir diğer unsur da politika yapıcılarının, çocukların bu sürece katılımlarının gerekliliğine yeterince önem vermemesidir (Perry-Hazan, 2016: 112). Bu olumsuz durumun en aza indirgenebilmesi için politik alanlar gibi akademik çalışmalardaki vurguların da bu yöne kayması gerekmektedir.

Çocuk ve katılımıla ilgili yapılan çalışmalarda, çocukların toplumu ve onların yaşantısını ilgilendiren konularda alınan kararları etkileme haklarının olduğu kabul edilmektedir. İlk olarak BM ÇHS'nin 12(1) maddesinde çocukların karar alma sürecine katılımlarının gerekliliği vurgulanmıştır. Sözleşmenin ilgili maddesine göre, *“Taraş Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve uygunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırırlar”*. Bu kapsamda çocukların daha demokratik bir ortam sağlanması amacıyla yerelden başlayarak aktif katılımlarının sağlanması beklenmektedir. Bu hakkın kullanılabilmesi için tüm aktörlerin harekete geçirilmesinin gerekliliği ve halka en yakın aktör olan yerel yönetimlerin bu konuya dikkat etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru çocukların sosyal aktörler olarak ağırlık kazandığı ve kendilerini ilgilendiren konuları anlama-karar alma ve uygulama süreçlerine katılım haklarının olduğu kabul edilmektedir (Arches ve Fleming, 2006: 81-83).

Çocukların kent kararlarına katılımı duruma ve bağlama bağlı olarak farklı düzeylerde gerçekleşebilir. Hart (1992: 7) tarafından çocuk katılımına uyarlanmış olan katılım merdiveni, çocuk katılımının kapsamını ve farklı düzeylerini anlamlandırmak için yararlı olabilir. Hart'ın 1992 yılında hazırladığı taslak, 2015 yılında Avrupa Birliği ve Türkiye ortak işbirliğinde hazırlanan “Türkiye’de Okullarda Çocuk Katılımı:

Durum Analizi” isimli kitapta geliştirilmiş şekilde yer almaktadır²² (Hart, 1992: 8; Tüzün ve Sarıışık, 2015: 24):



Şekil 3. Hart'ın Çocuklar İçin Katılım Merdiveni

Hart, çocuklar için katılım merdivenini Arnstein'in (1969) yetişkinler için tasarladığı katılım merdiveni diyagramından faydalanarak hazırlamıştır. Şekil 3'e göre, katılım merdiveninin en alttaki üç basamağında (manipülasyon, dekorasyon ve maskotluk) anlamlı bir katılımın olduğu söylenemez. Çocukların bu basamaklarda yalnızca birer figür olarak yer aldığı görülmektedir. Çocukların katılımında aktif bir rol üstlenebilmeleri ancak dördüncü basamaktan itibaren söz konusudur. Katılım

²² Katılım merdiveni, söz konusu bu iki çalışmadan yararlanılarak hazırlanmıştır.

süreçlerinin kapsamı ve düzeyi, çocukların yaşları, ilgi ve istekleri doğrultusunda değişebilmektedir.

Çocuklar üzerine yaptığı çalışmada, çocuk- yetişkin ilişkisini göz önünde bulundurmanın ve yeni bir çocukluk anlayışına geçmenin gerekliliğini vurgulayan Tonucci ve Rissotto (2001: 417), çocukların kentsel politikalara katılım noktasında fikirlerinin ve önerilerinin birbirinden farklı olmadığını belirtmektedir. Bu benzerlik, genellikle çocuklar için ilgi çekici ve sınırlı alanlara işaret etmektedir. Çalışmada ayrıca kent yöneticilerinin çocukları şehir plancıları ve kent tasarımcılarıyla görüşürme imkânı oluşturduklarında, kentin tüm vatandaşlarının yararına olacak bir kentsel planlama gerçekleşeceği de vurgulanmaktadır. Bu önerilerin uygulanması, herkesin rahatça dolaşabileceği, bir araya gelebileceği ve bağımsız bir şekilde temel sorunlarını çözebileceği bir şehre dönüşümü tetiklemektedir. Böyle bir kenti, kentin tasarlayıcıları, kentsel güvenlik önlemleri olarak yayalar ve bisikletliler için özel parkurlar ve park alanları temin ederek öncelik ve ayrıcalık koşulları sağlayarak ortaya çıkarabilir. Böylece çocuklar, diğer sosyal kategoriler tarafından da ayrıcalıklı temsilciler ve katılımcılar olarak düşünülebilir. Kenti yönetenler bunu güçlendirmek adına oyun alanlarındaki çocuklara, okullara, spor kuruluşlarına bir takım katılım deneyleri uygulayabilir. Bunu yaparken dikkat edilmesi gereken husus, önerileri dikkate alınmayan çocukların hayal kırıklığına uğrama riski olabilmesidir. Bu sorun oluşmadan uygulanan katılım deneyleriyle kentin planlanmasına ve toplumun gelişimine doğru yön vermek mümkündür (Tonucci ve Rissotto 2001: 418). Bu yüzden çocuklarla ve onları da içine alan bir kentsel planlama yapmak için çevresel faktörlerin dikkate alınması ve bu uygulamayı yapacak kişilerin eğitilmesi konusu önemlidir.

Çocukları dikkate alan bir kentsel planlama, kentsel yaşam kalitesinin oluşmasına/artmasına katkı sağlamaktadır. Churchman'a (2003: 109) göre, bunu başarmanın ilk yollarından biri, çocukları "katılımcı planlamaya" dâhil etmektir. Katılımcı planlama pratiği ile ilgili yazına bakıldığı zaman 'katılım' teriminin çoğu zaman karar-alma süreçlerinde fikir belirtme, planı yapacak uzmanlara ihtiyaçlar hakkında bilgi verme, plan yapımı sonrası yapılan plan hakkında görüş belirtme olarak algılandığı görülmektedir. Oysa katılım, kentsel mekân üretiminin her aşamasında gerçekleşebilen, kişinin mekânda iz bırakmasına olanak veren, mekân ile birey arasında derin bir ilişki kurulmasına vesile olan bir süreç olarak da yorumlanabilir (Alpan, 2015: 204). Churchman'a göre katılımcı planlamada, yani çocuk talepli

kentsel mekân tasarımında “erişilebilirlik, güvenlik, sağlık, rahatlık, bağımsızlık ve uygunluk” kriterlerine dikkat etmek gerekmektedir. Kentsel mekânların, çocukların talep ve beklentileri doğrultusunda oluşturulması gerektiğine de vurgu yapan Churchman’a (2003: 99) göre, bu oluşumu engelleyen tüm faktörleri en aza indirmek gerekmektedir. Çocukların şehri kullanırken karşılaştıkları sorunlar, bu sorunları ele almanın önemi, kentin ya da mahallenin²³ yaşam kalitesine katkı sağlayabilecek unsurlar araştırmacının dikkat çektiği konulardır.

Çocukların toplumsal yaşam içerisinde aktifleşmesini öngören sözleşmelerden biri olan Birleşmiş Milletler ÇHS²⁴,nin 12. maddesinde yer alan çocuğun görüşlerinin alınması ilkesi “Çocuklar tarafından ifade edilen görüşler ilgili bakış açıları ve deneyimler, kararların alınmasında, politika yapımında ve yasaların hazırlanmasında ve değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır” şeklinde belirtilmektedir. Bu ilkeye göre, çocukların talep ve beklentilerinin dikkate alındığı tüm süreçler, aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır (Tüzün ve Sarıışık, 2015: 23) :

- Saydam ve bilgilendirici; çocuklara, görüşlerini özgürce ifade etme ve görüşlerinin dikkate alınması haklarıyla katılım sürecinin kapsamı, amacı ve olası etkisine ilişkin, tam, erişilebilir, farklılıklara duyarlı ve yaşlarına uygun bilgi sunulmalı.
- Gönüllü; çocuklar görüşlerini ifade etmeye asla zorlanmamalı, katılımlarını her aşamada sona erdirebilecekleri konusunda bilgilendirilmeli.
- Saygılı; çocukların görüşleri saygıyla karşılanmalı, sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklara duyarlı olunmalı.
- İlgili; çocukların görüşlerinin alınacağı konular, çocuklarının yaşamları ile ilgili olmalı; çocuklara bilgi ve becerilerini kullanma olanağı verilmeli.
- Çocuk dostu; ortamlar ve yöntemler, çocukların yaşlarına ve gelişen kapasitelerine göre uyarlanmalı.

²³ Mahalle, çocukların farklı aktiviteler gerçekleştirdikleri kentsel bir mekân olarak değerlendirilmektedir.

²⁴ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-CGC-12.pdf> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

- İçermeci; katılım içermeci olmalı, tüm çocukların eşit katılımı sağlanmalı; dezavantajlı grupların/bireylerin katılımını sağlayacak olanaklar geliştirilmeli.
- Eğitim ile desteklenmiş; yetişkinler ve çocuklar, birlikte ortaklaşa ve etkin biçimde çalışabilmek için hazırlanmalı, güçlendirilmeli.
- Güvenli ve risklere duyarlı; çocukların görüşlerini ifade etmeleriyle oluşabilecek risklerin azaltılması için gerekli önlemler alınmalı; çocuklar, gereksinim duyduklarında yardım için nereye gitmeleri gerektiği konusunda bilgilendirilmeli.
- Hesap verebilir; çocuklar, görüşlerinin nasıl yorumlandığına ve kullanıldığına ilişkin açıkça bilgilendirilmelidir.

Çocukların şehir planlama ve tasarımda etkin rol alması, ulusal ve uluslararası sözleşmelerin yanı sıra politika yapıcılar, tasarımcılar ve araştırmacılar arasında da gittikçe ilgi görmektedir. Francis ve Lorenzo (2002), *Seven Realms of Children's Participation (Çocuk Katılımının Yedi Gerçeği)* isimli çalışmada katılımı ilgili yedi aşama belirlemiştir. Çocukların kentsel tasarım ve planlamada rol aldıkları tarihsel süreç, bu aşamaların belirlenme gerekliliğinin sebebidir. Aşağıda tabloda yer verilen her yaklaşım birbirinden farklı dönem ve katılımcı profili çizmektedir (2002: 161-162) :

Tablo 6. Şehir Tasarım ve Planlamasına Çocukların Katılım Yaklaşımları
Yaklaşım Türleri ve Özellikleri

Yaklaşım Türleri ve Özellikleri	
Savunma Yaklaşımı	
1- Yaklaşım	1- Çocuklar için Planlama
2- Teori	2- Çocukların ihtiyaçları için yetişkinler tarafından “planlama”
3- Hedefler	3- Yetişkin profesyoneller tarafından çocukların çıkarımın temsil edilmesi
4- Kitle	4- Vatandaş grubu; kamu planlama organları, çocukların hayatlarını etkileyen kararlar ve planlar yapar.
5- Sınırlamalar	5- Bütünsel değil.
6- Durum	6- Büyük ölçüde diğer süreçlerin yerini almıştır.
Romantik Yaklaşım	
1- Yaklaşım	1- Planıcı Olarak Çocuklar
2- Teori	2- “Çocuklara göre” planlama. Çocuklar çoğu zaman yetişkinlerin katılımı olmadan kendi geleceklerini belirler ve tanımlar.
3- Hedefler	3- Çocukların içinde olduğu şehirler
4- Kitle	4- Okullar, Topluluklar, Mimarlar ve Planlayıcılar, Fütüristler
5- Tasarım gelişmeleri	5- Tamamen çocuklar tarafından planlanırsa şehirlerin nasıl olacağı konusunda faydalı fikirler sundu. Yenilikçi yöntemler geliştirdi ve çocukların küresel bir sorun olarak katılımını önerdi.
6- Sınırlamalar	6- Çocuklara kendi topluluklarını, gelecek çevrelerini vb. tasarlama konusunda güvenildi. Genellikle yetişkinler sürece dâhil edilmedi.
7- Durum	7- Çocuk hakkında, gelecek hakkında daha fazla fikir edinmek isteyenler tarafından uygulanmaktadır.
İhtiyaçlar Yaklaşımı	
1- Yaklaşım	1- Çocuklar İçin Sosyal Bilimler
2- Teori	2- Çocukların ihtiyaçlarına yönelik araştırmaya dayalı yaklaşım
3- Hedefler	3- Çocukların mekânsal ihtiyaçlarını tanımlayın ve onları tasarıma dâhil edin
4- Kitle	4- Büyük ölçüde akademiktir; ancak tasarım ve politika belirleyicileri içerecek şekilde genişletilmiştir.
5- Sınırlamalar	5- Bazen çocukların bilgiyi geliştirmeye katılımının önemini anlaşılmamıştır.
6- Durum	6- Hala çevresel tasarım araştırmasının önemli bir parçasıdır

Tablo 6.2 Şehir Tasarım ve Planlamasına Çocukların Katılım Yaklaşımları

Öğrenme Yaklaşımı 1- Yaklaşım 2- Teori 3- Hedefler 4- Kitle 5- Tasarım gelişmeleri 6- Sınırlamalar 7- Durum	1- Öğrenenler olarak çocuklar 2- Çevre eğitimi ve öğrenimi ile katılım yaklaşımı 3- Katılımın öğrenme çıktıları fiziksel değişiklikler kadar önemlidir; örneğin Mimarlar çocuklara mimarlığı öğretir. 4- Öğretmenler; Çevre Eğitimcileri 5- Çocuklar için dış mekânlarda doğal çevre kullanımını artırmak. 6- Tasarımcılar ve karar vericiler her zaman araştırma bilgisini kullanmazlar; çocuklar sosyal bilimler araştırmalarında doğrudan yer almamaktadırlar. 7- Çocuk katılım projelerinin bir kısmı aktiftir.
Haklar Yaklaşımı 1- Yaklaşım 2- Teori 3- Hedefler 4- Kitle 5- Tasarım gelişmeleri 6- Sınırlamalar 7- Durum	1- “Vatandaş Olarak Çocuklar” 2- Çocukların korunması gereken hakları vardır. 3- Çocukların planlama ve şehir içi karar alma sürecine katılımını zorunlu kılın 4- Şehir yöneticisi; Uluslararası organizasyonlar 5- Çocuklar mahalleler ve şehirler için planlar geliştirmiştir 6- Çocukların haklarına daha fazla, çevre ihtiyaçlarına daha az odaklanma eğilimi 7- Birleşmiş Milletler uluslararası yardım kuruluşlarının isteği ve desteği nedeniyle birçok ülkede popülerdir.
Kurumsallaşma Yaklaşımı 1- Yaklaşım 2- Teori 3- Hedefler 4- Kitle 5- Sınırlamalar 6- Durum	1- 'Yetişkin Olarak Çocuklar' 2- Çocuklar tarafından “ancak yetişkinler, yetkililer ve müşteriler tarafından belirlenen kurumsal sınırlar dâhilinde” planlama yapılması 3- Zorunlu / gerekli çocuk katılımı 4- Genellikle resmi şehir planları ve programları 5- Çocukların gerçekte istediklerine aykırı sonuçlar yaratma eğilimindedir 6- Bugün çocuk katılımının standart yolundan daha fazlası olmaktadır.

Tablo 6.3. Şehir Tasarım ve Planlamasına Çocukların Katılım Yaklaşımları

Proaktiflik Yaklaşımı	
1- Yaklaşım	1- 'Vizyona Katılma'
2- Teori	2- 'Çocuklarla' planlama. Çocukları ve yetişkinleri planlama ve tasarıma dâhil etmek için araştırma, katılım ve eylemi birleştirir.
3- Hedefler	Çocuklar süreç içinde aktif katılımcılardır ancak tasarımcılar / planlamacılar önemli rol oynamaktadır.
4- Kitle	
5- Tasarım gelişmeleri	3- Fikirlerini ve ihtiyaçlarını birleştiren çocuklarla katılımcı plan ve tasarımlar geliştirin. (Planlar, hem güçlendiren çocukların güçlü vizyonuna hem de şehir ortamında önemli değişiklikler yapmaya odaklanmalıdır)
6- Sınırlamalar	4- Çocuklar; topluluk örgütleri; tasarım uzmanları
7- Durum	5- Yararlı teori ve yöntemlere katkıda bulunmak
	6- Her projede her zaman mümkün değildir; Özel eğitim ve becerilere sahip tasarımcıları / planlayıcıları gerektirir
	7- Daha yaygın bir katılım şekli olmaktadır.

Tabloya göre, ilk süreçte yer alan 'savunuculuk yaklaşımı', tasarım ve planlamada çocukların ihtiyaçlarının ve birikimlerinin yetişkinler tarafından ortaya çıkarılmasını içermektedir. Bu yaklaşım süreci çocukların doğrudan katılımını planlayamayan birkaç aşamadan oluşan yavaş işleyen bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Çocukları tasarım ve planlamaya dâhil etmek için daha bütünleştirici ve etkili olan bölgenin 'proaktiflik' olduğu belirtilmektedir (Francis ve Lorenzo, 2002:157-159). Çocukların yeterli bilgilendirme olmadan görüşlerinin alınması veya çeşitli etkinliklerde göstermelik yer almaları, çocuk talep ve beklentilerini göstermemektedir. Çocuk katılımı, çocukları ilgilendiren her konuda, çocukların düzenli ve sürekli biçimde bilgilendirilmelerini ve görüşlerinin dikkate alınmasını sağlayan bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen pek çok ulusal ve uluslararası sözleşmelerin vurguladığı gibi tüm toplumsal grupların toplumsal ve siyasal hayata katılımlarının olması insanların daha yaşanılabilir bir çevrede yaşamalarına katkı sağlamaktadır. Özellikle çocuklar açısından toplumsal çeşitliliğin kabul edilip, teoride var olan çalışmaların uygulamaya geçirilmesi toplumsallığın sürdürülmesine karşılıklı olumlu etkide bulunmaktadır.

2.3. Ulusal ve Uluslararası Metinlerde Çocuk ve Çocuk Hakları

Çocukların sosyal, siyasal ve hukuksal alanlarda görmezden gelinmesinin olumsuz etkileri yakın bir geçmişte fark edilmiştir. Çocuk işçiliğinin artması, cinsel istismar olayları, çocukların kamusal alanları kullanamamalarının getirmiş olduğu bir takım sorunlar kanun belirleyicilerini, politika yapıcıları ve yerel yöneticileri bu konuda önemli adımlar atmaya yönlendirmiştir.

Bir toplumda çocuklara siyasi, sosyal, hukuksal ve kişisel düzeyde muamele etme şekli toplumun sosyal yapısını ortaya koymaktadır. Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişki ve çocukların katılım haklarının farkına varılması da 1960'ların sonlarında meydana gelen değişimlerin ürünüdür. Bu dönemde ebeveynlerin otoriter çocuk eğitimi tarzlarından ayrılmaları ve çocukların olmadığı bir planlamanın olumsuz sonuçlarının yavaş yavaş ortaya çıkması, 1980'lerin sonunda çocuk katılımıyla ilgili hukuksal altyapıyı hazırlamıştır (Freutel, 2010: 1-2). Bunda neoliberal söylemlerin ve katılımlı yönetim anlayışının gündeme gelmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Dünya genelinde çocuk hakları konusunda bugüne kadar atılmış en önemli adımın Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) olduğunu söylemek mümkündür. ÇHS, Birleşmiş Milletler sistemi dâhilinde en geniş katılımı olan anlaşmadır. Üye ülkelerin imza ve onayına açılan sözleşme, çocukların bireysel haklarını işleyen 54 maddeden oluşmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde "çocuğun yüksek yararı" ilkesi vurgulanmaktadır. Çocuğun yüksek yararı ilkesi; "yaşama ve gelişme hakkı ve çocuğun ifade ettiği düşüncelerinin dinlenilme hakkıdır." Ancak birçok ülkede benzer şekilde çocuklarla ilgili kararlar onlarla birlikte değil, onlar adına alınmaktadır (BM ÇHK, 1995, 2009; Save the Children [SC], 2010). Ataerkil aile yapısı, çocukların herhangi bir konuda fikirlerinin alınmasını gereksiz ve zaman kaybı olarak görüyor olabilirler. Bu durum ise genellikle kendi hayatlarının öznesi olamayan, söz söyleme haklarının farkında bile olmayan çocukların yetişmesine sebep olabilmektedir. Böylece çocuğun yüksek yararının sağlanması yetişkinlerin verdiği kararlarla şekillenmekte ve çocuklar pasif bireyler konumunda kalmaktadır.

Çocuk haklarını korumaya yönelik uluslararası çalışma yapan bir takım örgütler bulunmaktadır. UNİCEF, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, çocukların barış hoşgörü, sosyal adalet, çevreye duyarlılık gibi tutum ve değerleri geliştirmek suretiyle çocukların kendi yaşamlarında ve içinde buldukları toplumda bu değerleri savunmak ve değişimi sağlamak konusunda güçlenmelerini

hedeflemektedir. Benzer uygulamalar Türkiye’de de yapılmaktadır. UNICEF çocukların, ailelerinin ve birlikte yaşadıkları toplumun yaşam koşullarının iyileştirilmesi için en önemli organizasyonların başında gelmektedir. Dünyada ve Türkiye’de çocuğun gelişimi, sağlığı, haklarının savunulması ve katılım güçlerinin artırılması gibi konularda etkili girişimleri bulunmaktadır. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) gibi Türkiye’nin sosyal hizmet kurumlarına Avrupa Birliği (AB) Finansmanı ile birlikte teknik destek sağlamış ve bir dizi geliştirme aktivitesi gerçekleştirmiştir (UNICEF, 2010: 5). Nitelikli çalışmalarının yanında faaliyet çıktılarını da raporlayan UNICEF raporlarında yetişkinlerin çocuklara olan güvensizliği ve fikirlerini önemsiz bulması gibi sebeplerle çocukların kendi hayatlarıyla ilgili konularda görüşlerini dile getiremedikleri de dikkat çekmektedir (UNICEF, 2011). Bu gerekçeler, çocuklara kentsel planlamada söz hakkı tanınmamasının nedenleri olarak gösterilmektedir.

1989 yılında kabul edilen dünya genelinde çocuk katılımının gündeme gelmesinde öncü olan ÇHS, 1990’da Dünya Çocuk Zirvesi’nde Türkiye tarafından imzalanmıştır. Bu yasanın kabulünden sonra Türkiye’de çocuk katılımı henüz istenilen boyutlara ulaşamamış olsa da önemli gelişmeler kaydedilmiştir (UNICEF, 2010: 4). Sözleşme metnine göre, çocuk haklarının öncelikle ailede geliştirilmesi ve aile ortamında çocuğun kendisiyle ilgili konularda öncelikle bilgilendirilmesi gerekmektedir. Çocuk karar alma süreçlerinde dinlenilmeli, düşüncelerine önem verilmeli ve bu sürecin etkin bir üyesi olmalıdır. Ancak aile bu süreçte çocuğun gelişen yeteneklerini, yaşını ve olgunluk düzeyini dikkate almalı ve ona göre yol göstermelidir (Akyüz, 2012: 42). Böylece çocuklar ailenin isteklerinin pasif uygulayıcıları olmak yerine, gerekli katılım becerilerine sahip etkin bireyler olabilmektedir.

Çocuk hakları konusunda bilgi ve deneyim temeli sağlayan UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) sürdürülebilir şehirler oluşturmanın yolunun çocukları katılım sürecine dâhil etmekten geçtiğini göstermek için çalışmalar yürütmektedir.²⁵ Bunun yanında Avrupa Konseyi, çocuğu geleceğin olduğu kadar bugünün yurttaşı olarak gören bir anlayışı benimsemiştir. "*Save the children*", "*Peaces Child International*" gibi birtakım çocuk haklarını korumaya yönelik çalışmalar yapmaktadırlar.²⁶ Tüm bu örgütler ve çalışmaların yanında

²⁵ bkz. UNESCO (2018). Creative Cities Programme for Sustainable Development, France

²⁶ <https://www.coe.int/web/children/> (Erişim Tarihi: 8.12.2019).

çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yararını gözeten ve özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin bilincinde olarak oluşturulmuş kuralları olan ÇHS, bu noktada en detaylı hak tanımlaması yapan küresel sözleşme olarak anılmaktadır. ÇHS Çocuklara; "eşitlik hakkı", "ruhsal ve bedensel gelişimini sağladığı bir yaşama hakkı", "eğitim hakkı", "korunma hakkı" ve "görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olanların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme hakkı" tanıyan, çocukların durumlarını iyileştirmeyi hedef alan bir sözleşmedir²⁷. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi bu maddeler ışığında, taraf devletlere çocukların ailede, okulda ve toplumsal yaşamdaki aktif katılımlarını ve kendilerini ilgilendiren kararlarda yer almalarını sağlamak için çaba göstermeleri, bu amaçla yasalara kurallar koymaları, bu kuralların uygulanabilmesi için gerekli önlemleri almaları önerisinde bulunmaktadır. Hart & Schwab'a (1997: 178) göre Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kolombiya, Brezilya ve Filipinler gibi ülkelerde, çocukların yaşamlarını iyileştirmek için önemli bir araç olmuş ve çocuklar demokratikleşme ile ilgili tartışmaların ana odağı haline gelmiştir.

ÇHS'nin temellerini oluşturan beş maddelik Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi²⁸ (1924) de uluslararası alanda çocukların katılım haklarına vurgu yapan ilk sözleşme olma özelliğine sahiptir. Çocukların yaşatılmaları, gelişmeleri ve korunmalarının uluslararası düzeyde temel ilke olarak ilk defa ele alındığı bu bildirgeyi imzalayan ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır. 1928 yılında Atatürk, Çocuk Hakları Bildirgesi'ni imzalamıştır. "Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi" Türkiye adına 9 Haziran 1999 tarihinde imzalanmış ve 18 Ocak 2001 tarih ve 4620 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuştur. BM ÇHS'ni dikkate alarak "*çocuk haklarının ve yüksek çıkarlarının geliştirilmesi gerektiğine ve bu vesileyle çocukların kendilerini ilgilendiren konularda haklarını kullanma olanağına sahip olmaları gereğinin*"²⁹ niteliğini vurgulayan söz konusu sözleşme

²⁷ UNİCEF (2004), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de "eşitlik hakkı" 1. Kısım, Madde 2'de, "ruhsal ve bedensel gelişimini sağladığı bir yaşama hakkı" 1. Kısım, Madde 24-27'de, "eğitim hakkı" 1. Kısım, Madde 28'de, "korunma hakkı" 1. Kısım, Madde 2/2'de yer almaktadır. "Görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olanların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini ifade etme hakkı" ise yine sözleşme metninin 1. Kısım, Madde 12-13-14-15-16'lerinde yer almaktadır. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf (Erişim Tarihi:9.01.2019).

²⁸ <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> (Erişim Tarihi: 9.01.2019).

²⁹ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR.../kanuntbmmc08504620.pdf> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

çocuk haklarını önemseyen bir diğer gelişmedir. 20-21 Nisan 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen Ulusal Çocuk Kongresi'nde "Çocuk Komitesi İl Raporları" ve "Yetişkin Komitesi İl Raporları" sunulmuştur. Kongre'de hazırlanan ve ulusal düzeyde çocukların ve onlarla birlikte çalışan yetişkinlerin ortaya koyduğu 10 maddelik sonuç bildirgesinin kamuoyuna açıklanması çocuk haklarının Türkiye'de benimsendiğinin güçlü bir göstergesi olmuştur. Ayrıca Çocuk Komitesi İl Raporları'nı Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 4 ana ilkesinden birisi olan çocuğun katılım hakkını kullanabilmesi doğrultusunda toplumun her kesimini temsilen eğitimine devam eden, çalıştırılan, korunmaya muhtaç ve sokak çocuklarından oluşan komisyonlar hazırlamıştır³⁰. Çocukların katılım haklarını sorunlu bir alan olarak gören Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu'nun 2009 yılında hazırladığı bir eylem raporunda, katılım süreçlerinde çocukların dikkate alınmadığını ve bunun için bir modelleme yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.³¹

Dolayısıyla bu tür küresel girişimler kamusal alandan soyutlanan, istismara uğrayan, ebeveynlerine bağımlı olan ve bireysel haklarının farkında olamayan çocukların toplumsal gelişimi engellediği gerekçesiyle ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler ÇHS (1989), Çocuk Komiteleri Gündem 21 ve Habitat (BM İnsan Yerleşimleri Merkezi) Gündemi gibi önemli BM girişimleri, sürdürülebilir şehirleri ve katılımcı kalkınma uygulamalarını desteklemek için küresel bir politika çerçevesi oluşturmaktadır. Bu küresel çerçeve eleştirel politika desteği sağlarken, yerel ortamda ve çocukların yaşamlarında uygulama alanı bulmaktadır. Bu küresel girişimler tarafından belirlenen hedefler gerçekleştirilecekse bunun yerel politika tarafından yapılması gerekmektedir (Driskell, 2002: 22). UNICEF'in 2004 yılında hazırladığı ve ÇHS'nin hayata geçirilmesini hedefleyen Çocuk Dostu Şehirler Kurmak Eylem Planı'na (2004: 5) göre, çocuklar hayata tamamen bağımlı olarak başlayıp ancak yetişkinlerin yardımıyla bağımsızlıklarını kazanmak üzere büyüyüp gelişirler. Bağımlı oluşları ve gelişim durumları çocukları özellikle daha hassas kılar. Yaşadıkları koşullardan, yoksulluktan, yetersiz barınmadan, çevre kirliliğinden ve diğer olumsuz koşullardan yetişkinlere nazaran daha fazla etkilenirler. Bu yüzden yaşadıkları çevreyi

³⁰ Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 44. Maddesi Uyarınca Hazırlanan Ek Rapor- İlk İlerleme Raporunun Ek Raporu. <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.01.2019).

³¹ Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009) "Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu", No 10/8, Kentleşme Şurası. 59, 95.

kendilerinin şekillendirme ve oluşumunda katkı sağlama haklarına sahip oldukları bu anlaşma metinlerinde vurgulanmaktadır.

2.4. Çocuk ve Kentsel Mekân İlişkisi

Çocuklar kamusal mekânla olan ilişkisi sınırlanan ve özel alanlarda yaşama doğru bir değişim geçiren süreçten en çok etkilenen gruplardan birisini oluşturmaktadır. Çocukların sağlıklı gelişimi için kentsel açık alanları olabildiğince verimli kullanmaları gerekmektedir. Çocukların sağlıklı gelişimi ve kente aktif katılımları bütün şehir ve toplumların geleceği açısından önemlidir. Bu yüzden çocukların kenti ve kenti kapsayan mekânları kullanım boyutları, üzerinde tartışılması gereken konudur. Bu yüzden bu bölümde çocukluk algısının tarihsel süreçteki değişimi ve çocukların kentsel mekân kullanımının önemi ortaya konulmuştur.

2.4.1. Tarihsel Süreçte Çocukluk ve Kent

Kent ve çocuk ilişkisi tarihsel süreçte farklı şekillerde ortaya konulmuş ve konu kent sosyolojisinde geniş yer bulmuştur. Sosyolojide çocukları konu edinen üç türün olduğunu belirten Mayall'e (2002) göre, bu türlerin ilki, çocukların diğer çocuklarla ya da yetişkinlerle arasındaki ilişkiyi, yetişkinlerle aralarındaki farklılıkları araştıran *çocuk sosyolojisi*dir. Çocuk sosyolojisi, çocuk ve kent ilişkisini çocuğun gelişimi açısından değerlendirmekte ve önemine vurgu yapmaktadır. İkinci sosyolojik çalışma çocuklar ve çocukluk hakkındaki değişen söylemlerle ilgilenen *yapı çözümçü çocukluk sosyolojisi*dir. Üçüncüsü ise çocukluk dönemini yaşam akışının sonraki dönemlerinden ayrı bir kategori olarak değerlendiren *yapısal çocukluk sosyolojisi*dir (akt. Onur, 2005: 102). Aslında üç türün de ortak vurguyu yaptığı ve kişiler değişse bile çocukluk algısının yetişkinlerden farklı olduğu yargısına varmak yanlış olmayacaktır. Bu yüzden çocukluğun tarihsel süreçte geçirdiği dönüşüme ve Türkiye'de de bu algının söylemsel farklılığına vurgu yapmak gerekmektedir. Ayrıca çocuğun yalnızca sosyal yönüne eşgüdümlü olarak kenti kullanım olanaklarına da bu başlık altında yer verilmiştir.

Çocukluğun dönüşümünü anlayabilmek için öncelikle tarihsel süreçte geçirdiği anlamsal farklılıklara bakmak gerekmektedir. Sosyolojinin akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmasından çok önce, çocuk ve çocukluk hakkındaki düşünceler 17. yüzyılda başlayan felsefi çalışmalar çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Philippe Ariés'e (1962: 25, 55, 322) göre çocukluk Ortaçağ'da var olmayan 18. yüzyılda derin yapısal değişimlerle ortaya çıkan bir olgudur. O zamana kadar altı-yedi yaşlarına kadar

çocuklar evde yaşayan gündelik hayatın tüm yönleriyle ilgilenen “cep boy yetişkinler” olarak görülmüştür (Jans, 2004: 32). Yani çocuklar ebeveynlerinden bağımsız düşünülmemektedir. Thomas Hobbes, Leviathan (1651: 80) isimli çalışmasında ebeveyn kontrolü olmayan çocukların hayatla ilgili iyi ve kötü ayrımı yapamadıklarını öne sürmektedir. Ariés'e göre çocukluk, her toplumda var olup tarihsel değişim gösteren bir olgu olarak görülmektedir. Değişik toplum ve tarih evrelerine hatta aynı toplumun değişik kesimlerine bakıldığında bile çocukluğa farklı anlamlar yüklediği görülmektedir. Bu bakımdan çocukluk, yaşamın değişmez bir evresi değil, açıklama gücü içinde geçerli oldukları bağlamla sınırlı olan toplumsal bir kavramdır. Aynı zamanda diğer toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göre belirlenir (Tan, 1989: 71-72). Çocuk kavramı ya da çocukluğun doğal bir gerçeklik olmadığını belirten Onur'a (2016: 3) göre ise, çocukluk toplumsal-kültürel bir donatıdır ve tarih içerisinde var olagelmıştır. Bu nedenle çocukluk, Almanların “zamanınızın bir çocuğusunuz” söylemiyle zamana göre değişiklik gösteren bir durum ortaya konulmaktadır (Freutel, 2010: 4).

Kentsel mekânda çocuk, sürekli olarak “oyunda bulunan” anlamına gelen söylemlerle tasvir edilmektedir. Son zamanlarda çocukluk eğitim portföyüne yerleştirilmekte, daha yakın tarihlerde ise sosyal hizmet ilişkisiyle değerlendirilmektedir (Gibson vd, 2015: 322). Çocukluğu başlangıçtaki gibi fiziksel gelişim sürecinin ilk evresi olarak görmekten çıkaran çeşitli paradigma değişimleri yaşanmıştır. Farklı mekânlarda farklı tasvir edilen çocuğun ayrıca kendini ifade edebilme yetisinin varlığı ve sözlerini duyurma haklarının kabul edilmesi gibi özellikler bu değişimlerin başında yer almaktadır. James ve Prout (1997: 8-9), çocukluğun bir toplumsal gerçeklik olarak görülmeye başlandığını şu ifadelerle ortaya koymaktadır:

- Çocukluk sosyal bir yapıdır.
- Çocukluk çağı değişkendir ve sosyal sınıf, cinsiyet ve etnik aidiyet gibi diğer değişkenlerden tamamen ayrılmaz.
- Çocuklar, kendi toplumsal yapıları içerisinde değerlendirilmelidir. Çünkü tek bir topluma ya da düzene ait genel bir çocukluk algısı söz konusu değildir.
- Çocuklar kendi hayatlarını inşa etmede aktör konumunda olmalıdır.

- Çocukluk çağı, bilimin fiziksel ve ruhsal olarak iki kategoride yorumlanmasını gerektiren bir fenomendir.

Sosyal bir aktör olarak görülen çocukluk, farklı toplumlarda çok çeşitli yaşanmaktadır. Bu yüzden çocukların kentsel mekânla olan ilişkisi de farklı toplumsal formasyonlara göre değişmektedir. Günümüzde özellikle gelişmiş toplumlarda çocukluğun yetişkin dünyasından ayrıldığını söylemek mümkündür. Bunun iyi mi kötü mü olduğu yarı bir tartışma konusu olsa da yüzyıllar boyu değişiklik gösteren ve hala da değişmeye devam eden çocuk yaşantısı ve çocukluk imajı nasıl bir gelecek belirlendiği noktasında yol haritası çizmektedir. Çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi haline gelmesi orta sınıfın gelişmesi, aile yapısının ve rolünün değişmesi, boş zamanların artması, anne-baba ve çocuk arasındaki duygusal bağın önem kazanması gibi nedenlere bağlıdır. Çocukluğun hiç tanınmadığı bir çağdan hukuksal, toplumsal, eğitsel kurumlar içinde korunmaya alınan bir çağa geçiş uzun bir süreçte tamamlanmıştır. Çocukluğun kurumsallaşması ve önem kazanmasının ilk belirtisi ilköğretim yaşantısının başlaması, son zamanlardaki belirtisi de “çocuk hakları” hareketidir. (Onur, 2016: 3-6). Bu söylemlere paralel olarak 20. Yüzyılın egemen çocuk paradigması üç temel varsayıma dayanmaktadır (Tan, 1993):

- Çocuk olmak kendine özgü bir yaşantıdır, yetişkinlerden farklıdır.
- Çocukların yetişkinliğe doğru bir şekilde hazırlanması (yetiştirilmesi) gerekmektedir.
- Çocukların yetiştirilmesi sorumluluğu ebeveynlerine aittir.

Yukarıda söz edilen bağımlı olma durumunun ve dolayısıyla çocukların kentin koşullarından etkilenme düzeylerinin yüksek olmasının 20. Yüzyılın temel varsayımlarından kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim tarihsel süreçte çocukluk algısının değişimini irdelediğimizde tarihin belli bir döneminde yetişkinler ve çocuklar arasındaki farkın çok da belirgin olmadığı dikkat çekicidir. Sadece çocuklar konusunda ya da onların yetişkinlerle ilişkilerinin değil aynı zamanda toplumsal kültürel gerçekliğin anlaşılmasına da katkı sağlayan çocukluk kavramının değişimi dönemin niteliklerini özetlemektedir. James ve Prout (1997)’a benzer biçimde Onur (2005: 101-102)’da bu algıyı destekler nitelikte olan çocukluğun araştırılmasında sosyolojik açıdan aşağıdaki ön kabullerin olması gerektiğini vurgulamaktadır:

- Çocukluk toplumların yapısal bir bileşeni olarak düşünülmalıdır.

- Tek ve evrensel bir çocukluk algısından bahsetmek mümkün değildir.
- Çocukların toplumsal ilişkileri ve kendilerine ait kültürleri yetişkinlerin bakış açısından bağımsız irdelenmelidir.
- Toplumsal yapı çözümlenmelerinde çocuklar pasif grubu değil, toplumların oluşumunda aktif grubu temsil etmektedir.

Nitekim 15. yy'dan 19. yy'a kadar Batı toplumlarında çocuk kavramının, toplumun kendi iç dinamiklerini değerlendirmede yol gösterici olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Antik Çağ'daki çocuk imgesi toplumun yasaları ve kültürü içerisinde eğitilmesi gereken birer yurttaş olarak görülmektedir. Ortaçağ'da yaygın çocuk imgesi İlk Çağ'a göre kötü durumda olup kölelik ideolojisiyle tutarlı olan bir pozisyonda durmakta, şehirler çocukların yaşam alanlarına uygun tasarlanmayıp sadece savunma amaçlı kullanılmaktadır (Elkind, 1999: 35-36). Onur'a (2005: 99) göre bu çağda çocukluk, bebeklikten çıktıktan sonra minyatür yetişkinlik olarak algılanmaktadır. Çocukluğun dönüşümü konusundaki çalışmalarıyla öncü olan Philippe Aries, "L'Enfant et la vie familiale sous l'ancien regime (Eski Devirlerde Çocuk ve Aile Yaşamı)" adlı eserinde çocukluk kavramının 15. ve 16. yy'larda var olmadığını, onları tanımlamak için ayrı sözcükler bile kullanılmayacak kadar yetişkinlerle aynı görüldüklerini ortaya koymuştur. Çocuklar yetişkinlerin kıyafetlerini giymekte, onların oynadıkları (tenis, hokey gibi) oyunları oynamaktaydı. Kenti kullanım düzeyleri de yetişkinlerde neredeyse aynıydı. 17. yy. sonunda artık çocuklar için özel oyuncaklar yapıp, ilk kez çocuklara kıyafetler dikilmeye başlanarak bu algının değiştiği görülmektedir (Tan, 1989: 76-78; Onur, 2005: 99-101). Kutsal inanışların yaygınlaşmaya başlamasıyla çocuğa atfedilen anlam değişmiş ve artık çocukluğun yetişkinlikten farklı bir biyolojik evre olduğu ve bu evreye belirli hazırlıklardan geçerek gelinebileceği ifade edilmiştir (Tan, 1994: 12-15). Bu dönemden sonra artık yetişkin ve çocuklar için kentin kullanım olanakları değişmeye başlamıştır. 18. yy.'ın çocukluk anlayışı Batı'nın beden ve yaşam kavramlarındaki değişimin, inançlarla davranışlarda muazzam bir alt-üst oluşun göstergesi olarak yorumlanabilmektedir (Tan, 1989: 83-87). Çocuklar, 19. yy başında batı dünyasında meydana gelen köklü değişim, ekonomik gelişmeler ve sanayi devrimi ile ilk defa farklı bir boyut kazanarak, çalışma hayatından okul hayatına geçmiştir. Bununla beraber bir anlamda bağımlılık dönemi başlamıştır. Süreç içerisinde çocuğun edindiği bu yeni rolle, güvenlik ihtiyacı, gelecek kaygıları, eğitimi, gelişimi gibi yeni kavramlar doğmuş ve kent ortamında çocuğun da rolü belirlenmiştir. Günümüzde artık disiplinler

arası bir tartışma olan çocukluk dönemi, temelde ekonomik, sosyal, coğrafi, politik ve çevresel değişkenlerin etkisiyle şekillenen bir kavram haline gelmiştir (Kirazoğlu, 2012: 6). 19. yy.'da çocuklar ve onların şehri kullanma eğilimleri ile ilgili önemli bir gelişme yaşanmış ve kent konseyleri rekreasyon amaçlı halka açık parklar düzenleyip ilk çocuk oyun alanını (1859'da Manchester'da bir park içinde) inşa etmişlerdir. Bu döneme kadar biyolojik bir evre olmaktan çok az öteye gidebilmiş olan çocuklar için bu, büyük bir adımdır. Çoğu çocuk için 20. yy. daha sağlıklı oldukları daha iyi giyindikleri, beslendikleri ve çeşitli oyuncaklara sahip oldukları bir dönem olmuştur. (Lambert, 2008)³². Bu dönem bu algının yanında kimi bilim insanlarının iddiasına göre “korunmuş çocukluk” olgusunu da doğurmuştur. Söz konusu bilim insanları³³na göre sadece yetişkinler ve teknoloji aracılığıyla toplumu algılayabilen çocukluğun var olduğu, çocuklukla yetişkinler arasında var olan göreceli ayrımın giderek belirsizleştiği bir döneme girilmiştir. Buna kanıt olarak da, günümüzde çocuklarla yetişkinlerin giyim, kuşam, yeme-içme yerleri ve kullandıkları kamusal alanların aynı ya da çok benzer oluşu gösterilmektedir (Onur, 2005:103). Benzer şekilde Postman (1995: 14), teknolojik gelişmelere bağlı olarak nesiller arasında sınırların kalktığını ve çocukların gittikçe birer minyatür yetişkine dönüştüğünü ileri sürmektedir. Bu duruma da giyim tarzlarının, yeme içme alışkanlıklarının benzerliklerini kanıt olarak göstermektedir. Bu algı kısmen gerçeklik payı içerir nitekim çocuğun gelişiminde önemini yadsınamayacak olan toplumsal-kültürel çevrenin ve çocukla yaşadığı çevre arasındaki ilişkinin günümüzde pek oluşturulamadığı gözlemlenebilmektedir.

Yukarıda söz edilen tarihsel gelişim sürecini Türkiye için de söylemek mümkündür. Örneğin Haluk Şehsuvaroğlu “Eskiden çocuk kıyafetlerinin kendine has bir özelliği yoktu, çocuklar yetişkinler gibi giyinirdi” şeklinde açıklamaktadır. Osmanlı'da ebeveynlerinin kıyafetlerini giyen, erken yaşta çalışma hayatına giren çocuklar yetişkinlikle çocukluk arasındaki o ince çizginin var olduğunu göstermektedir. (Onur, 2016: 4). Bunlardan farklı olarak çocuklukla ilgili birbirinden bağımsız iki temel yargıyı da eklemek gerekir. İmparatorluk tarihi boyunca Osmanlı toplumunda çocuğa nasıl bakıldığını saptamak ve genellemeler yapmak kaynak sorunu

³² Lambert, T. (2008). *A Brief History of Children*. A World History Encyclopedia web sitesinden 7 Ocak 2019 tarihinde erişildi: <http://www.localhistories.org/children.html>.

³³ Bilimsel yayınlarda bu gelişmelere dikkat çekenler; Çocukluğun Yok Oluşu (Postman, 1995), Çocukluğu Olmayan Çocuklar (Winn, 1984), Çalınmış Çocukluk (Vittachi, 1989), Acele Ettirilmiş Çocukluk (Elkind, 2001), Çocukluktan Kaçış (Holt, 2000) gibi kavramlar kullanmışlardır (Onur, 2005:103).

yüzünden zorlaşmaktadır. Bunun yanında seyahatname ve anı yazarlarının gözlemlerinden yola çıkılarak çocuğa ilişkin ortaya konulan bilgiler mevcuttur. Bu kaynaklarda Türk toplumunda çocuklarla ilgili “çocuk sevgisi” başta olmak üzere, evde, okulda, toplumda var olan “dayak ile eğitim” ve “ezbercilik” özellikleri vurgulanmaktadır. Türk toplumunun çocukları sevdiği var olagelmıştır. Fakat çocuklara yönelik araştırmalar, uygulamalar, hizmetler genellikle ihmal edilmiş ya da geciktirilmiştir. Batı’da 16. yy.’da başlayan çalışmalar Türkiye’de 19. yy.’da filizlenmeye başlamıştır (Onur, 2005: 106-110). Bu gelişimi ilk fark edenlerden olan Tanpınar (1996:453), “Çocuk, asrımızın bir keşfidir” diyor. “*Filhakika düne kadar biz çocuğa sadece büyüğün küçüğü, eksiği, yetiştirilmesi lazım geleni diye bakardık. Bugün ise çocuğu ve çocukluğu kendi başına bir mesele ve âlem gibi ele almaya başladık*”. Çocuk ve yetişkin arasındaki farklılığın belirgin olmadığını sadece çok eskilerde değil yakın tarihte Türkiye’nin kırsalında da var olduğunu Yaşar Kemal’in (2004: 49)³⁴ şu sözleri kanıtlar niteliktedir; “*Bana hiçbir zaman köyde çocukmuşum gibi kimse davranmadı, başka çocuklara da... Ben köyden ayrılıp şehre düşünce çocukların çocuk olduğunu anladım... Bizim köyde çocuklarda insandı. Bizi çok şeylerde büyüklerden ayırmıyorlardı.*” Bu ifadeler bugün eksiklikler olsa bile toplumların gelişimini etkiledikleri düşünülen çocukların tarihsel süreçte yok sayıldıklarını göstermektedir.

Anlamsal ifadesi değişse bile fiziki özellikleri açısından tüm toplumları kapsayacak bir çocuk tanımı yapıldığını söylemek de mümkündür. ÇHS’nin 1. maddesi uyarınca “*Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*” 1924 ve 1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirgeleri çocukluk döneminin başlangıç ya da bitişini belirlememiştir. Fakat sözleşme maddelerinin çoğunun çocuklara doğumdan sonra uygulanabileceği ve geçerlilik taşıdığı kimi spesifik örnekler dışında açıktır. Örneğin “*Arjantin Cumhuriyeti Sözleşme’nin 1. Maddesine ilişkin olarak, bu maddenin, rahme düşme anından başlayarak 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayılması biçiminde yorumlanması gerektiğini ilan etmektedir*” (ÇHS/K/Rev.8, s.13). Kanunen ve fiziksel açıdan bu şekilde tanımlanan çocukluk sosyal açıdan uzun bir süreçte yavaş yavaş değişerek bugünkü özelliklerini almıştır. Yapılan araştırmalar çocuk algısının ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle benzer seviyede değiştiğini göstermektedir. Fakat

³⁴ Kemal, Yaşar (2004) Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor- Alain Bosquet ile Görüşmeler, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

hiçbir dönemde tüm çağlar için geçerli tek bir çocukluk kavramının olmadığı, çalışmaların ortak özelliğidir. Bu açıdan bakıldığında çocukluk, toplumsal gerçekliğin geri planında var olan karmaşık ilişkilerin oluşum ve işleyişini çözümlenmekte fayda sağlayan bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

2.4.2. Çocukların Kentsel Mekân Kullanımının Önemi

Çocukların tarihsel süreçte geçirdiği dönüşümü ve kentsel mekân içerisindeki konumunu çerçevelemek için geçmişten günümüze bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Evden çıkmak için zorlukla bekleyebilen çocuklar, evde veya toplum içerisinde kendilerine sunulan yapay ortamlarda büyümektedir. “Güvenlik ve temel ihtiyaçlarını karşıladıkları” ev, günümüzde “dinlenme, kültür, aile içi zaman geçirilen yer” olarak değerlendirilmektedir. Çocukların ev içinde geçirdiği zaman kadar ev dışında da geçirdiği zamanlar oldukça önemlidir. Çünkü “arkadaşlarla buluşmak, oynamak, sinemada film izlemek, kütüphanede zaman geçirmek için dışarı çıkmak gerekmektedir (Tonucci, 2005: 184). Yani kentsel çevre, çocukların fiziksel aktivitelerinin belirleyicisi olmaktadır.

Kentsel çevre, bir alanın fiziksel, sosyal, ekonomik, politik ve tarihi özellikleri de dâhil olmak üzere bir alan olarak onun benzersizliğine katkıda bulunan tüm faktörleri kapsar. Çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimleri için önemli tehditler oluşturabileceği gibi dünyayı keşfetmelerini ve sağlıklı büyümelerini sağlayan gelişim fırsatları da sunabilir (Driskell, 2002: 22). Hem araştırma hem de sağlığı geliştirme çabalarına yardımcı olmak için de kentsel çevre içerisindeki alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kentsel mekânların yerleşim düzeni, çocukların bolca zaman ayırdığı mekânların (sokaklar, parklar vb.) birbiriyle bağlantılarını tanımlamayı gerekli kılmaktadır. Bu tanımlayıcılar daha sonra, çocukların süreç içerisindeki konumlarını, hedeflerini, bireysel talep ve motivasyon hakkındaki bilgilerini açıkça görebilmek için kullanılabilir. Kentsel mekânların çocuklar üzerindeki sosyo-psikolojik analizleri, üç aşamayla ele alınabilmektedir:

- Çocukların fiziksel aktivite ile ilgili günlük ortamları: Mahalle güvenliği ve yaşanan yere güven duygusu gibi çevresel faktörler çocuğun o ortamda geçirdiği zamanın kalitesini etkilemektedir. Mahallelerin mekânsal yapılandırmasına dayanarak yaya ve araç hareket durumu, güvenlik ve yer duygusu faktörleri ile çocukların fiziksel aktiviteleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek mümkündür.

- Çocukların mekânsal bilgilerini geliştirme ve ortamlarda gezinme şekilleri: Çocuklar fiziksel etkinlikle ilgili çevreleri hakkındaki mekânsal bilgileri göstermek için zihinsel haritaları kullanabildiklerinden, yapılı çevrenin daha iyi temsil edilmesini sağlamaktadır.
- Çocukların fiziksel aktivitelerinde algılanan çevre: Kentsel form hakkında bilgi içeren karmaşık veri tabanlarının kullanılmasından ziyade günlük yaşam ihtiyaçlarına dayalı bilgiler gerekmektedir (Cutumisu ve Spence, 2009: 537). Kısacası sosyal ve kentsel çevrenin oluşumu süreç içerisinde ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleşmelidir.

Rissotto ve Tonucci (2002: 75-76), “hareket özgürlüğü” kavramını temel olarak çocukların çevresel bilgi edinimi üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, ev ve okul arasındaki güzergâh boyunca 8-11 yaş aralığındaki çocukların izlenimleri farklı açılardan değerlendirilmiştir. Çocuklara boş bir harita verilerek yaşadıkları yerdeki bazı noktaları bulmaları istenmiştir. Bu teknikle, çocukların yaşadıkları çevreyle ilgili ne kadar bilgi sahibi oldukları ölçülmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, çocukların kenti kullanım olanaklarının yaşları, kendi başına-bir yetişkin eşliğinde, yürüyerek veya arabayla olma durumlarına bağlı olarak ne derece değiştiğini ortaya koymak için kullanılmıştır. Genel sonuçlar, bireysel ve çevre etkileşimi türünün ve özellikle de çocukların hareket özgürlüğünün, çevresel bilgilerin yapılandırılması konusundaki önemini teyit etmektedir. Araştırma bulgularına dayanarak okula kendi başlarına giden çocukların en iyi performansı elde ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Mekândan elde edilen bilgiler, çocuk ile çevre yaşamının canlandırılması arasında var olan karmaşık ilişkiyi tarif etmenin boyutlarından sadece biridir. Bu ilişkinin duygusal sonuçlarını tanımlayabilmek için çocukların kentsel çevreyle kurdukları bağın düzeyi ölçülmelidir. Buradan, çocukların hareket özgürlüğünü teşvik etmeyen kentsel gelişime yönelik girişimlerin başarısız olabileceği sonucuna varmak mümkündür.

Çocukların kent içerisindeki günlük coğrafyaları, “sürdürülebilir kent mimarisi³⁵” formuyla ele alınmaktadır. Çocukluk evreleri, “sürdürülebilir kentsel mekân” politikalarıyla yakından ilişkilidir ve onların etki etkisi altında şekillenen

³⁵ Sürdürülebilir kent mimarisi kavramı, çevre-dostu olan ve çocukların beklentilerine cevap verebilecek kentsel mekânları kapsamaktadır. Sürdürülebilir kent mimarileri ile ilgili mitler ise, çocuklar tarafından günlük coğrafyaları boyunca, mimari muhafazakârlıklar, kavram yanılgıları, söylentiler, hayal kırıklıkları ve kentin zorlu yaygınlığını temsil etmektedir. **KAYNAKÇA**

kentler üç temel etken üzerine inşa edilmektedir. Birinci nokta, sürdürülebilir kentsel mimari alanlarının giderek artması buralarda çeşitli çocuk coğrafyalarının oluşumu için önemli adım atılması üzerinedir. İkinci nokta, çocuklar ve sürdürülebilir kentsel mimarlık konusundaki geniş kapsamlı araştırmalar yapılarak, çocukların günlük sürdürülebilirlikle ilgili politika ve planlama müdahalelerinin mekânsal olarak planlanmasıdır. Vurgulanan üçüncü nokta ise kentsel mekânları mimari açıdan keşfetmek için geniş çaplı bir çocuk katılımı gerektiğidir (Horton vd, 2015: 903-904). Görünüşte ‘sürdürülebilir’ olan kentsel mekânlarda yaşayan çocukların, politik, mimari, teknolojik sebepler doğrultusunda günlük yaşam deneyimleri sınırlanabilir. Çocuk talepleri göz önüne alınarak oluşturulduğu varsayılan sürdürülebilir kentsel mekân tasarımı ve yaşam tarzlarıyla ilgili temelde bir kısıtlılık söz konusudur. Çocukların sürdürülebilirlik talepleri/beklentileri, karmaşık bir dizi yanlış anlama, söylenti ve şehir efsanesinden etkilenmektedir. Örneğin, bir dizi yerel planlama sonucu kamusal alana yapılması planlanan park alanının istenilen zamanda inşası bitmemesi çocukların bu anlamda bir hayal kırıklığı yaşamalarına sebep olabilir ve çocuk kendisinin talep ettiği kentsel mekânı dışlama pozisyonuna geçebilir (Horton vd, 2015: 917-918). Dolayısıyla şehir planlamacıları, tasarımcılar ve bu süreçteki diğer karar vericilerin, sürdürülebilirliğe ilişkin topluluk katılımına ve katılımcı planlama süreçlerine daha fazla bağlı olmaları gerekmektedir.

Cutumisu ve Spence (2009: 538), “çocuklar ile kentsel mekânlar” arasındaki ilişkiyi, “alan sözdizimi ve boşluk sözdizimi” kavramlarıyla analiz etmiştir. Alan sözdizimsel çözümlemede kentsel mekânlar içerisindeki “güvenlik ve yer duygusu” ön plana çıkarılmaktadır. Bu çözümlemede yalnızca sokak ağı verilerine dayanarak mahalle güvenliği ve yer duygusunu değerlendirmenin basit bir analizi yapılmaktadır. Boşluk söz dizimsel çözümlemede ise, mevcut kentsel form ölçüleri vurgulanmaktadır. Hem algılanan mekânın çözümlenmesi hem de objektif başka yönlerin olup olmadığını belirlemek için çocuklarla yapılan araştırmalarda iki söz dizimsel çözümlemenin kullanılması, sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi adına önem arz etmektedir. Güvenlik ve yer duygusunu ön planda tutan Acar (2013: 305), çocuklar için en iyi kentsel tasarım önerilerini aşağıdaki özelliklerle özetlemiştir:

Erişilebilirlik: Bir yerin (kolay) erişilebilirliği, özellikle gençler ve çocuklar tarafından önemli görülmektedir. Oyun alanları, özellikle küçük çocuklar için trafik akışından ayrılmalıdır ve okul ya da evlerine iyi bir bağlantıyla veya bisikletle gidilebilecek şekilde bağlanmalıdır.

Karma kullanım ve kullanıcılar: Çocuklar tek fonksiyonlu bölgeleri sevmezler. Kendileri için ayrılmış özel yerler yerine, farklı yaş grupları ve kültürlerden kişilerle birlikte olmak isterler. Yetişkin sınırlamaları olmaksızın gözlem yapmak isterler.

Sosyallik: Çocuklar, farklı yaş gruplarından çocuklar ve gençlerle birlikte olmak isterler.

Doğal, küçük ve sağlıklı: Çocuklar genellikle düşük maliyetli malzemelerden ve doğal- yeşil bileşenlerden oluşan geri dönüşebilen yapıları tercih ederler. Bu nedenle, doğal elementler (bitki, su ve diğer canlı malzemeler) çocuk mekânlarının tasarımına dâhil edilmelidir.

Kentsel mekân ve kimlik: Çocuklar ruhu olan kentsel alanlarda zaman geçirmeyi, çeşitli renkler, malzemeler ve bitkilendirmelerle ayırt edici hale getirilen mekânları daha çok benimserler.

Katılım için fırsatlar ve mekânlar: Çocuklar süregelen, esnek ve kalıcı tasarım süreçlerine katkıda bulunmak isterler. Çocuklar yaşadıkları çevrenin tasarımı hakkında söz söyleyebildiklerinde ve katkıda bulduklarında kendilerini iyi hissederler ve koruyucu bir tutum sergilerler.

Bu sıralanan kentsel mekân özellikleri genelde kent içindeki doğal alanlarda var olabilmektedir. Fakat bu durumun aksine çocuklar için neredeyse her şeyi içerisinde buldurabilecek alışveriş merkezlerinin tercih edilmekte olduğu bir gerçektir. Alışveriş merkezleri, çocuklar için oyun alanları oluşturmakta, çocuklar burada yemek yiyebilmekte farklı ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Alışveriş merkezinde geçirilen zaman, dışarıda (doğal ortamda) geçirilen zamanın önüne geçmektedir. Kapalı alanlarda sıklıkla zaman geçiren çocuğun psiko-motor gelişimi, sosyalleşmesi de güvenli ve sağlıklı olduğu düşünülen mekânların izin verdiği ölçüde gelişmektedir (Tonucci, 2009: 147). Tüketim mekânları içerisindeki alanlarda büyüyen çocuğun tüketim toplumunun bir nesnesi haline dönüşme ihtimalini düşürebilmek yaşanan şehirleri çocukların rahatlıkla ve severek kullanabildikleri mekânlar haline getirmekle sağlanabilir. Bunun da yolu ancak, çocuk ve yaşadığı şehir arasındaki iletişimi hem fiziki hem sosyal yönüyle geliştirmekten geçmektedir.

2.5. Çocukların Mekân Sahipliliği ve Kentsel Mekân Politikalarına Katılımı

Kentleşme olgusu, “modernleşme, batılılaşma ve kapitalizm” gibi kavramlarla dönüşürken çocukların kent içerisindeki rolü de değişmeye başlamıştır. Ev, kentin geniş gerçekliğinin bir parçası olmak yerine kentin yerini almaktadır. Modernleşen

kentler, biçimsel olarak değişmekte fakat özsel anlamda çocukları yok saymaktadır. Modern kentler, evden alışveriş merkezine kadar kendi kendine yeterlilik eğilimindedir. Dolayısıyla çocuklar farklı yerlere gitmek, çeşitli insanlarla tanışmayı istemek, çevrelerinde olup bitenlerden haberdar olmak yerine ev içerisinde iletişim teknolojileri üzerinden büyümektedir/hayatlarını sürdürmektedir (Tonucci, 2005: 184). Bu sürecin bir sonucu olarak, mekân sahipliliği için kenti yeniden üretme noktasında çocuklar geri planda, kentin tasarımı da aynı düzeyde kısır kalmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de söz konusu durumun aksini ispatlar nitelikte çalışmalar mevcuttur. Bu alt bölümde, çocuk kent ilişkisini ortaya koyan bazı çalışmaların bulguları, çalışmanın alan araştırması kapsamında yardımcı olması adına dünyada çocuk talepli şekillenen ülke örnekleri ve kentsel politikalara hangi araçları kullanarak katkı sundukları ortaya konulmuştur. Ayrıca çocuk olgusunu özellikle son yirmi yılda gündeme getiren Türkiye için bahsedilen durum geçerli mi? varsa ne tür örnekler hangi politik araçlarla gerçekleştirilmektedir? bu soruların cevapları ortaya konulmuştur.

2.5.1. Akademik Çalışmalarda Kentsel Mekân Politikaları ve Çocuk

Kentsel mekânı planlama ve oluşturma kültürü, ekonomik kalkınma ve kamu yönetimi ile yakından ilişkilidir. Bu yüzden mekânsal gelişim dâhil olmak üzere hemen her planlama sistemleri, mevcut yönetim sistemlerinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Batı demokrasilerinde kentsel planlama organizasyonu, uzmanlar tarafından yönetilen birkaç planlama sistemini ve seçilen kilit grubun tercihlerini benimsemektedir. Yani çocuklar ve kadınlar gibi alternatif aktörler bu organizasyonun genellikle dışında kalmaktadır (Horelli, 1998: 226). Çocukların refahını sağlayan sosyal güvenlik, çocuklara yönelik eğitim sağlık hizmetleri gibi konularda çalışmalar sıklıkla yapılmaktadır. Fakat onların gelişimleri ve sosyal-fiziksel çevre arasındaki ilişki genelde geri planda kalmaktadır (Bartlet, 1999: 1-3). Bu nedenle çocukların şehir planlamasına katılımı ile ilgili literatürün de kısıtlı olması şaşırtıcı değildir. Son zamanlarda çeşitli yasal dayanakların var olması ve uygulamaların iyi sonuçlar vermesi sebebiyle bu alana ilgi artmış ve konu, literatürde yer bulmaya başlamıştır. Çocukların toplum gelişimine katkıları görüldükçe “çocukların katılımı gerçekten gerekli mi?” sorusu yerine “hangi yöntemlerle çocukları kentsel planlamaya dâhil edebiliriz?” sorusu daha sık duyulmaktadır. Çocukların kentsel planlamaya dâhil edilmesi konusu, kent plancıları, belediye yetkilileri, sivil toplum kuruluşları, eğitimciler, gençlik hizmeti veren kurumlar, gençlik savunucuları ve toplum gelişimine katılan diğer kişiler tarafından gündeme getirilmektedir. Ulusal Gençlik

Ajansı tarafından hazırlanan katılım örnekleri veri tabanı ve çocukların kentsel planlamaya katılım biçimleri hakkında gittikçe artan bir literatür oluşmaya başlamıştır.³⁶

Yaygın bakış açısına göre çocuk, sadece biyolojik değil aynı zamanda sosyal bir birey olarak da algılanmaktadır. Dolayısıyla çocukların fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişimlerini sağlayacak bir hayat standardına ulaşma hakları bulunmaktadır. Çocukların bu haklarını kullanabilmeleri için uygun koşulların sağlanması gerekmektedir. Pratikte bu durum değerlendirildiğinde çocukluk çağının fiziksel ve zihinsel eksiklikleri olduğu düşünüldüğünden onların bu hakları kullanması yetişkinler aracılığıyla yani nispeten dolaylı bir şekilde sağlanmaktadır. Holt, “Çocukluktan Kaçış” adlı kitabında, ‘çocuklar için neyin iyi ve doğru olduğunu, çocuklar için ne yapabileceklerini’ düşünen yetişkinlerin, bu soruların cevaplarını çocuklara hiç danışmadan bulmaya çalıştıklarını söylemektedir (Holt, 2000). Bu paternalist (ebeveynsel) bakış açısının çocukların seçim ya da eyleme geçme özgürlüğünü engellediği söylenebilir. Örneğin edilgen konumda olan çocukların yetişkinler tarafından denetlenen, düzenlenen ve “*icat edilen*” yönü vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu bakış açısı kategorik açıdan özellikle çalışmanın da ana konusu olan katılımcı çocuk imajının gerekliliğini işaret etmektedir. Çünkü katılımcı/yurttaş çocuklar, eğitime ve sosyal yaşama katılan aktörler olup değişimi etkileyen ve sorumlulukları paylaşan bir rol üstlenmektedir (BM ÇHK, 2009; Hart, 1992; Sorin, 2005).

1970'lerde çocuk dostu ortamların öncülerinden ve destekçilerinden biri olan Ward, “Şehirdeki Çocuk” (1977), isimli eserinde çocukların kentsel çevre ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Fakat çalışmada, çocukların yaşadıkları yerlerin gelişimine katılımıyla ilgili bir bilgi yer almamaktadır (Horelli, 1998: 226). Çocuk katılımını ele alan çalışmalarda da genellikle katılımın kısıtlı olduğu vurgusu yapılmaktadır. Örneğin Holt (2000)’un “Çocukluktan Kaçış” isimli eserine gönderme

³⁶ Bknz. Kirby P., Lanyon, C., Cronin, K. ve Sinclair, R. (2003), Building a Culture of Participation: Involving children and Young People in Policy, Service, Planning, Development and Evaluation, London: Department of Education and Skills. (Kirby ve meslektaşları, çocukların dinlenmesi ve ne söyledikleri konusunda harekete geçen kuruluşların mevcut yapılarını ve kültürlerini “odaklanmış bir danışmadan” “katılım odaklı” bir yaklaşıma taşıdığı 29 vaka çalışmasının kanıtlarıyla ortaya koymuşlardır) (2003: 3).

yaparak hazırlanan ve 10-12 yaş aralığındaki 18 çocuk üzerinden çocuklukla ilgili düşüncelerini ve neden büyümek istediklerini öğrenmek için yapılmış bir çalışmada onların bu duruma bakış açıları dikkat çekmektedir (Avcı ve Pekince, 2018: 1). Çalışmada, söz konusu çocukların hayatlarıyla ilgili değiştirmek istedikleri noktaların başında söz haklarının olmayışı ve yetişkinler tarafından dinlenilmemek gelmektedir. Kendi seçimlerini yapabilecek kadar olgunlaşamadıkları gerekçesiyle çocuklar oy verme sürecinden tamamen dışlansalar da yapımına hiçbir şekilde katılmadıkları yasalara tabi olmak zorunda kalmaktadır (Franklin, 1993: 27). Bu durumun sebebi, yetişkinlerin onların düşüncelerine ihtiyaç duymadığı ve çocuk oldukları için konu hakkında fikirlerinin olmadığı düşünülmesi olarak açıklanabilir.

Çocuklar ancak büyüdüleri zaman bağımsız bir birey olabileceklerinin bilincindedirler. Bu durum Holt'un (2000) hapisane metaforuyla açıklanabilir. Holt (2000), Çocukluktan Kaçış adlı kitabında çocukların yetişkinler tarafından küçük, zayıf görüldüğünü ve çocukluğun, dünyanın sertliği ile baş edecek hale gelene kadar dışarının merhametsizliğinden korunacakları bir yer olarak görüldüğünü ifade eder. Birçok çocuk, çocukluğu bir hapisane olarak yaşar. Büyüdükleri zaman; özgür olabileceklerini, istedikleri yere gidebileceklerini, kurallarını kendileri koyabileceklerini ifade eden çocukların, Holt (2000) gibi, çocukluğu özgürlüğün kısıtlandığı bir zaman dilimi (hapisane) olarak görmüş olabileceklerini düşündürmektedir. Hapishaneden kaçış ya da cezasını doldurmak (Holt, çocukluktan kaçış ifadesiyle vurgulamaktadır) büyümek anlamına gelmektedir (Avcı ve Pekince, 2018: 17). Çocukların, çocuklukta kısıtlanmış bir yaşam sürmeleri, ekonomik özgürlükle birlikte diğer özgürlüklerini elde edecekleri düşüncesiyle bir an evvel yetişkin olmayı beklediklerinin ve yetişkinlikte bağımsız bir yaşam süreçleri heyecanının bir göstergesi olduğu düşünülebilir.

Lucio ve I'Anson (2015: 129-134), çocukların etki düzeylerinin artmasına göre şekillenen kentsel mekânları, "etkileşimci toplum" kavramıyla analiz etmiştir. Kentsel mekânlarda, çocukların etkileşimci toplumun bir parçası olabilmesi için iki sürecin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. İlk süreçte, çocukların talep ve beklentilerine cevap verebilen mekânlara ihtiyaç olmasıdır. Çocukların yaşadıkları topluma ait olma duygusu hissedebilmeleri için ihtiyaç duydukları ilk alan okuldur. Okul, çocukların kendilerinin farkına varabilmeleri, daha geniş bir topluluğun parçası olabilmeleri için önemli bir mekândır. İkinci süreçte ise, kentsel mekânlara bağlı olarak çocukların bir grup veya topluluğun parçası olabilmesi boyutuyla ilgidir. İki süreç, birbirine bağlıdır.

Çocuklar, kentsel mekânlar içerisinde ihtiyaç/beklentilerini ne kadar çok karşılayabilirse, içerisinde bulunduğu toplumlar o kadar çok etkileşime girer ve kendisini o kadar çok o toplumun parçası olarak görür. Kentsel mekânlar, çocukların günlük yaşam deneyimleri anlamında geniş bir katılım ve vatandaşlık anlayışı gerektirmektedir. Bu doğrultuda, hem gündelik yaşam ürünleri, hem de çocuğun üzerinde hareket ettiği kentsel mekân yapıları önemli olmaktadır.

Cunningham ve Jones'ın (2006: 16) yaptıkları araştırma, çocukların günlük yaşam deneyimlerini gerçekleştirdikleri en önemli alanlardan biri olan parkların da kendi beklentilerine uygun tasarlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Araştırmaya göre çocuklar, genelde belediye parklarındaki mevcut oyun ekipmanlarını “çocuksu” bulduklarını söylemekte ve kendi kurguladıkları oyunlara uygun sahnelere ihtiyaç duymaktadır. Onlar için keşif duygularını geliştiren ve karmaşık yapılar daha dikkat çekicidir. Aktif oyunlar ve top oyunları için daha çok sert yüzeyler, dinlenmek için yumuşak alanlar, tırmanmak için ise ağaçlar ideal oyun yerleridir. Sosyal oyunlar ya da macera oyunları için kulübeler, sessiz oyunlar için ise diğer çocuklardan ve yetişkinlerden uzaklaşabilecekleri sessiz, özel alanlar, çocukların ihtiyaç duydukları oyun mekânlarıdır.

Kirby ve arkadaşlarının hazırlamış oldukları, çocukların talep ve beklentilerinin dikkate alınması gerektiğini savundukları çalışmalarında çocukları karar alma sürecine dâhil eden organizasyonlar içinde üç tür katılım kültürü belirlemiştir (2003: 16):

Tablo 7. Çocukları Karar Alma Sürecine Dâhil Eden Organizasyonların Katılım Kültürü Özellikleri

Katılım Kültürü Türleri	
1- İstişare odaklı kuruluşlarda	Bu kuruluşlar, hizmetleri, politikaları ve ürün geliştirmeyi bilgilendirmek için çocuklara ve gençlere danışır. İstişareler genellikle bir kereye mahsus ya da ara sıra yapılır, fakat tekrarlanabilir.
2- Katılım odaklı kuruluşlarda	Bu kuruluşlar çocuklara danışır ve daha üst düzey katılım faaliyetlerinde karar vermelerini sağlar. Bu faaliyetler belirli çalışma alanlarıyla sınırlıdır: zamana bağlı (örneğin danışma grubu) veya içeriğe özgüdür (örneğin gençlik forumu, okul konseyi). Genellikle tüm çocuklar ve gençler yerine onları temsil eden kişiler karar vermede rol oynar.
3- Çocuk / genç odaklı kuruluşlarda	Bu katılım kültüründe çocuklar veya gençler yapılan tüm uygulamaların merkezindedir. Bütün çocukların ve gençlerin, yaşamlarını etkileyen tüm kararlarda (hem kişisel hem de toplumsal) dinleneceği varsayılan bir kültür oluştururlar.

Bu katılım türleri arasındaki sınırlar belirsizdir, çünkü çocuklar katılım konusunda bu türler arasında hareket eder. Aynı zamanda kategoriler hiyerarşik değildir, çünkü her biri farklı organizasyonlar veya ortamlar için uygun özellikler taşımaktadır. Farklı birimler çocuklarla ne kadar çalıştıklarına, hizmetlerinin niteliğine, hizmetin temel değerlerine ve amaçlarına bağlı olarak çocukları ve gençleri farklı şekillerde dâhil etmeyi seçebilir. Birimlerin çocukları kentsel planlamaya dahil etme düzeyi kentin demokratikleşmesiyle paralel doğrultudadır.

Çocuk katılımıyla ilgili önemli çalışmaları bulunan Hart (1992: 4), “Çocukların Katılımı: Tokenizm’den Vatandaşlığa” (Children’s Participation: From Tokenism To Citizenship) isimli çalışmasında bir ulusun toplumsal kararlara vatandaşların özellikle topluluk düzeyinde dâhil olduğu ölçüde demokratik olduğunu vurgulamaktadır. Dünya üzerinde farklı derecelerde gerçekleşen katılım olgusunun özellikle çocuklar açısından sömürücü ve anlamsız olduğunu, toplumsal katılımı çocukların var (-mış) gibi gördüklerini iddia etmektedir. Hart bu olaya 1986’da Brezilya’da ilk kez gerçekleştirilen Sokak Çocukları Kongresi’ni örnek göstermektedir. Sokak çocukları grupları arasında dayanışma sağlamak amacıyla gerçekleştirilen etkinliğin Hart (1992: 26-27), bir diktatörlük olmasına rağmen demokrasinin oluşmaya ve dezavantajlı bir grubun sesini duyurmaya başladığının ispatı olduğunu göstermek için yapıldığını söylemektedir. Nitekim kongrenin ikincisi 700 çocuğun katılımı ile kongre üyelerinin

onların düşünce ve beklentilerine kulak vermesi şeklinde gerçekleştirmiştir. Sömürü şeklinde başlayan bu etkinliğin çocukların sorumluluk derecelerinin farkına varmaya başladığı bir demokratikleşme sürecine işaret edebileceğini belirtmektedir. Bu şekilde bile olsa toplumsal planlamaya çocuk katılımını sağlayan etkinlikleri Hart (1992: 34), iki şekilde faydalı bulmaktadır; çocukların daha yetkin ve kendine güvenen bireylerle dönüşmesini sağlaması, ikincisi ise toplumsal organizasyonların daha demokratik olarak işlemesi. Ona göre toplumun demokratikleşmesi ise çocuğun kamusal alanla bağ kurduğu ilk yer olan okullarda temsil işlevinin göstermelik olmaktan çıkmasıyla başlayacaktır.

Shier vd. (2012: 1) Nikaragua'nın 1990 yılında BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzaladığından beri, çocukların karar verme süreçlerine katılımlarını destekleyen bir yapıda olduğunu savunmaktadır. Çalışma, kentsel politikalarda kararlara etki edebilmeyi isteyen çocukların karşılaştıkları sorunları ve hangi koşulların etki düzeylerini artıracaklarını ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmaya eşit sayıda kız ve erkek çocuk katılmıştır. Yapılan odak görüşmelerinden çıkan sorunlar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Shier vd., 2012: 6-7):

- Yetişkinlik: Yetişkinlerin bir çocuktan daha üstün ve değerli olduğu düşüncesine dayanan inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır.
- Bağımlılık: İnsan haklarına dayalı bir yaklaşımın antitezi olarak kabul edilmektedir.
- Sorumluluk ve Takip Eksikliği: Alınan kararlar konusunda çocuklara ve gençlere hesap verme sorumluluğunun eksikliğinden söz edilmektedir.

Bishop ve Corkery (2017) tarafından hazırlanan “Designing Cities With Children and Young People” (Çocuk ve Gençlerle Şehirleri Tasarlamak) isimli çalışma, kentsel çevrelerin planlanması ve tasarlanmasında çocuklara ve gençlere aktif olarak destek verip katılım sağlayan uygulayıcıların ve araştırmacıların deneyimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çocukları şehrin tasarımına dâhil etmeyi amaçlayan çeşitli örneklerle içeriği zenginleştiren çalışma, bu yöntemlerin kentsel gelişimi ne şekilde etkileyeceği üzerinde de durmaktadır. Benzer şekilde Alparone & Rissotto (2001: 241) da, çocukların yaşadıkları kenti değiştirmeye yönelik girişimlerinin sürdürülebilir kentsel gelişim için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Kentsel planlamaya çocuk konseyleri ve planlamaya katılım olmak üzere iki tür katılım modeli öngören çalışmalarında İtalyan kentlerinin izlediği katılım

yöntemlerini açıklamışlardır. Çalışmada İtalya'da bulunan çocuk katılım deneyimlerinin birçok sosyal aktörü (yerel birimler, STK'lar, ebeveynler, üniversiteler) içinde barındıran bir yapıya sahip olduğu vurgulanmaktadır. Alparone & Rissotto (2001: 433) farklı ülkelerde farklı şekillerde deneyimlenen çocuk katılım uygulamalarının kentlerdeki yaşam kalitesini artırdığını belirtmenin yanında yetişkinlerde olduğu gibi asıl bir politik model olmadığını da vurgulamaktadır. Katılım deneyimlerinin çocukların gerçek ihtiyaçlarını dikkate alan bir planlama anlayışıyla oluşturulması, kentin asıl politik modeli haline gelmesini sağlayacaktır. Owens (1988: 24), çocukların ihtiyaç duydukları mekân özelliklerini; onların doğayla, arkadaşlarıyla ve ailesiyle zaman geçirebilecekleri, erişilebilir, kendilerine ait yerler olarak tasarlanmaktadır. Kentsel planlama yapılırken çocuklar bu durumu daha öncelikli görmektedir. Horelli (1994: 372) bir çalışmada, hem çocuklar hem de kent plancıları tarafından aynı açık alan için tasarlanan projeleri karşılaştırarak, mekânsal ve davranışsal sonuçların farklılığına dikkat çekmektedir. Çocuklar tarafından hazırlanan projelerin yetişkinlerle ve yaşlılarıyla zaman geçirebileceği alanlara teknisyenlerden daha fazla yer verdiklerini belirtmektedir.

Kentsel politikalar belirlenirken ve kentler tasarlanırken kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarının bilinmesi ve bu doğrultuda mekânlar üretmek önemlidir. Bu bölümde bahsedilen tüm çalışmalar kullanıcı gruplarından çocukların bir kent içerisinde ihtiyaç duydukları mekânlar ve bu mekânlar üretilirken onların sürece dâhil edilmesinin sebep ve sonuçlarını ortaya koymaktadır. Tüm çalışmaların odak noktasının, kentin kullanıcılarından çocukların planlamada ve tasarımda yer almasının kentsel gelişimi olumlu yönde etkileyeceği ve kentsel politikaların çok yönlü oluşturulacağı olduğunu söylemek mümkündür.

2.5.2. Dünyada Çocuk Katılımıyla Oluşturulan Kentsel Politika Örnekleri

Kentsel mekânlar, çocuklara misyon yüklemenin yanında onları birbirleriyle yarıştırmakta veya tamamlamaktadır. Pek çok ülkede, erken çocukluk alanındaki mevcut uygulamalarla şekillenen baskın söylemlerin olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Çocukluk üzerine çalışma yapan ve harekete geçen birimlerin, kentsel mekânların çocuk talepli şekillenmesi adına, iş ve işgücünü etkileyen politikaları şekillendirmede ve uygulamada aktif olmaları gerektiği vurgulanmaktadır (Gibson vd, 2015: 325). Pek çok çalışma ve uygulamanın, kentin paydaşlarının kent üzerinde eşit

söz hakkına sahip olması gerektiğine vurgu yapması sebebiyle, yöneticiler de bu konuyu dikkate almaya başlamaktadır.

Rio de Janerio'daki Yeryüzü Zirvesi (1992) ve İstanbul'daki Habitat II Konferansı (1996), en savunmasız olanlar dâhil olmak üzere tüm vatandaşların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran sürdürülebilir bir kentsel gelişim için çerçeve sağlamıştır. Gündem 21'den beri birçok yerel yönetim kentsel yaşam kalitesini artırmak için projeler başlatmışlardır. Eksiklikler ve sorunlar olsa da bu durum şehirleri daha yaşanılabilir hale getirmede yerel yönetimlerin istekli ve hevesli olduğunun belirtilerini göstermektedir (Corsi, 2002: 169). Bu yüzden bu başlık altında şehirlerini daha yaşanabilir hale getirmeye çabalayan ve bunu çocuklara söz hakkı vermeye çalışarak yapan ülke örneklerine yer vermeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında uygulama örnekleri irdelenmiş, bunun yanında ülke değerlendirmelerini ele alan akademik çalışmalar da incelenmiştir.

Yao vd, Çin'de sosyo-ekonomik reformlarla değişen/büyüyen kentsel mekânlar içerisinde çocuk taleplerine ne denli yer verildiğini araştırmışlardır. Kentsel yerleşim bölgelerinde çocukların oyun ortamları hakkındaki teorileri içeren çalışma kapsamında 9-12 yaşları arasındaki çocuk taleplerinin, çevre ve ekonomi arasında nasıl konumlandığı ortaya konulmuştur. Çalışmada kentin mekânsal olarak tasarımında söz sahibi olan güç mekanizmalarının çocuk taleplerine ilişkin geniş bir araştırma alanı oluşturması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Kentlerde çocuk talepli mekânların varlığı, “çocuk, çevre ve toplum” üçgeninde bir iletişim bağlantısının/sosyo-kültürel formları sürdürebilme bağlantısının olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bu üçgenin içerisinde “çocuğa talepleri doğrultusunda kent içerisinde verilen mekânlar, çocuğa verilen zaman, çocuğun kentsel mekân içeriğini paylaşabileceği arkadaşlar ve bu süreci yönetebileceği yöntemlere (eğlenme temelli bir süreçse nasıl oyun oynayacağı, eğitim temelli bir süreçse nasıl bilgileneceği vs.)” de yer verilmesi gerekmektedir (Yao, Isami, ve Huiqing, 2007: 18). Aksi takdirde kentsel politikaların oluşturulmasında çocuk taleplerine yer verilse dahi yapılan işlemler teoride kalarak uygulamadaki karşılığını bulamayabilir.

Filipinler'de çocukların kentsel politikalara katılımının normal ilkeler arasında yer aldığını ortaya koyan bir çalışmada ulusal çocuk atölyelerinden üst düzey danışma organlarına kadar bir dizi mekanizma olduğu vurgulanmaktadır (Bessell, 2009: 301). Çocuk katılımı vurgusu 1990'lı yıllarda birçok ülkede etki kazanırken Filipinler nispeten daha uzun bir geçmişe sahiptir. Çünkü BM ÇHS'den 25 yıl öncesinde, 1974

yılında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Çocuk ve Gençlik Refah Kanunu'nu çıkarmıştır. Kanun maddeleri çocuğun milletin en önemli varlığı olduğu gerçeğinden hareketle oluşturulmuştur. Katılım konusu ise Madde 3(3)'te *“her çocuk kişiliğini çok yönlü geliştirmek için kararlara katılma ve sonuna kadar mutlu, faydalı ve aktif bir toplum üyesi olma hakkına sahiptir”*³⁷ şeklinde yer almaktadır. Kanunun 87. maddesi ayrıca çocukların temsilcisi olarak Çocukların Korunması için Konseyler kurulmasını da öngörmektedir. Bu nedenle kanunun katılımcı maddeleri, çocuklara politikalarını güçlendirebilecek görüş ve düşüncelerini ifade etmeleri için resmi bir yol çizmektedir. Ayrıca Filipinler'de Çocuk 21 olarak adlandırılan Filipin Ulusal Çocuklar İçin Plan Geliştirme Ulusal Stratejik Çerçevesi (2000-2025), “plan ve programların daha çok çocuk odaklı hale getirilmesi için bir rehber” olarak tanımlanmaktadır. Bu rehber ile 2025 yılına kadar, Filipin neslini sürdürülebilmek adına, karar alma süreçlerine her çocuğun aktif katılımını sağlamak hedeflenmiştir (Bessells, 2009: 304). Ayrıca Filipinler Ulusal Çocuk Katılımı Çerçevesi, katılım ve iyi vatandaşlık arasında pozitif nedensel bağlantıyı şu şekilde tanımlamaktadır (Bessells, 2009: 305);

- Çocuklar, görüşlerine saygı duyulursa başkalarının görüşlerine de saygı duymayı öğrenir.
- Çocukların katılımı, onları [demokratik] süreçlere hazırlar.
- Çocuklar, haklarını kullandıklarında sorumlu vatandaş olmayı öğrenirler ve kendilerini sadece aileleri için değil aynı zamanda toplulukları ve toplumları için de duyarlı hale getirir.

McKendrick vd, İngiltere'de kentsel mekânın çocuk talepli şekillenmesini “metalaşma” kavramıyla analiz etmişlerdir. Metalaşma kavramıyla “tüketim toplumunun çocuk talepleri üzerindeki olumsuz etkileri” kastedilmektedir. Çocuk talepleri, kentsel mekânlar içerisinde ciddi derecede yok sayılabilmektedir. Kent içerisinde yer verilmesi gereken çocuk talepli mekânlar, özel alanlara çekilerek ticari bir boyuta taşınmaktadır. Diğer bir ifadeyle kentsel mekânlar içerisinde bulunan çocuklar, yaşam alanları metalaştırılan geniş bir sürecin parçası olarak konumlanmaktadır. Çocukların bilgilenme, eğlenme ve boş zaman değerlendirme gibi ihtiyaçları, çocuklara ve ebeveynlere pazarlanmaktadır. Çocuklar, talepleriyle karar

³⁷ <https://www.officialgazette.gov.ph/1974/12/10/presidential-decree-no-603-s-1974/> (Erişim Tarihi:10.05.2019).

verme sürecinde marjinal³⁸ bir rol oynayabilmektedir. Çalışmada elde edilen veriler, kardeş sayısı azaldıkça çocuk taleplerinin daha çok önemsendiğini ortaya koymaktadır. Kentsel mekân tasarımında çocukların ilk taleplerinden biri olan “oyun alanları”, sürecin metalaşan yapısını netleştirmektedir. Oyun alanları, “ticari” mekânların bir uzantısı olmaktadır. Kentsel mekân içerisinde çocukların yer hakkının bir uzantısı olan oyun alanları, yeni sembolik isimlendirmelerle kökeninden koparılmaktadır. Çocukların ücretsiz olarak pek çok şeyi deneyimleyebileceği bir alan, belli bir ücret karşılığında erişilebilen bir alana dönüşmektedir. Çocuklara, tüketici olarak katılmaktan başka bir şans tanımayan ticari oyun alanları, ebeveynlerin ihtiyaçlarını (çocuklarının güvenli bir ortamda zaman geçirmesi gibi) karşılamak için de kullanılmaktadır. Kendi oyunlarındaki kontrol kaybı, çocukların ticari oyun alanları tarafından sunulan heyecan verici yeni oyun fırsatlarını üstlenirken katlanmaları gereken bir maliyet olmaktadır (2000: 311-313). Katlanılan bu maliyetlerin ülke genelindeki yansımaları olumsuz olmuştur. Bu yüzden İngiltere’de hükümet, çocukların kentle ilgili kararlara katılımını aktifleştirebilmek için derneklerin kurulmasını ve raporların hazırlanmasını sağlamıştır (Hart, 1992: 17). Bu girişimler kent içerisinde çocukların aktif kullanım alanlarının ücretsiz olmasına yönelik çalışmalar yapıldığını göstermektedir.

İtalyan kentleri, çocukları odak alan sosyal politikaları öncelikli hale getirmesi ve politikaları hayata geçirecek yasal zemini ve kurumsal altyapıları oluşturması açısından önemli bir örnektir (Çakırer-Özservet ve Boz, 2015: 92). İtalya 1990 yılında, UNICEF’in “Çocuk dostu şehirlere yönelik çalışma” genel politika belgesini de kullanarak, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin (ÇHS) ilke ve amaçlarını benimsemiştir. Aynı zamanda, Çevre Bakanlığı tarafından 1996’da “Città Sostenibile delle Bambine e dei Bambini” (Kız ve Erkek Çocuklar İçin Sürdürülebilir Şehirler) projesini başlatmıştır. Temel varsayımı ‘çocuklar için uygun olan bir kent diğer vatandaşlar için de uygundur’ şeklinde olan projenin 3 temel amacı olduğu belirtilmektedir (Corsi, 2002: 170) :

- “Çocuk-kentsel sürdürülebilirlik” göstergelerine cevap veren şehirler için yıllık bir tanınma ödülü oluşturmak.

³⁸Marjinal kavramıyla çocukların ebeveynleri bilgilendirme ve ebeveynler tarafından bilgilendirme konusunda bilinçli olmalarına atıf yapılmaktadır (McKendrick vd, 2000: 311).

- İtalyan şehirlerinde gerçekleşen bilgileri, deneyimleri ve en iyi uygulamaları yaygınlaştırmak.
- İtalya ve yurtdışındaki temsilcilerin bir araya geldiği ve deneyimlerin paylaşıldığı bir forum (Çocuk Dostu Şehirlere Doğru) oluşturmak.

İtalya’da ‘Çocuk Dostu’ faaliyetler 1990’lı yıllardan itibaren başlamıştır. İtalya’da yapılan faaliyetlere baktığımızda, çocukları birer yetişkin gibi gören, onların inisiyatif almasını sağlayan, yaşadıkları kenti kendi istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yorumlama, düzeltme için adım atma becerisi kazandırmaya yönelik³⁹ ve çocukların bağımsızlığını kazanmasına dair çabalar içermektedir (Çakırer-Özservet, 2014: 125). Bu çabalar genellikle çocukların şehir yönetimleri için öneriler geliştirdikleri konseyler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca belediye yetkilileri tarafından çocuklara fayda sağlayan çevresel iyileştirmeler (çocukların ev ile okul arasındaki rotalarını daha güvenli hale getirme, parkları genişletme, bisiklet parkurları oluşturma gibi) içeren düzenlemeler de bu çabaları geliştirmektedir (Corsi, 2002: 169). 1998’de 80 şehir arasından yapılan değerlendirmede Fano, iyi-kötü ayrımı yapmadan kentsel yaşam kalitesini artırmaya yönelik çalışmalarından dolayı birinci seçilmiştir (Corsi, 2002:171). Çalışmalardan ilki 1991 yılında kurulan “Laboratorio di Citta dei Bambini” (Çocukların Şehri Laboratuvarı), çocukların kendi haklarının bilincine vararak şehirdeki yaşam kalitesini artırmak için yerel yönetimlerde söz hakkı elde etmelerine imkân sağlamıştır.⁴⁰ Laboratuvarın önemli bir projesi, “A Scuola Ci Andiamo da Soli” (Okula Yalnız Gidiyoruz) isimli projedir. Proje, çocuklara ve gençlere ait kamusal alanların geri kazanılması için fırsat verilmesinin güvenlik önlemlerinin artmasıyla değil, tüm vatandaşların sosyal sorumluluk olarak yapılmasını amaçlamaktadır. Çeşitli okulların katılımı ile gerçekleştirilen proje doğrultusunda, bisiklet kullanımını özendirici faaliyetler gerçekleştirilmekte, çocukların 6 yaşından itibaren okula yalnız başlarına giderek özerkliklerini kazanmalarına yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Kent halkını özellikle de sürücüleri uyaracak trafik işaret levhaları revize edilmiş ve bilgilendirici toplantılar düzenlenmiştir.⁴¹ Öğretmenler de çocukların yalnız başlarına okula ulaşmalarını kolaylaştırmak için sırt çantalarında az şey taşımalarına yönelik programlar ayarlamışlardır. Ayrıca çocukların okul yolunu

³⁹ Bazı belediye başkanları, çocukların isteklerini ve fikirlerini bırakabilecekleri kalıcı posta kutuları kurmuştur (Corsi, 2002: 172).

⁴⁰ <http://www.cittadeibambinimalnate.it/> (Erişim Tarihi: 02.11.2018).

⁴¹ <http://www.cittadeibambinimalnate.it/a-scuola-ci-andiamo-da-soli/a-scuola-ci-andiamo-da-soli/> (Erişim Tarihi: 02.11.2018).

sevebilmesi için yol boyu süslemeler, yolu kolay tanıyabilmeleri için renkli işaretlemeler de yapılmıştır (Çakırcı-Özservet, 2014: 125). Çocukların kamusal alanlardaki varlığını belirgin hale getiren bu çalışmalar dünyada başka ülke ve şehirlere de örnek olmuştur.

Fano'da 1992'de yerel yönetimin şehrin daha iyi yönetilmesine katkı sağlayabileceği düşüncesiyle kurulan çocuk meclisi, şehir-çocuk ilişkisi ve yaşam kalitesi hakkında öneride ve taleplerde bulunmaktadır. Çocuk meclisinden çıkan karara göre Fano'da gerçekleştirilen ikinci proje Sant'Orso semtinde yapılması planlanan çocuk dostu mahalle girişimidir. Henüz yapımı tamamlanmamış fakat altyapısı hazır olan projenin pilot bölgeye uygulanır uygulanmaz kentsel gelişimi hızlandırmak adına tüm şehre yayılması planlanmaktadır.⁴²

Yerel yönetimlerin yanı sıra İtalya'da çeşitli sivil toplum kuruluşu ve dernekler de çocuk katılımını teşvik edecek programlar yürütmektedir. Legambiente⁴³, yerel yönetimleri programlarını benimsemeye ikna etmek için "Le Città Amiche Dei Bambini" (Çocuk Dostu Şehirler) konusunda bir savunuculuk kampanyası yürütmektedir. Çocuk katılımıyla ilgili yürüttüğü kampanyanın ana bileşenleri şu şekilde ortaya konulmuştur: (Pallucchi, 2010: 139)

- Çocuklar için bir çocuk meclisi kurulması,
- İtalya'nın şehirlerine 14 yaşından küçük çocukların katılımını teşvik etmeye yönelik tedbirler alınması,
- Katılımı teşvik edecek hizmet ve araçların belirlenmesi,
- Çocuk dostu bir altyapının teşviki,
- Çocuklar için düzenlenecek etkinliklerin organizasyonu,
- Şehrin belirli bölgeleri için çocuklarla yerel yönetim işbirliğini sağlama.

Geniş anayasal metinler ve çeşitli uygulamalar çocuk katılımı ve içerisinde çocuk mekânlarının doğru tasarlandığı bir süreci getirmiştir. Bu durumun sonucu olarak İtalya ve kentleri tüm dünyada bilimsel ve uygulamalı çalışmalara örnek olmuştur.

Çocuk odaklı oluşturulan kentsel mekânların yanında çocuk katılımını bir kentin sorunlarının çözüm noktası olarak gören çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Horelli (1998: 225) çalışmasında, çocukların katılımı ile ilgili literatürü tartıştığı ve

⁴² <https://cittadeibambini.comune.fano.pu.it/progetti/quartiere-a-misura-di-bambino/> Erişim Tarihi:03.11.2018).

⁴³ Legambiente, İtalya'da kurulan demokratik süreçleri desteklemede aktif bir dernektir.

Finlandiya, İsviçre ve Fransa'da mahallelerin gelişmesine yönelik çocukların katılımıyla ilgili örnek olayları ele almaktadır. Çalışmada bir tablo halinde örnek şehirler üzerinden problemleri, çözüm yöntemleri, planlama ölçekleri ve çocukların katılım durumu ortaya konulmuştur (1998:234-235):

Tablo 8. Çocuk Katılımını Ölçen Örnek Ülke Uygulamaları

Finlandiya, İsviçre ve Fransa Örnek Olay Sonuçlarının Özeti			
Örnek Bölgeler	Kitee Finlandiya	Locarno İsviçre	Darnetal Fransa
Sorunlar	Tehlikeli trafik noktaları. Çirkin binalar ve bahçeler. Oyun ve spor için çok az oyun ekipmanı ve alanı Gençler ve yaşlılar için ortak çok az buluşma yeri	Çok fazla trafik. Çok fazla gürültü ve kirlilik Oyun ve spor için çok az yer var. Topluluk eksikliği.	Tehlikeli trafik Çok fazla çöp Çirkin avlular Oyun ve spor için yeterli alan yok Ortak alan eksikliği.
Çözümlerin İçeriği	Çiçekler, ağaçlar Oyun Ekipmanları Spor Alanları Trafik sorununun çözümü Halka açık bir alan Tiyatro ve sinemalar Göl kıyısında bir kafe	Oyun Ekipmanları Spor Alanları Trafik sorununun çözümü Topluluk oluşturma	Yeşil Alan Oyun Ekipmanları Spor Alanları Trafik sorununun çözümü Müzeler, sinemalar Daha iyi bakım
Planlama Ölçeği	Okul bahçesinden mahalleye	Mahalle	Okul çevresi
Öğrenmenin İçeriği	Tasarım okulları ve trafik çözümleri. Mahalleyi yeni bir bakış açısıyla ele almak. İşbirliği yapmak	Alanı yerel bir bakış açısıyla anlamak. Planlar kullanmak Statükoyu değiştirme zorluğu	Bölgenin tehlikelerini görmek Bazı planlama aşamalarını anlamak İşlerin yapılmasında sorunlar
Çocukların planlamaya yönelik tutumu	%97 planlamaya katılmak istiyor.	% 99'u planlamayı beğenmiş ve % 78'i katılım sağlamak istiyor.	% 78 deneyi olumlu bakış açısına sahip ve katılım sağlamak istiyor.

Üç örnek için de ortak çıkarım yapmak gerekirse, çocukların talep ettikleri şehrin planlamasına katılma, trafik sorunu, yeşil alan ve oyun alanlarının eksikliği gibi maddeler dikkat çekmektedir. Dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun, eksikliklerin

ve talep edilenlerin sadece biçimsel olarak değiştiğini, içeriklerinin çok benzer olduğunu söylemek mümkündür.

Benzer şekilde Save the Children tarafından hazırlanan çalışma da kentsel politikalara katılımın bir kentin gelişimini yakından ilgilendirdiğini vurgulamaktadır. Save the Children aracılığıyla 1998 ve 2010 yılları arasını kapsayan “Child Rights Governance” (2011) isimli projede, dünya genelinde çocuk katılımıyla ilgili bir takım ülke örnekleri ortaya konulmuştur. Savaş veya felaket bölgelerinin olumsuz koşullarından etkilenen çocukların temel haklarını koruma altına almaya yönelik çalışmalar yapan Save the Children, hem çocuklar tarafından yazılan hem de çocuk katılımını ön plana çıkaran farklı çalışma örnekleri sunmaktadır. Çocukların, tüm aşamalarında yer aldığı proje örneklerinde çalışmaların genellikle rapor olarak ve “hak” temelli oluşturulan yazınsal metinler olduğu görülmektedir.

1998 ve 2010 yılları arasını kapsayan yetişkinler veya yetişkinlere yönelik kolaylaştırıcılığı yüksek olan çocuklar tarafından oluşturulan proje örnekleri ise çocukların farklı ülkelerdeki konumlarına yönelik ipuçları sunmaktadır. Yeni Zelanda, Belçika, Danimarka, İsveç ve Norveç gibi ülkelerde çocukların kentsel mekânlara/politik süreçlere katılmalarını arttırmak üzere çalışmalar yapılırken özellikle Afrika ülkelerinde buna paralel çalışmaların varlığından bahsetmek mümkün değildir. Angola’da yapılan çalışmada çocuklar “asker” konumunda olmakta, Uganda’da yapılan çalışmada ise çocuklar “daha az bilmenin daha iyi” olduğu bir söylemden kurtulmaya çalışmaktadır. Çalışmada kentsel politik karar üretme sürecinde çocuk katılımını ön plana çıkaran bazı ülkeler ve ilgili çalışmalar şu şekilde özetlenmektedir:

Kore: Hükümet yetkililerine, politika yapıcılara, sosyal hizmet uzmanlarına, profesörlere ve diğer profesyonellere, çocuk hakları konusundaki farkındalıklarını artırmak için “çocuk raporları ve videolar dağıtılmıştır.” Save the Children Kore, profesyonel bir çocuk tiyatrosu yardımıyla çeşitli okullarda rol yapma dersleri vererek çocukları kendi oyunlarını yapmaya teşvik etmektedir. Bazı çocuklar, sadece insan haklarını değil, aynı zamanda katılım olanaklarını artırmak için kasabalarında düzenli gençlik toplantıları düzenlemeyi düşünmektedir. Kırsal alanlardaki çocuk temsilcileri topluluklarındaki oyun alanlarının eksikliğine dikkat çekmiştir. Çocuklar, kültür merkezi, oyun alanı, basketbol sahası ve diğer eğlence alanları gibi kentsel mekânları talep etmiştir (Save the Children, 2011: 20).

Moldova: Çocuklara proje süreci boyunca, çocuk hakları ve kentsel politikalara katılım konusunda makaleler okutulmuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi maddelerini

benimseyen bir Çocuk Parlamentosu kurulmuş ve parlamentoya çocukların aktif katılımları sağlanmıştır (Save the Children, 2011: 25).

Norveç: Komite üyeleri, Norveç makamları ile çocukların dile getirdiği taleplerini görüştükleri toplantılar yapmıştır. Toplantıya çeşitli bakanlıklardan temsilciler de katılmıştır (Save the Children, 2011: 33).

Peru: Cenevre'de Çocuk Hakları Komitesi ile yapılan oturumda çocuk dostu yapıların toplumlarda, okullarda, çocuk kulüplerinde ve STK'larında, kamu otoritelerinde bulunması gerektiği tartışılmıştır. Çocuklar, yerel otoritelerin temsilcileri ile sonuç gözlemlerini analiz etme ve tartışma fırsatı bulmuştur. Çocuklar, gündeme getirilen bazı sorunlara çözüm geliştirmek ve bu tavsiyeleri uygulama taahhüdünde bulunmaları konusunda teşvik etmek için bu yetkililerle birlikte çalışmıştır (Save the Children, 2011: 37-38).

Senegal: Çocuk Ombudsmanı temsilcisi, Cenevre'deki BM Çocuk Hakları Komitesi'ne talep ve beklentilerini ileten raporun sunulmasını gerçekleştirmiştir (Save the Children, 2011: 41).

Sri-Lanka: Çocuk Hakları Savunuculuk Ağı olan CRAN, 22 bölgede forumları olan ve çocuk hakları ve çocuk katılımı konusunda eğitimler düzenleyen bir yapılanmadır. Bu ağ, çocuk işçiliği, çocuk cinsel istismarı, sokak çocukları ve çocukların toplumsal yaşamı tasarlama haklarının varlığı gibi konularda gözlemler yapmaktadır (Save the Children, 2011: 44).

Bangladeş: Çocuklar, hükümetin çocuk politikasına katkı sağlamak üzere “Çocuk Koruma Hareketi” adlı bir platform oluşturmuşlardır (Save the Children, 2011: 53).

Dünya genelinde örnekleri ortaya konulan çalışmaların detayları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Save the Children, 2011: 14-15):

Tablo 9. Dünyanın Farklı Yerlerinden Çocuk Katılımı Örnekleri

	Çocuklar Tarafından Yazılanlar	Yetişkinler Tarafından veya Yetişkinlere Yönelik Kolaylaştırıcılığı Yüksek Olan Çocuklar Tarafından Yazılanlar
Tüm Süreçlerde Çocukların Olduğu Çalışmalar	Bangladeş: Bangladeş'te Çocuk Hakları Alternatif Raporu (2007). Kamboya: Kamboya Çocuk Raporu. (2010). Hindistan: Çalışan Çocuklar Ulusal Hareketi'nin Alternatif Raporu (2003). Makedonya: Makedonya'daki Çocuk Hakları (2009). Moldova: Çocuk Raporu (2009). Peru: Deneşimin Yeniden Anlatımı (2009). Sırbistan: Çocuk Hakları (2007).	Belçika: Bu Benim Görüşüm (2002). Belçika: Bu Konuda Böyle Düşünüyoruz! (2010). Yeni Zelanda: Yeni Zelanda'nın Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine Çocuk Katılım Raporu (2010).
Bazı Süreçlerinde Çocukların Olduğu Çalışmalar		Danimarka: Ulusal Çocuk Konseyi (2005). Kore: Kore Cumhuriyeti Çocuklarının BM Çocuk Hakları Komitesine Çocukların Sesi (2010). Nepal: Çocuk Hakları Komitesi (2004). Senegal: Çocuk Lehine Dernekler ve STK'lar Ulusal Koalisyonu (2006). Birleşik Krallık: Gençlerin Çocuk Hakları Üzerine Düşünceleri (1999).
Çocuklardan Öneriler Taşyan Çalışmalar	Jamaika: Çocuk Hakları Koalisyonu (1998).	
Az Sayıda Çocukla Görüşülerek Oluşturulan Görüşmeler	Japonya: Japonya'dan Çocukların Sesleri (2004).	Angola: Unutulmuş Savaşçılar: Angola'daki Çocuk Askerler (2003). Kamboya: Kamboya STK Raporu (1999). Kolombiya: Kolombiya Hükümeti Raporuna Alternatif Rapor (2005). Mısır: STK'ların Mısır'daki Çocuk Hakları Raporu (2001). Gana: Gana Çocuk Hakları Koalisyonu (2005). Moldova: Cumhuriyeti'nde Çocuk Hakları Sözleşmesinin Saygısına İlişkin Çocuk Raporu (2008). Karadağ: Karadağ'da Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanması (2009). Mozambik: Sivil toplumun Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanmasına İlişkin Raporu (2009). Norveç: Çocukların, Gençlerin ve Yetişkinlerin BM Cenevre 2004'te Çocuk Hakları Komitesi'ne Sunduğu Rapor. (2004). İsveç: İsveçli Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler tarafından BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Cenevre'deki Raporu (2004). Uranda: Daha Az Bildikleri Daha İyi (2005).

Freutel (2010: 38) çocukların kentsel planlamaya katılımlarını ortaya koyduğu çalışmasında Viyana, Kopenhag ve Madrid'de 2001-2010 yılları arasında gerçekleşen üç farklı projeyi ortaya koymaktadır. Yazar hedefteki kamusal alanlara ziyaretlerle, ziyaretlerde çocuklarla, kent planlama uzmanlarıyla ve ebeveynlerle yapılan derinlemesine görüşmelerle ve belediyelerin resmi sitelerinden elde edilen verilerle araştırma bulgularına erişmiştir. “Daha çok alan” anlamına gelen *Mehr Platz* isimli proje Viyana’da çocukların kent planlamasına katılımın başlangıç noktası sayılmaktadır. Çocuklara karşı tutumu değiştirmek amacıyla başlatılan proje kapsamında teoride ve pratikte pek çok çalışma yapılmıştır. Öncelikle farklı disiplinlerden bilim insanlarının bir araya gelerek gerçekleştirdikleri bir sempozyum gerçekleştirilmiş, kamusal alanların çocuklar üzerindeki fiziksel, sosyal ve psikolojik etkileri olabileceği argümanının teorik temelleri oluşturulmuştur (Freutel, 2010: 45-46). Bunları uygulamaya geçirmek ve halka Viyana’da şimdilerde arabalarla dolu olan caddelerde ünlü futbolcu ya da sanatçıların çocukluklarında yaptıkları faaliyetleri göstermek için çeşitli uyarıcı levhalar asılmıştır. “Senta Berger burada futbol oynadı”, “Gitti Jazz bu parkta dans etmeyi öğrendi” gibi. (Wien, 2000: 11). Viyana’da bu projeden sonra “yer açın” sloganıyla oluşturulan *Go Space* isimli proje aracılığıyla şehirde çocuk katılımı sayesinde çocukların daha geniş ve sağlıklı alanlar elde etmesine yardımcı olacak çalışmalar yürütülmüştür.⁴⁴

ByX (CityX), Kopenhag'da Çocuk ve Gençlik Yönetimi'nin çocukların kentsel gelişime katkılarını artırmaya yönelik çalışmalar yürüttüğü bir projedir. 2006'da Kopenhag Belediyesi'nin yürüttüğü *ByX* projesi için çeşitli pilot bölgeler seçilmiş ve çocukların etkinlik ortamlarının kentsel dokuya nasıl dâhil edileceğine dair çalışmalar yapılmıştır. “Şehir sizindir” isimli başlangıç etkinliğiyle altı haftalık bir atölye çalışması yapılarak çocukların kenti keşfetmeleri ve fikirler üretebilmeleri için fırsatlar yaratılmıştır (Freutel, 2010: 53-55).

"*Un Río de Ideas*" projesi kapsamında 2005 yılında Madrid Belediyesi çocuklar için bir yarışma düzenlemiştir. Proje yürütücüleri yarışmayı, kazanan çocukların fikirleri kent plancılarının tasarımlarına dâhil etmek, çocukların her türlü etkinliğini sağlayacak büyük bir alanı onlara açmak ve kamusal meseleleri ve sivil kültürü deneyimleme imkânı sağlamak için düzenlemiştir. Yarışmaya ilk ve ortaöğretimden çocuklar ve dezavantajlı çocuklar katılmıştır. Yarışmayı kazananların fikirleri

⁴⁴ <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/projekte/landschaft-freiraum/soziale-aspekte/jugend/partizipation/gospace.html> (Erişim Tarihi: 12.12.2019)

doğrultusunda sulak alanların etrafına içerisinde egzotik bitkilerin yer aldığı yeşil alanlar inşa edilmiştir. Kent için bu yarışma, çocukları kentsel politikaya dâhil etmenin bir aracı olarak görülmektedir (Freutel, 2010: 59-61). Her üç projenin de araştırmacı tarafından belirlenen ortak sonucu koşullar net bir şekilde ortaya konulmazsa çocukların bu katılım sürecinde dekoratif bir işlevden öteye gidemeyeceğidir. Ayrıca projelerden sonra sorgulanması gereken iki şey vardır. Katılım vandalizmi önler mi? Çocuklar bu tür projelere katıldıktan sonra kentsel mekâna yönelik tutumlarını değiştiriyor mu? (Freutel, 2010: 65-66). Viyana, Kopenhag ve Madrid'deki şehir profillerinde yaşam koşulları birçok boyutta farklıdır fakat çocukların uygun faaliyet alanlarına ihtiyaç duydukları konusu ortaktır. Mehr Platz !, ByX ve Un río de Ideas isimli projelerin gelişme nedenleri farklı olsa da son yıllarda ortaya çıkan kent ve çocuklar hakkındaki kamuoyu söylemleri bu projelerin gelişiminde büyük ölçüde etkilidir. Bu projeler dezavantajlı gruplar arasında görülen çocukların sosyalleşebilmesine katkı sağlama noktasında önemli görülmektedir.

Dünyada çocukların talep ve beklentileri doğrultusunda oluşan ve kamusal alanlara erişilebilirlik sorununa yönelik çözümler üreten girişimler de dikkat çekicidir. Kamusal oyun alanları, çocukların keşfetme sosyalleşebilme ve daha önce aile ya da okul gibi çevrelerde temas etme imkânı bulamadıkları akranlarıyla bir araya gelme fırsatı sunduğu için değerlidir. Dünyada çocukların talepleri doğrultusunda oluşturulmuş kapsayıcı ve erişilebilir oyun alanlarına örnek olabilecek çalışmalardan bir tanesi Budapeşte'de kurulmuş olan *MagikMe* girişimidir.⁴⁵ Girişim sayesinde, engelli çocukların engeli olmayan akranlarıyla birlikte oynayabilecekleri açık oyun alanı ekipmanı tasarlanmış ve birçok oyun alanında uygulamaya geçilmiştir. Uygulama engelli ve engelsiz çocukların birbirleriyle aynı ortamda vakit geçirdiklerinde farklı ve benzer yanlarını keşfedebilecekleri bir sosyal kabul geliştirecekleri düşüncesiyle oluşturulmuştur. Bu olanaklar aynı zamanda engelli çocukların velilerinin de birbirleriyle tanışmaları ve sosyalleşmelerine de imkân tanımaktadır. Farklı oyun materyallerinin çocukların yaratıcılık yönlerini geliştirmesi ve oyun alanlarının aktif hareket imkânı sunması bu tür girişimlerin artması gerektiğini göstermektedir.

Yukarıda söz edilen çalışma ve uygulamalar dışında UNİCEF'in dünyanın farklı bölgelerinde yapılan ve çocukların kente aktif katılımını sağlamaya yönelik ortaya koyduğu bir takım projeleri de uygulama alanına katkı sağlayabileceği

⁴⁵ <http://playgroundsforall.blogspot.com/> (Erişim Tarihi: 25.10.2019).

düşünülerek ortaya koymak gerekmektedir. Örneğin Rosario⁴⁶, Arjantin’de 1996 yılında şehirde yaşayan ve Konsey gruplarında temsil edilen çocukların taleplerini görünür kılmak amacıyla başlatılan bir çocuk şehri projesidir. Proje kapsamında çocukların talep ve beklentilerinin dinlenmesini sağlamanın bir yolu olarak ve kentte herkesin yararına bir dönüşümü sağlayıp gri olan şehirlere renk getireceği düşüncesiyle Çocuk Meclisleri oluşturulmuştur. Oluşturulan toplam 10 Çocuk Meclisi haftada bir gün şehrin farklı bölgelerindeki mahallelerden çocukları farklı mekânlarda ve programlarda bir araya getirmekte, ortalama 9-10 yaşları arasındaki çocukların kente ilişkin kararlara katılımını teşvik etmektedir. Konseylerde çocukların deneyimlerini paylaşmaları ve Rosario Belediye Meclisine sunmak için bir yıllık bir proje hazırlamaları için özel oturumlar düzenlenmektedir⁴⁷. Meclisler aracılığıyla 3-11 yaş arası 3 binden fazla kız ve erkek çocuğun katıldığı projede, “yaşama, dayanışma, eşitliliğe ve çeşitliliğe saygı gösterme görüşlerinin ön plana çıkarıldığı bir manifesto yayınlanmıştır. Bahsi geçen çocukların şehir manifestosunda aşağıdaki hususlar vurgulanmıştır⁴⁸:

- Şehirde temiz hava alma ihtimalimiz daha çoktur.
- İdeal bir şehir, doğanın ve insanın birleşiminden oluşur.
- Şehir sürprizlerle doludur. Çünkü birbirinden farklı oyun alanları ve mekânlarını barındırır.
- Şehir, bizlere karmaşa sunar ve bu şekilde öğrenme düzeyimiz artar.
- Şehir, özgürlük demektir. Mesela uçurtma uçurmak, bir yerlere tırmanabilmek doğayla gerçekleşebilecek özgürlüklerdir.
- Enerjimizi atmak ve eğlenebilmek için parklar yapılmalıdır ve Rosario projesi bunu gerçekleştirmektedir.
- Şehirlerde doğanın renklerini görmek ve birleriyle yürüyüş yapmak mümkündür.

Kentsel mekânlar oluşturulurken çocukların ne boyutta dikkate alındığına yönelik literatürde farklı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar içerisinde de kentsel mekân içerisindeki yeşil alanların varlığı ile çocukların fiziki ve sosyal gelişimleri

⁴⁶ Rosario, Arjantin’in Santa Fe eyaletinin en büyük, Buenos Aires ve Córdoba’dan sonra Arjantin’in üçüncü en büyük şehrinin adıdır. Proje adını bu şehirden almıştır.

⁴⁷ <https://childfriendlycities.org/practice-examples/practice-examples-child-participation/> (Erişim Tarihi: 17.03.2019)

⁴⁸ https://www.rosario.gob.ar/web/sites/default/files/manifiesto_de_la_infancia.pdf (Erişim Tarihi: 17.03.2019).

arasındaki ilişkiyi saptamaya yönelik çalışmalar dikkat çekicidir. Bu çalışmalardan biri McEachan ve arkadaşlarının, toplamda 2594 anne ve çocukları üzerine yaptıkları araştırmada çocukların büyüme sürecinde etkili olan kentsel mekânlar içerisinde değerlendirilen yeşil alanlar üzerine gerçekleştirdikleri bir araştırmadır.⁴⁹ Etnik köken, kentsel mekân olarak yeşil alan ve zihinsel refah arasındaki ilişkiyi kapsayan araştırmada yeşil alan ile çocukların zihinsel gelişimi arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. İngiltere’de gerçekleştirilen çalışmada, “gelir ve sosyal sınıf” değişkenleri üzerinden kentsel mekânlar da analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan ebeveynlerin sosyo-ekonomik açıdan değişmesi, çocukların kentsel mekân taleplerinde herhangi bir farklılık oluşturmamıştır. Etnik kökene göre yapılan analizlerde yalnızca Güney Asyalı çocuklar arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle yeşil alanların varlığı Güney Asyalı çocukların zihinsel gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Araştırmaya katılan çocuklardan elde edilen verilere göre, çocuklarının yeşil alanda oynamak için çok az zaman harcayabildikleri ortaya konulmuştur. Yeşil alanlardaki tesislerin (tuvaletlerin, tezgâhların vb.) varlığı ve park içindeki müdahaleler (örneğin, çöplerin varlığı veya anti sosyal davranış kanıtı vb.) gibi kaliteyle ilgili park özellikleri, çocukların ve ebeveynlerin kentsel mekândaki talepleri olarak bulgulanmıştır. Güvenlik/anti-sosyal davranışlar ve temizlik ile ilgili endişeler, yeşil alan kullanımının önündeki temel engellerdir. Politika yapıcılarının bu eşitsizliklerin farkına varmaları ve yeşil alanları, çocuk ve ebeveyn talepleri doğrultusunda güçlendirmeleri gerekmektedir (McEachan vd., 2018: 251-253). Yeşil alanın niceliğinin yanı sıra niteliği de zihinsel refah için önemli görülmekte ve kentsel mekânlarda yeşil alanların varlığının gerekliliği pek çok çalışmada ortaya konulmaktadır.

Kentsel mekânların içerisinde yer alan yeşil alanların çocukların etkileriyle oluşması gerektiğini vurgulayan bir diğer isim de Gert-Jan Vanaken’dır. Çalışma verileri, yeşil alanda zaman geçiren çocukların duygusal ve davranışsal zorlukları arasında (özellikle de hiperaktivite ve dikkatsizlik problemleri) faydalı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (2018: 10). Bir diğer çalışma Gibson ve arkadaşlarının, Avustralya’da yaşayan çocukların imajları ve çocukların geleceğe bakış açılarında etkili olduğu düşünülen kentsel mekânlar üzerine temellenen çalışmadır. Çalışmada

⁴⁹ Çalışma, 1 Ekim 2012 ile 30 Haziran 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışma katılanların bilgileri şu şekildedir: 1519 (% 58) katılımcı, Güney Asya kökenli, 740 (% 29) Beyaz İngiliz kökenli ve 333 (% 13) başka etnik kökene mensuptur. 2594 katılımcının 832’si (% 32) ek anket soruları cevaplamıştır.

erken çocukluk eğitimcileri politika yapımcıların yapmaları gereken görevleri yerine getirerek küçük çocukların kentsel yatırıma katkı sağlamaları çalışılmıştır. Başlangıç aşamasında çocukluk süreçleri ve çocuk talepleri kilit bir politika belgesine dönüştürülmüştür. İkinci aşamada kentsel mekânlar, dönüştürülen bu politika belgelerine göre metodolojik olarak planlanmıştır. Son aşamada ise teorik olarak planlanan evreler kentsel mekânların çocuk içerikli şekillenmesi adına uygulamaya konulmuştur (Gibson vd., 2015: 322- 330). Dolayısıyla politika yapımcıları, şehir plancıları eğitimciler ve zihinsel sağlık çalışanlarının, hızlı kentleşme sürecinde çocukların zihinsel sağlığını korumak veya güçlendirmek için onların yeşil alanlarda daha fazla zaman geçirmelerini sağlamaya yönelik adımlar atmaları gerektiğini söylemek mümkündür.

Çocukların kente, kentin de çocuklara ihtiyacı olduğunu belirten Tonucci, kentlerin, tehlikeli ve rahatsız edici yerler haline geldiğini belirtmektedir. Ona göre kentler, çocukların keşif ve macera gibi doğrudan gelişimleri için gerekli olan deneyimleri yaşama imkânını azaltmaktadır. Çocuklar, yetişkinlerin taleplerine göre belirlenen bakım tesisleri, okullar, bahçeler, oyun alanları, oyuncak kütüphanelerinde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu yüzden çocuklar, en önemli faaliyetlerini, gerçek çalışmalarını ve geleceklerini yetişkinlerin çizdiği sınırlar içerisinde geçirmektedir. Çocuklar, yetişkinlerin belirlediği sınırlar içerisinden çıkarak kentlerin “güvenlik, dayanışma ve sosyal kontrolünün” sağlanmasına katkı sağlayabileceğine vurgu yaparak “çocuk şehri projesi”nin önemine vurgu yapmaktadır. Çocuklar, bu projeye yetişkinlere bağımlı olmadan kentte taleplerini dile getirebilmekte ve çocuk hareketini doğrudan oluşturabilmektedir. Örneğin Buenos Aires’te yaşayan çocuklar, çocuk meclisinde şehir plancıları, yöneticiler, tasarımcılar ve mimarlar için ilginç olabilecek önerilerde bulunmuş ve kendilerince önemli olan bazı noktalara vurgu yapmışlardır (2009: 165-167):

- Ebeveynleri olmadan sokağı kullanmaya korktuklarını ve sokakların bu yüzden bu kadar sessiz olduğunu,
- Parkların hepsinin standart ölçülerde yapıldığını ve yaşlarına uygun oyunlar oynamakta zorlandıklarını (saklambaç, yerden yüksek gibi),
- Yaşadıkları yeri daha yüksekte görmeyi sağlayacağı için tırmanma oyunlarını oynamayı istediklerini,

- Eğlenmek için bir ortak alan paylaşmayı fakat bunu bir güvenlik önlemi ya da ebeveyn desteği olmadan yapmak istediklerini
- Toprakla uğraşp, yeri geldiğinde yaramazlık yapmaya sempati duyduklarını belirtmişlerdir.

Çocuk talepli kentlerin oluşumuna katkıda bulunmak amacıyla Mayıs 1994'te İtalya'da bir toplantı yapılmış, İtalya'nın farklı şehirlerinden 300'den fazla çocuk, eğitimciler, kent plancıları ve yöneticiler kentin sorunlarını açıklamıştır. Bu faaliyetlerin bir sonucu olarak yayınlanan, "Çocuk Manifestosu: Kentlerimiz Nasıl Geri Kazanılır?" gelecekteki kentsel tasarım konusunda ipuçları vermektedir. Buna göre, çocukların fikirleri şu başlıklar altında toplanmıştır: "genel ihtiyaçlar, şehirden beklentiler, kentsel yeşil alanlarla ilgili ihtiyaçlar, okula yönelik ihtiyaçlar, trafik sıkışıklığına ilişkin ihtiyaçlar ve gelecek için ihtiyaçlar" (Francis ve Lorenzo, 2002). Beklentilerinden bazıları ise; kentlerde doğa ile iletişime geçebilmek, tırmanmak, şehri keşfetmek; farklı deneyimler edinmek; spor etkinlikleri ve çocuk tiyatrolarına sahip olmak; bisiklete binme alanları; karar alma süreçlerine katılabilecekleri kent konseyleri kurmak; güvenli bölgeler; renkli ve güzel okullar şeklinde sıralanmaktadır.

"Children's Participation and Policy Change in South Asia" (Güney Asya'da Politika Değişimi ve Çocukların Katılımı) (2004) isimli çalışma, Çocuk Yoksulluğu Araştırma ve Politika Merkezi (CHIP) tarafından yayınlanan çocukluk yoksulluğunun farklı yönleriyle ilgili bir politika brifingidir. Araştırma bulgularının politika yapıcılara, uygulayıcılara ve savunuculara yaygın şekilde iletilmesini sağlayarak, çocukluktaki yoksulluğu sona erdirmek için etkili politikaları ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma aynı zamanda, çocukların politikaya katılımına ilişkin ortaya çıkan literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada beş örnek olay incelemesi karşılaştırılmıştır: Nepal'de bir HIV / AIDS konferansı; Sri Lanka'daki 2001 Çocuk Parlamentosu; iki Hintli çalışan çocuk sendikası ve Bangladeş'teki bir çocuk hareketi sokak çocukları ve çalışan çocuklar için önem taşıyan sorunları gündeme getirmektedir. Bu vaka çalışmalarını kullanarak, kararlara katılmaya çalışan çocuklar için hangi etki kanallarının en başarılı olduğunu kanıtlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, çocukların toplumun güç ilişkilerini önemli ölçüde zorlamayan yerel düzeydeki karar vermeyi etkileme konusunda en başarılı grup olduğunu göstermektedir. Beş vaka çalışmasından, Bhima Sangha'nın (Güney Hindistan'da çalışan bir çocuk sendikası) köy konseylerine bağlı çocuk meclisleri aracılığıyla

yapılan çalışma stratejisi, politika etkisi için en sürdürülebilir ve kapsamlı kanalı sunduğu öne sürülmektedir (Williams, 2004: 48). Fakat kentsel politikaları etkileme konusunda potansiyelleri olan çocuklar, çözüm yöntemi ne olursa olsun sürdürülebilir kentsel gelişime katkı sağlamaktadır.

Araştırma bulguları ve örnek uygulamalar çocuk katılımıyla oluşan kentsel planlamaların toplumun tüm kesimini içine alan bir kentsel tasarım sürecinin gerçekleştiğini göstermektedir. Çeşitli politik yapılanmaların toplumun tüm alt gruplarını dinlemeyi ve onları politika geliştirmeye dâhil etmeyi temel amaç edinmeleri kalkınma amaçlarının sonuç vereceğini göstermektedir.

2.5.3. Türkiye’de Çocuk Temelli Oluşturulan Kentsel Mekân Politikaları

Bir çocuğun doğumundan yetişkinlik evresine geçene kadar olan sürede, sağlıklı ve donanımlı gelişimini sağlayan, yeteneklerinin farkına varabilmesine olanak tanıyan, kendini ifade etme yetisi kazandıran ve bu koşulların oluşumunu engelleyen sorunların bilinmesi, tanımlanması ve önlenmesi için yapılması gereken tüm faaliyetler çocuk politikalarını oluşturmaktadır (Etiler, 2007: 402). Toplumların geleceği olarak kabul edilen çocuk, sağlıklı bir gelişim sağladığında yenilikçi fikirleriyle sürdürülebilir bir kentsel tasarım gerçekleştirebilirler.

Çocukların kentsel politikalara katılımı fikri, çocukların sosyal düzenin yeniden üretimi açısından geleceğe yatırım yapacağı inancını oluşturmaktadır. (Alison vd. 1998: 15). Karmaşık olmayan görüşleri ve farklı bakış açıları nedeniyle çocuklar, toplumun karşılaştığı yeni zorlukları çözmek için “ayrıcalıklı aktörler” ve yetişkinlerin bakış açısını zenginleştiren acil durumlarda pratik çözümler üreten yaratıcı görüşlere sahip bireyler olarak görülmelidir (Schweizerische Eidgenossenschaft, 2008: 125). Çocuklar kentsel politikalara katılım sürecinde dinlenilme, düşüncelerini paylaşma, toplum içinde konuşma becerileri kazanma ve toplum tarafından saygı duyulma özelliklerine sahip olabilir ve “aktif vatandaşlık” hissini yaşayabilirler (Bertelsmann Stiftung 2006: 8-11). Bu, çocuklar açısından tüm toplumun refahı için kararlar ve sorumluluklar almayı içerdiği gibi özellikle bölgesel düzeydeki çocuk dostu altyapısına sahip kentlerin rekabet gücünü de artırabilir.

Türkiye’de merkezi yönetim içinde yer alan bakanlıklar ve yerel yönetimler kendi sorumlulukları içerisindeki alanlarda çocuklarla ilgili politika üretmekle yükümlüdür. Çocuklara yönelik politikalar üreten Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Sağlık Bakanlığı’na bağlı birimler, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yürütülmektedir (Ömürgönülşen, 2007: 117). Aynı zamanda

İçişleri Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu gibi devlet kurumları da vardır. Resmi metinler incelendiğinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin hazırladığı kalkınma planlarında çeşitli başlıklar altında çocuk konularının yer aldığı görülmektedir.

Churchman (2003)'in da belirttiği gibi çocuk katılımını öngören kent, çocuğun gelecekte kentine sahip çıkan yetişkin bir birey olabilmesi için onun fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyebilen özelliklere sahip olan kenttir. Kentin, fiziksel anlamda çocukların hoşlanacakları ve kendilerini güvende hissedebilecekleri, oyun eylemlerine olanak sağlayan, sembolik anlamda da kent tasarımı, planlaması ve yetişkin bireylerin davranışları aracılığıyla çocuklara kendilerinin toplumun diğer bireyleriyle eşit bir parçası olduğu mesajını iletebilen bir yer olması gerekmektedir. Temel olarak çocuk dostu mekânların; çocukların ve gençlerin şehirleriyle ilgili kararları etkileme, nasıl bir şehir istedikleri hakkında görüşlerini ifade etme, sokakta istedikleri gibi ve güvenli bir şekilde hareket edebilme, sosyalleşme, kültürel ve sosyal etkinliklere katılabilme olanaklarını sağlaması beklenmektedir (Riggio, 2002: 48). Bu doğrultuda çocuk dostu kent ve uygulamaları çocukların kentsel politikalar oluşturulurken fikirlerinin dikkate alındığını veya onlara talep hakkı tanındığını göstermektedir.

Belediyelerin 2016 yılı faaliyet raporlarından elde edilen veriler ışığında oluşturulmuş olan, çocuklara yönelik belediyece uygulanan uygulamaları tablosu Türkiye'de teoride var olan durumu ortaya koymaktadır (Aka ve Güngör, 2018: 195):

Tablo 10. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Belediyecilik Uygulamaları

Belediyelerin Uygulama Türleri	
1. Çocuklara Yönelik Çevresel Düzenlemeler	<ul style="list-style-type: none">• Çocuk Parkları ve Çocuk Oyun Grupları• Engelsiz Parklar• Bilim Parkları• Çocuk Trafik Parkları• Çocuk Sokakları
2. Çocuklara Yönelik Kültürel, Sanatsal ve Sportif Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none">• Özel Gün ve Haftaları Anma ve Kutlama• Tiyatro ve Sinema Gösterimi• Sanat Kursları• Gezi Organizasyonları• Uçurma Şenlikleri• Sportif Faaliyetlerde Bulunma
3. Çocuklara Yönelik Eğitim ve Sağlık Hizmetleri	<ul style="list-style-type: none">• Kreş ve Gündüz Bakım Evleri ile Mobil Kreşler• Çocuk Kütüphanesi ve Mobil Çocuk Kütüphanesi• Eğitim Destek Kursları• Eğitim, Konferans, Panel, Seminer ve Forumlar• Çocuklara Yönelik Yayınlar Oluşturma ve Yazarlarla Buluşturma• Sağlık Hizmeti Sağlama• Çocuk Ruh Sağlığına Yönelik Psikolojik Destek Hizmeti
4. Çocuklara Yönelik Sosyal Yardımlar	<ul style="list-style-type: none">• Eğitim Bursu Desteği• Hoş geldin Bebek Projesi• Sünnet Törenleri• Oyuncak ve Kitap Kumbaraları• Yetim ve Öksüzlere Yönelik Sosyal Yardım• Kırtasiye ve Giyim Yardımı
5. Çocuklara Yönelik Diğer Uygulamalar	<ul style="list-style-type: none">• Bilgi Evleri• Bilim Merkezleri• Çocuk Meclisleri• Oyun Evleri

Tablo 10’da belediyelerin yapması gereken uygulamaların çok çeşitli olduğu/ olması gerektiği görülmektedir. Fakat her belediye, imkân ve talepler doğrultusunda farklı faaliyetler yürütmektedir. Ömürgönülşen’e (2007: 121) göre, Türkiye’de belediyeler tarafından çocuklara sunulan hizmetler birbirine çok benzemekle birlikte Milli ve dini bayramlarda göstermelik yapılan şenlik ve kutlamalar, toplu sünnet töreni, yoksul çocuklara maddi ve aynı eğitim yardımları, çocuklara kötü alışkanlıklarla ilgili bilgilendirici konferanslar, içeriği tam anlaşılabilen yaz kursları, çocuk parklarının yapımı gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bunun dışında nispeten daha nitelikli uygulamalar yakın geçmişte oluşmaya başlamıştır. Bu hizmetlerin uygulama alanı bulabilmesi bir kentin tüm paydaşlarının kenti kullanım olanağına erişimini sağlamaktadır. Burada önemli olan konu belediyelerin gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetlerin oluşum süreçlerinde ve kullanım olanaklarında çocukların göstermelik olarak yer almamasıdır.

Türkiye’de çocuk ile ilgili yapılan uygulamalar ve girişimler incelendiğinde çocuk dostu kent projelerinin de öne çıktığı görülmektedir. UNICEF’in aracılığıyla 2006- 2010 dönemini kapsayan ülke programı eylem planı çerçevesinde Türkiye’nin 12 şehrinde çocuk dostu kent girişimi başlatılmıştır. Girişim, çocukların temel hak ve özgürlüklerini kentin günlük yaşamında hayata geçiren ve koruyan bir yerel yönetim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Olumlu bir gelişme olması ile birlikte “kentsel mekânın çocuk için daha yaşanılır hale getirilmesi” çabalarının da bu girişiminin bir parçası olması gerekmektedir (Tandoğan, 2014: 32).

Türkiye’de “çocuk dostu” projesinin uygulandığı yerlerden biri Kırklareli’nin Lüleburgaz ilçesidir. Lüleburgaz, 2015 yılından itibaren uyguladığı proje kapsamında belediye bünyesinde çocukların kendi yaşam alanlarıyla ilgili görüşlerini düzenli olarak dile getirebildikleri çocuk meclisi aktif hale getirilmiştir. Yine proje kapsamında yer alan çocuk çalışmaları gerçekleştirilmiş ve çocukların sosyalleşmesine olanak sağlayacak toplantı ve etkinlikler düzenlenmiştir. Söz konusu projenin amaçlarından biri “Çocukların ihtiyaçlarına yönelik politikalar ve programlar tasarlamak, çocukların oyun ve gelişim haklarına erişimlerini sağlamak amacıyla kentsel alanlarda çocuk dostu mekânlar üretme” olarak belirlenmiştir. Amaca yönelik en dikkat çekici etkinlik, Lüleburgaz Yeni Mahalle Özbek I. Sokağın “Çocuk Sokağı” olarak düzenlenmesidir (Öktem & Akpınar, 2019: 123). Bu faaliyetleri ortaya koyan çalışmada⁵⁰ 7-14 yaş arası çocukları olan ebeveynlerle yapılan görüşmeler ve belediyenin faaliyet raporlarından elde edilen verilerin ortaya koyduğu sonuçlar Lüleburgaz’ın çocuk dostu olduğu yönündedir. Var olan eksikliklerin, proje uygulayıcıları ve paydaşların sağlayacağı katkı ve desteklerle giderilebileceği yine araştırma sonucunda ortaya konulmuştur.

Çocuk dostu şehir projesinin uygulandığı bir diğer örnek Adana’nın Yüreğir ilçesidir. Çalışma kapsamındaki tüm gruplar, yaşadıkları çevrede çocukların oynayabileceği ve spor yapabilecek ve doğayla temas kurulabilecek alanların kısıtlılığını, engelli çocukların oyun alanlarına erişemediğini ve okul dışındaki programlara/etkinliklere ve çevrelerini ilgilendiren projelere katılmadıklarını, belediye bütçesi ve kararlarıyla ilgili görüş bildiremediklerini ifade etmişlerdir. Çalışma sonucunda Yüreğir için sorunları en aza indirmeyi amaçlayan bir çocuk

⁵⁰ İlgili çalışma için bkz. Öktem, Kemal ve Akpınar, E. İrem (2019), “Çocuk Dostu Şehirler: Lüleburgaz Örneği”, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt:11, Sayı 2, ss.112-132.

Eylem Planı çıkarılmıştır.⁵¹ Eylem planında yer alan uygulamalardan biri olan engelli çocuklara özel olarak tasarlanan parkın yapımı bu amaçla atılmış önemli bir adımdır.⁵²

Çocuk dostu projesi kapsamında ele alınan ikinci örnek Ankara'nın Mamak ilçesidir. Çalışma kapsamında çocukları ilgilendiren aile, sosyal yaşam ve kararlara katılım konularında desteğe ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar sonucunda Mamak'ta Türkiye'nin ilk çocuk dostu sokağı açılmıştır.⁵³ Bu ve bunun gibi, eksikliklerin tespit edilip, neler yapılabileceği konusunda eylem planları hazırlanan 7 belediye daha bulunmaktadır. Bunlar; Manisa, İzmir-Bornova, Mersin, Giresun, Erzurum- İspir, Bitlis, Şanlıurfa-Eyyübiye belediyeleridir. Yerel yönetimleri çocuk dostu politika ve program geliştirmeye hedeflemiş olan proje, şehrin çocuk dostu olabilmesi ve çocukların talep ve beklentilerini dikkate alan bir yapıya kavuşması amacıyla oluşturulmuştur.⁵⁴ 2014-2015 yıllarında uygulamaya geçmiş olan proje eksiklikler giderildikten sonra her belediyenin çözüme odaklı düzenlediği eylem planında yer alan uygulamaların (Örneğin Bitlis Belediyesi'nin eylem planında yer verdiği Çocuk kampüsü kurması, İspir, Giresun Belediyesi'nin çocukların taleplerini dikkate alabilecek ilk basamak olan çocuk meclisini oluşturması gibi) hayata geçirilmediği gözlenmektedir.

Türkiye'de çocukların kentsel politikalara etki düzeyini yapılan faaliyetler bağlamında çocuk meclislerinin aktif olma durumlarıyla değerlendirmek mümkündür. Kentsel politikaların çocuk temelli geliştirilmesine yönelik Türkiye'de yapılan örnek çalışmalardan biri İzmir Seferihisar Belediyesi'nin kurmuş olduğu Çocuk Belediyesi uygulamasıdır. Bu uygulama 2011 yılında, çocukların yüksek yararının gözetildiği ve etkin katılımının sağlandığı bir yapılanma olması amacıyla kurulmuştur. UNICEF'in Çocuk Dostu Kentler projesi kapsamında da yer alan Seferihisar Belediyesi, çocukların aktif katılım sağladığı sosyal hayata entegre olabilmeleri adına da çeşitli etkinlikler yürütmektedir.⁵⁵ Çocuk Belediyesi, Çocukça Arkeoloji, Bilim Gösterileri,

⁵¹<file:///C:/Users/Personel/Desktop/%C3%A7ocuk%20dostu%20%C5%9Fehirler%20%C3%BCrkiye%20%C3%B6rneklere%2026.08.2019.pdf> (Erişim Tarihi:27.07.2019)

⁵² <http://www.milliyet.com.tr/yuregir-de-cocuk-dostu-parkin-insaati-adana-yerelhaber-1267329/>; http://www.yuregir.bel.tr/Sayfa/1386/UNICEF_YUREGIR (Erişim Tarihi:10.06.2019).

⁵³ <https://www.ankara.edu.tr/ilk-cocuk-dostu-sokak-acildi/> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

⁵⁴ <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf> (Erişim Tarihi:11.06.2019).

⁵⁵ <http://www.cocukbelediyesi.org/> (Erişim Tarihi:20.06.2019).

Karagöz Hacivat Gösterileri, Sahil Temizliği Kampanyası, Geri Dönüşüm Kampanyası, Kitap Bağış Kampanyası gibi birçok çalışmayı gerçekleştirmiştir.⁵⁶

İkinci örnek Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'dir. Belediye, Türkiye'de Eko-okullar programı çerçevesinde "Çevre Çocuk Meclisi"ni uygulayan tek ilçedir. Çocukların çevre duyarlılığını artırmaya yönelik kurulan meclis çeşitli çalıştaylar ve seminerler düzenlemektedir. Etkinlik anlamında pek aktif olmasa da bu türde bir meclisin oluşumuna örnek olması sebebiyle önem taşımaktadır.⁵⁷

Üçüncü örnek Ankara'da yaşayan çocukların problemlerini, taleplerini ifade etmelerini ve kendileriyle ilgili problemlerin çözümünde aktif rol almalarını sağlamak amacıyla kurulmuş olan Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi'dir.⁵⁸ Türkiye'de en uzun süredir faaliyet gösteren meclis, düzenli olarak hazırlanan dönem kararları ile çocukların talep ve beklentilerine karşılık vermektedir. Çocuk haklarından, çocuk sosyal aktivitelerine kadar her türlü konunun yer aldığı genel kurul kararlarını meclis üyesi çocuklar düzenlemektedir. Yaya geçitlerinin fosforlu çizgilerle belirgin hale getirilmesi, Çocuk parklarında okuma kulüpleri kurulması ve çocuk kütüphanelerinin sayılarının artırılması gibi konular dikkat çekmektedir.⁵⁹

Maltepe Çocuk Meclisi, 2018 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi'ni kabul ederek kurulmuştur.⁶⁰ Çocukları doğa ile bütünleştirmeyi ve onları çeşitli etkinlikler aracılığıyla bir araya getirmeyi amaç edinen meclis etkinliklerini gerçekleştirmeye başlamıştır. Çocukların talepleri doğrultusunda sosyal aktivite anlamında çok sesli çocuk korusu kurulmuş, çocuklar için İngilizce tiyatro oyunları sergilenmiştir.

Esenler'de, 8-14 yaş aralığındaki çocuk üyelerden oluşan çocuk meclisinin amacı çocukların sosyal, kültürel, eğitim vb. alanlardaki sorun ve taleplerini çocukların dilinden ve yine çocukların ifadeleriyle görmektir.⁶¹ Türkiye'de Belediye'nin çocuklara yönelik çok çeşitli uygulamalarının yer aldığı bir özellik taşımaktadır. Türkiye'de ilk olarak uygulamaya konulan çocuk sokağı ve kuşaklar

⁵⁶ <http://seferihisar.bel.tr/artik-butceleri-var/> (Erişim Tarihi:20.06.2019).

⁵⁷ <http://www.tepebasi.bel.tr/hd.asp?hid=6003> (Erişim Tarihi:29.08.2019).

⁵⁸ <https://ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-meclisi> (Erişim Tarihi:29.03.2018).

⁵⁹ <https://cocukmeclisi.ankara.bel.tr/cocukmeclisi/kararlar/22-donem-kararlar> (Erişim Tarihi:29.03.2018).

⁶⁰ <https://www.maltepe.bel.tr/guncel/haberler/maltepe-de-kursu-cocuklarin> (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

⁶¹ Esenler Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu, s.138.

http://www.esenler.bel.tr/Files/FAALYET_RAPORU/faaliyetraporu2016-2.pdf (Erişim Tarihi: 12.06.2019).

arası etkileşimi artırmak için oluşturulan dede-torun merkezi⁶² gibi uygulamalar bu belediyenin çalışmalarını önemli hale getirmektedir. Bilim parkı⁶³ ve çocuk sokağı⁶⁴ uygulamaları da aynı şekilde bu kentsel alanda çocukların talep ve beklentileri doğrultusunda oluşturulmuştur. Esenler Belediyesi tarafından 2014 yılında yaptırılan çocuk sokağı ve anne çocuk kampüsü projesi Türkiye’de bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Dünyada ve Türkiye’de çoğunlukla sınırlı zamanlarda sokağın oyun alanı haline getirilmesine tanık olan çocuklar, bu imkân sayesinde yılın tüm günlerinde kendilerini ait hissettikleri bir mekâna sahip olmuşlardır (Evcil, 2015: 79). Esenler ilçesinin Fatih Mahallesi 243. Sokak ve Menderes Mahallesi’nde 330. sokakta imar edilen sokak ve anne çocuk kampüsü; çocuk sokağı, anne-çocuk etkinlik merkezleri, anne-çocuk kütüphanesi, sinema ve tiyatro salonu, anne kafeteryası (çok amaçlı salon) ve karşılama (bekleme) alanı (fuaye alanı) bölümlerinden oluşmaktadır⁶⁵. Bu çocuk sokaklarında çocuk iftarları, çocuk tiyatroları gibi Esenler’de yaşayan pek çok çocuğun katılımıyla gerçekleşen etkinlikler düzenlenmektedir.⁶⁶ Ayrıca Çocuk Meclisi, 2019 yılı itibariyle Yeni Esenler projesi kapsamında açılması planlanan “Çocuk Mahallesi”nde, “Akıllı Kafe” ve “Akıllı Kütüphane” yapılması için teklif sunulması kararı almıştır.⁶⁷ Ayrıca çocuklara geri dönüşüm bilinci aşlamak amacıyla uygulanan “ESMATİK Öğrenci Uygulaması” da yine Türkiye’de var olmayan bir uygulamadır. Uygulama ile tüm öğrencilere Esmatik Çocuk Kart verilerek öğrenciler geri dönüşebilen atıkları (pet şişe, cam şişe ve alüminyum kutular) Esmatik Öğrenci Makinesine atıp, Esmatik Çocuk Karta puan biriktirecekler ve bu biriktirilen puanlar ile okul kantinleri ve İstanbul Halk Ekmek büfelerinden ücretsiz alışveriş yapabileceklerdir.⁶⁸ Ayataş ve Genç’in (2015) yaptıkları bir çalışmada çocukların haklarından haberdar olma, kenti aktif kullanabilme ve kentsel tasarımda fikirlerine başvurma oranları ortaya konulmuştur. Esenler’de yapılan faaliyetleri çocukların

⁶² <https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/12/4001/dede-torun-merkezi.aspx> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

⁶³ <https://www.esenler.bel.tr/Content.aspx?CategoryID=12&ContentID=4000> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

⁶⁴ <https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/31/2529/iste-turkiyenin-ilk-cocuk-sokagi.aspx> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

⁶⁵ <https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/12/3488/cocuk-sokagi.aspx> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

⁶⁶ Esenler Belediyesi 2018 Yılı İdari Faaliyet Raporu, s. 144, https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler_Belediyesi_Faaliyet_Raporu_2018.pdf Erişim Tarihi:29.06.2019).

⁶⁷ <https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/32/5933/cocuk-meclisinden-akilli-karar.aspx> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

⁶⁸ Esenler Belediyesi 2018 Yılı İdari Faaliyet Raporu, s. 64, https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler_Belediyesi_Faaliyet_Raporu_2018.pdf Erişim Tarihi:29.06.2019).

gözüyle değerlendirmeyi amaç edinen çalışmada bu oranların yüksek çıkması Esenler için önemli bir farkındalık olarak nitelendirilmektedir.

Çocuk katılımını öngören ve meclis üyelerini ilkokul ve ortaokul çağındaki çocuklardan oluşturan Antalya Kepez Belediyesi Çocuk Meclisi aktif şekilde çalışan bir diğer örnektir. Çocukların kültürel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlamak üzere çalışmalar yapan meclis kentin gelişim olanaklarına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Çocukların fikirlerini sunarken demokrasiyi öğrendikleri ve vatandaş olabilmek özelliği kazandıkları öne sürülmektedir.⁶⁹ Ayrıca çocuk meclisi üyeleri önerisiyle yeni kurulan çocuk oyun alanları onların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde inşa edilmektedir. Kullanılan malzemeler ve dekorasyon yine onların talep ve beklentilerini karşılayacak, sağlığa zararlı olduğu düşünülen plastik maddeler kullanılmadan hazırlanmıştır. Oyun dışında eğitsel ve sosyal sorumluluk alanlarında da bir takım etkinlikler yapılmaktadır. “Karneni getir, Başkan amcandan kitabını al” etkinliği yine çocukların talepleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.⁷⁰ Ayrıca okul bahçelerini ağaçlandırma kararı kapsamında fidan dikimi de mecliste alınan bir karar olarak uygulamaya geçmiştir.⁷¹

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi, İstanbul’da yaşayan 8-15 yaş grubunun yer aldığı, çocuklara ailesine çevresine yaşadığı şehre ilgisini artırmak amacıyla kurulmuştur.⁷² Engellilere özel sinema gösteriminin yapıldığı ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği bir yapıya sahip olan meclis, çeşitli destekleme projeleriyle de ön plana çıkmaktadır. Sağlıklı yaşam vurgusu yapmak üzere düzenlediği “Haydi Çocuklar Bisikletle Okula” etkinliği, sorumluluk ve farkındalık geliştirmek amacıyla düzenlenen engellilere özel sinema gösterimi, hayvan hakları farkındalığı yaratmak için yapılan hayvan hastanesi ziyaretleri, omurilik felçlileri için düzenlenen “koşamayanlar için koşuyoruz” etkinliği gibi faaliyetler Çocuk Meclisi kapsamında yürütülmektedir. Ayrıca “İstanbul ve Ben” programı düzenleyerek çocukların hayalindeki İstanbul görselini öğrenmeye çalışmak gibi kentsel planlamaya katkı sağlayacak etkinlikler de yer almaktadır.⁷³

⁶⁹ <http://cocukmeclisi.kepez-bld.gov.tr/?id=8#> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

⁷⁰ <https://www.kepez.bel.tr/karneni-getir-baskan-amcandan-kitabini-al/> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

⁷¹ <http://www.hurriyet.com.tr/kepezdeki-okul-bahcelerine-fidan-dikimi-37256091> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

⁷² <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/yonetmelik/> (Erişim Tarihi: 03.02.2019).

⁷³ <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/etkinlikler/> (Erişim Tarihi: 02.02.2019).

Bozcaada Çocuk Meclisi, 2014 yılında çocukların öncelikli konularını gündeme taşımak ve bu sorunların çözümü noktasında onlardan fikir alabilmek adına 5-13 yaş arası çocuklardan oluşturulmuştur. Kent Eylem Planı çerçevesinde çocukların kenti şekillendirmede yüksek irade göstermelerini sağlamaya yönelik kararlar alınmıştır.⁷⁴

Bornova Çocuk Meclisi, “Çocuk Kulübü”, “Çocuk Oyun ve Aktivite Merkezleri”, “Dost Bilim Evi” gibi projeleriyle çocuklara yönelik önemli çalışmalar yapmıştır. 7-14 yaş arasındaki çocukların sosyalleşmeleri ve tiyatrodan spora farklı etkinliklerle eğlenceli ve kaliteli vakit geçirmeleri için kurulan Bornova Belediyesi Çocuk Kulübü, üye olan çocukların pek çok etkinliği birlikte yapmalarına imkân sağlamaktadır. Çocuklar Dost Bilim Evi’nin düzenlediği eğlenceli bilim etkinlikleriyle fizik, kimya, biyoloji, matematik gibi temel bilimleri özel eğitim materyalleriyle öğrenmektedir.⁷⁵ Bornova Belediyesi “Çocuk Dünyası”, “Çocuk Köyü ve Hayal Bornova” projelerini de harekete geçirmeye başlamıştır. Bunlardan ilki olan çocukların keşfederek öğrenebilecekleri, aileleri ile birlikte keyifli vakit geçirebilecekleri alternatif bir eğitim ve eğlence mekânı olarak planlanan “Bornova Çocuk Dünyası”nın yapımı başlamıştır.⁷⁶ “Bornova Karaçam Çocuk Köyü”, Karaçam Mahallesi’nde çocukların sportif faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri, aileleriyle beraber doğayla iç içe vakit geçirebilecekleri alternatif bir spor, eğlence, dinlenme ve öğrenme mekânı oluşturmak amacıyla tasarlanmıştır. Bornova’da yapılan faaliyetler çocukların sosyalleşmesine katkı sağlaması sebebiyle önem taşımaktadır.

Çocukların kentteki konumlarını anlamlandırmak adına Üsküdar Belediyesi önemli çalışmalar yapmaktadır. Eğitsel anlamda belediye tarafından, çocuk destek merkezleri ve Türkiye’de ilk kez YÖK onayıyla “Çocuk Üniversitesi” kurulmuştur.⁷⁷ Üsküdar’da 7 bilgi evi, 6 çocuk akademisi ve 1 çocuk üniversitesi bulunmaktadır. Üsküdar Çocuk Üniversitesi, 2012 yılından beri 7-12 yaş aralığındaki üstün yetenekli çocuklar için eğitim, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır.⁷⁸ Çocuk

⁷⁴ <http://www.bozcaada.bel.tr/belediyemiz/kent-konseyi/cocuk-meclisi/cocuk-meclisi-kurulus-ve-calisma-yonergesi/> (Erişim Tarihi: 13.02.2019).

⁷⁵ <https://www.bornova.bel.tr/bornovada-hersey-cocuklar-icin/> (Erişim Tarihi:30.08.2019).

⁷⁶ <https://www.bornova.bel.tr/bornovada-cocuklara-ozel-bir-dunya-kuruluyor-3/> (Erişim Tarihi:30.08.2019).

⁷⁷ <http://usgem.org/cocuk-universitesi/> (Erişim Tarihi:25.01.2018).

⁷⁸ 2015-2019 Üsküdar Belediyesi Stratejik Planı, s. 26.
<https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2015-2019%20Stratejik%20Plan.pdf> (Erişim Tarihi:29.07.2019).

meclisi tarafından düzenlenen “hayalimdeki şehir” çalışmasıyla, çocukların lego, oyun hamuru ve resimler aracılığıyla nasıl bir şehirde yaşamak istediklerini ortaya koymaları istenmiştir.⁷⁹ Ayrıca Üsküdar’da, çocukları ve gençleri bilim ve teknolojiyle buluşturmak, onların yeni fikirler üretmesine imkân sağlamak adına Üsküdar Belediyesi’nin yaptırdığı “Üsküdar Bilim Merkezi” yapım aşamasına geçilmiştir.⁸⁰

Çocukların gündelik mekân kullanım düzeyini Kadıköy- Moda örneğinde ele alan bir çalışma da konut ağırlıklı bölgede ve okullara yakın konumda olan Fırıldak Sokak, Leylak Sokak ve Sivastopol Sokak’ta yapılmıştır. Sokakların genel olarak güvenlik, yürüyüş yolları sahipliliği ve bisiklet sürme kriterleri göz önüne alınmış ve yüksek değerlere sahip olduğu ortaya konulmuştur. Fakat sokakların eğlenebilme, oynayabilme, düzenleme ve erişebilme açısından düşük değerlere sahip olduğu da araştırma bulgularından görülmektedir (Baş, 2016: 114).

Çocukların haklarının ve gereksinimlerinin karşılanabilmesi için; çocukların fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyen özellikler barındıran, ilgili bütün kararları çocuk hakları perspektifiyle değerlendiren, çocukların şehir yönetimine aktif katılımını sağlayan, sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir çevreler içeren çocuk dostu kentlere sahip olunması gerekmektedir. Çocuk dostu kentler üretebilmenin çeşitli sosyal ve ekonomik maliyetleri olmaktadır. Çocukların kendi görüşlerini ifade edebilmesi için kendini güvende hissettiği bir ortam yaratılması, çocuğun yaşı ve olgunluğuna bağlı olarak kendi anlayışlarını, tercihlerini ve seçimlerini ortaya koyabilecekleri iletişim biçimlerinin tanıtılması, çocukların manipüle edilmemesi dezavantajlı çocukların görüşlerini ifade edebilmeleri için gerekli koşulların sağlanması gerekmektedir (Şahin ve Polat, 2012: 280). Her ne kadar çocukların güvenli bir şekilde yaşamlarını sürdürmelerine imkân sunulsa da çocukların oyun, dinlenme gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çabaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bunun sebepleri ise çocukların kentsel planlamaya katılımlarının göstermelik olması, anayasal metinlerde yer alan maddeleri gerçekleştirebilecek uygun koşulların sağlanamaması olarak sıralanabilir.

⁷⁹ <https://www.uskudar34.com/haber/5792-uskudar-uskudar-cocuk-meclisi-den-hayalimdeki-sehir.html> (Erişim Tarihi: 25.01.2018).

⁸⁰ 2015-2019 Üsküdar Belediyesi Stratejik Planı, s. 26.
<https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2015-2019%20Stratejik%20Plan.pdf> (Erişim Tarihi:29.07.2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Antakya-Hatay'da kentsel politikaların oluşturulmasında çocukların etkisini ölçmeye yönelik saha araştırmasından elde edilen verilerin analizi başlıklı bölümde araştırmanın amacı, yöntemi, önemi, evren, örneklem ve sınırlılıkları bilgilerini içeren araştırma hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca araştırmanın kuramsal modeli, hipotezleri ve araştırma verilerinin elde edilmesinde kullanılan testler ortaya konulmuştur. Son olarak Antakya'da kentsel mekân politikalarının çocuk eksenli şekillenmesine ilişkin bulgular ortaya konulmuştur.

3. ANTAKYA-HATAY'DA KENTSEL POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASINDA ÇOCUKLARIN ETKİSİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASINDAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ

Kuram ve uygulama olmak üzere iki boyut üzerine inşa edilen çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemine ve uygulama sürecinden elde edilen verilerin analiziyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Hakkında

Tezin bu bölümünde “ saha araştırmasının amacı ve önemi, yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları, modeli, araştırma evreninin sosyo-kültürel özellikleri ve araştırma verilerinin elde edilmesi/işlenmesiyle ilgili bilgiler” yer almaktadır. Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler yine bu bölümde test edilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Yöntemi

Kentin fiziki boyutuna yapılan vurgudan ziyade toplumsal okumalarının yapılmasını ön plana çıkaran bu araştırmanın öncelikli amacı, mevcut kentsel yapılanmaların çocuklar açısından durumunu ortaya koymaktır. Ardından kentsel planlama yapılırken çocukların ve taleplerinin dikkate alınıp alınmadığını Hatay örneğinde açıklamaktır. Bu varlık düzeyini çocukların gözünden değerlendirmeyi amaçlayan çalışmada var olan eksiklikleri ve neler yapılması gerektiğini yine onların talep ve beklentileri doğrultusunda değerlendirmek istenmiştir.

Dünyadaki değişim sürecinde kent ve çocuk kavramı, kamu yönetimi, yerel yönetimler ve kentleşme gibi alanlar üzerinde çalışan araştırmacılar tarafından ele alınmakla birlikte çocukların kentsel mekânın tasarımında söz sahibi olması gerektiği yönünde yapılan vurgular da artmaktadır. Kent, kentsel politika, kentleşme ve mekânla

ilgili kayda değer literatür birikimi söz konusu olmasına rağmen mevcut literatürde bu konularda çocuğun temel odak noktası olduğu çalışmaların sayısı oldukça azdır. Dünyada çocuk-kent ilişkisi özellikle Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabulünden sonra daha sık tartışılmaktadır. Çocuk haklarını tanımlayan Sözleşme'nin bu tür çabaları desteklemesi ve araştırmalara temel dayanak noktası oluşturması bu duyarlılığın oluşmasına büyük katkı sağlamıştır. Çalışma, bu ilişkiyi bir üst boyuta taşıyarak çocuk taleplerinin kente doğrudan etki edebilme gücünün olması gerektiği ve teoride var olan durumu uygulamaya çevirme çabası taşıdığından önemlidir. Türkiye'de çocuk talepli oluşturulan kentsel mekânların, kentin tüm yaşam alanlarını olumlu yönde etkileyeceğini vurgulayan çalışmalar konusunda bir eksiklik hissedilmekte ve son zamanlarda oluşmaya başlamaktadır. Dolayısıyla kentsel politikaların belirlenmesinde çocukların doğrudan var olması gerektiğini vurgulayan bu çalışma, diğer yapılacak bilimsel çalışmalara örnek olabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Çocuklar çoğu zaman kentsel mekânla ilgili taleplerini nereye ve nasıl ileteceklerini bilememekte ya da çocukları dikkate alan bir kent alanı oluşturma yaklaşımlarının yetersizliği bir sorun alanı oluşturmaktadır. Çalışma aynı zamanda, çocuklara ve kent yöneticilerine konuyla ilgili farkındalık oluşturma çabası taşımaktadır.

Çocukların, kentsel mekân tasarımında/kentsel politika üretiminde dikkate alınmadıkları varsayımdan hareketle bu çalışmada nicel ve nitel veri toplama ve analiz aşamalarını bütüncül bir şekilde ele alan karma yöntem kullanılmıştır. Kentsel mekânların oluşturulmasında çocuk taleplerinin ne denli dikkate alındığını ortaya koyabilmek adına nicel yöntem tekniklerinden biri olan “anket” kullanılmıştır. Buna ek nitel yöntem tekniklerinden biri olan “odak grup görüşmesi” de çalışmaya yönelik verilerin toplanması için başvurulan bir diğer teknik olmuştur.

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan anket formundaki soru listesi, katılımcılara yüz yüze uygulanabileceği gibi iletişim araçlarıyla (e-posta, telefon vb.) kişilere gönderilerek cevaplar aynı yolla da geri alınabilmektedir (Seyidoğlu, 2013: 37). Bu çalışma, çocukları kapsadığı için anlaşılmayan kısımların açıklanması adına anket soruları yüz yüze uygulanmıştır. Araştırma soruları çocuklara uygulandığı için dikkatli düşünülerek en yalın haliyle hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında nitel araştırma tekniklerinden olan odak grup görüşmesi ise, insanların söylediklerinin ve yaptıklarının belirli bir davranış şekli olarak analiz edilebileceği varsayımı (Harding vd., 2001: 45) ile kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi, yakın özelliklere sahip sınırlı sayıdaki katılımcının bir moderatör eşliğinde araştırma konusuyla ilgili görüşlerini ifade etmesi ve tartışmasıdır (Güçlü, 2019: 119). Odak grup görüşmesi için bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yaparak ve verilerin özgün biçimlerine sadık kalarak *betimsel* bir analiz yapılmıştır. Betimleyici analiz, görüşme çözümlenmesinde yer alan kelimelere, ifadelere, kullanılan dile, diyalogların yapısına ve özelliklerine dayanarak yapılan tanımlayıcı bir analiz türüdür (Kümbetoğlu, 2005: 154).

3.1.2. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları

Araştırma, Hatay'ın Antakya ilçesinde ikamet eden 11-17 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır. Antakya, Hatay'ın nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçesi olması sebebiyle seçilmiştir. Şehrin en eski yerleşim birimlerinden biri olan Antakya, tarih boyunca gerek sahip olduğu tarım potansiyeli, gerekse ticaret yolları üzerinde bir kavşak noktası konumunda olması, ilçeyi önemli hale getirmiştir. Antakya'da yaşayan, okuyan çocuklarla yapılan anket ve görüşme sonucu elde edilen veriler Hatay'ın geneline uyarlanmıştır.

Çalışmanın evrenini oluşturan Antakya, özellikle heterojen yapısıyla dikkat çekmektedir. Hatay'ın ve de Antakya'nın coğrafi konumu, tarihi geçmişi ve değişik etnik grupları bünyesinde barındırması, kentin sosyal yapısı heterojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Hatay, tarihi dokusu, sosyo-kültürel ve etnik çeşitliliği, siyasi ve ekonomik pek çok faktör doğrultusunda incelemeye değer bulunmaktadır. Fakat yapılan bu araştırma için kentin bu özelliklerinden özellikle çocukları ilgi alanında tutan yapılarına vurgu yapılmıştır.

Türkiye'nin en eski yerleşim yerlerinden biri olarak tarihsel süreç içerisinde farklı yönetim biçimlerinde yönetilmiş bir kent olan Antakya'nın farklı yönetim biçimlerinde yönetilmesi ve içeriğinde barındırdığı sosyo-kültürel farklılıklar ve toplumsal formasyonunda farklı dönüşümler günümüze kadar ulaşmaktadır. Antakya, çeşitli ülkeler tarafından işgal altında tutulan bir kent konumunda olan ve 1938 yılında bir devlet statüsü kazanan Hatay'ın merkezi olmuştur. 23 Haziran 1939'da Hatay Millet Meclisi, oy birliğiyle Hatay'ın Türkiye'ye katılmasını kararlaştırdı. Türkiye

Büyük Millet Meclisi 30 Haziran 1939 yılında Ankara Antlaşmasını onayladı ve 23 Temmuz 1939 tarihinde Hatay, Türkiye'ye katılmıştır.⁸¹

Tarih boyunca pek çok kültüre ev sahipliği yapmış olan Antakya doğu ile batı kültürünün kesiştiği, birbirinden etkilendiği bir kültürel mirasa sahiptir.⁸² Antakya'nın sınır kenti olması ve Akdeniz-Doğu Anadolu bölgelerinin kesişme noktasında yer alması, kentin sosyo- kültürel yapısında var olan bu çeşitliliğin temel sebepleri olarak gösterilebilir. Antakya çok kültürlü bir kent olarak oldukça önem taşımakta, farklılıklarla yaşamının mümkün olduğunu göstermektedir (Doğruel, 2005: 22). Günümüzde Antakya, geçmişte olduğu gibi birçok dinden ve inançtan insanın bir arada yaşadığı cami, kilise ve havranın yan yana varlıklarını sürdürdüğü bir kentsel mekân özelliği taşımaktadır. Farklı sosyo-kültürel ve dinsel yapılardan insanların bir arada yaşamasına imkân veren bir kentin, toplumun tüm gruplarını (kadın-erkek, genç-yaşlı-çocuk, engelli- bakıma muhtaç gibi) içine alan bir kentsel tasarımı bünyesinde barındırması gerekmektedir.

Hatay'da sayıca fazla olan gruplardan birini çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in 2018 illere ve yaş grubuna göre çocuk nüfus verilerine bakıldığında Hatay'da toplam nüfus 1.609.856 iken, bunun 539.124'ünü çocuklar oluşturmaktadır⁸³. Hatay'da nüfusun 1/3 gibi büyük bir oranda çocuk olması, kentte çocuklar için ve onları ilgilendiren konularda çalışmalar yapılmasını da zorunlu kılmaktadır.

Suriye iç savaşlarının ortaya çıkmasından sonra da sınır kent olması sebebiyle çok sayıda geçici koruma altına alınan Suriyeliler Hatay'da yaşamaktadır. Diğer göçmen gruplarında olduğu gibi bu grubun da önemli çoğunluğunu çocuklar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2019 göç raporundaki verilere göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısının 439.200 olduğu, bunlardan 60.634 tanesinin 0-18 yaş aralığında yani çocuk olduğu kaydedilmiştir.⁸⁴

Çalışma, teorik çerçevesi Henri Lefebvre'nin kent hakkı önermesinden faydalanılarak hazırlanan kuramsal kapsamın, ilgili "hak" içerisinde çocukların varlık

⁸¹ Hatay Tarihi Bölümü, (2000). Hatay 2000- İl yıllığı- , Ankara: Gaye Basımevi. ss. 32-33.

⁸² Hatay Tarihi Bölümü, (2000). Hatay 2000- İl yıllığı- , Ankara: Gaye Basımevi. ss.103.

⁸³ TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2018. (Erişim Tarihi: 12.09.2019)

⁸⁴ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 5.10.2019).

düzeyinin Antakya örneğinde ölçülmesini içermektedir. Çalışma grubu olarak 7.-8.-9.-10. sınıfa giden öğrenciler belirlenmiştir. Yani örnekleme 12-16 yaş aralığının dahil edilmesi planlanmış fakat çocukların sınıf tekrarlarının olması ve okula erken başlaması gibi sebeplerle bu yaş aralığı 11-17 olarak değişmiştir. Araştırma evreni yani Antakya'da 7.-8.-9. ve 10. sınıflarda okuyan çocukların sayısı 31.285'tir. Bu rakam, Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2019-2020 eğitim-öğretim dönemindeki resmi verilerinden elde edilmiştir.

Çalışma kapsamında bu yaş aralığı iki nedenle seçilmiştir. Çocukların düşünme biçimlerinin yetişkinlerden farklı olduğunu ortaya koyan ilk düşünürlerden biri olan Piaget, çocukların bilişsel gelişim sürecini 4 boyutta incelemektedir. Piaget'e göre 12-15 yaş arasını kapsayan dönem bilişin nihai biçimine ulaştığı dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada, kişi artık rasyonel yargılarda bulunmak için somut nesnelere ihtiyaç duymaz ve fikir yürütme yeteneğine sahip olur. Çocuğun soyut düşünme ve fikir üretme yeteneği bir yetişkine çok benzemekte ve sistematik bir hal almaktadır (Huitt & Hummel, 2003: 2). Bu yüzden çalışmada yaş aralığı belirlenirken 12 yaş üzerindeki çocuklar dikkate alınmıştır. Ayrıca ön pilot çalışmada daha alt yaş grubuna ait çocukların soruları algılama oranları çok düştüğünden bu da bir tercih kriteri olmuştur.

Araştırma örnekleminin hesaplanmasında ise aşağıdaki formülden yararlanılmıştır (Yamane, 2001: 116-117).

$$n = \frac{Nz^2pq}{Nd^2 + z^2pq}$$

Formülde kullanılan sembollerin açıklamaları şu şekildedir:

n= Örneklem Sayısı

N= Araştırmanın Evreni

z= Güvenirlilik Düzeyi (1,96)

p= Topluluk Oranı (0,5)

q= 1-p (0,5)

d= Örneklem Hatası (Duyarlılık) (0,05)

Verilen bilgilere göre bu araştırmanın örnekleme hesaplandığında;

$$\frac{31285 \times (1,96)^2 (0,5) \times (0,5)}{31285 \times (0,05)^2 + (1,96)^2 \times (0,5) \times (0,5)} = 380 = n$$

Bu kapsamda araştırmanın evreni (N) 31.285'tir. Yukarıda belirtilen formüle göre, asgari ulaşılması istenen örneklem sayısının yaklaşık 380 olduğu görülmektedir. Antakya ilçesi genelinde toplamda 49 okulda uygulanan 820 anketin 780 tanesinden geri dönüş alınmıştır. Ancak 170 tane anket, çocuklar tarafından yarıda bırakılması ya da bir soruya birkaç farklı cevap verilmesi sebebiyle değerlendirmeye alınamamıştır. Geriye kalan 610 tane anket analize tabi tutulmuştur. Mevcut çalışmada toplamda 610 kullanılabilir anketin olması, örneklemin evreni temsil gücünün yeterli olduğunu göstermektedir.

Araştırmada nicel verilerin elde edildiği örneklem gurubu, *küme örnekleme* yöntemiyle belirlenmiştir. Güçlü'ye (2019: 84-85) göre *küme örnekleme*, çalışma evreni belli olan durumlarda evrenin kümelerle bölünerek bunlardan rastgele seçilmesi yöntemidir. Bu doğrultuda Antakya ilçesinin mahalle krokisi çıkarılıp doğu-batı-kuzey ve güney olmak üzere ilçe 4 bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerde anketin uygulandığı okullar rastgele belirlenmiş ve anketler bu okullardaki çocuklara uygulanmıştır.

Araştırmada nitel verilerin elde edildiği odak grup görüşmelerine katılan 12 çocuk ise *amaçlı örnekleme* yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Güçlü'ye (2019: 90) göre *amaçlı örnekleme*, araştırmacının çalışma örneklemindeki hangi ögenin evreni en iyi temsil edeceği ve faydalı olacağı kanısıyla örnekleri seçmesidir. Araştırma kapsamına dâhil edilen çocuklara toplamda 10 soru yöneltilmiştir. Bu sorular çocukların katılım araçları hakkındaki bilgi düzeyinden katılım olgusuna yaklaşım biçimine kadar her konuda çocukların düşüncelerini öğrenmeye yönelik sorulardır. Ayrıca çocukların Antakya şehrini çocukları ön planda tutan bir yapılanmada görüp görmediklerine, bunun olası sebeplerine ve çocuk dostu olabilmesi için neler yapılabileceğini ölçmeye yönelik sorular da bulunmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan çocukların özellikle alt yaş sınırına yakın çocuklarda soruları algılama sorunu yaşanması sağlıklı veriler elde edilebilmesi noktasında çalışmanın bir sınırlılığını oluşturmaktadır.

Antakya şehir merkezinde yaşayan insanların etnik, dinsel ve mezhepsel bir takım farklılıklar taşıması sebebiyle yapılan bu tür çalışmaların siyasi olarak değerlendirilmesi sorunu araştırmanın bir diğer kısıtlılığını oluşturmaktadır. Araştırma sorularının uygunluğunu değerlendiren üniversitenin Etik Kurul izni ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan uygunluk yazısı olmasına rağmen kimi okul yöneticilerinin ve velilerin bu çalışmaya sıcak bakmamaları araştırmayı kısıtlamıştır.

3.1.3. Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği

Çocuklara uygulanmak üzere hazırlanan anketin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Büyüköztürk'e (2010:169-170) göre güvenilirlik, araştırmada kullanılan ölçekteki sorulara verilen cevapların arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir. Ölçekteki ifadeler arasındaki uyumu sağlamaya yarayan içsel tutarlılığın ölçülmesinde kullanılan en yaygın yöntem Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısını temel almaktadır (Kline, 2011: 69). Bu katsayının 0,60'ı geçtiği takdirde yapının güvenilirlik düzeyinin iyi olduğu belirtilebilir (Nunnally & Benstein, 1994). Uygulanan anket formunun güvenilirlik katsayısının (0,82) yani yüksek olduğu söylenebilir.

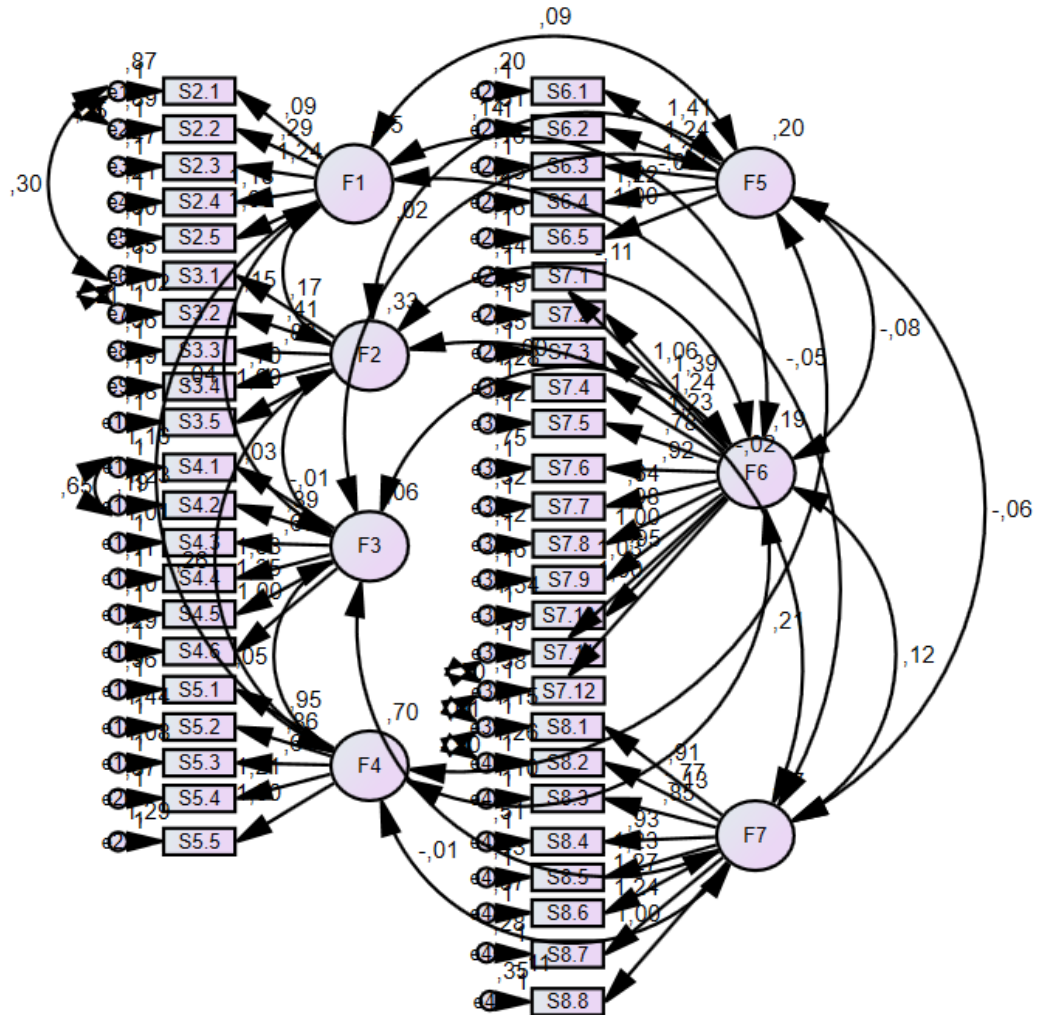
Araştırmanın geçerlilik boyutu da test edilmiştir. Çalışmada kullanılan anket formu "F1: Görüşlerin dinlenme sıklığı, F2: Kararlara etki düzeyi, F3: Kararlara katılma hakkı, F4: Bilgi düzeyi, F5: Şehirle ilgili kararlara katılma düzeyi, F6: Yaşanılan şehre ilişkin sorgulamalar, F7: Yaşanılan şehirle ilgili alanların varlığı" şeklinde kategorilendirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre, 5 maddeden oluşan "görüşlerin dinlenme sıklığı" adlı kısımda bir soru (Görüşlerinizin aileniz tarafından dinlenilme sıklığı) istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla 5 maddeden oluşan bu kısım, doğrulayıcı faktör analizi sonucu 4 madde olmuştur. Ayrıca F3 olarak kodlanan anketin dördüncü kısmında yer alan iki soru da (Ailenizin şehirle ilgili kararlara katılma hakkınız olduğunu söyleme düzeyi ve Eğitimcilerin şehirle ilgili kararlara katılma hakkınız olduğunu söyleme düzeyi) istatistiksel olarak anlamsız bulunduğu için analizlere dâhil edilmemiştir. Böylece anketin dördüncü kısmı da iki soru eksilerek dört maddeye düşürülmüştür. Bunların dışında diğer tüm maddelere ait yol katsayıları istatistiksel olarak anlamlı elde

edilmiştir. Model uyum kriterleri incelendiğinde $Kikare/sd=3,604$, $RMSEA^{85}=0,065$, $GFI^{86}=0,782$ ve $CFI^{87}=0,736$ olarak elde edilmiştir.

Tablo 11. Model Uyum Kriterleri

	<i>B1</i>
<i>Kikare</i>	3463,906
<i>SD</i>	961
<i>Kikare / Sd</i>	3,604
<i>P</i>	<0,001
<i>RMSEA</i>	0,065
<i>GFI</i>	0,782
<i>CFI</i>	0,736

Şekil 4. Doğrulayıcı Faktör Analizi

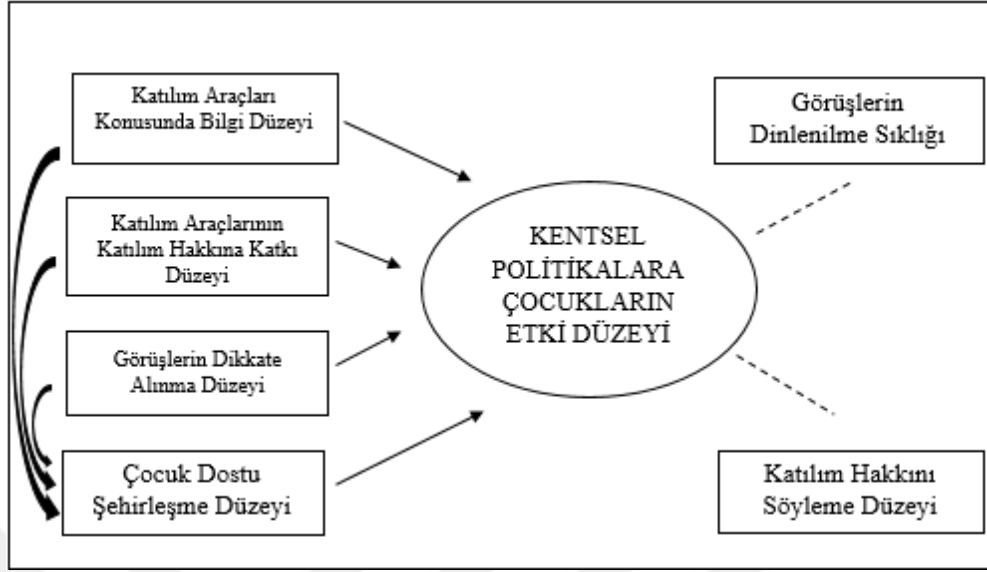


⁸⁵ RMSE: Root Mean Squared Error

⁸⁶ GFI: Goodness-Of-Fit Index

⁸⁷ CFI: Comparative Fit Index

3.1.4. Araştırmanın Modeli, Hipotezleri ve Araştırma Verilerinin Elde Edilmesi/ Kullanılan Testler



Şekil 5. Kentsel Politikalara Çocukların Katılımına Etki Eden Faktörler- Araştırmanın Kuramsal Modeli

Araştırmanın kuramsal modeli çerçevesinde oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H₁: Çocukların katılım araçları konusunda bilgi düzeyi arttıkça kentsel politikalara etki düzeyi artmaktadır.

H₂: Katılım araçlarının çocukların kentsel katılım hakkına katkısı arttıkça çocukların kentsel politikalara etki düzeyi artmaktadır.

H₃: Çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi arttıkça kentsel politikalara etki düzeyi artmaktadır.

H₄: Çocuk dostu kentleşme düzeyi arttıkça çocukların kentsel politikalara etki düzeyi artmaktadır.

H₅: Çocuklara katılım hakkını söyleme düzeyi arttıkça çocukların kentsel politikalara etki düzeyi artmaktadır.

H₆: Çocukların görüşlerinin dinlenme sıklığı arttıkça kentsel politikalara etki düzeyi artmaktadır.

H₇: Çocukların katılım araçları konusunda bilgi düzeyi arttıkça çocuk dostu kentleşme düzeyi artmaktadır.

H₈: Katılım araçlarının çocukların kentsel katılım hakkına katkı düzeyi arttıkça çocuk dostu kentleşme düzeyi artmaktadır.

H₉: Çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi arttıkça çocuk dostu kentleşme düzeyi artmaktadır.

Araştırma verileri, iki teknikle elde edilmiştir. Birinci teknik olan *anket tekniği* için bir *anket formu* hazırlanmıştır. On kısımdan oluşan anket formu, UNİCEF'in "Çocuk Dostu Kent" ölçümü için kullandığı anket formu ve AB'nin çeşitli ülkelerde çocuk katılım düzeyini ölçmek için hazırlamış olduğu anket formlarında yer alan sorulardan esinlenilerek oluşturulmuştur. UNİCEF'e ait anket formunu hazırlayan New York Şehir Üniversitesi Çocuk Çevre Araştırma Grubu'ndan (Children's Environments Research Group) mail aracılığıyla izin alınmıştır. Ayrıca, AB'nin çocuk katılımıyla ilgili kullanmış olduğu anket ise birimin internet sayfasında araştırmacılarına erişime açık bırakılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra, anket formu tez danışmanı yardımıyla hazırlanmıştır. Anket formundaki soruların çocukları duygusal ve düşünsel anlamda olumsuz etkilememesi adına çocuk psikolojisi üzerine çalışmaları olan Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ndeki bir öğretim üyesi görüşü doğrultusunda revize edilmiştir. Bu aşamalardan geçilerek hazırlanan anket formu, çocukların algılama düzeylerini ölçmek amacıyla bir ön test niteliğinde pilot bir gruba uygulanmıştır. Çocuklar tarafından anlaşılmadığı düşünülen sorular çıkarılmış ve çocukların önerilerine göre yeni sorular eklenmiştir. Başlangıçta farklı yaş gruplarından 50 çocuğa uygulanan anket formu, geçerlilik ve güvenilirlik oranlarının yüksek çıkmasıyla kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Anket formu 53 sorudan oluşmaktadır (Bkz. Ek 1). İlk beş soru katılımcıların demografik özelliklerine yöneliktir. Anketin ikinci kısmı çocukların yetişkinler tarafından görüşlerinin alınma sıklığını ortaya koyan bir sorudan oluşmaktadır. Anketin üçüncü kısmı çocukların katılım araçları tarafından dinlenilme düzeyini (5 soru) kapsamaktadır. Anketin üçüncü kısmında 7'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Olumludan olumsuz doğru bir sıralama izlenen bu aşamada "Her Zaman" ifadesine 7 puan, "çoğu zaman" ifadesine 6 puan, "ara sıra" ifadesine 5 puan, "çok az" ifadesine 4 puan, "asla" ifadesine 3 puan, "emin değilim" ifadesine 2 puan ve bunun kim/ne olduğunu bilmiyorum" ifadesineyse 1 puan verilmiştir. Anketin dördüncü kısmı, çocukların kentsel mekânla ilgili kararlara etki düzeyini (5 soru), beşinci kısmı katılım

hakkının söylenme düzeyini (6 soru), altıncı kısmı, katılım araçlarıyla ilgili bilgi düzeyini (5 soru) ve yedinci kısma katılım hakkına katkı düzeyini (5 soru) kapsamaktadır. Anketin kısımlarında 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. İlk yedi soru grubu için olumsuzdan olumluya doğru bir sıralama izlenen bu aşamada en olumsuz ifadeye “1” puan en olumlu ifadeye “5” puan verilmiştir. Anketin son kısmındaysa çocuklara açık uçlu bir soru yöneltilmiştir.

Anket formu, 15.10.2019 ve 2.12.2019 tarihleri arasında çocuklara yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Anket formuna verilen cevaplar, SPSS 21 isimli istatistik programında işlenmiştir. İstatistiksel verilerde çalışmanın genel hatlarını tanımlayabilmek için *frekans analizi*, kategoriler arası dağılımlar eşit olmadığı için anlam ilişkilerini ortaya koyabilmek için *ki-kare analizi*, anket formunda yer alan bölümlerin birbiriyle olan anlam ilişkilerini ortaya koymak için *korelasyon analizi* kullanılmıştır. Ayrıca *regresyon analizi* ve *eş zamanlı çoklu regresyon analizi* de korelasyon analiziyle aralarında anlamlı ilişki olduğu saptanan maddelerin değerlendirilmesi adına çalışma kapsamında kullanılan testler olmuştur.

Çalışmada kullanılan ikinci teknik olan *odak grup görüşmesi* için çocuklara sorular yöneltilmiş (bkz. Ek 2.) ve çocukların cevapları ses dosyaları şeklinde kaydedilmiştir. Ses dosyaları çözümlenerek yazınsal bir metne dönüştürüldükten sonra çocukların cevapları, kategorize edilmiş ve çalışma içerisinde kullanılmıştır.

3.2. Kentsel Mekân Politikalarının Çocuk Eksenli Şekillenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölüm içerisinde, çocukların kentsel mekân tasarım sürecindeki konumlarını ortaya koyabilmek adına yapılan saha çalışmasından elde edilen veriler bulunmaktadır. Frekans analizleriyle genel çerçevesi çizilen çalışmada bazı değişkenler arasındaki etki düzeylerini ortaya koyabilmek için ki-kare testleri yapılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki anlam ilişkileri için korelasyon, anlam ilişkisinin yaklaşık düzeyini ortaya koyabilmek için de regresyon analizleri yapılmıştır. Elde edilen veriler, tablolar halinde sunularak tablolarda dikkat çeken noktalar yorumlanmıştır. Odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler de tablo yorumlarına eklenmiştir.

3.2.1. Araştırmayla İlgili Tanımlayıcı Bilgiler

Araştırmaya katılanların “cinsiyet, yaş, sınıf, engel durumu ve okul bilgileri” Tablo 12 ile verilmiştir. Çocukların görüşlerinin alınma sıklığı, çocukların kentsel kararlara etki düzeyi, çocukların katılma haklarıyla ilgili bilgilendirilme düzeyi ve çocukların bazı katılım araçları hakkındaki bilgi düzeyi başlıklarına ait tanımlayıcı bilgiler verilmiştir. Ayrıca çocukların şehirle ilgili kararlara katılımları konusunda katılım araçlarının katkı düzeyi ve çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi ve çocuk dostu şehirleşme düzeyi konu başlıklarındaki düşüncelerini de ortaya koyabilmek adına frekans analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12. Çocuklarla İlgili Demografik Bilgiler

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Kız	306	50,2
Erkek	304	49,8
Yaş		
11	17	2,8
12	131	21,5
13	126	20,7
14	166	27,2
15	114	18,7
16	55	9,0
17	1	0,2
Engel Durumu		
Evet	10	1,6
Hayır	600	98,4
Sınıf		
7. Sınıf	158	25,9
8. Sınıf	160	26,2
9. Sınıf	144	23,6
10. Sınıf	148	24,3
Okul Türü		
Devlet	508	83,3
Özel	102	16,7

Araştırmaya katılanların demografik özelliklerinden olan cinsiyet, yaş, engel durumu ve okul türüne yönelik bilgiler Tablo 12 ile gösterilmiştir. Tablo 12 verilerine göre, araştırma kapsamındaki örneklemin %50,2'si kızlardan ve % 49,8'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımına göre, neredeyse yarı yarıya bir eşitlik olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmanın yapıldığı sırada kız öğrencilerin çalışmaya katılmada daha istekli oldukları da gözlenmiştir. Bahsi geçen niceliksel eşitlikle, araştırma kapsamında elde edilen veri ve bilgilerin cinsiyet faktörüne göre eşit bir dağılımla elde edilmesi sebebiyle daha sağlıklı sonuçlar verdiği söylenebilir.

Araştırma kurgulanırken yaş aralığı 12-16 olarak belirlenmiş fakat sınıf tekrarları ve okula erken başlama durumları söz konusu olduğundan belirlenen sınıf düzeylerinde yaş aralığı tablo 11'deki gibi değişmiştir. Bu da çalışmanın daha geniş yaş aralığında uygulanmasına imkân tanımıştır. Araştırmaya katılan çocukların %27,2'si 14 yaşındadır. 14 yaşındaki çocukları, %21,5'i 12, %20,7'si 13, %18,7'si 15, %9'u 16, %2,8'i 11 ve % 0,1'i 17 yaşındaki çocuklar izlemektedir.

Araştırmaya katılan çocukların engel durumuyla ilgili *betimsel bilgilere göre*, çocukların %1,6'sında fiziksel bir engel var iken %98,4'ünde ise herhangi bir engel durumu söz konusu değildir. Çocukların okudukları sınıf bilgilerine bakıldığında %26,2 ile en çok 8.sınıf öğrencilerinin araştırmaya katıldığı görülmektedir. 8.sınıf öğrencilerini, %25,9 ile 7.sınıf, %24,3 ile 10.sınıf ve %23,6 ile 9.sınıf öğrencileri takip etmektedir. Bu bilgiler, çalışmanın sınıf durumu değişkenine göre eşit bir dağılımla yapıldığını göstermektedir. Nitekim çalışmanın ilk aşamasında sınıfsal dağılımın eşit olması planlanmış ve anketler sınıflara bu kriter göz önünde tutularak uygulanmıştır. Geçersiz anketler çalışma kapsamına alınmadığı için dağılım dengeli duruma gelmiştir. Son olarak Tablo 12 verilerine bakılarak çalışmaya katılan çocukların %83,3'ünün devlet okullarında % 16,7'sinin ise özel okullarda okuduğunu görmek mümkündür. Araştırma örneklemini *kota örnekleme yöntemiyle* belirlenmeye çalışılmış (yani özel okullarda ve devlet okullarında eğitim gören öğrenci sayılarına oransal olarak), fakat araştırmaya dâhil edilmesi planlanan özel okullarda eğitim gören öğrenciler %4 gibi düşük bir oranda kalmıştır. Uygulama sırasında özel okullarda eğitim gören öğrencilerin anketi cevaplandırmaya devlet okullarında olan öğrencilere göre daha istekli olmaları ve örneklemini daha az bir oranda temsil edecekleri düşünüldüğünden bu oran biraz daha yükseltilerek *küme örnekleme yöntemiyle* rastgele

belirlenmiştir. Fakat nihayetinde sayılar orantısal olarak dengeli tutulmaya çalışılmıştır.

Tablo 13. Çocukların Yetişkinler Tarafından Görüşlerinin Alınma İsteği

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Yetişkinlerin görüşünüzü almasını ister misiniz?		
Her Zaman	274	44,9
Çoğu Zaman	255	41,8
Ara Sıra	62	10,2
Çok Az	8	1,3
Gerek Görmüyorum	11	1,8

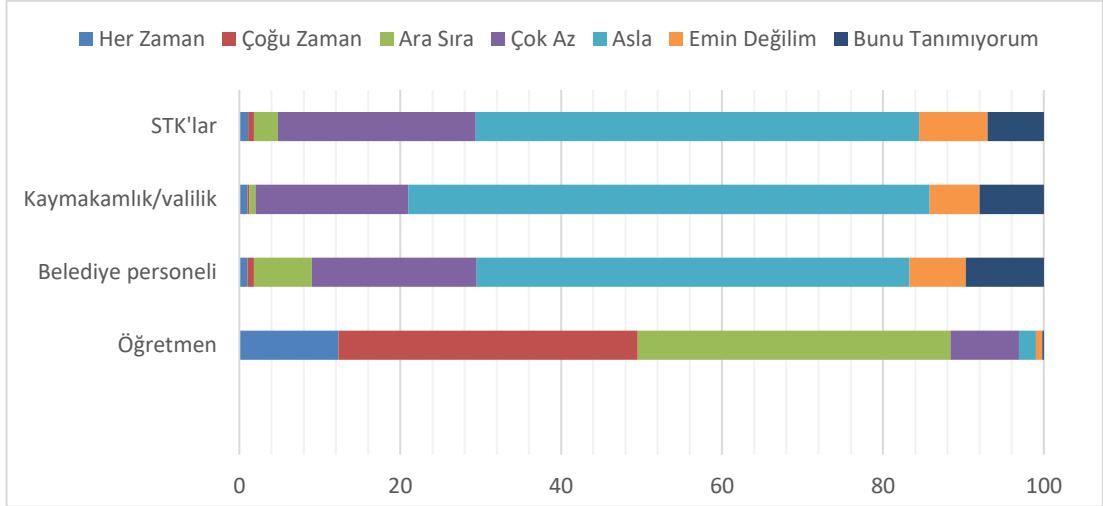
Çocukların % 44,9'u yetişkinlerin "her zaman" görüşlerini almalarını istediklerini belirtirken % 41,8'i "çoğu zaman", % 10,2'si "ara sıra" istediğini belirtmiştir. Çocukların büyük çoğunluğunun fikirlerinin alınması noktasında istekli oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılanların %1,8'i, "yetişkinlerin sizin görüşlerinizi almasını ister misiniz?" sorusuna "gerek görmüyorum" cevabı vermiştir. Yetişkinliklerin kendi görüşlerini "çok az" almalarını isteyen çocukların yüzdesiyse %1,3 olarak kalmıştır. Görüşlerinin alınması noktasında gerek görmüyorum ya da görüşlerimin alınmasını çok az istiyorum cevabı veren çocukların fikirleri alınsa bile yetişkinler tarafından dikkate alınmadıklarını düşünmeleri bu cevapları vermelerinde etkili olmuş olabilir. Görüşlerinin alınmasını isteme noktasında çocukların sözlü ifadelerinden ve anket sonuçlarından genellikle istekli oldukları görülmektedir. Kendilerini kişisel olarak değerli hissedebilmeleri ve kentsel kararlarda etkileri olabilecek bir vatandaş olarak görebilmelerinin ilk basamağının herhangi bir konuda yetişkinler tarafından dinlenilmeleri olduğunu söylemek mümkündür. Yetişkinler tarafından görüşlerinin alınmasından sonraki adımın görüşlerinin alınma sıklığı olduğu söylenebilir.

Tablo 14. Çocukların Görüşlerinin Alınma Sıklığı

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Görüşlerinizin öğretmenler tarafından dinlenme sıklığı		
Her Zaman	75	12,3
Çoğu Zaman	227	37,2
Ara Sıra	237	38,9
Çok Az	52	8,5
Asla	13	2,1
Emin Değilim	5	0,8
Bunu Tanımıyorum	1	0,2
Görüşlerinizin belediye personelleri tarafından dinlenme sıklığı		
Her zaman	6	1,0
Çoğu zaman	5	0,8
Ara sıra	44	7,2
Çok az	125	20,5
Asla	328	53,8
Emin değilim	43	7,0
Bunu tanımiyorum	59	9,7
Görüşlerinizin kaymakamlık/valilik tarafından dinlenme sıklığı		
Her zaman	6	1,0
Çoğu zaman	1	0,2
Ara sıra	5	0,8
Çok az	116	19,0
Asla	395	64,8
Emin değilim	38	6,2
Bunu tanımiyorum	49	8,0
Görüşlerinizin sivil toplum kuruluşları tarafından dinlenme sıklığı		
Her zaman	7	1,1
Çoğu zaman	4	0,7
Ara sıra	18	3,0
Çok az	150	24,6
Asla	336	55,1
Emin değilim	52	8,5
Bunu tanımiyorum	43	7,0

Çocukların %38,9'u görüşlerinin öğretmenler tarafından ara sıra dinlendiğini, %37,2'si çoğu zaman dinlendiğini, %12,3'ü her zaman dinlendiğini belirtmiştir. Çocukların %53,8'i görüşlerinin belediye personeli tarafından asla dinlenmediğini, %20,5'i çok az dinlendiğini belirtmiştir. Çocukların %64,8'i görüşlerinin kaymakamlık/valilik tarafından asla dinlenmediğini ifade etmiştir. Çocukların %55,1'i görüşlerinin sivil toplum kuruluşları tarafından asla dinlenmediğini, %24,6'sı çok az dinlendiğini belirtmiştir.

Şekil 6. Çocukların Görüşlerinin Alınma Sıklığı



Çocukların görüşlerinin alınma sıklığını gösteren grafikte, STK'lar, vali-kaymakam ve belediye personelleri tarafından görüşlerinin asla alınmadığı, eğitimciler tarafından çoğu zaman alındığı dikkat çekmektedir. Çocuklar, herhangi bir konuda kendilerini değerli hissetmek ve gelişimlerinin farkına varmak adına fikirlerinin alınmasını talep etmektedir. Yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler de yukarıdaki bulguları destekler niteliktedir:

“Ailelerimiz ve öğretmenlerimiz günlük yaşantımızda ve okul hayatımızda çoğunlukla fikirlerimizi alıyor zaten, biz daha çok vali, kaymakam, belediye başkanı gibi yöneticiler tarafından fikirlerimizin alınmasını ve bundan daha da önemlisi taleplerimizin dikkate alınmasını istiyoruz.”

(A.Ş., Erkek, 16)

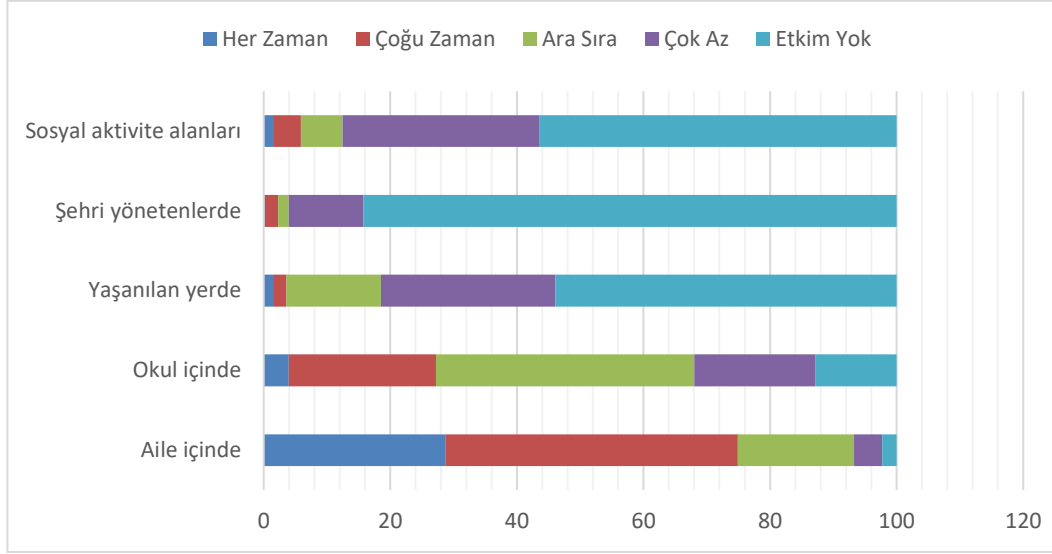
Çocukların zamanlarının büyük çoğunluğunu birlikte geçirdikleri okullardaki eğitimciler tarafından görüşlerinin daha sık dikkate alındığı tabloda, grafikte ve çocukların yorumlarında görülmektedir. Çocukların öğretmenleriyle daha sık diyalog içerisinde olmaları bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir. Fakat çocukların atanmış ve seçilmiş yöneticiler tarafından görüşlerinin alınmadığını düşünmeleri aralarında herhangi bir görüşme kanalının bulunmuyor olmasından kaynaklanabilirken, bunun sonucunda çocukların yöneticiler tarafından dikkate alınmadıkları fikrine kapılmalarına sebep olabilir.

Tablo 15. Çocukların Kararlara Etki Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Aile içindeki kararlara etki düzeyiniz		
Her zaman	175	28,7
Çoğu zaman	282	46,2
Ara sıra	112	18,4
Çok az	27	4,4
Etkim yok	14	2,3
Okul içindeki kararlara etki düzeyiniz		
Her zaman	24	3,9
Çoğu zaman	142	23,3
Ara sıra	249	40,8
Çok az	117	19,2
Etkim yok	78	12,8
Yaşadığınız yer içindeki kararlara etki düzeyiniz		
Her zaman	9	1,5
Çoğu zaman	13	2,1
Ara sıra	91	14,9
Çok az	168	27,5
Etkim yok	329	53,9
Şehri yönetenlerin aldığı kararlara etki düzeyiniz		
Her zaman	1	0,2
Çoğu zaman	13	2,1
Ara sıra	10	1,6
Çok az	72	11,8
Etkim yok	514	84,3
Sosyal aktivite alanları üzerindeki kararlara etki düzeyiniz		
Her zaman	10	1,6
Çoğu zaman	26	4,3
Ara sıra	40	6,6
Çok az	190	31,1
Etkim yok	344	56,4

Çocukların %46,2'si aile içindeki kararlara etki düzeyinin çoğu zaman, %28,7'si her zaman olduğunu ifade etmiştir. Çocukların %40,8'i okul içindeki kararlara etki düzeyinin ara sıra, %23,3'ü çoğu zaman olduğunu ifade etmiştir. Çocukların %53,9'u yaşadığı yer içindeki kararlara etkisinin olmadığını düşünmektedir. Çocukların %84,3'ü şehri yönetenlerin aldığı kararlara etkisinin olmadığını düşünmektedir. Çocukların %56,4'ü sosyal aktivite alanları üzerindeki kararlara etkisinin olmadığını, %31,1'i çok az etkisi olduğunu düşünmektedir.

Şekil 7. Çocukların Kararlara Etki Düzeyi



Çocukların kararlara etki düzeyinin dağılımı yukarıdaki grafikte görülmektedir. Grafikte aile içindeki kararlara katılımın en yüksek, şehri yönetenlerin aldıkları kararlar üzerinde ise en düşük etki düzeyinin olduğu görülmektedir. Çocuklar yaşadıkları şehre etki düzeylerini kent yöneticileri tarafından bir birey olarak görüldükleri oranda hissettiklerini dile getirmektedir.

“Yerel yönetimler tarafından önemsendiğimizi hissetmek istiyoruz. Ne yaşadığımız yer hakkında ne de oyun alanlarımız üzerinde hak sahibi değiliz. Tabi bizim oy kullanma hakkımız yok, bu yüzden sanırım kimse bize ne istediğimizi, onlardan ne beklediğimizi sormuyor. Tesadüfen söyleme fırsatı bulsak da ciddiye alınmadığımızın farkındayız.”

(A.A. Erkek, 15)

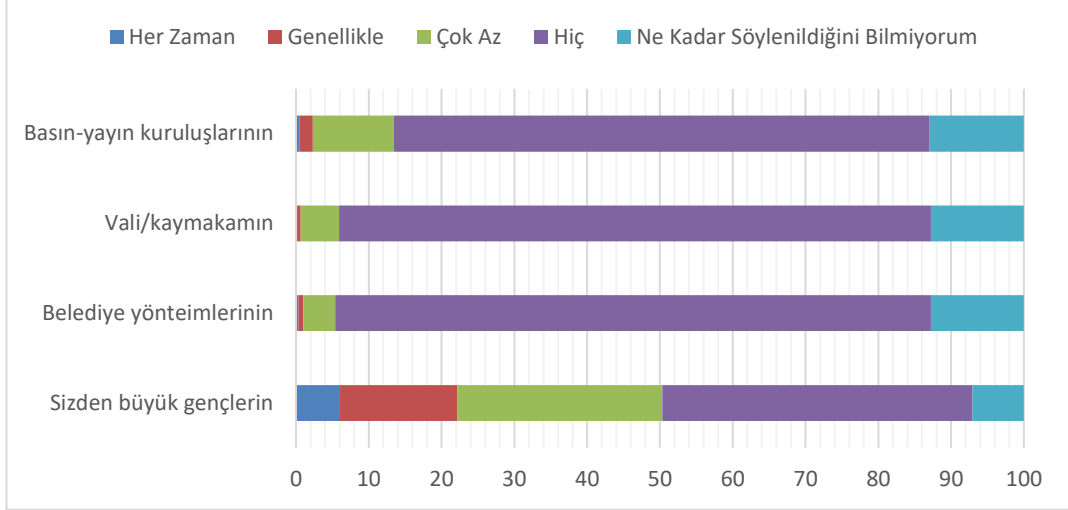
Çocukların yaşamlarının her alanındaki kararlara etki düzeylerine bakıldığında genelde eğitim alanlarında ve aile içi kararlarda aktif rol aldıkları görülmektedir. Çocuklar, aileleriyle ve öğretmenleriyle iletişim kurmakta ve taleplerini dile getirmekte problem yaşamadıklarını belirtmektedir. Grafikte ve yorumlamalarında kamusal alanlarda özellikle de oyun alanlarının planlanmasında etkilerinin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Atanmış ve seçilmiş yöneticiler tarafından belirlenen kararlara etki düzeylerinin bu kadar düşük olmasının sebebini çocukların oy kullanma haklarının olmamasından kaynaklandığını düşünmeleri dikkat çekicidir. Çocukların siyasi tecrübelerinin sınırlı olduğu düşünülürse etki düzeylerinin kısıtlı olmasını bu sebebe dayandırmaları kentsel politikaların siyasi kaygılarla oluşturulduğunu düşündükleri sonucundan kaynaklanabilir.

Tablo 16. Çocuklara Şehirle İlgili Kararlara Katılma Hakları Olduğunun Söylenme Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Yetişkinlerin şehirle ilgili kararlara katılma hakkınız olduğunu söyleme düzeyi		
Her zaman	37	6,1
Genellikle	98	16,1
Çok az	172	28,2
Hiç	260	42,6
Ne kadar söylenildiğini bilmiyorum	43	7,0
Belediye yönetimlerinin şehirle ilgili kararlara katılma hakkınız olduğunu söyleme düzeyi		
Her zaman	2	0,3
Genellikle	4	0,7
Çok az	27	4,4
Hiç	499	81,8
Ne kadar söylenildiğini bilmiyorum	78	12,8
Vali/kaymakamın şehirle ilgili kararlara katılma hakkınız olduğunu söyleme düzeyi		
Her zaman	1	0,2
Genellikle	3	0,5
Çok az	32	5,2
Hiç	496	81,3
Ne kadar söylenildiğini bilmiyorum	78	12,8
Basın-yayın kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılma hakkınız olduğunu söyleme düzeyi		
Her zaman	3	0,5
Genellikle	11	1,8
Çok az	68	11,1
Hiç	449	73,6
Ne kadar söylenildiğini bilmiyorum	79	13,0

Çocukların %42,6'sı yetişkinlerin, şehirle ilgi kararlara katılma haklarını hiç söylemediklerini belirtmiştir. Çocukların %81,8'i belediye yönetimlerinin, şehirle ilgi kararlara katılma haklarını hiç söylemediklerini belirtmiştir. Çocukların %81,3'ü vali/kaymakamın, şehirle ilgi kararlara katılma haklarını hiç söylemediklerini belirtmiştir. Çocukların %73,6'sı basın-yayın kuruluşlarının, şehirle ilgi kararlara katılma haklarını hiç söylemediklerini belirtmiştir. Çocuklara şehirle ilgili kararlara katılım haklarının söylenme düzeyini gösteren grafik aşağıda verilmiştir:

Şekil 8. Çocuklara Şehirle İlgili Kararlara Katılma Hakları Olduğunun Söylenme Düzeyi



Grafikte çocukların kentsel kararlara katılımları hakkında bilgilere bakıldığında özellikle yerel yöneticiler tarafından bilgilendirilme düzeyleri oldukça düşüktür. Ne kadar söylenildiğini bilmeyen ve bu konuda hiçbir zaman bilgilendirilmediklerini söyleyen çocukların sayısı oldukça fazladır. Kentsel kararlara katılım haklarının yerel yöneticiler tarafından dile getirildiğini belirten çocuklar yok denecek kadar azdır. Bu oranlar arasındaki farkın fazla olması çocukların büyük çoğunluğunun benzer düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim odak grup görüşmesinde birinin ifade ettiği düşüncüyü birçok arkadaşının onaylaması çocukların benzer düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir:

Yöneticiler tarafından mı bilmiyorum fakat internet üzerinden ya da elden dağıtılan formlar var yaşadığımız yerle ilgili fikrimizi almaya yönelik olan. Ben bu uygulamalar yapılırsa bile o verdiğimiz cevapların dikkate alındığını düşünmüyorum. Bunun dışında kimse bize yaşadığımız yerle ilgili herhangi bir etkide bulunabileceğimizi söylemedi. Bunu söyleyen ilk kişinin siz olduğunu söyleyebilirim.”

(G.A. Kız, 15).

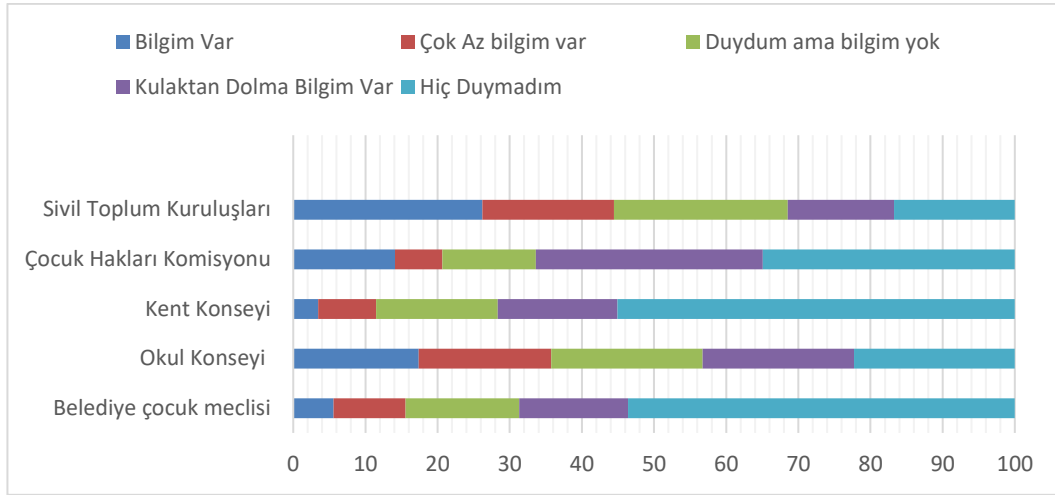
Yukarıdaki bilgilere bakıldığında çocukların Antakya'daki kentsel kararlara katılma haklarının olduğunu kendilerinden büyük olan kişilerin söyleme düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun dışında çocuklara kentsel kararlara katılım haklarını atanmış ve seçilmiş yöneticilerin söyleme ve öğretme düzeylerinin oldukça düşük olmasının sebeplerinden birisi çocuklara bu haklarından haberdar olmalarının önemsenmemesi olarak gösterilebilir. Şehirde çocuklara kentsel kararlara katkı sağlayabilecekleri bir yapılanmanın oluşturulmamış olmasının ise bir diğer eksiklik olduğu söylenebilir.

Tablo 17. Çocukların Bazı Katılım Araçları Hakkındaki Bilgi Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyiniz		
Bilгим var	34	5,6
Çok az bilгим var	61	10,0
Duydum ama bilгим yok	96	15,7
Kulaktan dolma bilгим var	92	15,1
Hiç duymadım	327	53,6
Okul Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz		
Bilгим var	106	17,4
Çok az bilгим var	112	18,4
Duydum ama bilгим yok	128	21,0
Kulaktan dolma bilгим var	128	21,0
Hiç duymadım	136	22,3
Kent Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz		
Bilгим var	21	3,4
Çok az bilгим var	49	8,0
Duydum ama bilгим yok	103	16,9
Kulaktan dolma bilгим var	101	16,6
Hiç duymadım	336	55,1
Çocuk Hakları Komisyonu hakkındaki bilgi düzeyiniz		
Bilгим var	86	14,1
Çok az bilгим var	40	6,6
Duydum ama bilгим yok	79	13,0
Kulaktan dolma bilгим var	192	31,5
Hiç duymadım	213	34,9
Sivil Toplum Kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyiniz		
Bilгим var	160	26,2
Çok az bilгим var	111	18,2
Duydum ama bilгим yok	147	24,1
Kulaktan dolma bilгим var	90	14,8
Hiç duymadım	102	16,7

Çocukların %53,6'sı belediye çocuk meclisini daha önce hiç duymamışken, %15,7'si duyduğunu fakat bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Çocukların %22,3'ü okul konseyini daha önce hiç duymamışken, %21'i duyduğunu ama bilgisinin olmadığını, %21'i kulaktan dolma bilgisinin olduğunu belirtmiştir. Çocukların %55,1'i kent konseyini daha önce hiç duymamışken, %16,9'u duyduğunu ama bilgisinin olmadığını, %16,6'sı kulaktan dolma bilgisinin olduğunu belirtmiştir. Çocukların %34,9'u çocuk hakları komisyonu daha önce hiç duymamışken, %31,5'i kulaktan dolma bilgisinin olduğunu, %14,1'i bilgisinin olduğunu belirtmiştir. Çocukların %26,2'si sivil toplum kuruluşları hakkında bilgisi olduğunu, %24,1'i duyduğunu ama bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Şekil 9. Çocukların Bazı Katılım Araçları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri



Çocukların kentsel politikalara katılım araçları olan bu yapılanmaları çoğunlukla tanımadıkları görülmektedir. Özellikle her Büyükşehir Belediyesi'nde oluşumu kanunen zorunlu olan Belediye Çocuk Meclisi'nin Hatay'da bulunmuyor olmasının çocukların tanıma düzeylerini düşürdüğü söylenebilir. Tanınma düzeyinin düşük olmasıyla diğer yapıların da aktif bir faaliyet içerisinde olmadığı genellemesi yapılabilir.

“Çocuk meclisi ya da çocuk konseyi gibi bir şeyi hiç duymadım, ilk defa duyuyorum. Eğer bize düşüncelerimizin alındığı bir platforma katılma imkânı sunulsa ve biz düzenli aralıklarla oralarda toplanıp fikir alışverişinde bulunsak sadece bizler için değil büyüklerin de mutlu bir şekilde yaşayacakları çevreler oluşmasına katkı sağlayabiliriz. Çünkü biz çocuklar büyüklerden daha farklı düşünüyoruz. Bize ait alanları, oralarda ihtiyacımız olan şeyleri büyüklerin bilmesi mümkün değil.”

(D.Y. Kız, 14).

Çocukların Hatay ölçeğinde kentsel kararlara katkı sağlamalarını gerçekleştirecek olan araçları çoğunlukla tanımıyor olması bu algının Hatay'ın genelinde bir eksiklik olduğunu göstermektedir. Büyükşehir bünyesinde bulunması gereken ve çocukların aktif katılımını sağlayan çocuk meclisi gibi birimler göstermelik olarak bile bulunmamaktadır. Hatay Barosu'nun oluşturduğu ve bir takım çalışmaları bulunan Çocuk Hakları Komisyonu da sadece hükümlü çocuklar için çalışmalar yürüttüklerinden şehirdeki diğer çocukların varlığından haberdar olmadıkları söylenebilir. Çocuklar diğer katılım araçlarına göre kentsel kararlara daha az katkısı olan okul konseyi ve sivil toplum kuruluşlarından bile ana katılım araçlarından daha fazla bilgi sahibidir. Bu yapılanmaların da kentsel kararlara ne kadar etkili olabildikleri tartışma konusudur.

Tablo 18. Katılım Araçlarının Çocukların Şehirle İlgili Kararlara Katılımlarına Etki Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Belediye Çocuk Meclisinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi		
Her zaman	8	1,3
Çoğu zaman	5	0,8
Ara sıra	49	8,0
Çok az	95	15,6
Hiçbir zaman	453	74,3
Okul Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi		
Her zaman	10	1,6
Çoğu zaman	17	2,8
Ara sıra	96	15,7
Çok az	215	35,2
Hiçbir zaman	272	44,6
Kent Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi		
Her zaman	4	0,7
Çoğu zaman	5	0,8
Ara sıra	44	7,2
Çok az	148	24,3
Hiçbir zaman	409	67,0
Çocuk Hakları Komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi		
Her zaman	3	0,5
Çoğu zaman	19	3,1
Ara sıra	21	3,4
Çok az	140	23,0
Hiçbir zaman	427	70,0
Sivil Toplum Kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi		
Her zaman	7	1,1
Çoğu zaman	6	1,0
Ara sıra	67	11,0
Çok az	161	26,4
Hiçbir zaman	369	60,5

Çocukların %74,3'ü belediye çocuk meclisinin şehirle ilgili kararlara katılmalarında hiçbir zaman etkilerinin olmadığını düşünmektedir. Çocukların %74,3'ü okul konseyinin şehirle ilgili kararlara katılmalarında hiçbir zaman etkilerinin olmadığını düşünmekte ve %67'si kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılmalarında hiçbir zaman etkilerinin olmadığını düşünmektedir. Çocukların %70'i çocuk hakları komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılmalarında hiçbir zaman etkilerinin olmadığını düşünmektedir. Çocukların %60,5'inin sivil toplum kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılmalarında hiçbir zaman etkilerinin olmadığını düşünmektedir.

Tablo 19. Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Yaşadığım şehir/mahalle planlanırken ve yerleşim yerleri oluşturulurken benim de görüşlerim sorulmaktadır		
Doğru değil	434	71,1
Çoğu kez doğru değil	90	14,8
Kısmen doğru	74	12,1
Çoğu kez doğru	7	1,1
Doğru	5	0,8
Yaşadığım şehirde kişisel yeteneklerimi geliştirmek için uygun alanlar oluşturulurken benim de katkım istenmektedir		
Doğru değil	349	57,2
Çoğu kez doğru değil	136	22,3
Kısmen doğru	99	16,2
Çoğu kez doğru	20	3,3
Doğru	6	1,0
Yaşadığım şehirde doğal oyun alanları (park, bahçe ve yeşil alan gibi) oluşturulurken fikirlerim alınır		
Doğru değil	391	64,1
Çoğu kez doğru değil	136	22,3
Kısmen doğru	73	12,0
Çoğu kez doğru	4	0,7
Doğru	6	1,0
Yaşadığım şehirde engelli, bakıma muhtaç ve göçmen çocuklar da şehrin düzenlenmesinde dikkate alınır		
Doğru değil	224	36,7
Çoğu kez doğru değil	155	25,4
Kısmen doğru	110	18,0
Çoğu kez doğru	84	13,8
Doğru	37	6,1
Yaşadığım yerde fikirlerimi rahatça söyleyebileceğim bir alana sahibim		
Doğru değil	266	43,6
Çoğu kez doğru değil	139	22,8
Kısmen doğru	89	14,6
Çoğu kez doğru	68	11,1
Doğru	48	7,9

Çocukların %71,1'i yaşadıkları şehir/mahalle planlanırken ve yerleşim yerleri oluşturulurken görüşlerinin sorulduğu düşüncesinin doğru olmadığını düşünmektedir. Çocukların %57,2'si yaşadıkları şehirde kişisel yeteneklerini geliştirmek için uygun alanlar oluşturulurken katkılarının istendiği ifadesinin doğru olmadığını düşünürken %22,3'ü çoğu kez doğru olmadığını belirtmiştir. Çocukların %64,1'i yaşadığı şehirde doğal oyun alanları (park, bahçe ve yeşil alan gibi) oluşturulurken fikrinin alınmadığı düşünürken, %22,3'ü çoğu kez doğru olmadığını belirtmiştir. Çocukların %36,7'si yaşadığı şehirde engelli, bakıma muhtaç ve göçmen çocuklar da şehrin düzenlenmesinde dikkate alınır ifadesinin doğru olmadığını, %25,4'ü çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir. Çocukların %43,6'sı yaşadığı yerde fikrini rahatça söyleyebileceği bir alana sahip olduğu düşüncesinin doğru olmadığını, %22,8'i çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir. Çocuklar yaşadıkları yerlerde kişisel

yeteneklerini geliştirecekleri alanların ve kamusal alanların kısıtlı olmasının fikirlerinin alınmamasından kaynaklandığını düşünmektedir.

“Şehirde bilimsel etkinlikler yapabileceğimiz alanlar yok. Kişisel yeteneklerimizi geliştiremiyoruz. Arkadaşımı ailesi Adana'ya götürüyor bilim kolejine. Ama bizim maddi durumumuz yok her ay Adana'ya gitmek için. Bana istediğim bir şeyi yapmak için kilometrelerce yol gitmek de anlamsız geliyor.”

(K.Y. Erkek, 14).

“Yaşadığımız şehirde vakit geçirebileceğimiz yeşil alanlar ve oyun alanları yok. Bu alanlar oluşturulurken bizim fikirlerimiz alınmıyor. Olsaydı ailecek bir etkinlik yapabileceğimiz ya da arkadaşlarımızla ortak bir şeyler yapabileceğimiz türden ortamlar oluşturulmasını isterdim. Bu sayede grup olabilmeyi ve paylaşmayı öğreniriz.”

(H.K. Kız, 13).

“Yaşadığımız şehri planlayanlar bizim fikirlerimizi asla önemsemiyor. Biz arkadaşlarımızla kendi aramızda kentin sorunlarını konuşuyoruz ve pek çok çözüm ürettik aslında. Bence şehrin en büyük sorunu temizlik sorunu. Mesela şehirde çok sık aralıklarla çöp kovaları var. Bu şehirde hem koku olmasına neden oluyor hem de görüntü kirliliği yapıyor. Görüntü açısından çöp kovaları (örneğin bir grafik tasarımcı yardımıyla) daha güzel gösterecek desenlerle güzelleştirilebilir. Çöp kovalarının fazla olması bir şeyi değiştirmiyor insanlar çöplerini hep yerlere, Asi Nehri'ne ve parkların içine atabiliyor. İnsanları bu konuda bilinçlendirecek yazılar billboardlara asılabilir. Cezaî yaptırımlar uygulanabilir.

(S.E. Kız, 14).

Ankete katılan çocukların ortalama %65'i kendilerine ait kamusal alanların planlanma aşamasında herhangi bir etkiye sahip olmadıklarını düşünmektedir. Çocuklar, kişisel yeteneklerinin farkına varabilecekleri, sosyo-psikolojik gelişimlerine imkân tanıyan doğal oyun alanlarını kendilerinin biçimlendirmesi gerektiğine inanmaktadır. Doğal oyun alanlarında ve diğer kamusal alanlarda çocuklar sosyalleşme, yeteneklerinin farkına varabilme yetisi kazanabilir. Çocuklarla birlikte onlar için tasarlanmış/tasarlanacak bir kentsel mekân, ancak onların talep ve beklentileri doğrultusunda oluşturulursa amacına uygun hale getirilebilir. Fakat kamusal alanlar oluşturulurken ve biçimlendirilirken buralarda zaman geçirmesi planlanan çocukların fikirlerinin alınmıyor olması, ihtiyaçların doğru karşılanamaması sorununu doğurabilir.

Tablo 19/2. Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Şehir yöneticileri çocukları dikkate alan bir kentleşmeye çok önem vermektedir.		
Doğru değil	290	47,5
Çoğu kez doğru değil	234	38,4
Kısmen doğru	73	12,0
Çoğu kez doğru	7	1,1
Doğru	6	1,0
Yaşadığım şehri/mahalleyi değiştirebilmem için ailem ya da öğretmenlerim tarafından projeler üretmem isteniyor.		
Doğru değil	341	55,9
Çoğu kez doğru değil	154	25,2
Kısmen doğru	81	13,3
Çoğu kez doğru	23	3,8
Doğru	11	1,8
Yaşadığım şehri/mahalleyi değiştirebilmem için yerel yöneticiler tarafından projeler üretmem isteniyor.		
Doğru değil	426	69,8
Çoğu kez doğru değil	147	24,1
Kısmen doğru	32	5,2
Çoğu kez doğru	4	0,7
Doğru	1	0,2

Çocukların %47,5'i şehir yöneticilerinin çocukları dikkate alan bir kentleşmeye çok önem verdikleri düşüncesinin doğru olmadığını, %38,4'ü çoğu zaman doğru olmadığını düşünmektedir. Çocukların %55,9'u yaşadığı şehri/mahalleyi değiştirebilmek için ailesi ya da öğretmenleri tarafından projeler üretmesi istendiği düşüncenin doğru olmadığını, %25,2'si çoğu zaman doğru olmadığını ifade etmiştir. Çocukların %69,8'i yaşadığı şehri/mahalleyi değiştirebilmek için yerel yöneticiler tarafından projeler üretmesi istendiği düşüncenin doğru olmadığını, %24,1'i çoğu zaman doğru olmadığını ifade etmiştir.

“Biz kimseye aklımızda olan fikirleri söyleyemiyoruz. Ailemiz dinliyor ama onların yapabileceği bir şey yok. Mesela ben bitkilere çok meraklıyım. Bu konuda bir talebim var ama kime söylesem bilmiyorum. Örneğin belediye parklarına farklı türden çiçekler ekilip üzerlerine çiçeğin özellikleri yazılabilir. Bu aynı zamanda bilgilendirici olur. Her doğan çocuğa bir ağaç dikilme etkinliği yapsalar hem biyo-çeşitlilik artar hem de biz daha çok yeşil alan sahibi oluruz.”

(P.S. Kız, 15).

“Ankara’da kaldırımlarda matematik formülleri yazılı. Bizler sürekli ders çalışmaya odaklandığımız için dikkatimizi çekiyor böyle şeyler. Daha görsel araçlarla öğretici faaliyetler bence bunlar ve akılda kalıcı olabilmesi adına oldukça faydalı. Bize de böyle şeyler yapılabilir. Biz bunları görüyoruz okuyoruz, belediye başkanına söylemek de istiyoruz ama kimse bize bir şey sormuyor.”

(C.K. Erkek, 15).

Yeni bir kentsel mekânın tasarlanma sürecinde çocukların fikirlerinin alınması sayesinde, yerel yöneticilerin veya kentin tasarlanmasından sorumlu olan birimlerin gözden kaçırdığı ya da hesap edemediği pek çok noktaya dikkat çekilebilir. Bakış açıları farklılaştığı için çocukları uyaran faktörler yetişkinlere göre değişiklik gösterebilir. Dolayısıyla çocukların kullanımına ait mekânlarda nelere ihtiyaç duyacaklarını yine en iyi çocuklar bilebilir. Algı düzeylerinin daha açık ve keşfetme yeteneklerinin yüksek olduğu göz önüne alınırsa çocuklar, bu kentsel alanların yetişkinlerin dahi zaman geçirmekten keyif alabilecekleri yerler haline gelmesine katkı sağlayabilir.

Tablo 19/3. Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi

Yaşadığım şehirde yalnız başıma güvenli bir şekilde hareket edebilmem konusundaki önerilerim dikkate alınıyor.		
Doğru değil	373	61,1
Çoğu kez doğru değil	173	28,4
Kısmen doğru	52	8,5
Çoğu kez doğru	5	,8
Doğru	7	1,1
Yaşadığım şehirde yalnız başıma güvenli bir şekilde hareket edebilmem için çalışmalar yapılmaktadır.		
Doğru değil	344	56,4
Çoğu kez doğru değil	191	31,3
Kısmen doğru	56	9,2
Çoğu kez doğru	15	2,5
Doğru	4	,7
Yaşadığım şehrin çocuk dostu olabilmesi için ailemden fikir almıyor.		
Doğru değil	314	51,5
Çoğu kez doğru değil	214	35,1
Kısmen doğru	42	6,9
Çoğu kez doğru	35	5,7
Doğru	5	,8
Ailem, yaşadığımız şehirle ilgili bizim talep ve beklentilerimizi içeren projeleri şehir yöneticilerine iletebiliyor.		
Doğru değil	354	58,0
Çoğu kez doğru değil	185	30,3
Kısmen doğru	35	5,7
Çoğu kez doğru	30	4,9
Doğru	6	1,0

Çocukların %61,1'i yaşadığı şehirde yalnız başına güvenli bir şekilde hareket edebilme konusundaki önerilerinin dikkate alındığı düşüncesinin doğru olmadığını, %28,4'ü çoğu zaman doğru olmadığını ifade etmiştir. Çocukların %56,4'ü yaşadığı şehirde yalnız başına güvenli bir şekilde hareket edebilmesi için çalışmalar yapılmaktadır düşüncesinin doğru olmadığını, %31,3'ü çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir. Çocukların %51,5'i yaşadığı şehrin çocuk dostu olabilmesi için ailesinden fikir alındığı düşüncesinin doğru olmadığını, %35,1'i çoğu kez doğru olmadığını belirtmiştir. Çocukların %58'i ailesinin, yaşadığı şehirle ilgili talep ve

beklentilerini içeren projeleri şehir yöneticilerine iletebildiği düşüncesinin doğru olmadığını %30,3'ü çoğu kez doğru olmadığını belirtmiştir. Çocukların kamusal alanları kısıtlı kullanımlarının güvenlik sorunu olduğu yüksek oranda düşünülmektedir.

“Şehir ailemiz tarafından güvenli görülüyor ve biz bu yüzden evimizin çevresinde ayrılamıyoruz. Parklarda veya sokakta hava kararınca kalamıyoruz. Sokakların güvenliği sağlanırsa belki rahatça zaman geçirme imkânı bulabiliriz.”

(T.D. Kız, 14).

Çocukların kamusal alanları kullanabilme kabiliyeti yaşadıkları yerlere güven duyabilmeleri sayesinde artmaktadır. Yaşadıkları yeri fiziksel ve psikolojik yönden güvenli bulamayan çocukların buralarda aktif zaman geçirmeleri mümkün olamamaktadır. Trafik yoğunluğu, kaçırılma ve zarar görebilme korkusu ailelerin/çocukların sokağı ve oyun alanlarını özgürce kullanamadıklarının gerekçesi olarak gösterilmektedir.

Tablo 20. Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Yaşadığım şehirde çocuk parkları yeterince mevcuttur.		
Doğru değil	252	41,3
Çoğu kez doğru değil	116	19,0
Kısmen doğru	184	30,2
Çoğu kez doğru	22	3,6
Doğru	36	5,9
Yaşadığım şehirde çocuk parkları yok denecek kadar azdır.		
Doğru değil	43	7,0
Çoğu kez doğru değil	38	6,2
Kısmen doğru	195	32,0
Çoğu kez doğru	135	22,1
Doğru	199	32,6
Yaşadığım şehirde çocuklar için kütüphaneler vardır.		
Doğru değil	161	26,4
Çoğu kez doğru değil	200	32,8
Kısmen doğru	153	25,1
Çoğu kez doğru	62	10,2
Doğru	34	5,6
Yaşadığım şehirde çocukların eğitimi için her şey düşünülmüştür.		
Doğru değil	247	40,5
Çoğu kez doğru değil	209	34,3
Kısmen doğru	87	14,3
Çoğu kez doğru	53	8,7
Doğru	14	2,3

Çocukların %41,3'ü yaşadığı şehirde çocuk parklarının yeterince mevcut olduğu düşüncesinin kesinlikle doğru olmadığını, %30,2'si kısmen doğru olduğunu belirtmiştir. Çocukların %32,6'sı yaşadığı şehirde çocuk parkları yok denecek kadar

azdır düşüncesini doğru bulurken, %22,1'i çoğu kez doğru bulmaktadır. Çocukların %32,8'i yaşadığı şehirde çocuklar için kütüphanelerin var olduğu fikrini çoğu kez doğru bulmuyorken, %26,4'ü doğru bulmamaktadır. Çocukların %40,5'i yaşadığı şehirde çocukların eğitimi için her şey düşünülmüştür düşüncesinin doğru olmadığını, %34,3'ü çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir. Bir çocuğun temel haklarından olan eğitim hakkını ve oyun alanlarına erişim haklarını bu verilerden kullanamadıkları görülmektedir. Nitekim çocuklar bu düşüncelerini sözlü olarak da ifade etmektedir:

Antakya'da kütüphane sayısı çok az, varsa da içinde işimize yarar kitaplar bulmakta zorlanıyoruz. Her yaşa uygun farklı kütüphaneler yapılabilir. Bu sayede kim nereye gideceğini ve hangi kitaplardan faydalanmak istediğini daha iyi bilebilir."

(K.A. Erkek, 12)

"Çoğu şehirde bisiklet yolları var. Antakya'da yok. Sokakta kullanmak istiyoruz ama her yerde araç olduğu için ailelerimiz bisiklet sürmemize izin vermiyor. Biz çok basit faaliyetlerimizi bile yerine getiremiyoruz. Parklara gidemiyoruz çünkü parklar çok bebek işi aletlerle dolu ki zaten çoğu kırık ve tehlikeli."

(S.E. Erkek, 14)

Çocuklar için oyun, okulda karşılaşma imkânı bulamadığı yaşlılarıyla sosyalleşebilme, benliğini fark edebilme ve özgür olabilme gücü kazandıran bir araçtır. Bu tür aktivitelerin kurgulanmış olması ve kapalı alanlarda gerçekleşmesi bu faydaları minimize edebilir. Çünkü Palmer'e (2006) göre, *gerçek oyun*; yapılandırılmamış, yetişkin kontrolünden bağımsız, özgür olmalı, mümkünse dış mekânda gerçekleştirilmeli ve bir bedel karşılığında elde edilmemelidir. Organize edilmiş faaliyetler gerçek oyunun doğasıyla bağdaşmamaktadır. Çocukların yaşlarına ve ihtiyaçlarına uygun tasarlanmış doğal oyun alanları sosyo- psikolojik gelişimlerinin doğru biçimlenmesine katkı sağlar. İhtiyaçların doğru belirlenmesi ise çocukların talep ve beklentilerinin dikkate alınmasıyla mümkün olmaktadır.

Benzer şekilde eğitsel alanlar da çocukların sosyalleşmesine, eğitsel ve kültürel etkinlikleri yerine getirmelerine imkân tanımaktadır. Bu tür ortamlardan mahrum kalan çocukların fikri ve ilmi bir takım faaliyetler içerisine girmeleri beklenemez. Çocukların yaşadıkları yerlere yakın rahatlıkla ulaşabilecekleri nitelikli kütüphanelerden yoksun olduklarını her fırsatta dile getirmeleri Antakya'da bu eksikliğin dikkat çekici olduğunu göstermektedir. Temel hakları içerisinde yer alan oyun ve eğitim haklarından mahrum kalan çocuklar, Antakya'yı gezip gördükleri diğer

şehirlerle kıyaslama ihtiyacı duymakta ve yaşadıkları kente aitlik hissedemediklerini dile getirmektedir.

Tablo 20/2. Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyi

	Frekans(n)	Yüzde(%)
Yaşadığım şehir çocuklar açısından güvenlidir.		
Doğru değil	269	44,1
Çoğu kez doğru değil	207	33,9
Kısmen doğru	116	19,0
Çoğu kez doğru	15	2,5
Doğru	3	0,5
Yaşadığım şehirde çocukların varlığı çok önemsenmektedir.		
Doğru değil	261	42,8
Çoğu kez doğru değil	216	35,4
Kısmen doğru	107	17,5
Çoğu kez doğru	16	2,6
Doğru	10	1,6
Yaşadığım şehirde yerleşim alanları ve yerleşime açılan alanlarda çocuklar dikkate alınmaktadır.		
Doğru değil	324	53,1
Çoğu kez doğru değil	202	33,1
Kısmen doğru	66	10,8
Çoğu kez doğru	11	1,8
Doğru	7	1,1
Yaşadığım şehir, çocukları hesaba katan çocuk dostu bir şehirdir.		
Doğru değil	325	53,3
Çoğu kez doğru değil	211	34,6
Kısmen doğru	61	10,0
Çoğu kez doğru	7	1,1
Doğru	6	1,0

Çocukların %44,1'i yaşadığı şehrin çocuklar açısından güvenlidir fikrini doğru bulmuyorken, %33,9'u çoğu kez doğru bulmamaktadır. Çocukların %42,8'i yaşadığı şehirde çocukların varlığının önemsendiği düşüncesinin doğru olmadığını, %35,4'ü çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir. Çocukların %53,1'i yaşadığı şehirde yerleşim alanları ve yerleşime açılan alanlarda çocuklar dikkate alınmaktadır düşüncesinin doğru olmadığını, %33,1'i çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir. Çocukların %53,3'ü yaşadığı şehrin, çocukları hesaba katan çocuk dostu bir şehirdir düşüncesinin doğru olmadığını, %34,6'sı çoğu kez doğru olmadığını düşünmektedir.

Bu verilerden çocukların yaşadıkları şehri çocuk dostu olarak görmedikleri ve kente aitlik hissetmedikleri sonucu çıkmaktadır.

“Yaşadığımız yerin yöneticilerinin çocukları önemseyen bir hizmet ürettiklerini düşünmüyorum. Doğru düzgün yaya geçitleri bile yok şehirde. Sokaklar çok dar ve hep arabalar park edilmiş durumda. Yetişkinler bizim sokakları kullanmamıza ve oyun oynamamıza izin vermiyorlar. Biz anne-babalarımızın

küçüklüklerinde sokakta kendi ürettikleri oyunların hikâyelerini dinliyoruz. Bu yüzden ben kendimi yaşadığım şehre ait hissedemiyorum.”

(M.T. Kız, 15).

Sokaklar hep arabalarla dolu. Oyun oynamak istediğimizde insanlar arabalarına zarar gelecek diye kızıyorlar biz de oynayamıyoruz. Sokaklar çocukların kendini bulduğu yerler ama biz orada vakit geçiremiyoruz. Okuldan sonra doğrudan eve gidiyor, okulda yüklendiğimiz negatif enerjiyi hiçbir şekilde atamıyoruz. Bilgisayarda oyun oynamak istiyoruz annelerimiz kızıyor. Tabletle oynamayalım, sokağa çıkmayalım, peki biz ne yapalım can sıkıntısından ölelim mi? (Gülüyor..)

(C.Y. Erkek, 13).

Yapılan odak grup görüşmeleri ve yukarıda bilgileri verilen ilgili araştırma sonuçları çocukların özgürce gezindikleri, oyun oynadıkları sokaklara ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Görüşme yapılan pek çok çocuğun ortak noktası kendi kullarımlarına ait alanların tasarımında söz sahibi olmak istemeleridir. Kendi ihtiyaçlarını belirleme özgürlüğü kazanmak, sorumluluk sahibi olabilmek ve kendilerini değerli hissedebilmek gibi konularda birden fazla çocuğun söz sahibi olan arkadaşının düşüncesine katıldığı gözlemlenmiştir. Odak görüşmeleri sonucunda kentsel tasarıma katkı sağlayan katılım araçlarını ilk defa duydukları tüm öğrenciler tarafından dile getirilirken, öğrencilerin tamamına yakını ise katılım hakları olduğunun farkında bile değillerdir. Yerel yöneticilerin, sivil toplum kuruluşlarının, eğitimcilerin ve ailelerin çocukları katılım konusunda bilgilendirmemeleri, dahası katılım hakkının varlığından haberdar olmamaları bu durumun başlıca sebepleri arasında gösterilebilir.

3.2.2. Araştırmayla İlgili Ki Kare Analizleri

Cinsiyet değişkenine göre yapılan ki-kare testleri, Tablo 20 ile verilmiştir. Yapılan analizler cinsiyet değişkeninin çalışma kapsamında ele alınan diğer maddelerle anlamlı bir ilişki içinde olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle çalışma kapsamında ölçümlenmeye çalışılan maddelerin cinsiyete göre anlamlılık yönünden farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 21. Cinsiyet ve Kentsel Katılma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki

		CİNSİYET		Test İstatistiği	p
		Kadın (n=306)	Erkek (n=304)		
Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyiniz				$\chi^2=2,131$	0,712
Bilgim var		16 (5,2)	18 (5,9)		
Çok az bilgim var		28 (9,2)	33 (10,9)		
Duydum ama bilgim yok		47 (15,4)	49 (16,1)		
Kulaktan dolma bilgim var		52 (17)	40 (13,2)		
Hiç duymadım		163 (53,3)	164 (53,9)		
Okul Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz				$\chi^2=5,988$	0,200
Bilgim var		52 (17)	54 (17,8)		
Çok az bilgim var		48 (15,7)	64 (21,1)		
Duydum ama bilgim yok		67 (21,9)	61 (20,1)		
Kulaktan dolma bilgim var		74 (24,2)	54 (17,8)		
Hiç duymadım		65 (21,2)	71 (23,4)		
Kent Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz				$\chi^2=4,327$	0,364
Bilgim var		7 (2,3)	14 (4,6)		
Çok az bilgim var		29 (9,5)	20 (6,6)		
Duydum ama bilgim yok		50 (16,3)	53 (17,4)		
Kulaktan dolma bilgim var		53 (17,3)	48 (15,8)		
Hiç duymadım		167 (54,6)	169 (55,6)		
Çocuk Hakları Komisyonu hakkındaki bilgi düzeyiniz				$\chi^2=3,433$	0,488
Bilgim var		37 (12,1)	49 (16,1)		
Çok az bilgim var		22 (7,2)	18 (5,9)		
Duydum ama bilgim yok		41 (13,4)	38 (12,5)		
Kulaktan dolma bilgim var		103 (33,7)	89 (29,3)		
Hiç duymadım		103 (33,7)	110 (36,2)		
Sivil Toplum Kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyiniz				$\chi^2=2,625$	0,622
Bilgim var		88 (28,8)	72 (23,7)		
Çok az bilgim var		52 (17)	59 (19,4)		
Duydum ama bilgim yok		69 (22,5)	78 (25,7)		
Kulaktan dolma bilgim var		45 (14,7)	45 (14,8)		
Hiç duymadım		52 (17)	50 (16,4)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyi, okul konseyi hakkındaki bilgi düzeyi, kent konseyi hakkındaki bilgi düzeyi, çocuk hakları komisyonu hakkındaki bilgi düzeyi, sivil toplum kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyi, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır.

Engel durumu değişkenine göre yapılan ki-kare testleri, Tablo 21 ile verilmiştir. Yapılan analizler, engel durumu ve ele alınan kategoriler arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 22. Engel Durumu ve Katılıma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki

	Engel Durumu		Test İstatistiği	p
	Evet (n=10)	Hayır (n=600)		
Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	0 (0)	34 (5,7)	$\chi^2=4,555$	0,336
Çok az bilгим var	0 (0)	61 (10,2)		
Duydum ama bilгим yok	2 (20)	94 (15,7)		
Kulaktan dolma bilгим var	0 (0)	92 (15,3)		
Hiç duymadım	8 (80)	319 (53,2)		
Okul Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	1 (10)	105 (17,5)	$\chi^2=1,375$	0,849
Çok az bilгим var	1 (10)	111 (18,5)		
Duydum ama bilгим yok	2 (20)	126 (21)		
Kulaktan dolma bilгим var	3 (30)	125 (20,8)		
Hiç duymadım	3 (30)	133 (22,2)		
Kent Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	0 (0)	21 (3,5)	$\chi^2=2,511$	0,643
Çok az bilгим var	0 (0)	49 (8,2)		
Duydum ama bilгим yok	3 (30)	100 (16,7)		
Kulaktan dolma bilгим var	1 (10)	100 (16,7)		
Hiç duymadım	6 (60)	330 (55)		
Çocuk Hakları Komisyonu hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	1 (10)	85 (14,2)	$\chi^2=0,772$	0,942
Çok az bilгим var	1 (10)	39 (6,5)		
Duydum ama bilгим yok	2 (20)	77 (12,8)		
Kulaktan dolma bilгим var	3 (30)	189 (31,5)		
Hiç duymadım	3 (30)	210 (35)		
Sivil Toplum Kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	1 (10)	159 (26,5)	$\chi^2=3,297$	0,509
Çok az bilгим var	3 (30)	108 (18)		
Duydum ama bilгим yok	4 (40)	143 (23,8)		
Kulaktan dolma bilгим var	1 (10)	89 (14,8)		
Hiç duymadım	1 (10)	101 (16,8)		
Belediye Çocuk Meclisinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	0 (0)	8 (1,3)	$\chi^2=1,575$	0,813
Çoğu zaman	0 (0)	5 (0,8)		
Ara sıra	0 (0)	49 (8,2)		
Çok az	1 (10)	94 (15,7)		
Hiçbir zaman	9 (90)	444 (74)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyi, okul konseyi hakkındaki bilgi düzeyi, kent konseyi hakkındaki bilgi düzeyi, çocuk hakları komisyonu hakkındaki bilgi düzeyi, sivil toplum kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyi, engel durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p>0,050$).

Tablo 23. Okul Türü ve Katılma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki

	Okul Türü		Test İstatistiği	p
	Devlet (n=508)	Özel (n=102)		
Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	29 (5,7)	5 (4,9)		
Çok az bilgim var	47 (9,3)	14 (13,7)		
Duydum ama bilgim yok	83 (16,3)	13 (12,7)	$\chi^2=3,814$	0,432
Kulaktan dolma bilgim var	73 (14,4)	19 (18,6)		
Hiç duymadım	276 (54,3)	51 (50)		
Okul Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	82 (16,1)	24(23,5)		
Çok az bilgim var	93 (18,3)	19 (18,6)		
Duydum ama bilgim yok	110 (21,7)	18 (17,6)	$\chi^2=3,728$	0,444
Kulaktan dolma bilgim var	107 (21,1)	21 (20,6)		
Hiç duymadım	116 (22,8)	20 (19,6)		
Kent Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	17 (3,3)	4 (3,9)		
Çok az bilgim var	39 (7,7)	10 (9,8)		
Duydum ama bilgim yok	87 (17,1)	16 (15,7)	$\chi^2=0,695$	0,952
Kulaktan dolma bilgim var	84 (16,5)	17 (16,7)		
Hiç duymadım	281 (55,3)	55 (53,9)		
Çocuk Hakları Komisyonu hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	70 (13,8)	16(15,7)		
Çok az bilgim var	31 (6,1)	9 (8,8)		
Duydum ama bilgim yok	63 (12,4)	16 (15,7)	$\chi^2=4,523$	0,340
Kulaktan dolma bilgim var	158 (31,1)	34 (33,3)		
Hiç duymadım	186 (36,6)	27 (26,5)		
Sivil Toplum Kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyiniz				
Bilгим var	139 (27,4)	21 (20,6)		
Çok az bilgim var	93 (18,3)	18 (17,6)		
Duydum ama bilgim yok	125 (24,6)	22 (21,6)	$\chi^2=5,014$	0,286
Kulaktan dolma bilgim var	72 (14,2)	18 (17,6)		
Hiç duymadım	79 (15,6)	23 (22,5)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyi, okul konseyi hakkındaki bilgi düzeyi, kent konseyi hakkındaki bilgi düzeyi, çocuk hakları komisyonu hakkındaki bilgi düzeyi, sivil toplum kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyi, okul türüne göre farklılık göstermemektedir ($p>0,050$). Fakat özellikle STK'lar, çocuk hakları komisyonu ve okul komisyonu hakkındaki bilgi düzeyi özel okul türünde daha yüksektir. Özel okullarda özellikle ailelerin yaptırım gücü sebebiyle bilgilendirme seviyesinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Çocuklarına özel okullarda eğitim aldırma gücü bulunan üst gelir grubuna dâhil olan ebeveynlerin, çocukları hukuki konularda daha bilinçli yetiştirme çabaları ve Çocuk Hakları Komisyonu'nun düzenlemiş olduğu faaliyetlere katılım olanaklarının yüksek olması bu bilinç düzeyini artıran sebepler olabilir.

Tablo 24. Sınıf Durumu ve Katılma Etki Eden Araçları Tanıma Düzeyi Arasındaki İlişki

	7.sınıf (n=158)	8.sınıf (n=160)	9.sınıf (n=144)	10.sınıf (n=148)	Test İstatistiği	p
Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyiniz						
Bilgim var	13 (8,2)	6 (3,8)	7 (4,9)	8(5,4)	$\chi^2=28,844$	0,004
Çok az bilgim var	19 (12)	7 (4,4)	19 (13,2)	16(10,8)		
Duydum ama bilgim yok	35 (22,2)	23 (14,4)	25 (17,4)	13 (8,8)		
Kulaktan dolma bilgim var	22 (13,9)	21 (13,1)	20 (13,9)	29(19,6)		
Hiç duymadım	69 (43,7)	103(64,4)	73 (50,7)	82(55,4)		
Okul Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz						
Bilgim var	21 (13,3)	23 (14,4)	29 (20,1)	33(22,3)	$\chi^2=20,044$	0,066
Çok az bilgim var	31 (19,6)	24 (15)	28 (19,4)	29(19,6)		
Duydum ama bilgim yok	35 (22,2)	30 (18,8)	31 (21,5)	32(21,6)		
Kulaktan dolma bilgim var	35 (22,2)	31 (19,4)	29 (20,1)	33(22,3)		
Hiç duymadım	36 (22,8)	52 (32,5)	27 (18,8)	21(14,2)		
Kent Konseyi hakkındaki bilgi düzeyiniz						
Bilgim var	5 (3,2)	8 (5)	2 (1,4)	6 (4,1)	$\chi^2=15,530$	0,214
Çok az bilgim var	15 (9,5)	13 (8,1)	10 (6,9)	11 (7,4)		
Duydum ama bilgim yok	28 (17,7)	32 (20)	19 (13,2)	24(16,2)		
Kulaktan dolma bilgim var	21 (13,3)	17 (10,6)	31 (21,5)	32(21,6)		
Hiç duymadım	89 (56,3)	90 (56,3)	82 (56,9)	75(50,7)		
Çocuk Hakları Komisyonu hakkındaki bilgi düzeyiniz						
Bilgim var	28 (17,7)	22 (13,8)	19 (13,2)	17(11,5)	$\chi^2=32,824$	0,001
Çok az bilgim var	16 (10,1)	10 (6,3)	5 (3,5)	9 (6,1)		
Duydum ama bilgim yok	26 (16,5)	25 (15,6)	9 (6,3)	19(12,8)		
Kulaktan dolma bilgim var	43 (27,2)	34 (21,3)	61 (42,4)	54(36,5)		
Hiç duymadım	45 (28,5)	69 (43,1)	50 (34,7)	49(33,1)		
Sivil Toplum Kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyiniz						
Bilgim var	47 (29,7)	42 (26,3)	41 (28,5)	30(20,3)	$\chi^2=18,809$	0,093
Çok az bilgim var	35 (22,2)	35 (21,9)	20 (13,9)	21(14,2)		
Duydum ama bilgim yok	29 (18,4)	44 (27,5)	35 (24,3)	39(26,4)		
Kulaktan dolma bilgim var	20 (12,7)	18 (11,3)	26 (18,1)	26(17,6)		
Hiç duymadım	27 (17,1)	21 (13,1)	22 (15,3)	32(21,6)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyi sınıflara göre farklılık göstermektedir (p=0,004). 7. sınıfların %43,7'si hiç duymadığını ifade ederken %22,2'si duyduğunu ama bilgisi olmadığını belirtmiştir. 8. sınıfların %64,4'ü hiç

duymadığını ifade ederken %14,4'ü duyduğunu ama bilgisi olmadığını belirtmiştir. 9. sınıfların %50,7'si hiç duymadığını ifade ederken %17,4'ü duyduğunu ama bilgisi olmadığını belirtmiştir. 10. sınıfların %55,4'ü hiç duymadığını ifade ederken %19,6'sı kulaktan dolma bilgisi olduğunu belirtmiştir. Çocuk hakları komisyonu hakkındaki bilgi düzeyi sınıflara göre farklılık göstermektedir (p=0,001). 7. sınıfların %28,5'i hiç duymadığını ifade ederken %27,2'si kulaktan dolma bilgisi olduğunu belirtmiştir. 8. sınıfların %43,1'i hiç duymadığını ifade ederken %21,3'ü kulaktan dolma bilgisi olduğunu belirtmiştir. 9. sınıfların %42,4'ü kulaktan dolma bilgisi olduğunu belirtirken %34,7'si hiç duymadığını ifade etmiştir. 10. sınıfların %36,5'i kulaktan dolma bilgisi olduğunu belirtirken %33,1'i hiç duymadığını ifade etmiştir.

Tablo 25. Cinsiyet ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki

	Kadın (n=306)	Erkek (n=304)	Test İstatistiği	p
Belediye Çocuk Meclisinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	3 (1)	5 (1,6)	$\chi^2=5,354$	0,253
Çoğu zaman	4 (1,3)	1 (0,3)		
Ara sıra	19 (6,2)	30 (9,9)		
Çok az	46 (15)	49 (16,1)		
Hiçbir zaman	234 (76,5)	219 (72)		
Okul Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	4 (1,3)	6 (2)	$\chi^2=6,408$	0,171
Çoğu zaman	7 (2,3)	10 (3,3)		
Ara sıra	39 (12,7)	57 (18,8)		
Çok az	118 (38,6)	97 (31,9)		
Hiçbir zaman	138 (45,1)	134 (44,1)		
Kent Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	1 (0,3)	3 (1)	$\chi^2=2,210$	0,697
Çoğu zaman	3 (1)	2 (0,7)		
Ara sıra	19 (6,2)	25 (8,2)		
Çok az	74 (24,2)	74 (24,3)		
Hiçbir zaman	209 (68,3)	200 (65,8)		
Çocuk Hakları Komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	1 (0,3)	2 (0,7)	$\chi^2=1,200$	0,878
Çoğu zaman	9 (2,9)	10 (3,3)		
Ara sıra	10 (3,3)	11 (3,6)		
Çok az	75 (24,5)	65 (21,4)		
Hiçbir zaman	211 (69)	216 (71,1)		
Sivil Toplum Kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	2 (0,7)	5 (1,6)	$\chi^2=5,768$	0,217
Çoğu zaman	1 (0,3)	5 (1,6)		
Ara sıra	29 (9,5)	38 (12,5)		
Çok az	83 (27,1)	78 (25,7)		
Hiçbir zaman	191 (62,4)	178 (58,6)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye çocuk meclisinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, okul konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, çocuk hakları komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, sivil toplum kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. ($p>0,050$) Nitekim çocuklar odak grup görüşmeleri sırasında da bu yapılanmalardan haberdar olmadıklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Varlığından haberdar olmadıkları yapıları kentsel politikalara katılım aracı olarak görmemeleri de olasıdır.

Tablo 26. Engel Durumu ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki

	Evet (n=10)	Hayır (n=600)	Test İstatistiği	p
Okul Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	0 (0)	10 (1,7)	$\chi^2=1,891$	0,756
Çoğu zaman	0 (0)	17 (2,8)		
Ara sıra	3 (30)	93 (15,5)		
Çok az	3 (30)	212 (35,3)		
Hiçbir zaman	4 (40)	268 (44,7)		
Kent Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	0 (0)	4 (0,7)	$\chi^2=1,034$	0,905
Çoğu zaman	0 (0)	5 (0,8)		
Ara sıra	0 (0)	44 (7,3)		
Çok az	3 (30)	145(24,2)		
Hiçbir zaman	7 (70)	402 (67)		
Çocuk Hakları Komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	0 (0)	3 (0,5)	$\chi^2=0,937$	0,919
Çoğu zaman	0 (0)	19 (3,2)		
Ara sıra	0 (0)	21 (3,5)		
Çok az	3 (30)	137(22,8)		
Hiçbir zaman	7 (70)	420 (70)		
Sivil Toplum Kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	0 (0)	7 (1,2)	$\chi^2=1,900$	0,754
Çoğu zaman	0 (0)	6 (1)		
Ara sıra	1 (10)	66 (11)		
Çok az	1 (10)	160(26,7)		
Hiçbir zaman	8 (80)	361 (60,2)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye çocuk meclisinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, okul konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, çocuk hakları komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, sivil toplum

kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi engel durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p>0,050$).

Tablo 27. Okul Türü ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki

	Devlet (n=508)	Özel (n=102)	Test İstatistiği	p
Belediye Çocuk Meclisinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	7 (1,4)	1 (1)	$\chi^2=1,749$	0,782
Çoğu zaman	4 (0,8)	1 (1)		
Ara sıra	42 (8,3)	7 (6,9)		
Çok az	75 (14,8)	20 (19,6)		
Hiçbir zaman	380 (74,8)	73 (71,6)		
Okul Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	9 (1,8)	1 (1)	$\chi^2=12,038$	0,017
Çoğu zaman	9 (1,8)	8 (7,8)		
Ara sıra	82 (16,1)	14 (13,7)		
Çok az	179 (35,2)	36 (35,3)		
Hiçbir zaman	229 (45,1)	43 (42,2)		
Kent Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	4 (0,8)	0 (0)	$\chi^2=1,476$	0,831
Çoğu zaman	4 (0,8)	1 (1)		
Ara sıra	37 (7,3)	7 (6,9)		
Çok az	120 (23,6)	28 (27,5)		
Hiçbir zaman	343 (67,5)	66 (64,7)		
Çocuk Hakları Komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	3 (0,6)	0 (0)	$\chi^2=1,359$	0,851
Çoğu zaman	15 (3)	4 (3,9)		
Ara sıra	18 (3,5)	3 (2,9)		
Çok az	119 (23,4)	21 (20,6)		
Hiçbir zaman	353 (69,5)	74 (72,5)		
Sivil Toplum Kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi				
Her zaman	7 (1,4)	0 (0)	$\chi^2=2,961$	0,564
Çoğu zaman	5 (1)	1 (1)		
Ara sıra	59 (11,6)	8 (7,8)		
Çok az	131 (25,8)	30 (29,4)		
Hiçbir zaman	306 (60,2)	63 (61,8)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Okul Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi okul türüne göre farklılık göstermektedir ($p=0,017$). Devlet okulunda olanların %45,1'i hiçbir zaman yanıtını verirken bu oran özel okulda %42,2 olarak elde edilmiştir. Belediye çocuk meclisinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, çocuk hakları komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi, sivil toplum kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi okul türüne göre farklılık göstermemektedir. ($p>0,050$)

Tablo 28. Sınıf Durumu ve Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi Arasındaki İlişki

	7.sınıf (n=158)	8.sınıf (n=160)	9.sınıf (n=144)	10.sınıf (n=148)	Test İstatistiği	p
Belediye Çocuk Meclisinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi						
Her zaman	4 (2,5)	2 (1,3)	1 (0,7)	1 (0,7)	$\chi^2=14,945$	0,244
Çoğu zaman	2 (1,3)	2 (1,3)	0 (0)	1 (0,7)		
Ara sıra	13 (8,2)	7 (4,4)	18 (12,5)	11 (7,4)		
Çok az	29 (18,4)	19 (11,9)	23 (16)	24(16,2)		
Hiçbir zaman	110(69,6)	130(81,3)	102(70,8)	111 (75)		
Okul Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi						
Her zaman	2 (1,3)	2 (1,3)	1 (0,7)	5 (3,4)	$\chi^2=35,197$	<0,001
Çoğu zaman	2 (1,3)	3 (1,9)	4 (2,8)	8 (5,4)		
Ara sıra	30 (19)	14 (8,8)	31(21,5)	21(14,2)		
Çok az	56 (35,4)	47 (29,4)	62(43,1)	50(33,8)		
Hiçbir zaman	68 (43)	94 (58,8)	46(31,9)	64(43,2)		
Kent Konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi						
Her zaman	2 (1,3)	2 (1,3)	0 (0)	0 (0)	$\chi^2=29,911$	0,003
Çoğu zaman	2 (1,3)	0 (0)	0 (0)	3 (2)		
Ara sıra	13 (8,2)	7 (4,4)	15(10,4)	9 (6,1)		
Çok az	42 (26,6)	22 (13,8)	43(29,9)	41(27,7)		
Hiçbir zaman	99 (62,7)	129 (80,6)	86(59,7)	95(64,2)		
Çocuk Hakları Komisyonunun şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi						
Her zaman	0 (0)	2 (1,3)	0 (0)	1 (0,7)	$\chi^2=19,107$	0,086
Çoğu zaman	7 (4,4)	1 (0,6)	7 (4,9)	4 (2,7)		
Ara sıra	9 (5,7)	8 (5)	2 (1,4)	2 (1,4)		
Çok az	41 (25,9)	38 (23,8)	32 (22,2)	29 (19,6)		
Hiçbir zaman	101(63,9)	111(69,4)	103(71,5)	112(75,7)		
Sivil Toplum Kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi						
Her zaman	2 (1,3)	2 (1,3)	1 (0,7)	2 (1,4)	$\chi^2=14,177$	0,290
Çoğu zaman	1 (0,6)	2 (1,3)	0 (0)	3 (2)		
Ara sıra	23 (14,6)	23 (14,4)	12 (8,3)	9 (6,1)		
Çok az	45 (28,5)	39 (24,4)	35 (24,3)	42 (28,4)		
Hiçbir zaman	87 (55,1)	94 (58,8)	96 (66,7)	92 (62,2)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Sınıf durumu değişkenine göre yapılan ki-kare testleri, Tablo 27 ile verilmiştir. Yapılan analizlerde “okul konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi ve kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılımınıza etki düzeyi” kategorilerinin sınıf durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık içerisinde olduğu bulgulanmaktadır. Sınıf durumunun diğer değişkenlerle anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Okul konseyinin şehirle ilgili kararlara katılıma etki düzeyi düşüncesi sınıflara göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). 7. sınıfların %43’ü hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %35,4’ü çok az etkili olduğunu düşünmektedir. 8. sınıfların %58,8’i hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %29,4’ü çok az etkili olduğunu

düşünmektedir. 9. sınıfların %43,1'i çok az etkili olduğunu düşünürken %31,9'u hiçbir zaman etkili olmadığını düşünmektedir. 10. sınıfların %43,2'si hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %33,8'i çok az etkili olduğunu düşünmektedir. Kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılma etki düzeyi düşüncesi sınıflara göre farklılık göstermektedir (p=0,003).

7. sınıfların %62,7'si kent konseyinin hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %26,6'sı çok az etkili olduğunu düşünmektedir. 8. sınıfların %80,6'sı hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %13,8'i çok az etkili olduğunu düşünmektedir. 9. sınıfların %59,7'si hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %29,9'u çok az etkili olduğunu düşünmektedir. 10. sınıfların %64,2'si hiçbir zaman etkili olmadığını düşünürken, %27,7'si çok az etkili olduğunu düşünmektedir.

Çalışma içerisinde yer alan ve birbiriyle yakın ilişki içerisinde bulunan kategoriler arasındaki ki-kare testlerine de aşağıda yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, çocukların kentsel kararlara katılım araçları hakkındaki bilgi düzeyiyle ilgili araçların şehirle ilgili kararlara etki düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 29. Belediye Çocuk Meclisinin Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile Çocukların Belediye Çocuk Meclisi Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki

	Bilgim Var	Çok Az bilgim var	Duydum ama bilgim yok	Kulaktan Dolma Bilgim Var	Hiç Duymadım	Test istatistiği	p
Her Zaman	4(11,8)	2 (3,3)	0 (0)	0 (0)	2 (0,6)	$\chi^2=136,972$	<0,001
Çoğu Zaman	0(0)	1 (1,6)	1 (1)	1 (1,1)	2 (0,6)		
Ara Sıra	12 (35,3)	13 (21,3)	4 (4,2)	13 (14,1)	7 (2,1)		
Çok Az Hiçbir	6 (17,6)	18 (29,5)	19 (19,8)	18 (19,6)	34 (10,4)		
Zaman	12 (35,3)	27 (44,3)	72 (75)	60 (65,2)	282 (86,2)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Belediye Çocuk Meclisinin şehirle ilgili kararlara katılma etki düzeyi ile çocukların belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir (p<0,001). Belediye çocuk meclisi hakkındaki bilgisi olan çocukların %35'i hiçbir zaman belediye çocuk meclisinin etkisi olmadığını düşünürken bu oran çok az bilgisi olanlarda %44,3, duyan ama bilgisi olmayanlarda %75, kulaktan dolma bilgisi olanlarda %65,2, hiç duymayanlarda %86,2 olarak elde edilmiştir.

Tablo 30. Okul Konseyinin Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile Okul Konseyi Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki

	Bilgim Var	Çok Az bilgim var	Duydum ama bilgim yok	Kulaktan Dolma Bilgim Var	Hiç Duymadım	Test İstatistiği	p
Her Zaman	7(6,6)	3 (2,7)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	$\chi^2=178,904$	<0,001
Çoğu Zaman	9 (8,5)	2 (1,8)	3 (2,3)	1 (0,8)	2 (1,5)		
Ara Sıra	14 (13,2)	33 (29,5)	39 (30,5)	5 (3,9)	5 (3,7)		
Çok Az	43 (40,6)	34 (30,4)	42 (32,8)	75 (58,6)	21 (15,4)		
Hiçbir Zaman	33 (31,1)	40 (35,7)	44 (34,4)	47 (36,7)	108 (79,4)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Okul konseyinin şehirle ilgili kararlara katılma etki düzeyi ile okul konseyi hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir ($p<0,001$). Okul konseyi hakkında bilgisi olan çocukların %40,6'sı okul konseyinin çok az etkisinin olduğunu düşünürken bu oran kulaktan dolma bilgisi olanlarda %58,6'dır. Çok az bilgisi olanların %35,7'si hiçbir zaman etkisi olmadığını düşünmekte ve bu oran duyan ama bilgisi olmayanlarda %34,4, hiç duymayanlarda %79,4 tür.

Tablo 31. Kent Konseyinin Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile Kent Konseyi Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki

	Bilgim Var	Çok Az bilgim var	Duydum ama bilgim yok	Kulaktan Dolma Bilgim Var	Hiç Duymadım	Test İstatistiği	p
Her Zaman	3 (14,3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (0,3)	$\chi^2=135,804$	<0,001
Çoğu Zaman	1 (4,8)	1 (2)	2 (1,9)	0 (0)	1 (0,3)		
Ara Sıra	0 (0)	4 (8,2)	19 (18,4)	5 (5)	16 (4,8)		
Çok Az	8 (38,1)	11 (22,4)	37 (35,9)	38 (37,6)	54 (16,1)		
Hiçbir Zaman	9 (42,9)	33 (67,3)	45 (43,7)	58 (57,4)	264 (78,6)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Kent konseyinin şehirle ilgili kararlara katılma etki düzeyi ile Kent konseyi hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir ($p<0,001$). Kent konseyi hakkında bilgisi olan çocukların %42,9'u hiçbir zaman kent konseyinin etkisi olmadığını düşünürken bu oran çok az bilgisi olanlarda %67,3, duyan ama bilgisi olmayanlarda %43,7, kulaktan dolma bilgisi olanlarda %57,4, hiç duymayanlarda %78,6 olarak elde edilmiştir. Kent konseyi hakkında bilgi düzeyi arttıkça kentsel kararlara etki düzeyi arasında paralel bir değişim söz konusudur.

Tablo 32. ÇHK'nın Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile ÇHK Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki

	Bilgim Var	Çok Az bilgim var	Duydum ama bilgim yok	Kulaktan Dolma Bilgim Var	Hiç Duymadım	Test İstatistiği	p
Her Zaman	3 (3,5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	$\chi^2=120,766$	<0,001
Çoğu Zaman	14 (16,3)	2 (5)	1 (1,3)	0 (0)	2 (0,9)		
Ara Sıra	9 (10,5)	3 (7,5)	7 (8,9)	1 (0,5)	1 (0,5)		
Çok Az	15 (17,4)	13 (32,5)	18 (22,8)	52 (27,1)	42 (19,7)		
Hiçbir Zaman	45 (52,3)	22 (55)	53 (67,1)	139 (72,4)	168 (78,9)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Çocuk Hakları Komisyonu'nun şehirle ilgili kararlara katılma etki düzeyi ile Çocuk Hakları Komisyonu hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir ($p<0,001$). Çocuk Hakları Komisyonu hakkında bilgisi olan çocukların %52,3'ü hiçbir zaman Çocuk Hakları Komisyonu'nun etkisi olmadığını düşünürken bu oran çok az bilgisi olanlarda %55, duyan ama bilgisi olmayanlarda %67,1, kulaktan dolma bilgisi olanlarda %72,4, hiç duymayanlarda %78,9 olarak elde edilmiştir. Çocuk Hakları Komisyonu hakkında bilgi düzeyi arttıkça Çocuk Hakları Komisyonu'nun şehirle ilgili kararlara katılma katkı düzeyinin de artmakta olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 33. STK'nın Şehirle İlgili Kararlara Katılma Etki Düzeyi ile STK Hakkındaki Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki

	Bilgim Var	Çok Az bilgim var	Duydum ama bilgim yok	Kulaktan Dolma Bilgim Var	Hiç Duymadım	Test İstatistiği	p
Her Zaman	5 (3,1)	0 (0)	0 (0)	1 (1,1)	1 (1)	$\chi^2=95,274$	<0,001
Çoğu Zaman	2 (1,3)	3 (2,7)	1 (0,7)	0 (0)	0 (0)		
Ara Sıra	32 (20)	18 (16,2)	12 (8,2)	3 (3,3)	2 (2)		
Çok Az	33(20,6)	40 (36)	35 (23,8)	43 (47,8)	10 (9,8)		
Hiçbir Zaman	88 (55)	50 (45)	99 (67,3)	43 (47,8)	89 (87,3)		

χ^2 :Ki-kare test istatistiği

Sivil toplum kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılma etki düzeyi ile sivil toplum kuruluşları hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir ($p<0,001$). Sivil toplum kuruluşları hakkında bilgisi olan çocukların %55'i hiçbir zaman sivil toplum kuruluşlarının etkisi olmadığını düşünürken bu oran çok az bilgisi olanlarda %45, duyan ama bilgisi olmayanlarda %67,3 kulaktan dolma bilgisi olanlarda %47,8 ve hiç duymayanlarda ise %87,3 olarak elde edilmiştir. Sivil toplum

kuruluşları hakkında bilgi düzeyi arttıkça sivil toplum kuruluşlarının şehirle ilgili kararlara katılıma katkı düzeyinin de artmakta olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.3. Araştırmayla İlgili Korelasyon ve Regresyon Analizleri

Çalışma kapsamında kullanılan anket formundaki her kısım, tek bir maddeye dönüştürülerek ilgili bölümler arasında korelasyon analizleri yapılmıştır. Korelasyon analizleriyle aralarında anlamlı ilişki görülen değişkenler arasındaki yaklaşık ilişki düzeyini ortaya koyabilmek için de regresyon analizlerine yer verilmiştir. Köklü vd.'ne (2006: 12) göre, Pearson korelasyon katsayısı değeri; $r=0$ ise ilişkinin olmadığını, $0.01 < r < 0.29$ arası ise düşük düzey ilişkinin olduğunu, $0.30 < r < 0.70$ arası orta düzey ilişkinin olduğunu, $0.71 < r < 0.99$ arası ise yüksek düzey ilişkinin olduğunu, $r=1.00$ ise mükemmel ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bölüm içerisinde yer verilen korelasyon analizlerindeki düzey ilişkileri bu katsayılar çerçevesinde kategorize edilmiştir. Korelasyon ve eş zamanlı çoklu regresyon değerlerinin yanı sıra VİF değerleri de bu başlık altında belirtilmiştir.

Tablo 34. Dinlenilme Düzeyi, Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi, Katılım Araçlarını Tanıma ve Katılım Araçlarının Katılım Hakkına Katkı Düzeyine Yönelik Betimleyici İstatistikler

	N	\bar{X}	Std. Sapma
Dinlenilme Düzeyi	610	7,48	1,82
Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi	610	8,62	1,65
Katılım Araçlarını Tanıma	610	12,30	4,55
Kararlara Katılım Hakkına Katkı Düzeyi	610	7,61	3,08

Tablo 34'deki betimleyici istatistik sonuçlarına göre çocukların kurum ya da kişiler tarafından dinlenilme düzeyinde puan ortalaması 7,48, standart sapma değeri ise 1,82'dir. Kişi/kurumlar tarafından çocuklara katılım hakkının söylenme düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları 8,62 ve standart sapma değeri 1,65 iken çocukların katılım araçlarını tanıma düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları 12,30 ve standart sapma değeri 4,55'tir. Katılım araçlarının çocukların

kentsel kararlara katılım hakkına katkı düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları, 7,61 ve standart sapma değeri 3,08 olarak saptanmıştır. Tablo 34’te yer alan kategorik değişkenlere ait değerler anlamlı olmamakla birlikte korelasyon ve çoklu regresyon analizlerinin daha sağlıklı yorumlanabilmesi adına verilmiştir.

Tablo 35. Dinlenilme Düzeyi, Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi, Katılım Araçlarını Tanıma ve Katılım Araçlarının Katılım Hakkına Katkı Düzeyine Yönelik Korelasyon Değerleri

	Dinlenilme Düzeyi	Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi	Katılım Araçlarını Tanıma	Kararlara Katılım Hakkına Katkı Düzeyi
Dinlenilme Düzeyi	---	0,021	0,044	0,049
Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi	0,021	---	0,181**	0,156**
Katılım Araçlarını Tanıma	0,044	0,181**	---	0,442**
Kararlara Katılım Hakkına Katkı Düzeyi	0,049	0,156**	0,442**	---

Tablo 35’te “çocukların kent içerisindeki katılım araçlarını tanıma düzeyi ve çocukların şehirle ilgili kararlara katılım hakkının söylenme düzeyi” arasında yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = ,181$, $p < 0,05$). Elde edilen Pearson korelasyon değeri ($r = ,181$), ilgili değişkenler arasında düşük düzeyde bir ilişkinin varlığını göstermektedir. “Çocukların kent içerisindeki katılım araçlarını tanıma düzeyi ve çocukların şehirle ilgili kararlara katılımında katılım araçlarının katkı düzeyi” arasındaki yordama gücünü belirlemek için yapılan regresyon analizi Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 35’te “kişi/kurumların çocuklara şehirle ilgili kararlara katılma haklarını söyleme düzeyi ve katılım araçlarının çocukların şehirle ilgili kararlara katkı sağlama düzeyi” arasındaki korelasyon analizi sonucuna göre ilgili değişkenler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = ,156$, $p < 0,05$). Elde edilen Pearson korelasyon değeri ($r = ,156$), ilgili değişkenler arasında düşük düzeyde bir ilişkinin varlığını göstermektedir. “Kişi/kurumların çocuklara şehirle ilgili kararlara katılma haklarını söyleme düzeyi ve katılım araçlarının çocukların şehirle ilgili kararlara katkı

sağlama düzeyi” arasındaki yordama gücünü belirlemek için yapılan regresyon analizi Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 35’te “çocukların kent içerisindeki katılım araçlarını tanıma düzeyi ve kişi/kurumların çocuklara şehirle ilgili kararlara katılma haklarını söyleme düzeyi” arasındaki korelasyon analizi sonucuna göre ilgili değişkenler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = ,181$, $p < 0,05$). Elde edilen Pearson korelasyon değeri ($r = ,181$), ilgili değişkenler arasında düşük düzeyde bir ilişkinin varlığını göstermektedir. “Çocukların kent içerisindeki katılım araçlarını tanıma düzeyi ve kişi/kurumların çocuklara şehirle ilgili kararlara katılma haklarını söyleme düzeyi” arasındaki yordama gücünü belirlemek için yapılan regresyon analizi Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36. Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi, Katılım Araçlarını Tanıma ve Katılım Araçlarının Katılım Hakkına Katkı Düzeyine Yönelik Arasındaki Regresyon Analizi

	Değişken	β	t	p	R^2	F	p
KAT ve KAKHKD	Regresyon Katsayısı	0,442	12,165	0,00	0,196	147,998	0,00
KHSD ve KAKHKD	Regresyon Katsayısı	0,156	3,885	0,00	0,024	15,096	0,00
KAT ve KHSD	Regresyon Katsayısı	0,181	4,54	0,00	0,033	20,654	0,00

Tablo 36’ya göre, bağımsız değişken olan “çocukların katılım araçlarını tanıma düzeyinin bağımlı değişken olan katılım araçlarının çocukların katılım haklarına katkı düzeylerini” yordamada anlamlı katkısı vardır. R^2 değerinin 0,196 olması, bu katkının % 19,6 olduğunu göstermektedir. Tablo 36’ya göre, bağımsız değişken olan “kişi/kurumların çocuklara şehirle ilgili kararlara katılma haklarını söyleme düzeyinin bağımlı değişken olan katılım araçlarının çocukların şehirle ilgili kararlara katkı düzeyini” yordamada anlamlı katkısı bulunmaktadır. R^2 değerinin 0,024 olması, bu katkının % 2,4 olduğunu göstermektedir. Tablo 36’ya göre, bağımsız değişken olan “çocukların şehirle ilgili kararlara katılımında katılım araçlarını tanıma düzeyinin bağımlı değişken olan kişi/kurumların çocuklara şehirle ilgili kararlara katılma haklarını söyleme düzeyini yordamada anlamlı katkısı bulunmaktadır. R^2 değerinin 0,033 olması, bu katkının % 3,3 olduğunu göstermektedir.

Tablo 37. Demografik Değişkenlerin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Yönelik Betimsel Değerler

	N	\bar{x}	St. Sapma
Etki Düzeyi	610	9,47	2,27
Cinsiyet	610	1,49	0,50
Yaş	610	13,65	1,32
Sınıf Durumu	610	2,46	1,11
Engel Durumu	610	1,98	0,12
Okulun Türü	610	1,16	0,37

Tablo 37’deki betimleyici istatistik sonuçlarına göre çocukların anketin kentsel mekânlara etki düzeyleri kısmından aldıkları puanların ortalamaları 9,47 ve standart sapma değeri 2,27’dir. Cinsiyet kısmından alınan puanların ortalamaları 1,49 ve standart sapma değeri 0,50’dir. Yaş kısmından alınan puanların ortalamaları 13,65 ve standart sapma değeri 1,32’dir. Sınıf durumu kısmından alınan puanların ortalamaları 2,46 ve standart sapma değeri 1,11’dir. Engel durumu kısmından alınan puanların ortalamaları 1,98 ve standart sapma değeri 0,12 iken okul türü kısmından alınan puanların ortalamaları 1,16 ve standart sapma değeri 0,37 olarak saptanmıştır. Tablo 37’de yaş dışındaki diğer değişkenlerin kategorik olması sebebiyle bu değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerlerinin anlamlı olmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Kategorik değişkenlere ait değerler sadece demografik değişkenlere ait verilerin bütünselliği için verilmiştir.

Tablo 38. Demografik Değişkenlerin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Etkisine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Korelasyon Analiz Sonuçları

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	Korelasyon Değeri			Collinearity İstatistiği	
	B	Std. Hata	Beta			Sapmasız	Kısmi	Parça	Tolerans	VIF
(Sabit)	8,868	2,30		3,84	0,000**					
Cinsiyet	0,604	0,185	,133	3,27	0,001*	,126	,132	,132	,981	1,020
Yaş	-1,182	0,159	-,106	-1,14	0,254	-,040	-,046	-,046	,188	5,316
Engel Durumu	0,965	0,723	0,054	1,33	0,183	0,044	0,54	0,54	,990	1,010
Sınıf Durumu	0,189	0,188	0,093	1,00	0,317	-,025	0,041	,040	,188	5,317
Okulun Türü	-,184	0,259	-,030	-712	0,477	-,037	-,029	-,029	,898	1,114

N:610, **P<0,01

Korelasyon analiz sonuçlarına göre çocukların kentsel mekânlara etki düzeyleri kısmından aldıkları puanların ortalamaları ile cinsiyet değişkeninden aldıkları puanların ortalamaları (r: 0,126; **P < 0,01) anlamlı pozitif yönde bir ilişki içerisindedir. Bununla birlikte kentsel mekânlara etki düzeyi kısmından alınan puan ortalamasının yaş (r: -,040; **P > 0,01), engel durumu (r: ,044; **P > 0,01), sınıf durumu (r: -,025; **P > 0,01) ve okulun türü (r: -,037; **P > 0,01) gibi değişkenlerinden alınan puan ortalamalarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Varyans Enflasyon Faktörü (VIF) 10'un altında, tolerans istatistikleri de 0,2'nin üstünde olduğu için ilgili değişkenler arasında mükemmel doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 39. Demografik Değişkenleri Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	R	R ²	Adj.R ²	F	p
	0,149	0,022	0,014	2,74	0,018

Tablo 39'da görüldüğü gibi bağımsız değişken olan demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, engel durumu, sınıf durumu ve okul türü) ve bağımlı değişken olan çocukların kentsel mekânla ilgili kararlara katılımı düzeyi çoklu regresyon modelinde yer aldığı yapılan eş zamanlı regresyon analizi sonuçlarına göre çocukların kentsel mekânlara etki düzeylerini yordamada bahsedilen bağımsız değişkenlerin anlamlı bir katkısı vardır. R² değerinin 0,022 olması çocukların kentsel mekânlara etki

düzeyindeki dört bağımsız değişkenin katkısının %2,2'sini gösterir. R değerinin 0,149 olması ise çocukların kentsel mekânlara etki düzeyleri ile demografik özellikleri kapsayan değişkenler arasındaki ilişkinin % 14,9 olduğunu gösterir bu ilişki düşük düzeyde ve pozitif yönlüdür.

Tablo 40. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etkisine Yönelik Betimleyici İstatistikler

	N	\bar{x}	St. Sapma
Etki Düzeyi	610	9,47	2,27
Dinlenilme Düzeyi	610	7,48	1,82
Katılım Hakkının Söylenme Düzeyi	610	8,62	1,65
Çocukların Yetişkinler Tarafından Görüşlerinin Alınma İsteği Düzeyi	610	4,35	,82
Katılım Araçlarını Tanıma	610	12,30	2,27
Katılım Araçlarının Kararlara Katılma Hakkına Katkı Düzeyi	610	7,61	3,08
Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi	610	20,29	6,14
Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyi	610	17,07	3,98

Tablo 40'taki betimleyici istatistik sonuçlarına göre kişi/kurumlar tarafından dinlenilme düzeyi kısmından alınan puanların ortalamaları 7,45 ve standart sapma değeri 1,82'dir. Çocukların kentsel mekânlara etki düzeyleri kısmından aldıkları puanların ortalamaları 9,47 ve standart sapma değeri 2,27'dir. Kişi/kurumların çocukların katılım hakkını söyleme düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları

8,62 ve standart sapma değeri 1,65 iken çocukların katılım araçlarını tanıma düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları 12,30 ve standart sapma değeri 4,55'tir. Katılım araçlarının çocukların kentsel kararlara katılım hakkına katkı düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları, 7,61 ve standart sapma değeri, 3,08'dir. Çocukların yetişkinler tarafından görüşlerinin alınma isteği düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları, 4,35 ve standart sapma değeri 0,8'dir. Çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi kısmından alınan puanların ortalamaları 20,29 ve standart sapma değeri 6,14 iken çocuk dostu şehirleşme düzeyi kısmından alınan puanların ortalamaları 17,07 ve standart sapma değeri 3,98 olarak saptanmıştır. Tablo 40'ta yer alan kategorik değişkenlere ait değerler anlamlı olmamakla birlikte korelasyon ve çoklu regresyon analizlerinin daha sağlıklı yorumlanabilmesi adına verilmiştir.

Tablo 41. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etkisine Yönelik Korelasyon Değerleri

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	Korelasyon Değeri			Collinearity İstatistiği	
	B	Std. Hata	Beta			Sapmasız	Kısmi	Parça	Tolerans	VIF
(Sabit)	6,910	,813		8,500	,000**					
DD	,032	,046	,025	,690	,490	,044	,028	,025	,993	1,007
KHSD	,077	,052	,056	1,48	,138	,128	,060	,054	,939	1,1065
ÇYGAİD	-,145	,102	-,053	-1,41	,156	-,112	-,058	-,052	,966	1,035
KAT	076	,021	,153	3,62	,000**	,306	,147	,134	,764	1,309
KAKHKD	,207	,031	,281	6,57	,000**	,380	,259	,240	,734	1,363
ÇGDAD	,054	,016	,146	3,35	,001**	,239	,136	,123	,706	1,416
ÇDŞD	-,077	,024	-,135	-3,28	,001**	,054	-,130	-,118	,759	1,318

N:610, **P<0,01

Korelasyon analiz sonuçları, çocukların kentsel mekânla ilgili kararlara etki düzeyleri ile çocukların katılım araçlarını tanıma düzeyleri (r: 0,306; **P<0,01) ve katılım araçlarının çocukların kentsel kararlara katılım hakkına katkı düzeyi (r: 380; **P <0,01) arasında anlamlı pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla H_1 ve H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

Çocukların kentsel mekânla ilgili kararlara etki düzeyleri kısmından aldıkları puanların ortalamaları ile çocukların yetişkinlerce görüşlerinin alınma isteği düzeyi (r: -0,112; **P>0,01), dinlenilme düzeyi (r: 490; **P>0,01) ve katılma hakkını söyleme düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları (r: 0,128; **P>0,01) arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla H_5 ve H_6 hipotezleri reddedilmiştir. Bu bulgu, çocukların yetişkinler tarafından dinlenilme düzeyi arttıkça kentsel mekânla

ilgili kararlara katılım düzeylerinin azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Tablo 40’da verilen bilgilere göre kentsel mekânla ilgili kararlara etki düzeyiyle çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi ($r: 239; **P < 0,01$) ve çocuk dostu şehirleşme düzeyi ($r: ,054; **P < 0,01$) arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, H_3 ve H_4 hipotezleri kabul edilmiştir. Çocuk dostu şehirleşme düzeyi ve çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi arttıkça çocukların kentsel politikalara etki düzeyi de artmaktadır. Nitekim çocuk dostu şehir, çocukların kentsel politikaların belirlenme sürecine aktif katılımlarının önemsendiği kentler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Varyans Enflasyon Faktörü (VIF) 10’un altında, tolerans istatistikleri de 0,2’nin üstünde olduğundan ilgili değişkenler arasında mükemmel doğrusal bir ilişkinin varlığından söz edilememektedir.

Tablo 42. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etkisine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	R	R ²	Adj.R ²	F	p
	0,442	0,195	0,186	20,87	0,000

Tablo 42’de görüldüğü gibi bağımsız değişken olan “dinlenilme düzeyi, kişi/kurumların çocuklara katılma hakkının söylenme düzeyi, çocukların katılım araçlarını tanıma düzeyi, katılım araçlarının çocukların katılma hakkına katkı düzeyi ve çocukların yetişkinler tarafından dinlenilme isteği düzeyi, çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi ve çocuk dostu şehirleşme düzeyi” ile bağımlı değişken olan çocukların kentsel mekânla ilgili kararlara etki düzeyi çoklu regresyon modelinde yer aldığı yapılan eş zamanlı regresyon analizi sonuçlarına göre çocukların kentsel mekânlara etki düzeylerini yordamada bahsedilen bağımsız değişkenlerin anlamlı bir katkısı vardır. R² değerinin 0,195 olması çocukların kentsel mekânlara etki düzeyindeki yedi bağımsız değişkenin katkısının %19,5’ini gösterir. R değerinin 0,442 olması ise çocukların kentsel mekânlara etki düzeyleri ile ilgili değişkenler arasındaki ilişkinin % 44,2 olduğunu gösterir bu ilişki *orta düzeyde ve pozitif yönlüdür*.

Tablo 43. Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi ve Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi Arasındaki Betimleyici Değerler

	N	\bar{X}	St. Sapma
Etki Düzeyi	610	9,47	2,27
Yerleşim Yerleri Oluşturulurken Görüşlerim Soruluyor	610	1,45	0,81
Doğal Oyun Alanları için Fikirlerim Alınıyor	610	1,52	0,80
Kişisel Yeteneklerim için Oluşturulan Alanlarda Katkım İstenmektedir	610	1,68	0,92
Yerel Yöneticiler Tarafından Proje Üretmem İsteniyor	610	1,37	0,63

Çocukların kentsel mekânlara katılım düzeyini etkilediği düşünülen bazı değişkenlerin puan ortalamaları, Tablo 43'te verilmiştir. Yerleşim yerleri oluşturulurken görüşlerim soruluyor değişkeninin puan ortalaması 1,45 ve standart sapma değeri 0,81'dir. Doğal oyun alanları oluşturulurken fikirlerim alınıyor değişkeninin puan ortalaması 1,52 iken standart sapma değeri 0,82'dir. Kişisel yeteneklerim için oluşturulan alanlarda katkı istenmektedir değişkeninin puan ortalaması 1,68 ve standart sapma değeri 0,92'dir. Yerel yöneticiler tarafından proje üretmem isteniyor değişkeninin puanı ise 1,37 ve standart sapma değeri 0,63'tür. Tablo 43, 44 ve 45'te yapılan analizler, "görüşlerin dikkate alınma düzeyi" kısmında yer alan kentsel politikaların oluşturulma sürecinde doğrudan çocuklara başvurulma düzeylerini ortaya koyan sorular ile çocukların kentsel mekânla ilgili kararlara etki düzeyi arasındaki ilişkiyi kapsamaktadır.

Tablo 44. Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyiyle Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyine Yönelik Korelasyon Değerleri

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	Korelasyon Değeri			Collinearity İstatistiği	
	B	Std. Hata	Beta			Sapmasız	Kısmi	Parça	Tolerans	VIF
(Sabit)	7,277	,243		29,898	,000**					
Yerleşim Yerleri Oluşturulurken Görüşlerim Soruluyor	,671	,125	,239	5,36	,000**	,357	,213	,199	,690	1,449
Doğal Oyun Alanları için Fikirlerim Alınmıyor	,482	,133	,171	3,62	,000**	,329	,146	,134	,619	1,616
Kişisel Yeteneklerim için Oluşturulan Alanlarda Katkı İstenmektedir	,155	,117	,063	1,31	,188	,293	,054	,049	,602	1,660
Yerel Yöneticiler Tarafından Proje Üretmem İsteniyor	,163	,145	,045	1,12	,262	,170	,046	,042	,849	1,178

Korelasyon analiz sonuçları, çocukların kentsel mekânlara etki düzeyleri kısmından aldıkları puanların ortalamaları ile “yerleşim yerleri oluşturulurken görüşlerim soruluyor” (r: 357; **P <0,01), “doğal oyun alanları için fikirlerim alınmıyor”(r: 329; **P <0,01), “kişisel yeteneklerim için oluşturulan alanlarda katkı istenmektedir” (r: 293; **P <0,01) ve “yerel yöneticiler tarafından proje üretmem isteniyor” (r: 170; **P <0,01) maddeleri arasında *pozitif yönlü anlamlı bir ilişki* olduğunu göstermektedir. Ayrıca Varyans Enflasyon Faktörü (VIF) 10’un altında, tolerans istatistikleri de 0,2’nin üstünde olduğundan tahmin değişkenleri arasında mükemmel doğrusal bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Tablo 45. Çocukların Kentsel Mekânla İlgili Kararlara Etki Düzeyi ve Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	R	R ²	Adj.R ²	F	p
	0,0410	0,168	0,162	30,51	0,000

Tablo 45’te yer alan eş zamanlı çoklu regresyon analizine göre, bağımsız değişkenler olan “yerleşim yerleri oluşturulurken görüşlerim soruluyor, doğal oyun alanları için fikirlerim alınmıyor, kişisel yeteneklerim için oluşturulan alanlarda katkı

istenmektedir ve yerel yöneticiler tarafından proje üretmem isteniyor” maddelerinin bağımlı değişken olan çocukların kentsel mekânlara etki düzeylerini yordama da anlamlı bir katkısı vardır. R^2 değerinin 0,168 olması çocukların kentsel mekânlara etki düzeylerindeki değişimin % 16,8’inin ilgili dört bağımsız değişkenden kaynaklandığını göstermektedir. R değerinin 0,410 olması ise çocukların kentsel mekânlara etki düzeyleri ile ilgili dört bağımsız değişken arasındaki ilişkinin % 41 olduğunu gösterir bu ilişki *orta düzeyde ve pozitif yönlüdür*.

Tablo 46. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyiyle Olan İlişisine Yönelik Betimsel Değerler

	N	\bar{X}	St. Sapma
Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyi	610	17,07	3,98
Katılım Araçlarını Tanıma	610	12,30	4,55
Katılım Araçlarının Kararlara Katılma Hakkına Katkı Düzeyi	610	7,61	3,08
Çocukların Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi	610	20,29	6,14

Tablo 46’da yer alan bulgulara göre, çocuk dostu şehirleşme düzeyi kısmından alınan puanların ortalamaları, 17,07 standart sapma değeri ise 3,98’dir. Katılım araçlarını tanıma kısmından alınan puanların ortalamaları 12,30 ve standart sapma değeri ise 4,55’dir. Katılım araçlarının kararlara katılım hakkına katkı düzeyi kısmından alınan puanların ortalamaları, 7,61 ve standart sapma değeri ise 3,08’dir. Çocukların görüşlerinin alınma düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları 20,29 ve standart sapma değeri puanıysa 6,14 olarak saptanmıştır.

Tablo 47. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyiyle Olan İlişisine Yönelik Korelasyon Değerleri

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	Korelasyon Değeri			Collinearity İstatistiği	
	B	Std. Hata	Beta			Sapmasız	Kısmi	Parça	Tolerans	VIF
(Sabit)	9,99	,561		17,834	,000**					
KAT	,056	,035	,064	1,59	,003**	,232	,065	,057	,780	1,23
KAKHKD	,119	,053	,092	2,24	,003*	,271	,091	,080	,748	1,33
ÇGDAD	,270	,025	,416	10,748	,000**	,469	,400	,382	,844	1,86

N:610, **P<0,01

Korelasyon analiz sonuçlarına göre çocuk dostu şehirleşme düzeyi kısmından aldıkları puanların ortalamaları ile katılım araçlarını tanıma değişkeninden aldıkları puanların ortalamaları (r: 0,232; P<0,01) anlamlı pozitif yönde bir ilişki içerisindedir. Bununla birlikte bağımsız değişken olan çocuk dostu şehirleşme düzeyi, bağımlı değişken olan katılım araçlarının katılım hakkına katkı düzeyi (r: 271; P> 0,01) ve çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyiyle (r: 469; P> 0,01) anlamlı bir ilişki içerisindedir. Bu bulgulara göre H_7 , H_8 ve H_9 hipotezleri kabul edilmiştir. Varyans Enflasyon Faktörü (VIF) 10'un altında, tolerans istatistikleri de 0,2'nin üstünde olduğu için ilgili değişkenler arasında mükemmel doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 48. Bazı Değişken Düzeylerinin Çocuk Dostu Şehirleşme Düzeyiyle Olan İlişisine Yönelik Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizi

Model	R	R ²	Adj.R ²	F	P
	0,485	0,235	0,231	61,98	0,000

Tablo 48'de görüldüğü gibi bağımsız değişken olan çocuk dostu şehirleşme düzeyi ve bağımlı değişkenler olan "katılım araçlarını tanıma düzeyi, katılım araçlarının katılım hakkına katkı düzeyi ve çocukların görüşlerinin dikkate alınma düzeyi" çoklu regresyon modelinde yer aldığı yapılan eş zamanlı regresyon analizi sonuçlarına göre olan çocuk dostu şehirleşme düzeylerini yordamada bahsedilen bağımsız değişkenlerin anlamlı bir katkısı vardır. R² değerinin 0,235 olması, çocuk dostu şehirleşme düzeyindeki üç bağımsız değişkenin katkısının %23,5'ini gösterir. R değerinin 0,485 olması ise çocuk dostu şehirleşme düzeyi ile ilgili değişkenler arasındaki ilişkinin % 48,5 olduğunu gösterir bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür.

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında saha araştırmasından elde edilen bulgular analiz edilmiş ve ortaya konulmuştur. Bir sonraki bölümde teorik kısım ve saha araştırmasının genel bir değerlendirmesi yapılarak ve Antakya için neler yapılabileceğine yönelik öneriler sunulularak çalışma sonlandırılmıştır.



GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kent, bir yerleşim birimi ve topluluk türü olarak bünyesinde insan unsurunu ve onların kullanımına ait alanları barındırmaktadır. Kentsel mekân ise, çeşitli toplumsal yapıların üzerinde sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerini yürüttüğü alanlar olarak değerlendirilmektedir. Kentler günümüzün olağan yaşam çevreleridir ve Türkiye de dâhil olmak üzere dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Bu durum, olumlu ve olumsuz pek çok sonucu beraberinde getirmektedir. Kentler nüfus yoğunluğundan kaynaklanan olumsuzlukların yanı sıra bireylerin yaşam kalitesini ve düzeyini artıran olumlu unsurlar da barındırmaktadır.

Kentlerde kamusal açık alanların önemli bir çoğunluğunu çocuklar kullanmaktadır/kullanması gerekmektedir. Çocukların gelişimi sırasında açık alanlarda zaman geçirmeleri, fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel yönlerinin gelişimi açısından son derece önemli ve gereklidir. Çünkü açık alanların fiziki özellikleri, kullanıma uygunluğu, çocukların oyun kalitesini etkilemekte ve dolayısıyla gelişimlerini de bu doğrultuda biçimlenmektedir. Kentsel çevre, her toplumsal yapıyı farklı şekillerde etkilerken özellikle çocukların fiziksel ve sosyal gelişimi üzerinde daha fazla etkilidir.

Günümüzde çocuklar yoğun kentleşmenin getirdiği olumsuz çevre koşulları nedeniyle fazlasıyla yapılaşmış çevrelerde (okul, ev gibi) zaman geçirmeye başlamakta ve mekân hislerini kaybetmektedir. Çocuk, özellikle ilk yıllarında kendisine ebeveynleri tarafından çizilmiş sınırları sebebiyle daha dar bir sosyal ve coğrafi çevreye sahiptir. Sokaktaki oyun alanlarının niteliksiz görülmesi, çocukların güvenliği konusunda ebeveynlerin gittikçe artan kaygıları gibi sebeplerle çocuklar kamusal alandan çekilmekte ve çocukların gün içerisindeki davranışları önceden planlanmaktadır. Buna alternatif olarak doğal oyun alanlarından ziyade daha teknolojik ve ailelerin de güvenli buldukları özel alanlar daha cazip hale gelmektedir. Genelde ailelerin tercih ettiği ticari kaygıları ön planda olan oyun alanları kapalı mekânlarda (alışveriş merkezleri, ticari oyun alanları gibi) olduğundan çocuklar yaya olarak ya da bisiklet kullanarak kenti keşfetme olanağı bulamamaktadır. Bu yüzden çocuklar yaşadıkları kenti benimsemekte ve kent üzerinde söz hakları olduğunun farkına varmakta zorlanmaktadır.

Sokağa dilediğince çıkmak, oyun oynamak, komşunun bahçesine gidebilmek önceden (kentsel açık alanları kullanmanın tehlike olarak görülmediği zamanlarda) olduğu gibi kolay değildir. Ebeveynler çocuklarını ya farklı kültürel aktiviteleri

gerçekleştirebilecekleri mekânlara taşımakta (resim, müzik, el sanatları kursları), ya da kapalı mekânlardaki oyun alanlarına yöneltmektedir. Bunlar önemsiz sayılmamakla birlikte çocuk ve oyun/doğal çevre arasındaki kaçınılmaz bağı görmezden gelebilme riski taşımaktadır. Organize edilmiş aktiviteler (yapay oyun alanları gibi) çocuk için gerçek bir oyunun doğasıyla bağdaşmamaktadır. Çocuk için oyun oynama sadece boş zaman değerlendirme olarak görülmemelidir. Sosyalleşebilme, paylaşabilme, kendine ve başkalarına saygı duymayı öğrenme, başarı ve özgüven duygusu kazanma gerçek bir oyunun sonucunda elde edilir. Çocukların sosyal çevrelerinin oluşumunda söz hakkına sahip olabilmeleri, bu pozitif etkilerin artmasına katkı sağlayabilir. Bunun yolu da kentsel planlama sürecinde katılımcı kültürler inşa etmekten geçmektedir. Bu kültürü oluşturmak, çocukların da yaşam alanlarına müdahale edebilmesini, kurulacak yeni kentsel mekânlara katkı sağlayabilmelerini gerektirir.

Katılımcı kültürler inşa etmek karmaşık ve dinamik bir süreçtir. Bu süreç politika yapıcılar, üst düzey yöneticiler, diğer personel ve gençler/çocuklar arasında yönetilmelidir. Bu süreçte kararların coşku uyandırması, teşvik etmesi, fikirlerin paylaşımlı kullanılması gerekmektedir. Sadece tartışarak, birbirlerini dinleyerek, bir şeyleri deneyerek ve yapmaya devam ederek bir sonraki adıma karar vermek mümkün olmaktadır. Katılımcı bir kültür aynı zamanda yaşlı ve genç insanların birbirlerine çok şey katacakları düalist bir yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Yaşlı sayılabilecek grupların deneyimlerini ve çocukların hayal dünyasını ortak paydada buluşturabilmek kentsel planlama çeşitliliğini arttırmaktadır.

Yetişkin kontrolünde edilgen bireyler oldukları düşünülen çocuklar, aslında içinde buldukları yapıyı etkiler, değiştirir ve dönüştürür. Çocuğun sosyal hayata her türlü katılımı ise bu dönüşümün gerçekleşmesi anlamına gelir. Bu etkiyi desteklemenin en önemli yolu öncelikle bu durumu kabul etmek ve sonrasında katılımcı formunun çeşitliliğini artıracak yöntemler geliştirmektir. Katılımcı formunun çeşitliliği, sosyal bir yönü bulunan kentin tasarım sürecinin daha doğru yapılmasına katkı sağlamaktadır. Katılımcı çeşitliliğinin yanı sıra katılım kültürü, katılımın temelini oluşturan değerleri ve katılım aktörlerini dâhil etme nedenlerini, katılımın ne zaman ve nasıl kullanıldığını yansıtmaktadır. İçinde bulunulan dönem, bir takım eksiklikler barındırsa da doğrudan ve/veya dolaylı yoldan onları etkileyebilecek gündelik hayat konularında çocukların fikirlerini ortaya koyabilmelerine yönelik farkındalığın olabileceği bir dönemdir. Bu bakış açısının yaygınlaşmasına hukuki yaptırımların artmasının ve çocuk ile katılımı ortak paydada buluşturan akademik

çalışmaların katkısı oldukça fazladır. Bu araştırma konusunun seçilme nedenleri ise paralel biçimde aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Konu, ulusal ve uluslararası metinlerde yer almaya başladıkça özellikle 1989 yılında BM tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra dünya genelinde çocuk katılımı ile ilgili önemli adımlar atılmış olması (Türkiye bu gelişmelerin neresinde? Sorusu)
- Yapılan uygulamaların iyi sonuçlar vermesi,
- Hatay genelinde çocukların mekân sıkıntısı çektikleri düşüncesi özellikle kamusal açık alanları kullanmakta zorluk çektiklerinin gözlemlenmesi idi.

Bu kapsamda kentsel politika belirleme sürecinde çocukların etkisini ölçmeye yönelik yapılan bu çalışma teori ve uygulama bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışma Lefebvre'nin "kent hakkı" teorisinden yola çıkılarak ortaya konulmuştur. Kentsel politikalar değerlendirilirken devlete vurgu yapan yönetici kurama, birey ve grup boyutuna vurgu yapan çoğulcu yaklaşıma, sınıf vurgusunu ön planda tutan sınıf merkezli yaklaşıma eleştirel açıdan bakan Rejim Kuramı üzerine temellendirilmiştir. En basit tarifıyla kent hakkı, kentin potansiyel faydalarına kentin tüm paydaşlarının eşit erişimi ve toplumun tüm gruplarının karar alma süreçlerine katılımı olarak tanımlanabilir. Lefebvre'nin kent hakkı teorisinin başka bir sentezi olarak yorumlanabilecek olan Rejim Kuramı şunları söylemektedir: Rejim kuramı, kentsel politikaların üretilme sürecinde kentleri yönetenlerin arabulucu pozisyonunda olması gerektiğini vurgulamaktadır. Rejim kuramı demokratik kentlerin oluşabilmesi için toplumsal yapının tüm gruplarına (yaşlı-çocuk, kadın-erkek, engelli-kısıtlı) söz hakkı tanıyan demokratik katılımın gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Bu kapsamda kentsel planlama ve politika belirleme sürecine çocukların etki düzeyini teorik çerçeve yanında Antakya'da gösterebilmek adına saha araştırması yapılmıştır. Çocukların, kentsel mekân tasarımında/kentsel politika üretiminde dikkate alınmadıkları varsayımdan hareketle bu çalışmada nicel ve nitel veri toplama ve analiz aşamalarını bütüncül bir şekilde ele alan karma yöntem kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan "anket" çocukları kapsadığı için çalışma anlaşılamayan kısımların açıklanabilmesi için yüz yüze uygulanmıştır. 15.10.2019 ve 2.12.2019 tarihleri arasında çocuklara uygulanmış cevaplar SPSS 21 isimli istatistik programında işlenmiştir. Veriler;

- Frekans Analizi

- Ki-Kare Analizi
- Korelasyon- Regresyon
- Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizlerine tabi tutulmuştur.

Anket kapsamına 11-17 yaş arası toplam 610 çocuk dâhil edilmiştir. Çalışmanın örneklemini Yamane'nin 2001 yılında ortaya koyduğu formülden yararlanılarak belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın evreni (N) 31.285'tir. Bu rakam, Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2019-2020 eğitim-öğretim dönemindeki resmi verilerinden elde edilmiştir. Formüle göre, asgari ulaşılmaması istenen örneklem sayısının yaklaşık 380'dir. Antakya ilçesi genelinde toplamda 49 okulda uygulanan 820 anketin 780 tanesinden geri dönüş alınmıştır. Ancak 170 tane anket, çocuklar tarafından yarıda bırakılması ya da bir soruya birkaç farklı cevap verilmesi sebebiyle değerlendirmeye alınamamıştır. Geriye kalan 610 tane anket analize tabi tutulmuştur. Mevcut çalışmada toplamda 610 kullanılabilir anketin olması, örneklemin evreni temsil gücünün yeterli olduğunu göstermektedir.

Çalışma başlamadan öncesinde çocukların yaş aralığı 12-15 olarak belirlenmiş fakat sınıf tekrarları ve okula erken başlama durumları söz konusu olduğundan dolayı yaş aralığı genişlemiştir. Bu yaş aralığının belirlenmesi 2 nedenle olmuştur. Piaget'e göre 12-15 yaş arasını kapsayan dönem bilişin nihai biçimine ulaştığı dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada, kişi artık rasyonel yargılarda bulunmak için somut nesnelere ihtiyaç duymaz ve fikir yürütme yeteneğine sahip olur. Çocuğun soyut düşünme ve fikir üretme yeteneği bir yetişkine çok benzemekte ve sistematik bir hal almaktadır. Bu yüzden çalışmada yaş aralığı belirlenirken 12 yaş üzerindeki çocuklar dikkate alınmıştır. Ayrıca ön pilot çalışmada daha alt yaş grubuna ait çocukların soruları algılama oranları çok düştüğünden bu da bir tercih kriteri olmuştur. Daha alt yaşlara bu çalışmanın uygulanamaması araştırmanın bir kısıtını oluşturmaktadır. Ayrıca Antakya şehir merkezinde yaşayan insanların etnik, dinsel ve mezhepsel bir takım farklılıklar taşıması sebebiyle yapılan bu tür çalışmaların politik olarak değerlendirilmesi sorunu araştırmanın bir diğer kısıtlılığını oluşturmaktadır. Araştırma sorularının uygunluğunu değerlendiren üniversitenin Etik Kurul izni ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan uygunluk yazısı olmasına rağmen kimi okul yöneticilerinin ve velilerin bu çalışmaya sıcak bakmamaları araştırmayı kısıtlayan bir diğer etken olmuştur.

Saha araştırması kapsamında kullanılan ikinci teknik olan “odak grup görüşmesi” için *amaçlı örneklem yöntemiyle* seçilen 12 çocuğa toplamda 10 soru yöneltilmiş ve bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yapılarak ve verilerin özgün biçimlerine sadık kalarak betimsel bir analiz yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonrasında oluşturulan kentsel politikalara çocukların etki düzeyini etkileyen göstergelerin yer aldığı kuramsal modelde çocukların dikkate alınma, katılım araçlarını tanıma ve katılım konusunda bilgilendirilme düzeyleri arttıkça kentsel politikalara etki düzeylerinin arttığı bulgulanmıştır. Ayrıca çocuk dostu kentleşme düzeyi arttıkça kentsel politikalara etki düzeyinin arttığı ortaya konulmuştur. Fakat görüşlerinin dinlenilme sıklığı ve katılım hakkının söylenme düzeyinin katılıma etki düzeyine bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çocukların kentsel politikalara etki düzeylerini Antakya ölçeğinde ortaya koyan çalışmada, kent yöneticilerinin ve kent planlanmasında etkili olan karar vericilerin çocukları içselleştiremedikleri bulgular sonucunda söylenebilir. Bu sonuç, çocukların bakış açısıyla ortaya konulmuş ve yapılan maddi çalışmalarla elde edilen bulgular da bahsi geçen durumu kanıtlar nitelikte olmuştur. Yaşam alanları üzerinde herhangi bir etkileri olmadığını ya da çok kısıtlı etkileri olduğunun farkında olan ve bunu dile getiren çocuklar için sebepler oldukça fazladır. Sunulan hizmetlerin siyasi kaygılar sonucu oluşturulduğunu ve onların oy kullanma hakları bulunmadığı için söz söyleme haklarının olmadığını düşünmeleri, bu düşüncelerin başında gelmektedir. Gerek sosyolojik gerekse de psikolojik yönden bir yetişkinle aynı şekilde karar veremeyecekleri düşüncesi taşıyan yetişkinler bu düşüncenin oluşmasına sebep olmuş olabilir. Aslında her bireyin yaşadığı mekânı değiştirme ve dönüştürme hakkına sahip olması gerektiği gibi çocukların da bu hakka sahip olmaları yasal dayanaklarla gerekçelendirilmiştir. Fakat çocuk ve kentsel kararlara katılım uygulamada yer bulmakta sıkıntı yaşanan bir konu olmuştur. Demokratik yapılanması olan/olması gereken her kurum ve kuruluşun, katılım çeşitliliğini dikkate alarak, özellikle toplumda dezavantajlı olarak nitelendirilen gruplardan çocukları, karar alma süreçlerine dâhil etmesi gerekmektedir.

Araştırmada çocukların kentsel politikalara katılım hakkında bilgilendirilme düzeylerinin düşük olduğu, katılıma olanak sağlayan araçları tanımadıkları, görüşlerinin dikkate alınma düzeyinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuklar görüşlerinin aileler ya da okuldaki öğretmenler tarafından dikkate alındığını fakat

herhangi bir kent yöneticisi tarafından dikkate alınmadığını düşünmektedir. Bu durumun çocukların yaşadıkları kentte önemsenmediklerini düşünmelerine sebep olduğu ve kente dair bir aitlik hissedemediklerini söylemek mümkündür. Çocukların güvenlik kaygısından ötürü Antakya’da kamusal alanları yalnız başlarına kullanma yeteneklerinin olmadığı yine araştırma sonuçlarından ortaya çıkmaktadır. Çocuklar kendi fikirlerini ortaya koyabilecekleri platformlara ihtiyaç duyduklarını ve bu sayede kenti daha çok keşfetme olanağı bulacaklarını, yurttaş olabilme yeteneği kazanacaklarını da dile getirmektedir. Kentsel politikalara çocukların katılımı kapsamında oluşturulan kuramsal modelde çocukların dikkate alınma, katılım araçlarını tanıma ve katılım konusunda bilgilendirilme düzeyleri arttıkça kentsel politikalara çocukların etkisinin arttığı görülmektedir.

Türkiye için 1990 yılında Dünya Çocuk Zirvesi’nde imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ile önemli gelişmeler kaydedilmiş fakat çocuk katılımı konusunda henüz istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Yukarıda bahsedildiği gibi bunun tam anlamıyla gerçekleşebilmesi, yetişkinlerin ve hizmet sunucularının sözleşmede geçen hükümler hakkında bilgi sahibi olmaları ve çocukların bu hakları kullanabilecekleri mekanizmaları işlevsel hale getirmeleri aracılığıyla olabilir. Bunun öncesinde ise yetişkin gözünden çocuk algısını sağlıklı bir şekilde oluşturmanın çeşitli yolları aranmalıdır. Zihinlerde yer edinen yetişkin otoritesini eleştirip bunun yerine “sorumluluk” fikrini benimsemek, çocuğun iradesini kabul etmek ve çocuğu edilgen yapıdan uzaklaştırmak gerekmektedir. Yetişkinlerin çocuklara yönelik aşırı korumacı tutumları çocukların katılımlı bir sürece dâhil olamamalarının da belli başlı sebepleri arasındadır. Çocuklar kendilerinin olmayan kararlara katılıyor varsayılmakta ve alınan kararları değiştirmekte zorlanmaktadır. Yetişkinlerin çocukları kararlara dâhil etmeyişinin ya da göstermelik katılım sağlamalarının nedeni ise çocukların yapabileceklerine dair inancın olmayışıdır. Onların anlamayacağı, kendi adına karar verebilecek kapasitede olamayacağı düşüncesi çocukları pasif konuma getirmektedir. Çocukları sadece dekoratif bir öge olarak görmek, çocuklara bir konuda danışıp, bu görüşü hiç dikkate almamak ya da sonra hiçbir bilgi vermemek katılım konusundaki yaygın yanlışlardandır. Doğal olarak bu örnekler gerçek anlamda katılım değildir. *Gerçek katılım*, çocukları bilgilendirip onları sürece dâhil ederek, görüşlerine ve deneyimlerine saygı duyup onları hak sahibi, eşit birer birey olarak görerek mümkündür. Teoride ve yasalarda yer bulan hakları uygulamaya geçirmenin öncelikli koşulu budur.

Bu düşünsel altyapının oluşturulmasından sonra yapılması gereken Şey, çocukların yaşadıkları yerle ilgili kararlara etkide bulunma, yaşadıkları yerde güvenle dolama, oyun oynama ve sosyalleşme, temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama gibi haklarının varlığını kabul etmektir. Ebeveynlerin ve diğer yetişkinlerin karar vericiler üzerinde bir baskı unsuru oluşturmaları gerekmektedir. Ardından yerel yöneticiler ve kentsel mekân tasarımında söz sahibi olan sorumlular çocukların talep ve beklentilerini dikkate alan onların kullanımına daha uygun alanlar üretmenin gerekliliğine vurgu yapmalıdır. Bahsedilen hak ve taleplerin uygulamaya geçirilebilmesi, onlarla ilgili alınan kararlardan yine onların perspektifinden olmasıyla mümkündür. İtalyan kentleri bu konuda dünyada önemli sayılabilecek örnekler arasındadır. Çocukların nerileri doğrultusunda oluşturulan projelerle çocukların kamusal alan kullanımını yaygınlaştırılabilir. İtalya’da “Okula Yalnız Gidiyoruz”, “Kız ve Erkek Çocuklar İçin Sürdürülebilir Şehirler” ve “ocuk Dostu Mahalle” projeleri, Viyana’da “Daha ok Alan” ve “Yer Aın” projeleri, Arjantin’de çocukların kentsel politikalara katılımını etkinleştirmek için “Rosario Projesi”, İzmirden “ocuk Belediyesi”, Üsküdar’da “ocuk niversitesi” uygulaması gibi örnekler çocuklar için yapılan faaliyetlerin en dikkat ekicileridir. Aynı zamanda engelli çocukların engeli olmayan akranlarıyla birlikte oynayabilecekleri mekânları uygulamaya geçiren girişimler de önemlidir. Budapeşte’de engelli çocuklar için ulaşılabilirliği yüksek oyun ekipmanlarıyla tasarlanmış oyun alanlarını birçok yerde uygulamaya geçiren “MagikMe” girişimi, Texas’ta oluşturulan “Morgan’ın İlham Adası” engelli çocuklar için dünyada örnek alınabilecek diğer girişimlerdir. Bu girişimler aracılığıyla çocukların sosyal hayata entegre olabilmeleri ve kenti sahiplenmeleri kolaylaşabilir. Fakat engeli olmayan çocuklar için yapılmadığı gibi engelli çocuklar için de gerekli düzenlemelerin olmadığı Antakya’da bu tür bir girişimin eksikliği göze çarpmaktadır.

Çocukların kentsel tasarıma etkilerini artıran, onların güvenli ve temiz bir kentsel mekânda yağmalarına fırsat tanıyan kent profilleri, çocukların kente aidiyet duygusu hissetmeleri konusunda başarılı sayılabilmektedir. Dünyada ve Türkiye’de bu amaçları gerçekleştirmede başarılı sayılan kentler yaygın olarak *ocuk Dostu Kent* uygulamaları ekseninde değerlendirilmektedir. ocuk dostu olmak, çocuğu sadece yasalarla koruyan ve onların haklarını tanımlayan bir kent imajı izmez. Aynı zamanda sokağı kullanabilmek, oyun oynayabilmek, yaşadığı yere güven duyabilmek ve etrafını keşfedebilmek gibi onları kentte görünür kılacak uygulamaları da barındırmalıdır. Kente bu görünümü verebilmek, öncelikli olarak bir yerin ocuk dostu olmasını

engelleyen sorunlara çözüm önerileri geliştirilmesi, ardından da o yerin “çocuk dostu kriterler” çerçevesinde düzenlenmesi ile mümkün olabilir. Çocuk dostu kent, çocuk dostu sokak, çocuk dostu yönetim gibi alanların kriterleri yasalarla belirlenmiştir. Örneğin belirlenen çocuk dostu sokaklar, çocukların güven içinde yürüyebildiği, bisiklet kullanabildiği, eğlenebildiği, oynayabildiği, kolaylıkla ve bağımsız olarak erişebildiği, boyut ve düzenlenmesinin çocuklar için uygun olduğu sokaklardır. Farklı ihtiyaç ve motivasyonları kapsayan bu faaliyetlerin kentte/kentsel mekânda varlık bulması, ancak çocuğu/çocuğun taleplerini dışlamayan ve onun da fikirlerini alan bir kentsel mekân tasarım süreciyle mümkün olabilir.

Çocukların kentsel politikalara katılımını sağlamaya yönelik süreçlerin, çocukların değişen yaş ve gelişen kapasitelerine göre tasarlanması gerekmektedir. Tasarımda kullanılan yöntemler ise çocukların ihtiyaç ve beklentilerine göre belirlenmelidir. Örneğin çocuklarla ilgili kararların alındığı kurul ve komisyonlara çocukların göstermelik değil etkili katılımları sağlanmalıdır. Aksi takdirde bu platformların yetişkinlerin bakış açısıyla hazırlanmış belge ve yöntemlerin kullanıldığı toplantılar olmaktan öteye geçmesi beklenmemelidir. Çocuklar bu süreçte etkin olabilmek adına önceden hazırlık ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden bu süreçlerin eğitimle desteklenmesi çocukların görüş ve bilgi aktarımında yaşayabilecekleri risklere karşı önlem alınması da gerekmektedir. Kent yöneticilerinin, okul yöneticilerinin/öğretmenlerin, uzman yetişkinlerin ya da aile içindeki bireylerin çocuklara bu hakları kullandırırken dikkat etmesi gereken hususlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Çocukların da yetişkinler gibi bir birey olduğu kabul edilmeli ve buna göre davranılmalıdır.
- Çocuklara kentsel politikalara katılımı sağlayan araçlar tanıtılmalıdır.
- Çocukların herhangi bir konuda ortaya koyduğu görüşe saygı gösterilmelidir.
- Çocuklara haklarının bilincinde olunarak yaklaşılmalıdır.
- Fikir ve önerileri dikkate alınırken çocuklara yönelik eğlenceli bir dil kullanılmalı onlara karşı kibar ve hoşgörülü olunmalıdır.
- Çocuklar düşüncelerini dile getirirken üzerinde baskı hissetmemeli, onlara emir verilmemelidir.
- Çocuklara kaldıracabileceklerinden fazla sorumluluk yüklenmemelidir.

Aynı zamanda kentsel politikalar oluşturulurken çocukların talep ve beklentileri, hangi yaş aralığından ve hangi araçlar kullanılarak toplanacaksa önceden belirlenmelidir. Etkinliklerin eğlenceli, yönlendirici, katılımcı ve etkileşimli olması gerekmektedir. Her şeyden önce dikkat edilmesi gereken, bu katılım sürecinin sürekliliğini sağlayabilmektir. Kolay ulaşılabilir hedefler belirleyerek, sağlanan hizmetlerin olumlu yansımalarından elde edilen çıktılar, sürdürülebilirliği sağlamada dikkat edilmesi gereken bir diğer kıstas olarak belirlenebilir.

Anayasal metinlerle desteklenen çocukların katılım hakları, karar alma süreçlerinin gücünü ifade etmektedir. Katılım süreci, fikirlerinin dikkate alınmasını, hakları konusunda bilgilendirilmelerini ve fırsatlar sunularak sosyal hayata katılımlarının sağlanmasını içerir. Bu yapı;

- Yönetmel katılım sürecinin demokratik işlemesine,
- Çocuğun güven duygusunun gelişimine,
- Çocuğun birey kimliğini fark edebilme ve toplumun bir parçası olduğunu kavrayabilmesine,
- Farklı görüşleri yansıtabilme ve düşünce zenginliğini yansıtabilmesine,
- Çocuğun aktif vatandaş olabilmesine ve
- Çocuğun toplumun sorunlarına ve yaşadıkları çevreye karşı sorumluluk sahibi olabilmesine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Çocukların kentsel politikalara katılımı düşüncesi çocukların geleceğe yatırım yaptıkları inancını beslemektedir. Daha yalın ve birbirinden farklılaşan bakış açıları nedeniyle çocuklar, kentin karşılaştığı sorunlara alternatif çözüm önerileri sunan aktörler olarak görülmektedir. Spesifik konularda pratik çözümler sunmaları sebebiyle de ayrıcalıklı aktörler oldukları kabul edilir. Bu yüzden çocuklar, kentsel politikalara katılım sürecinde dinlenilme, düşüncelerini paylaşma ve toplum tarafından saygı duyulma özelliklerine sahip olan aktif vatandaş konumuna getirilebilir. Bu, çocuklar açısından tüm toplumun refahı için kararlar ve sorumluluklar alma yeteneğinin gelişmesini sağlarken çocuk dostu altyapısına sahip kentlerin rekabet gücünü de artırabilir.

Sonuç olarak çocukların katılım haklarını desteklemenin, sosyal, psikolojik, yönetmel açıdan pek çok yararının olduğu söylenebilir. Ayrıca çocuklara yönelik eğitim, sağlık gibi temel hizmetlerin verilmesinde çocukların bir defaya mahsus

fikirlerinin alınması bile, onların gerçek ihtiyaçlarını öğrenmede yol gösterici olabilir. Eğer toplumda çocuklara, yetişkinlerle aynı statüde, fikirleri değerli bireyler, kendilerini ifade edebilme ve kararları etkileyebilme yetisi olan sosyal aktörler olarak davranılırsa, onların yetişkinlerle, arkadaşlarıyla ve gelecekle kurdukları ilişkiler de o derece güvene dayalı ve sağlam olacaktır. Kent yöneticileri, çocukları ciddiye alıp, kent plancıları ve kent tasarımcılarıyla görüşürme imkânı sunarsa, kentte tüm vatandaşlarının yararına gerçek bir dönüşüm için önemli bir kentsel planlama gerçekleşme ihtimali yükselir. Bu önerilerin uygulanması, yetişkinlerin ve çocukların rahatlıkla dolaşabileceği, bir araya gelebileceği ve bağımsız bir şekilde temel sorunlarını çözebileceği bir kente dönüşümü tetikler. Kentin bugününün ve geleceğinin asıl sahipleri olan çocukların kentle ilgili sorunlarda çözüm üretici olmaları ve kente aidiyet duygularının oluşması ancak bu yollardan geçmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2013). "Landscape Design for Children and Their Environments in Urban Context" *Advances in Landscape Architecture* (Ed. M. Özyavuz), Newyork: İnTech.

Açıkgöz, Ö. (2007). "Şehir, Şehir Toplumu ve Şehir Sosyolojisi", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 57-83.

Adıgüzel, Ş. (2003). "Yerel Düzeyde Yönetime Katılım ve Yerel Yönetim Sürecindeki İşlevleri Açısından "Yerel Gündem 21": Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12 (1), 45-63.

Aka, V. ve Güngör, F. (2018). Çocuklara Yönelik Yerel Yönetim Uygulamaları: Esenler Belediyesi Örneği, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 187-214.

Aksu, Ç. (2013). *Yerelleşme ve Yerel İktidar- Edirne Alan Araştırması*, İstanbul: Beta Yayınları.

Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku*, Ankara: Pegem Yayınları.

Al, H. (2008). "Çağdaş Kent Hizmetlerinin Sunumunda Vakıfların Rolü", *Yerel Siyaset Dergisi*, 3(25).

Alison J., Jenks C. & Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press.

Alpan, A. (2015). "Mekan Sahipliliği İçin Mekanı Çocuklarla Birlikte Üretmek: Eskişehir Odunpazarı İçin Bir Model Önerisi", *İdealkent*, 17, 202-251.

Alparone, F.R. & Rissotto A. (2001). "Children's Citizenship and Participation Models: Participation in Planning Urban Spaces and Children's Councils". *Journal of Community & Applied Social Psychology* 11(6): 421-434.

Arches, J., & J. Fleming (2006), "Young People and Social Action: Youth Participation in The United Kingdom and United States", *New Directions For Youth Development*, 111, 81-90.

Arlı, A. (2012). *Kent Sosyolojisi*, (Ed: K.Alver). İstanbul: Hece Yayınları.

Arlı, A., ve Göker, E. (2014). Kent Sosyolojisini Bourdieu ve Wacquant ile Düşünmek. *Cogito* (76), 121-138.

Aries, P. (1962). *Centrius of Childhood-A Social of History and Family Life*, (Trans. Baldick, R.), NewYork: Alfred A. Knopf.

Arnstein, S. R. (1969). "A Ladder Of Citizen Participation", *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), 216-224.

Avcı, N. ve Pekince P. (2018). "Çocukların Çocukluğa Bakışı", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43(196), 1-25.

Ayataş, H. ve Genç, Z.P. (2015). *Çocuk Gözüyle Esenler, Herkes İçin Dost Kentler-İstanbul Esenler İlçesi Üzerine Değerlendirmeler*, İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Yayınları. 17-57.

Aydoğan, A. (2000). *Şehir ve Cemiyet*, İstanbul: İz Yayıncılık.

Aykara, A. (2016). "Engelli Çocukların Katılım Hakkı", *Çocuk Katılımı* (Ed. E. Erbay), İstanbul: Nobel Akademik Yayınları.

Bal, H. (2008). *Kent Sosyolojisi*, Isparta: Fakülte Kitabevi.

Bartlett, S. (1999). "Children's experience of the physical environment in poor urban settlements and the implications for policy, planning and practice", *Environment&Urbanization*, 11(2), 63-74.

Baş, A. (2016). *Kentsel Tasarım Perspektifinden Çocuk Dostu Sokak*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi.

Baş, C. (2017). *Avrupa Kentsel Şartı*, Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği Yayını.

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2010). *Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılığın Ölçülmesi Araştırması*, <https://ailevecalisma.gov.tr/media/5597/ozurluluge-dayali-ayrimciligin-olculmesi-arastirmasi.pdf> (Erişim Tarihi:15.02.2019).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009) "Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu", No 10/8, *Kentleşme Şurası 2009*, ss. 59, 95.

Bayırbağ, M. (2017). *Kentsel Politika Planlaması*, Kent Planlamaya Giriş Ders Notları.

Bayraktar, U. (2017). "Belediyelerde Kadın, Kadınlar İçin Belediye" *TESEV İyi Yönetişim Raporları*, İstanbul: TESEV Yayınları.

Bessells, S. (2009). "Children's Participation In Decisionmaking In The Philippines Understanding the attitudes of policy-makers and service providers", *Childhood*, 16(3), 299-316.

Bıçkıcı D. (2006). "Harvey ve Castells'de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu Ve Sınırlılıkları" *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(11).

Bilgin, N. (1990). "Fiziksel Mekândan İnsani ya da İnsanlı Mekâna", *Mimarlık Dergisi*, 28(3), 241.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı HABİTAT II (1996). Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, s. 8.

<https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/ULusal%20Rapor%20ve%20Eylem%20Plan%C3%84%C2%B1.pdf> (Erişim Tarihi:23.07.2018).

Bishop K. & Corkery, L. (2017). *Designing Cities With Children and Young People*, Newyork: Routledge.

Bookchin, M. (1992). *Kentsiz Kentleşme- Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. (B. Özyalçın, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bulut, Y. (2000). "Büyük Şehirlerde Katılımlı Yönetimin Hayata Geçirilmesinde Rol Oynayan Etmenler", *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 1(1), 47-63.

Bumin, K. (2010). *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Burgess, E. W. (2004). "The Growth of the City: An Introduction to a Research Project." M. Malcolm (der.), *The City Cultures Reader*, New York: Routledge.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (12. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Cabinet Office (2002) *Viewfinder: A Policy Maker's Guide to Public Involvement*, London: Cabinet Office.

Canatan, A. (2008). "Toplumsal Değerler ve Yaşlılar", *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 62-71.

Castells, M. (2014). *Kent Sınıf İktidar*, (A. Türkün, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.

Chattopadhyay R. & Duflo, E., (2004), “Women as Policy Makers: Evidence from a Randomized Policy Experiment in India”, *Econometrica* 72(5), 1409–1443.

Churchman, A. (2003). “Is There a Place for Children in the City?”, *Journal of Urban Design*, 8(2), 99-111.

Cockburn, T. (2005). “Children’s Participation in Social Policy: Inclusion, Chimera or Authenticity?”, *Social Policy & Societ*, 4(2), 109-119.

Committee On The Rights Of The Child, (2009). “General comment no. 12: The right of the child to be heard.”
<https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

Corsi, M. (2002). “The child friendly cities initiative in Italy”, *Environment&Urbanization*, 14(2), 169-179.

Crawla, L. & Driskell, D. (2006). “The Growing Up in Cities Project: Global Perspectives on Children and Youth as Catalysts for Community Change”, *Journal of Community Practice*, 14(1-2), 183-200.

Cunningham, C, & Jones, M.A. (2006). “Middle childhood and the built environment”, *NSW Parliamentary Committee*, 1-37.

Cutumisu, N., & C. Spence, J. (2009). “Exploring Associations Between Urban Environments and Children’sphysical Activity: Making The Case for Space Syntax”, *Sedentary Living Laboratory, Faculty of Physical Education and Recreation, Journal of Science and Medicine in Sport*, 12(5), 537–538.

Çaha, H. (2016). “Engellilerin Toplumsal Hayata Katılmasına Yönelik Politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri”, *İnsan ve Toplum*, 5(10), 123-150.

Çakırer- Özservet, Y. (2014). “1990’lardan bu yana Çocuk Dostu Bir Şehir: Fano”, *Marmara Belediyesi: Marmara Bölgesi Yerel Belediyeler Haber Dergisi*, 1(2), 122-127.

Çakırer- Özservet Y. ve Boz, S. (2015). “Çocuk Dostu Esenler ve Yerel Yönetim İlişkisi”, *Herkes İçin Dost Kentler-İstanbul Esenler İlçesi Üzerine Değerlendirmeler*, İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Yayınları. 85-111.

Çavdar, T. (2003). *Türkiye Ekonomisinin Tarihi (1900-1960)*, Ankara: İmge Kitabevi.

Çevikbaş, R. (2008). “Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım”, *Türk İdare Dergisi*, 461, 71-95.

Çiçek, C. (2011). “Kentsel Yönetişimin Sınırları: Yurtttaşların Kent Yönetimine Katılımını Yeniden Düşünmek Diyarbakır Örneği”, *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu, "Planlamanın Dünü, Bugünü, Yarını: Planlamada Yeni Söylem Arayışları" Bildiri Kitabı*, Ankara, 145-157.

Çiçek, Y. (2014). “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53-64.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme,
https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf (Erişim Tarihi:13.02.2018).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 44. Maddesi Uyarınca Hazırlanan Ek Rapor- İlk İlerleme Raporunun Ek Raporu*.
<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.01.2019).

Çubuk, M. (2009). *Kamu Politikaları ve Kentsel Politikalar, Dünya Şehircilik Günü 21. Kolokyumu Sunuş Bildirisi*,
<http://www.planlama.org/index.php/planlamaorg-yazlar6/planlamaorg-yazlar/58-planlamaorg-yazlar/prof-dr-mehmet-cubuk/716-kamu-politikalar-ve-kentsel-politikalar-n-ehircilik-uygulamalarında-anahtar-rolue-ve-duenyadaki-gelimelerden-tuerkiye-gerceine-bak?showall=&limitstart=> (Erişim Tarihi: 9.11.2018).

Dahl, R., (1961). *Who Governs?*, New Haven: Yale University Press.

Demirci, M. (2017). İslam'da Şehir ve Şehrin Sosyal Dinamikleri. *Kent Sosyolojisi* (ed. K. Alver), (55-78). Konya: Çizgi Kitabevi.

Deniz, E. (2016). “Yaşlılara, Çocuklara ve Engellilere Sunulan Sağlık ve Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumlulukları: Çanakkale Belediyesi Örneği”, (Ed. S. Karatepe vd.), *Yerelleşme/ Merkezileşme Tartışmaları 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: TODAİE Basım.

Devlet İstatistik Enstitüsü (2004). *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Dikmen, Ç. B., (2011). Avrupa Kentsel Şartı Ulaşım ve Dolaşım İlkeleri Kapsamında Engellilerin Kentsel Alan ve Yapılara Erişilebilirliklerinin Sorgulanması: Yozgat Örneği, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 838-858.

Dobb, M. (2007), *Kapitalizmin Gelişimi Üzerine İncelemeler: Geçiş Tartışmaları*, İstanbul: Belge Yayınları.

Doğruel, F. (2005). *Hatay’da Çok Etnili Ortak Yaşam Kültürü “İnsaniyetleri Benzer...”* İstanbul: İletişim Yayınları.

Driskell, D. (2002). *Creating Better Cities With Children and Youth- A Manual for Participation*, New York: UNESCO Publishing.

Durkheim, E. (2018). *Toplumsal İşbölümü*, (Çev.: Ö. Ozankaya). İzmir: Cem Yayınevi.

Duru, B. (2001), “Gökdelenler ve Kent”, *Prof. Dr. Cevat Geray’a Armağan*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı, 331-362.

Elkind, D. (1999). *Çocuk ve Toplum: Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler*, (D. Öngen, Çev.) Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 3.

Elkind, D. (2001) “Değişen Dünyada Çocuk Yetiştirme ve Eğitim” (E. G. Kapçı, Çev.) *Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk*, (B. Onur- Yay. Haz.). Ankara Üniversitesi Basımevi.

Eren, V. ve Kılıç, S. (2008). “Yönetim-Yurttaş İlişkileri Bağlamında Yurttaşların Yerel Yönetimlere Katılımı ve Niğde İli Uygulaması”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1)

Erman, T. (2010). “Kent Çalışmalarının Geçmişi ve Bugünü: Hakim Paradigmalar ve Yeni Sorunsallar”, *İdealkent*, 1, 32-43.

Es, M. ve Ateş, H. (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 205-248.

Esenler Belediyesi (2016). *Esenler 2016 Faaliyet Raporu*, http://www.esenler.bel.tr/Files/FAALYET_RAPORU/faaliyetraporu2016-2.pdf. (Erişim Tarihi: 12.06.2019).

Esenler Belediyesi (2018). *Esenler 2018 İdari Faaliyet Raporu*, https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler_Belediyesi_Faaliyet_Raporu_2018.pdf (Erişim Tarihi:29.06.2019).

Esgin, A. (2016). “Aşına Olunanın Bilinmezliği: Kentin ve Kentsel Gündelik Hayatın Sosyolojisi Üzerine”, *Toplumsal Analizler Ekseninde Kent Fragmanları*, (ed.) Sarı, Ö. ve Esgin, A., Ankara: Phoneix Yayınevi.

Etiler, N. (2007). “Türkiye’de Çocuk Politikaları”, *Toplum ve Hekim Dergisi*, 22(6), 402-408.

Evcil, N. (2015). “Esenler, Evrensel Tasarım ve Çocuk Sokağı”, *Herkes İçin Dost Kentler-İstanbul Esenler İlçesi Üzerine Değerlendirmeler*, İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Yayınları. 59-83.

Faroqhi, S. (1997). *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam: Ortaçağ’dan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Francis, M. & Lorenzo, R. (2002). “Seven Realms Of Children’s Participation”, *Journal of Environmental Psychology*, 22 (1-2), 157-169.

Franklin, B. (1993). *Çocuk Hakları*, (Çev. A. Türker), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Freutel, T. (2010). “Children’s Participation in Urban Planning- A Comparative Study of Vienna, Copenhagen and Madrid”, Germany: *University of Tuebingen Master’s Thesis*.

Gabriel W. O. (1983), “Gesellschaftliche Modernisierung, Politische Beteiligung und Kommunale Demokratie, Strukturen, Bedingungen und Folgen bürgerschaftlicher Beteiligung an der Kommunalen und Nationalen Politik”, (in: Oscar W. Gabriel (Hrsg.), *Bürgerbeteiligung und Kommunale Demokratie*, München: Minerva Publikation.

Geddes, M. (2017). “Marksizm ve Kentsel Politika”, (içinde) *Kentsel Politika Teorileri*, (Jonathan Davies ve David Imbroscio) İstanbul: Litera Yayıncılık, 109-142.

Genç, Ö. (2016). “Çocukların Orta Çağ Avrupa'sındaki Yeri”. *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 241-261.

Gibson, M., McArdle, F. & Hatcher, C. (2015). “Governing Child Care in Neoliberaltimes: Discursive Constructions of Children as Economic Units and Early Childhood Educators as Investment Brokers”. *Global Studies of Childhood*. 5(3), 322–332.

Giddens, A. (1997). *Sosyoloji*, (Çev. R.Esengün, İ.Öğretir), İstanbul: Birey Yayıncılık.

Gottdiener, M. (1988) *The Social Production Of Urban Space*, ABD: University of Texas Pres.

Gören, G.B., Dedeoğlu Ç. ve Berköz L. (2013). Kent Hakkı Ve Engelli Kullanıcılar, *Dünya Şehircilik Günü 42. Kolokiyumu Bildiri Kitapçığı*, İzmir. 405-419.

Görmez, K. (1991), *Şehir ve İnsan*, Ankara: MEB Yayını.

Görmez, K. (1997). *Yerel Yönetim ve Demokrasi*, Ankara: Vadi Yayını.

Görmez, K. (2012). “Türkiye’de Kent- Siyaset İlişisine Dair Gözlemler”, *Yerel Politikalar Dergisi*, 1(1), 16-26.

Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Teknik-Yaklaşım-Uygulama*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Harding, G., Gantley, M. & Taylor, K. (2001). *Analysing Qualitative Data*. (Edt: Kevin Taylor ve Goffrey Harding). London: Sage Publication, 445-451.

Harding, A. (2017). “Toplumsal Gücün Tarihi” (içinde) *Kentsel Politika Teorileri*, (Jonathan Davies ve David Imbroscio) , İstanbul: Litera Yayıncılık, 59-80.

Haring, J. E. (1972). *Urban and Regional Economics*, USA: Houghton Mifflin Company Pres.

Hart, R. (1992). “Children’s Participation from Tokenism to Citizenship”, *Innocenti Essays*, No.4. İtaly: UNICEF International Child Development Centre Spedale degli Innocenti.

Hart A. R. (2016). “Çocukların Katılımı” *Kuram ve Uygulamada Toplum Gelişimi ve Çevre Korumasında Genç Yurttaşları İçermek*, (çev. T. Şener Kılınç) İstanbul: UNICEF Yayınları.

Hart, R. & Schwab, M. (1997). “Children's Rights and the Building Of Democracy: A Dialogue on the International Movement for Children's Participation” , *Social Justice Children and The Environment* . 24:3 (69), 177-191.

Harvey, D. (2012). *Asi Şehirler-Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, (Çev. A. D. Temiz), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Harvey, D. (2015a). *Kent Deneyimi*. (E. Soğancılar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Harvey, D. (2015b). *Umut Mekânları*, (Çev. Zeynep Gambetti), İstanbul: Metis Yayıncılık

Hatay Tarihi Bölümü, (2000). *Hatay 2000- İl yillığı-* , Ankara: Gaye Basımevi.

Heaton, H. (1985). *Avrupa İktisat Tarihi-1*, (Çev. M.A. Kılıçbay, O. Aydoğuş), Ankara: Teori Yayını.

Heper, M. (1989). *Local Government in Turkey:Governing Great Istanbul*, Londra: Routledge

Heywood, A. (2012). *Siyaset*, (Çev. B. Özipek, B. Şahin vd.), Ankara: Adres Yayınları.

Hobbes, T. (1951). *Leviathan*, (Çev. Lim, S.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Holt, John (2000). *Çocukluktan Kaçış*, (çev. C. Aksoy ve S. Yılandı), İstanbul: Beyaz Yayınları.

Horelli, L. (1994). "Children as Urban Planners". *Architecture & Behavior* 10: 371-377.

Horelli, L. (1998). "Creating Child-Friendly Environments, Case Studies on Children's Participation in Three European Countries", *Childhood*, 5(2), s. 225-239.

Horton, J., Hadfield-Hill, S. ve Kraftl, P. (2015). Children Living with 'Sustainable' Urban Architectures, *Environment and Planning*, (47), 903-921.

Hout J. L., Thallmann S.P., ve Valbelle, D. (2000). *Kentlerin Doğuşu*, (Çev. A. Bektaş Girgin), Ankara: İmge Kitabevi.

Huitt W & Hummel, J. (2003). "Piaget's Teory of Cognitive Development", *Educational Psychology Interactive*, Valdosta: Valdosta State University.

International Association for Public Participation (2007). *Spectrum of Public Participation*.

https://cdn.ymaws.com/www.iap2.org/resource/resmgr/pillars/Spectrum_8.5x11_Print.pdf (Erişim Tarihi: 13.05.2019).

Işık, O. (1994). "Kentsel İttifaklar ve Kent Planlaması", *Kent, Planlama, Politika, Sanat / Tarık Okyay Anısına Yazılar*, (İ. Tekeli (der.), Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.

İbn-i Haldun (2016), *Mukaddime II*, (yay. haz.: A. Tekin), İstanbul: İlgı Kültür Sanat Yayıncılık.

İspir, E. (1991), *Şehirleşme ve Meseleleri*, Ankara: Gazi Büro Yayını.

Jans, M. (2004). "Children as Citizens: Towards a Contemporary Notion of Child Participation", *Childhood*, 27 (11) 27-44.

John, P. (2017), "Neden Kentsel Politika Çalışılmalı?" *Kentsel Politika Teorileri* (Ed. Jonathan S. Davies ve David L. Imbroscio) (Çev. Emek Şevkat Ataman), İstanbul: Litera Yayıncılık.

Jordan, A.G. (1993). "The Pluralism of Pluralism: An Anti-Theory?", *Political Studies*, 38, 286-301.

Kadalkal, Ş. P. ve Tönük, U.G. (2016). "Tarihi Çevreleri Koruma Sürecinde Yaşanan Fiziksel Ve Sosyo-Kültürel Değişim, Ankara-Ulus Tarihi Kent Merkezi İstiklal Mahallesi Örneği", (içinde) *80 Sonrası Mekân ve Planlama*, (Yay. Haz. Uğurlar, A. vd.), Ankara: Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını. 301-328.

Karakurt, E. (2008). “Sürdürülebilir Bir Kentsel Yaşam Açısından Sosyal Sermayenin Önemi”, “İş, Güç” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(2), 76-100.

Karkın, N. (2012). “e-Katılım Kavramı ve Süreci: Kamu Siyasa Oluşum Sürecine Vatandaş Katkısının Olabilirliği”, *Sosyo-Ekonomi*, 17, 41-62.

Kaya, E. (2003). *Kentleşme ve Kentlileşme*, İstanbul: İlke Yayıncılık.

Keleş, R. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Ankara: Cem Yayınevi.

Keleş, R. (2008). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Yayınları.

Kemal, Y. (2004). *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor- Alain Bosquet ile Görüşmeler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Keskinok, Ç. (1988). “Kentsel Mekan Yaklaşımlarına Bir Örnek: Castells”. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1), 67-75.

Kılıncı, A. (2013). “Türkiye Cumhuriyeti’nin “Kuruluş” Sürecinde (1923-1950) Kentsel Politikalar”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kıray, M. (1999). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kıray, M. (2003). *Kentleşme Yazıları*, Ankara: Bağlam Yayıncılık.

Kirazoğlu, S. F. (2012). “Fiziksel Çevre - Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekanları Ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy Ve Beylikdüzü Örnekleri”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kirby P., Lanyon, C., Cronin, K. & Sinclair, R. (2003). *Building a Culture of Participation: Involving children and Young People in Policy, Service, Planning, Development and Evaluation*, London: Department of Education and Skills.

Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (Third Ed.), New York: The Guilford Press.

Koca, D. (2015). “2000 Sonrası Konut Üretim Sürecindeki Değişimler ve Kentleşme Üzerine Etkisi”, *1. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi*, 590- 605.

Koçak, B. ve Bektaş, M. (2019). “Ulusal ve Uluslararası Hukuk Sisteminde Kentli Hakları ve Katılım”, *Kent Akademisi/Kent Yönetimi ve Kültürü Dergisi*, 12(1), 104-117.

Korkmaz, H. (2017). “Yerel Yönetimlerde Etkinlik ve Demokrasi Sorunsalı”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 453-563.

Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. ve Bökeoğlu Ö. Ç. (2006). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşerilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kuz, T., Gökerkek, A., İrdem P., Karkçay K. Ve Candemir C. (2016). *EHİS BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Kapsamında Engelli Hakları Ulusal Göstergeleri*, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/5599/engellilerin-haklarına-iliskin-sozlesme-kapsamında-engelli-hakları-ulusal-gostergeleri-kitabi-turkce.pdf> (Erişim Tarihi: 05.01.2019).

Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, Ankara: Bağlam Yayıncılık.

Laborit, H. (1990). *İnsan ve Kent*, (Çev. B. Onaran), İstanbul: Payel Yayını.

Lambert, T. (2008). “A Brief History of Children”, *A World History Encyclopedia* <http://www.localhistories.org/children.html>. (Erişim Tarihi: 07.01.2019).

Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, (Çev. I.Gürbüz), İstanbul: Metis Yayınları.

Lefebvre, H. (2014a). *Kentsel Devrim*. (Çev. S. Sezer,) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H. (2014b). *Mekanın Üretimi* (İkinci Baskı). (Çev. I. Ergüden) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lewis, D. (2009). “Nongovernmental Organizations, Definition and History” , *International Encyclopedia of Civil Society*, (Eds. Anheier, Helmut K. & Toepler, S.), Newyork: Springer.

Logan J.R. & Molotoch H.L. (1987). “The City as a Growth Machine”, *Readings in Urban Theory*, (S. Fainstein ve S. Campbell Der.), Cornwall: Blackwell, 291-337.

Lucio, J. & I’Anson, J. (2015). “Children as Members of A Community: Citizenship, Participation and Educational Development – An Introduction to The Special Issue”. *Eurupean Educational Research Journal*. 14(2), 129-137.

Magnusson, W. (2005). “Urbanism, Cities, and Local Self-Government.” *Canadian Public Administration*, 48 (1): 96–123

Maier, K. (2001), “Citizen Participation in Planning: Climbing a Ladder”, *European Planning Studies*, 9(6), 707-719.

Mardin, Ş. (2005). “Türkiye: Bir Ekonomik Kodun Dönüşümü”, (Der. Mümtaz’er Türkönü ve Tuncay Önder), *Türk Modernleşmesi (Makaleler/4)*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Marx, K. ve Engels, F. (1999). *Alman İdeolojisi*, (Çev. S. Belli), Ankara: Sol Yayınları.

Massey, D. & Jess, P. (1995). “Place and cultures in an Uneven World” (D. Massey ve P. Jess (der.), *A Place in the World: Places, Culture and Globalization*, Oxford: Oxford University Press.

Mayer, H.M. & Kohn, C.F. (1971). *Reading in Urban Geography*, USA: The University of Chicago Pres.

McEachan, R., Roberts, H., Pickett, K., Powell D. A., Gidlow, C. J., Wright, J. ve Nieuwenhuijsen, M. (2018). “Availability, Use of, and Satisfaction with Green Space, and Children’s Mental Wellbeing at Age 4 Years in A Multicultural, Deprived,

Urban Area: Results from The Born in Bradford Cohort Study”, *The Lancet Planetary Health*, 2(6), 244-254.

McKendrick, J., Bradford M. ve Fielder, A. (2000) “Kid Customer? Commercialization of Play Space and the Commodification of Childhood”, *Childhood*, 7(3), 295-314.

Mollenkopf, J., (1992). “How to Study Urban Political Power”, *The City Reader*, (edt.) R.T. LeGates ve F. Stout , Routledge, Suffolk, 219-228.

Mossberger, K. (2017). “Kentsel Rejim Analizi” *Kentsel Politika Teorileri*, Jonathan Davies ve David Imbroscio , İstanbul: Litera Yayıncılık, 81-108.

Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Nunnally J. C. & Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric Theory*, (Third Ed.), Ner York: McGraw-Hill Inc.

Olk, T. & Roth, R. (2006). *Ihr nennt uns die Zukunft, wir sind aber auch die Gegenwart- Begründungen für eine verstärkte Partizipation von Kindern und Jugendlichen*. Gütersloh.

Onur, B. (2005). “Çocukluğun Dünü ve Bugünü”, *Kebikeç Dergisi*, 19, 99-112.

Onur, B. (2016). *Çocuk Çevre Doğa-Çevre ve Yurttaşlık Eğitimi*, İstanbul: İmge Kitabevi.

Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul: Hil Yayınları.

Owens, P. E. (1988). “Natural landscapes, Gathering places and prospect refuges: Characteristics of outdoor places valued by teens”. *Children's Environments Quarterly*, 5, 17-24.

Ökmen, M, ve Görmez, K. (2010), “İbn-i Haldun Düşüncesinde Kent”, *Yerel Yönetimler, Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar* (Ed. B.Parlak), Bursa: Dora Yayınevi, 481- 506.

Öktem, K. ve Akpınar, E. İ. (2019), “Çocuk Dostu Şehirler: Lüleburgaz Örneği”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 112-132.

Ömürgönülşen, U. (2007). "Türkiye'de Belediyelerin Çocuklara Yönelik Hizmetleri", *Yerellik ve Politika: Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi, Ruşen Keleş'e Armağan*, Ankara İmge Kitabevi, 117-121.

Özdemir, E. (2010). "Kentın Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi", *İdealkent*, 1, 44-77.

Özden P. P. (2013). "Üst Ölçekli Planlamadan Proje Yaklaşımına: Planlamanın Değişen Yüzü", *Mimari ve Kentsel Koruma, Nur Akın'a Armağan*, (Eyüpgiller K., Eres Z., Ed., İstanbul: Yem Yayınevi.

Özer, H. (2008). "Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.

Özer, N. M. (2016). "Türkiye'de Kentsel Tasarımın Son Otuz Yılı Üzerine Bir Okuma", (içinde) *80 Sonrası Mekân ve Planlama*, (Yay. Haz. Uğurlar, A. vd.), Ankara: Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını. 177- 196.

Özmen, A. (2013). "Kamuda Yönetim Kültürü", *International Journal of Social Science*, 6(3), 925-946.

Özpınar, C. (2014). Sunuş, *Mekânın Üretimi*, Lefebvre, H. (Çev. I. Ergüden), İstanbul: Sel Yayıncılık.

Pallucchi, V. (2010). *Lessons from Italy: Child friendly cities*, <http://www.allianceforchildhood.eu/book-improving-the-quality-of-childhood-2010> Erişim Tarihi: 03.02.2018).

Park, R. E. (1967). *On Social Control and Collective Behavior*, Chicago: Chicago University Press.

Park, R. E. ve Burgess, E. W. (2015). *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*, (Çev.: P. K. Kayalığıl), Ankara: Heretik Yayıncılık.

Pells, K. (2010). "‘No one ever listens to us’ challenging obstacles to the participation of children and young people in Rwanda" *A Handbook of Children and*

Young People Participation Perspectives From Theory and Practice, (Ed. Percy-Smith, B & Thomas N.), Newyork: Routledge.

Perry-Hazan, L. (2016). "Children's participation in national policymaking: "You're so adorable, adorable, adorable! I'm speechless; so much fun!" *Children and Youth Services Review*, Cilt:67, Ağustos 2016, pp:105-113.

Pickvance, C. G. (1995). "Marxist Theories of Urban Politics" *Theories of Urban Politics*, (Edt.), D. Judge, G. Stoker ve H. Wolman, London: Sage Publications, ss: 253-275.

Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press.

Pirenne, H. (2014). *Ortaçağ Kentleri*, (Ş. Karadeniz, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yok Oluşu*, (K. İnal. Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.

Pustu, Y. (2005). "Yerel Yönetimler ve Demokrasi", *Sayıştay Dergisi*, 57, 121-134.

Richard W. & Kate P. (2010). *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone*, London: Penguin Books.

Riggio E. (2002). "Child Friendly Cities: Good governance in the best interests of the child" *Environment&Urbanization*, 14(2), 45-58.

Rissotto, A. & Tonucci, F. (2002). "Freedom of Movement and Environmental Knowledge in Elementary School Children", *Journal of Environmental Psychology*, 22, 65-77.

Robertson, K. G. (2014). "Transitions İn Later Life: A Review Of The Challenges And Opportunities For Policy Development", *Working With Older People*, 18(4), 186-196.

Rose, N. (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*, Cambridge: Cambridge University Press

Sancar F. ve Severcan Y. C. (2010). "Children's Places: Rural–Urban Comparisons Using Participatory Photography in the Bodrum Peninsula, Turkey", *Journal of Urban Design*, 15/3, 293-324.

Saunders, P. R. (1979). *Urban Politics: A Sociological Interpretation*, London: Hutchinson.

Savage M. & Alan W. (1993). *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*, Londra: Palgrave.

Save the Children (2011). *It's all about Children*, Danimarka: Child Rights Governance Global Initiative Save the Children

Serter, G. (2013). "Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram", *Planlama Dergisi*, 23(2), 67-76.

Sevinç, M. (1999). "Postmodernizm ve Kent", *Birikim Dergisi*, 124. http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/6461/postmodernizm-ve-kent#.W_u8uFmONrY (Erişim Tarihi:24.10.2018).

Seyidoğlu, H. (2003). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı* (9. Baskı). İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Schweizerische Eidgenossenschaft (2008). "Schweizerische Kinder-und Jugendpolitik: Ausgestaltung, Probleme und Lösungsansätze"- *Expertenberichte in Erfüllung des Postulates Janiak vom 27. September 2000*. Bundesamt für Sozialversicherungen BSV.

Sherry R. Arnstein (1969) "A Ladder of Citizen Participation", *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), s. 217.

Shier, H., Méndez, M. H., Centeno, M., Arróliga, I. & González, M. (2012). "How Children and Young People Influence Policy-Makers: Lessons from Nicaragua", *Children & Society*, 28(1), 1-14.

Sılaydın, M. B. (2008). "Şehir Planlamada Yaşlıya Ve Yaşlının Barınma Sorununa Yeniden Bakmak", *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 98-106.

Sjoberg, G. (2002). "Sanayi Öncesi Kenti". (B. Duru, & A. Alkan içinde), 20. *Yy. Kenti* (s. 37-54). Ankara: İmge Yayınevi.

Solak, S. G. (2014). “Mekân - Kimlik Etkileşimi ve Kentsel Mekândaki Tezahürleri”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Solak, S. G. (2017). “Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal Ve Kuramsal Bir Bakış”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/1, 13-37.

Sorin, R. (2005). “Changing images of childhood-reconceptualising early childhood practice”, *International Journal of Transitions in Childhood*, 1, 12-21.

Stoker, G. (1998). “Theory And Urban Politics” *International Political Science Review*, 19 (2), 119-129.

Stone, C. N. (1989). *Regime Politics: Governing Atlanta 1946-1988*, Lawrence: University Press of Kansas.

Sumbas, A. ve Ömürgönülşen, U. (2018). “Etkin Bir Yerel Paydaş Olma Yolunda Kadın Meclislerinin Karşılaştığı Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Kadın Meclisleri Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1), 65-81.

Susmuş, Y. (1999). “Kentsel Mekânda Estetik Değerler”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Sutton, S., & Kemp, S. (2006). “Young People's Participation in Constructing a Socially Just Public Sphere” (Eds C. Spencer & M. Blades), *Children and their Environments: Learning, Using and Designing Spaces* (pp. 256-276). Cambridge: Cambridge University Press.

Şahin, L. ve Öztürk, M. (2008). “Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye’deki Durumu”, *Sosyal Siyaset Konferansları*, Cilt: 54, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

Şahin, S. ve Polat, O. (2012). “Türkiye’de ve Dünyadaki Gelişmiş Ülkelerde Çocuk Katılım Hakkı Algısının ve Uygulamalarının Karşılaştırılması”, *Hukuk ve İktisat Dergisi*, 4(1), 275-282.

Şahin, S.Z. (2013). “Yaşanabilirlik İlkesi Üzerinden Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Değerlendirilmesi”, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (Der. Yıldız, M., Sobacı, M.Z.,) Ankara: Adres Yayınları, 520-554.

Şengül, T. (1999). ‘Yerel Yönetim Kuramları: Yönetimden Yönetişime’, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(3).

Şengül, T. (2001). “Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı”, *Praksis*, 2, 9-31.

Tan, M. (1989). “Çağlar Boyunca Çocukluk”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 71-88.

Tan, M. (1994). “Çocukluk: Dün ve Bugün”. *Toplumsal Tarihte Çocuk*. B. Onur (Yay. Haz.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tandoğan, O. (2014). “Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar”, *Megaron Dergisi*, 9(1), 19-33.

Tanpınar, A. H. (1996). *Yaşadığım Gibi*, İstanbul: Dergah Yayınları.

Tekeli, İ. (2001). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara: İmge Kitabevi.

Terzi, G. E. (2019). “Yerel Yönetimlerde Kadınların Katılımı Üzerine”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(87), 16-25.

Thomas P. (2014), *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press.

Tonucci, F. & Rissotto, A. (2001). “Why Do We Need Children's Participation? The Importance of Children's Participation in Changing The City”, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 11, 407-419.

Tonucci, F. (2005). “Citizen Child: Play as Welfare Parameter for Urban Life”, *Topoi*, 24(2), 183-195.

Tonucci, F. (2009). “Ciudades a escala humana: la ciudad de los niños Cities at human scale- Children’s city”, *Revista de Educación*, 147-168.

Topal, A.K. (2004). “Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?”, *Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 276-294.

Tuncer, S. (2018). “Kadınların Kent Hakkı: Bütün Köşebaşlarını İstemek” , TESEV İyi Yönetişim Tartışmaları. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Kadinlarin.kent_hakki_butun_kosebaslarini.istemek.selda_tuncer1.pdf (Erişim Tarihi:11.03.2019).

TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2018, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, (Erişim Tarihi: 13.06.2019).

Tüzün, I. ve Sarıışık Y. (2015). *Türkiye’de Okullarda Çocuk Katılımı Durum Analizi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

UNESCO (2018). *Creative Cities Programme for Sustainable Development*, France.

UNICEF (2004), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf (Erişim Tarihi:9.01.2019)

UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi. (2004). *Çocuk Dostu Şehirler Kurmak Eylem Çerçevesi*, Floransa: Çocuk Dostu Şehirler Uluslararası Sekreteryası.

UNICEF (2010). Çocuk Katılımı El Kitabı, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-katilimi-el-kitabi.pdf> (Erişim Tarihi: 7.8.2019).

UNICEF (2018). *Child Friendly Cities and Communities Handbook*, [unicef-child-friendly-cities-and-communities-handbook.pdf](https://www.unicef.org/publications/files/child-friendly-cities-and-communities-handbook.pdf) (Erişim Tarihi:12.01.2019).

Usta, S. (2011). “Katılımcı Demokrasi Perspektifinden Kent Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi: Sakarya Örneği” *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Bursa Kent Konseyi, 200-217.

Uzbek, H. M. (2008). “Dönüştürücü ve Korumacı Güçler Arasında Yaşanan Çatışmanın Rejim Kuramı Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Boğaziçi Alanı Örneği”,

Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Vanaken, G. J. (2018). “Impact of Green Space Exposure on Children’s and Adolescents’ Mental Health: a Systematic Review”. KU Leuven: *Master’s Thesis*.

Ward, C. (1977). *The Child in The City*, London: The Architectural Press.

Weber, M. (2015). *Şehir, Modern Kentin Oluşumu* (Çev: M. Ceylan), İstanbul: Bakış Yayınları.

Wien (2000). Stadtentwicklung Werkstattbericht Band Nr.47 Mehr Platz! Wien: MA18.

Wilkinson, R. & Pickett K. (2010). *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone* London: Penguin Books.

Williams, E. (2004). *Children's Participation and Policy Change in South Asia*, London: Childhood Poverty Research and Policy Centre. Report No:6.

Wirth, L. (1938). “Urbanism As a Way Of Life”, *American Journal of Sociology*, 44(1), 1-24.

Woodhead, M. (2006). “Changing Perspectives on Early Childhood: Teory, Research and Policy”, *International Journal of Equity and Innovation in Early Childhood*, 4(2), 1-43.

World Health Organization (2011). *World Report On Disability*, http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf, (Erişim Tarihi: 21.07.2019).

Yamane, T. (2001). Temel Örnekleme Yöntemleri (Birinci Baskı), (Çev. A. Esin, M.A. Bakır, C. Aydın ve E. Gürbüzsel), İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Yao, S., Isami, K. & Huiqing (2007). “Children's play environment growing up in urban residential district of China” *Proceedings of the 6th Conference of the Pacific Rim Community Design Network*, 18-21.

Yerasimos, S. (2001). “Sivil Toplum, Avrupa ve Türkiye”, *Türkiye’de Sivil Toplum ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yılmaz, M. (2013). “Kamu Yönetiminde Katılım: Türkiye’de Yerel Düzeyde Uygulama Örnekler”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.



ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

file:///C:/Users/Personel_/Desktop/%C3%A7ocuk%20dostu%20%C5%9Fehirler%20t%C3%BCrkiye%20%C3%B6rnekleri%2026.08.2019.pdf (Erişim

Tarihi:27.07.2019)

<http://www.milliyet.com.tr/yuregir-de-cocuk-dostu-parkin-insaati-adana-yerelhaber-1267329/>; http://www.yuregir.bel.tr/Sayfa/1386/UNICEF_YUREgIR (Erişim Tarihi:10.06.2019).

<https://www.ankara.edu.tr/ilk-cocuk-dostu-sokak-acildi/> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf> (Erişim Tarihi:11.06.2019).

<https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/yonetmelik/> (Erişim Tarihi: 03.02.2019).

<https://childfriendlycities.org/practice-examples/practice-examples-child-participation/> (Erişim Tarihi: 17.03.2019)

https://www.rosario.gob.ar/web/sites/default/files/manifiesto_de_la_infancia.pdf (Erişim Tarihi: 17.03.2019).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> (Erişim Tarihi:19.03.2019).

<wp-content/uploads/2015/02/2-PDF-İkinci-Bölüm.pdf> (Erişim Tarihi:21.07.2019).

<https://population.un.org/wup/Download/> (Erişim Tarihi: 5.02.2019.)

<https://www.britannica.com/biography/Robert-A-Dahl#ref1178985> (Erişim Tarihi:23.10.2018).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR.../kanuntbmmc08504620.pdf> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 5.10.2019).

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx> (Erişim Tarihi:12.07.2019).

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-CGC-12.pdf> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR.../kanuntbmmc08504620.pdf>
(Erişim Tarihi: 13.01.2019).

<https://www.officialgazette.gov.ph/1974/12/10/presidential-decree-no-603-s-1974/>
(Erişim Tarihi:10.05.2019).

<https://childfriendlycities.org/practice-examples/practice-examples-child-participation/> (Erişim Tarihi: 17.03.2019)

<http://www.cittadeibambinimalnate.it/> (Erişim Tarihi: 02.11.2018).

<http://www.cittadeibambinimalnate.it/a-scuola-ci-andiamo-da-soli/a-scuola-ci-andiamo-da-soli/> (Erişim Tarihi: 02.11.2018).

<https://cittadeibambini.comune.fano.pu.it/progetti/quartiere-a-misura-di-bambino/>
(Erişim Tarihi:03.11.2018).

file:///C:/Users/Personel_/Desktop/%C3%A7ocuk%20dostu%20%C5%9Fehirler%20t%C3%BCrkiye%20%C3%B6rneklere%2026.08.2019.pdf (Erişim Tarihi:27.07.2019)

[http://www.milliyet.com.tr/yuregir-de-cocuk-dostu-parkin-insaati-adana-yerelhaber-1267329/;](http://www.milliyet.com.tr/yuregir-de-cocuk-dostu-parkin-insaati-adana-yerelhaber-1267329/) http://www.yuregir.bel.tr/Sayfa/1386/UNICEF_YUREgIR
(Erişim Tarihi:10.06.2019).

<https://www.ankara.edu.tr/ilk-cocuk-dostu-sokak-acildi/> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf> (Erişim Tarihi:11.06.2019).

<http://www.cocukbelediyesi.org/> (Erişim Tarihi:20.06.2019).

<http://seferihisar.bel.tr/artik-butceleri-var/> (Erişim Tarihi:20.06.2019).

<http://www.tepebasi.bel.tr/hd.asp?hid=6003> (Erişim Tarihi:29.08.2019).

<https://ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-meclisi> (Erişim Tarihi:29.03.2018).

<https://cocukmeclisi.ankara.bel.tr/cocukmeclisi/kararlar/22-donem-kararlar> (Erişim Tarihi:29.03.2018).

<https://www.maltepe.bel.tr/guncel/haberler/maltepe-de-kursu-cocuklarin> (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

http://www.esenler.bel.tr/Files/FAALYET_RAPORU/faaliyetraporu2016-2.pdf
(Erişim Tarihi: 12.06.2019).

<https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/12/4001/dede-torun-merkezi.aspx> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

<https://www.esenler.bel.tr/Content.aspx?CategoryID=12&ContentID=4000> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

<https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/31/2529/iste-turkiyenin-ilk-cocuk-sokagi.aspx> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

<https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/12/3488/cocuk-sokagi.aspx> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

[https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler Belediyesi Faaliyet Raporu 2018.pdf](https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler_Belediyesi_Faaliyet_Raporu_2018.pdf) Erişim Tarihi:29.06.2019).

<https://www.esenler.bel.tr/tr/icerik/32/5933/cocuk-meclisinden-akilli-karar.aspx> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

[https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler Belediyesi Faaliyet Raporu 2018.pdf](https://www.esenler.bel.tr/Files/2019/Esenler_Belediyesi_Faaliyet_Raporu_2018.pdf) Erişim Tarihi:29.06.2019).

<https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/yonetmelik/> (Erişim Tarihi: 03.02.2019).

<https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/etkinlikler/> (Erişim Tarihi: 02.02.2019).

<http://www.bozcaada.bel.tr/belediyemiz/kent-konseyi/cocuk-meclisi/cocuk-meclisi-kurulus-ve-calisma-yonergesi/> (Erişim Tarihi: 13.02.2019).

<https://www.bornova.bel.tr/bornovada-hersey-cocuklar-icin/> (Erişim Tarihi:30.08.2019).

<https://www.bornova.bel.tr/bornovada-cocuklara-ozel-bir-dunya-kuruluyor-3/> (Erişim Tarihi:30.08.2019).

<http://usgem.org/cocuk-universitesi/> (Erişim Tarihi:25.01.2018).

<https://www.uskudar34.com/haber/5792-uskudar-uskudar-cocuk-meclisi-den-hayalimdeki-sehir.html> (Erişim Tarihi: 25.01.2018).

<https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2015-2019%20Stratejik%20Plan.pdf> (Erişim Tarihi:29.07.2019).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 5.10.2019).

<https://childfriendlycities.org/china/> (Erişim Tarihi: 03.05.2019).

<https://childfriendlycities.org/united-kingdom/> (Erişim Tarihi:02.02.2018).

<https://www.eurochild.org/> Erişim Tarihi:02.10.2019).

<http://playgroundsforall.blogspot.com/> (Erişim Tarihi: 25.10.2019).

<https://www.coe.int/web/children/> (Erişim Tarihi: 8.12.2019).

<http://cocukmeclisi.kepez-bld.gov.tr/?id=8#> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

<https://www.kepez.bel.tr/karneni-getir-baskan-amcandan-kitabini-al/> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

<http://www.hurriyet.com.tr/kepezdeki-okul-bahcelerine-fidan-dikimi-37256091> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

<http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> (Erişim Tarihi: 9.01.2019).

<https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/projekte/landschaft-freiraum/soziale-aspekte/jugend/partizipation/gospace.html> (Erişim Tarihi: 12.12.2019).

www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 22.09.2019).



EKLER

EK:1. ANKET FORMU

Çocukların Kentsel Mekân Politikalarına Etki Düzeyi Ölçeği
<p>Bu çalışma, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Prof. Dr. Yakup BULUT danışmanlığında yürütülen “Kentsel Politikaların Oluşturulmasında Çocukların Yeri: Hatay’da Bir Uygulama” adlı doktora tezinde kullanılmak üzere yapılan bilimsel bir saha çalışmasıdır. Vereceğiniz samimi cevaplar çalışmanın sağlıklı yürütülmesi ve bilimsel gelişmeye katkı sağlaması açısından çok önem taşımaktadır. Bu çalışma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Dilediğiniz soruya cevap vermeyebilir, istediğiniz zaman anketi cevaplamaktan çekilebilirsiniz. Zaman ayırıp bu çalışmaya katkı sağlayacağınız için şimdiden teşekkür ederiz.</p>

Danışman
Prof. Dr. Yakup BULUT

Doktora Öğrencisi
Arş. Gör. Zehra KURT

Kişisel Sorular								
1- Cinsiyetiniz?	A- Kız	<input type="checkbox"/>	B- Erkek	<input type="checkbox"/>				
2- Yaşınız?								
3- Herhangi bir Engeliniz Var mı?								
4- Okuduğunuz Okulun Adı?								
5- Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz?	7.	<input type="checkbox"/>	8.	<input type="checkbox"/>	9.	<input type="checkbox"/>	10.	<input type="checkbox"/>

Genel Sorular

Soru: 1. Genel olarak yetişkinlerin (ebeveyn, öğretmen, yönetici) sizlerin görüşlerinizi sık sık almasını ve onlara değer verip dikkate almasını ister misiniz?

Gerek görmüyorum	
Çok Az	
Ara Sıra	
Çoğu zaman	
Her zaman	

Soru:2. Görüşlerinizin aşağıdaki kişi ya da birimler tarafından **ne sıklıkla** dinlendiğini ve ciddiye alındığını düşünüyorsunuz? (uygun kutuları işaretleyin).

	Ailen tarafından	Öğretmenler tarafından	Belediye personelleri tarafından	Kaymakamlık/ Valilik tarafından	Sivil Toplum Kuruluşları tarafından
Bunun kim/ne olduğunu bilmiyorum					
Emin Değilim					
Asla					
Çok az					
Ara Sıra					
Çoğu zaman					
Her zaman					

Soru:3. Genel olarak, aşağıdaki konularda alınan kararlar üzerinde **ne kadar etkili** olduğunuzu düşünüyorsunuz? (uygun kutuları işaretleyin)

	Aile içindeki kararlar üzerinde	Okulda alınan kararlar üzerinde	Yaşadığım yer (şehir, mahalle) hakkındaki konularda	Şehri yönetenlerin aldıkları kararlar üzerinde	Oyun alanları, spor alanları ve sosyal aktivite alanları üzerinde
Etkim yok					
Çok az etkim var					
Ara sıra etkim var					
Çoğu zaman etkim var					
Her zaman etkim var					

Soru:4. Şimdiye kadar, aşağıdakilerden hangisi/hangileri size yaşadığınız şehirle ilgili söz söyleme, görüş bildirme ve alınan kararlara katılma hakkınız olduğunu söyledi? (Uygun kutuyu işaretleyin, birden fazla kutuyu işaretleyebilirsiniz).

	Ailem	Eğitimciler/ Öğretmenler	Benden büyük olan gençler	Belediye yönetimleri	Vali-Kaymakam gibi yöneticiler	Basın yayın kuruluşları
Ne kadar söylenildiğini bilmiyorum						
Hiç söylemedi						
Çok az söyledi						
Genellikle söyledi						
Her zaman söyledi						

Soru:5. Aşağıdaki kuruluşların ne veya kim olduğu konusunda **bilginiz var mı?** (Uygun kutuları işaretleyin)

	Belediye Çocuk Meclisi	Okul Konseyleri	Kent Konseyi	Çocuk Hakları Komisyonu	Sivil Toplum Kuruluşları
Bu birimleri hiç duymadım					
Kulaktan dolma bilgim var					
Birimleri duydum ama bilgim yok					
Biraz bilgim var					
Bilgim var					

Soru:6. Aşağıdaki birimlerin sizlerin şehirle ilgili kararlara katılımlarınıza **ne kadar** katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

	Belediye Çocuk Meclisi	Okul Konseyleri	Kent Konseyi	Çocuk Hakları Komisyonu	Sivil Toplum Kuruluşları
Hiçbir zaman					
Çok az					
Ara sıra					
Çoğu zaman					
Her zaman					

7-Aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak uygun bulduğunuz şıkları işaretleyiniz?

İFADELER	Doğru Değil	Çoğu kez Doğru Değil	Kısmen Doğru	Çoğu kez Doğru	Doğru
Yaşadığım şehir/mahalle planlanırken ve yerleşim yerleri oluşturulurken benim de görüşlerim sorulmaktadır					
Yaşadığım şehirde kişisel yeteneklerimi geliştirmek için uygun alanlar oluşturulurken benim de katkım istenmektedir					
Yaşadığım şehirde doğal oyun alanları (park, bahçe ve yeşil alan gibi) oluşturulurken fikirlerim alınır					
Yaşadığım şehirde engelli, bakıma muhtaç ve göçmen çocuklar da şehrin düzenlenmesinde dikkate alınır					
Şehir yöneticileri çocukları dikkate alan bir kentleşmeye çok önem vermektedir.					
Yaşadığım şehri/mahalleyi değiştirebilmem için ailem ya da öğretmenlerim tarafından projeler üretmem isteniyor					
Yaşadığım şehri/mahalleyi değiştirebilmem için yerel yöneticiler tarafından projeler üretmem isteniyor					
Yaşadığım şehirde yalnız başıma güvenli bir şekilde hareket edebilmem konusundaki önerilerim dikkate alınıyor					
Yaşadığım şehirde yalnız başıma güvenli bir şekilde hareket edebilmem için çalışmalar yapılmaktadır.					
Yaşadığım yerde fikirlerimi rahatça söyleyebileceğim bir alana sahibim					
Yaşadığım şehrin çocuk dostu olabilmesi için ailemden fikir alınıyor					

Ailem , yaşadığımız şehirle ilgili bizim talep ve beklentilerimizi içeren projeleri şehir yöneticilerine iletebiliyor.					
--	--	--	--	--	--

8-Aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak uygun bulduğunuz şıkları işaretleyiniz?

İFADELER	Doğru Değil	Çoğu kez Doğru Değil	Kısmen Doğru	Çoğu kez Doğru	Doğru
Yaşadığım şehirde çocuk parkları yeterince mevcuttur					
Yaşadığım şehirde çocuk parkları yok denecek kadar azdır					
Yaşadığım şehirde çocuklar için kütüphaneler vardır.					
Yaşadığım şehir çocuklar açısından güvenlidir					
Yaşadığım şehirde çocukların varlığı çok önemsenmektedir.					
Yaşadığım şehirde çocukların eğitimi için her şey düşünülmüştür.					
Yaşadığım şehirde yerleşim alanları ve yerleşime açılan alanlarda çocuklar dikkate alınmaktadır.					
Yaşadığım şehir , çocukları hesaba katan çocuk dostu bir şehirdir.					

9-Bu konuda sorulmasını istediğiniz veya eklemek istediğiniz görüş, düşünce ve katkı varsa lütfen ekleyiniz.

.....

Değerli çocuklar, ankete katıldığınız için teşekkür ederiz..

EK:2. GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Kentin tasarlanma sürecinde çocuklar yer almalı mıdır? Çocuklara fikirleri sorulmalı mıdır?
- 2- Yaşadığımız şehirde ailenizin ya da eğitimcilerinizin sizlerin kentsel mekânlarla ilgili fikirlerinize önem verdiğini düşünüyor musunuz?
- 3- Yaşadığımız şehirde yerel yöneticilerin sizlerin kentsel mekânlarla ilgili fikirlerinize önem verdiğini düşünüyor musunuz?
- 4- Yaşadığımız kenti biçimlendirirken sizlerin görüşleri sizce neden alınmıyor/neden alınmıyor?
- 5- Çocuk Meclisi ne demek, işlevi nedir? Çocuk Meclisi hakkında bir fikriniz var mı?
- 6- Fikirlerinizi rahatlıkla söyleyebileceğiniz görüşlerinizin dikkate alındığı platformlar oluşturulmasını ister misiniz? Oluşturulursa buralara katılım sağlar mısınız?
- 7- Yaşadığımız yerde yerleşim alanları ve açık alanlar tasarlanırken (park, sokak gibi) çocuklar dikkate alınıyor mu?
- 8- Yaşadığımız yerin çocuklar için güvenli ve sağlıklı bir çevre olduğunu düşünüyor musunuz?
- 9- Yaşadığımız kenti sizler biçimlendirecek olsanız nasıl bir yaşam alanı oluştururdunuz?
- 10- Bir kent yöneticisiyle görüşme imkânınız olsa ve görüşleriniz sorulsa yaşadığımız şehri nasıl tanımlarsınız?